BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE

13

21 A

24

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

30
C
9

30
C
9

13.13 A 25

HENRICI BOCERI IC.

INCLYTA IN ACADEMIA TUBINGENSI ANteceſſoris, &c.

DE BELLO ET DVELLO

Tractatus

Nunc tertiò editus, reformatus, & auctus.

CVI AD CALCEM DENUO ADPOSITA EST DE PRIVILEGIIS DOCTORVM ORAtio elegans, Viri Nobilis, & Conſultiſſmi, Domini Iohannis Halbritteri, eadem in Academiâ Anteceſſoris, &c.

TVBINGÆ,

Typis Johan-Alexandri Cellii.

ANNO M. DC. XVI.

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMANUELE
VITTORIO EMANUELE ROMA

I.

PROOEMIUM

BIBLIOTECA ... ROMA VITTORIO EMANUELE

TRACTATVS DE BELLO ET DUELLO.

IN REI LITERAriæ tractatione & methodo legitima nihil præclarius, nihil illuſtrius, nihil utilius eſſe compertum habeo: quippe quæ accuratè obſervata, tum ad rerum, quæ tractantur, cognitionem & intelligentiam, cumprimis conducit, tum memoriam, quæ alioqui in-

firma eſt,[a] plurimum juvat, teſte Baldo,[b] quando ſcribit; per ordinem intellectæ res magis delectant animos, mentes magis nutriunt, ſenſus magis illuminant, & memoriam reddunt clariorem. Id quod etiam Cic. lib. 2. de orat. ſentit, quando ſcribit, ordinem eſſe maximè, qui memoriæ lumen adferat. Quod & Ariſtoteles vult, cum ordine memoriam juvari dicit, ἔστιν, *inquit,* ἐυμνημόνευτα ὅσα τάξιν τινὰ ἔχει.

Idem de methodo judicium eſt Auguſtiſſimi Principis Juſtiniani Imperatoris[c] cum Perperam, ait, effuſèque poſita, ſi ad competentem veniant ordinem, & bellè diſponantur, aliæ

pro-

a) l. peregrè 44. in princ. ff. de adquir. vel amitt. poſſ.

b) In procœmio Digeſtor. num. 1.

c) Novell. 31. in princ.

propemodum res adparent, ſpecioſæ pro turpibus, ornatæ pro incultis, articulatæ diſtinctæq́; pro incompoſitis prius, & confuſis. Theophraſtus quoque auguſtum quid eſſe ordinem, ſcribit.

Requirit autem lex methodi, ut, quæ generaliora ſunt, & multis communia, ſemper præcedant, propria verò & ſpecialia poſteriore tractentur loco: Siquidem naturæ cōſentaneum ſit, ut communia primum explicentur, atque ita ad propria, & ſingula conſideranda, progreſſus fiat; Cum alioqui non ſolum incognitis generalibus & communibus, ad ſpecialium co-

gnitionem commodè pervenire non poſsit: [d] *ſed & confuſe res tractari & ſæpè multis in locis repeti neceſſe ſit.*

d) l. 1. ubi Bart. & alii ff. de reb. credit.

Cæterum inter varia cujuſque materiæ præcepta, & axiomata, generalius & communius nullum eſt ipsâ rei, de qua agitur, definitione: quæ quaſi fax, & tæda quædam accenſa, ſplendore ſuo, & claritate, ea, quæ ſequuntur, maximè illuſtrat; ut meritò nunquam ab ea, quæ à ratione ſuſcipitur, rerum tractatione abeſſe debeat; quò intelligatur, quid ſit, de quo diſputatur. Sic Tribunianus à definitione, ubi poteſt, Titum, ſive Tractatum exorditur. *De-*

Vt videre eſt in l. 1. ff. de legib. l. 1. ff. de in jus vocand. l. 1. ff. de pact. l. 1. ff. de procurat. l. 1. ff. de dolo, l. 1. ff. de tutel. l. 1. ff. de capite minut.

Cicero, libro 1. de offic.

Definitioni proxima eſt diviſio, ut quæ ex ſubalternis præceptionibus naturâ notior eſt, & ad ſequentium explicationem faciliorem conducit plurimum. Quin etiam adfert, & hanc non minimam utilitatem, quod animum legentis incitat, mentem intelligentis præparat, & memoriam artificiosè confirmat.

Gloſſ. in §. Igitur, in verb. Eaſdem inſtitutiones. in procemio inſtitut.

Sequens inſpectio in rerum explicandarum methodo illa eſt, ut partes propoſitæ eodem tractentur & declarentur ordine, quo diſtributæ ſunt. Suo enim quidque loco tractandum eſt, nec omnia omnibus in locis congerenda: quædam uno loco at-

tingenda tantum, quæ aut alio & ſuo loco plenè & copiosè explicentur. Hunc ordinem qui non obſervant, ſemper confusè rem tractant: Unde multa ſæpe iterantur & inculcantur multis in locis, quæ ſemel communiter dici debuiſſent, ut & Ariſtot. in ſuo de animantibus opere agnoſcit.

In initio lib. 1.

Hæc methodus non ſolum in materia artium, & doctrinarum adhibetur, ſed omnibus omnino in rebus, quas facilè & perſpicuè docere volumus. Id quod Poëtarum, Oratorum, Hiſtoricorum, & Autorum Juris ſcripta abundè teſtantur. Pœtæ materiam, quam ſibi tractan-

ctandam ſumpſerunt, in partes dividunt, easq́ʒ ſuo ordine diſpoſitas perſequuntur, ut videre eſt apud Virgilium in Georgicis, & Ovid. in Faſtis. Oratores quoque in proœmio, narratione, confirmatione & peroratione ordinem hunc affectant, Cic. in VII. Philippica: Ego, inquit, pacis ſemper laudator, ſemper autor, pacem cum M. Antonio eſſe nolo; quia turpis eſt, quia periculoſa, quia eſſe non poteſt, quæ tria dum explico, &c.

Sic Livius ſummam ſeptingentorum annorum initio complectitur, tum per Decades divisit.

Juris Conditores ſimiliter hunc tractandi modum obſervârunt, & ſecuti ſunt, quemadmodum liber Inſtitutionum Juſtiniani Imperatoris oſtendit. Calliſtratus quoque Juriſconſultus ſtuduit diffuſas ſpecies dividere in genera. Paulus item Juriſconſultus, ut lucidius intelligatur doli mali, & metus exceptio, de ea proponit, & explicat capita quatuor.

l. 5. in prin. ff. de extraord. cognit.

l. 1. ff. de doli mali, & metus except.

Cum igitur antehac mihi certum fuerit, exponere illud juris noſtri argumentum, quod eſt de Bello et Duello, præceptiones de utroque tum in jure noſtro, tum monimentis ſcriptorum variè diſperſas coadunare

ad

ad prædicta methodi rationem ſtudui jampridem, ac titulis congruis ſubjeci: poſtmodum etiam à primâ editione opellam hanc relegi, & labore meo ſucciſivo quæſtionibus nonnullis auctam denuò edidi; atque nunc tertiò diligentius recognitam, novâ formâ in lucem profero: quam operam meam literatis non ingratam fore autumo.

CAP. I.

De Belli notatione, & definitione: ubi ſimul de origine belli.

SUMMARIA.

1. *QVærunt etiam Iuris Conſulti vocum notationem.*
2. *Etymologia, ſive notatio vocis belli.*
3. *Quid ſit bellum.*
4. *Differentia belli & duelli.*
5. *Quid ſit exercitus, & unde nomen illud.*
6. *Miles unde dicatur.*
7. *Quantitas exercitus.*
8. *Bellum & militia differunt.*
9. *Bellum non eſt legitimum, niſi prius ritè ſit indictum.*
10. *Belli indictio ritè quomodo fiat.*
11. *Humanitas iubet, ut debitor prius moneatur de ſolutione debiti, antequam in iudicio conveniatur.*
12. *Bellum ſitné iuris gentium, etiam illud, quod eſt iniuſtum.*
13. *Sitné bellum utrunque iuris gentium.*
14. *Bellum eſt comprobatum, iure quoque civili, canonico, & divino.*

1 NON Grammatici tantùm & Philoſophi, ſed & JuriſConſulti vocum notationem quærunt, *ut arguit l. Ita vulneratus 51. ff. ad leg. Aquil. l. ſenatus 35. §.1. ff. de donat. & principium Tit. Inſtit. de teſtament. ord.* Rutger. Rulandt de commiſſariis & commiſſionib. lib. 1. c. 2. num. 5. & 6.

2 Belli autem notatio ſive Etymologia, quæ ſit, variant Autores. Alii, ut Priſcianus, & cæte-

cæteri Grammatici, dictum putant Bellum ex eo, quod minimè bellum, id eſt, bonum ſit, cùm multa incommoda, & mala adferat Bellum. Alii verò ex eo appellatum volunt Bellum, quod ſit bellum, id eſt, bonum: ſiquidem ad habendam pacem comparatum ſit. Et certè neutra hæc notatio planè contemnenda eſt, cum diverſo reſpectu Bellum ſit & bonum, & malum; Bonum reſpectu finis, cujus gratiâ movetur Bellum; qui finis eſt, tum pax, & vitæ tranquillitas; Bellum enim geritur, ut pax adquiratur, mali coërceantur, & boni ſubleventur, *can. Noli exiſtimare, 23. quæſt. 1. & can. apud 23. quæſt. 2.* tum etiam recuperatio bonorum à ſcelerato hoſte nobis ereptorum, *can. Dominus noſter, verſ. ſi c gens, & civitas, 23. quæſt. 2* hoſte, inquam, eo, qui nullo alio cogi poteſt modo, ut reddat ablata.

Quidam, ut Feſtus, & ſecuti eum, Belli vocem tractam ajunt à belua, quod beluarum ſit, non hominum, in mutuum exitium congredi, & mutuo laniatu ſe conficere. At quia Bellum utilem ſuſcipitur in finem, ut modò oſtenſum, & omni jure permiſſum eſt, ut infra dicetur eodem hoc cap. haud veriſimile videtur, à belua dictum eſſe Bellum.

Cæterùm probabilius eſt, Belli nomen à Græcis petitum eſſe, quibus βέλος telum ſigni-

Philippus Hœnonius *diſput. polit. 7. theſ. 2.* definit bellum, quod ſit duorum exercituum juſtè & prudenter à Magiſtratu indicta diſcordia.

Sed definitio hæc, quæ non inelegans eſt, ideo vitioſa quibuſdam videri poſſet, quod duorum exercituum diſcordia eſſe poteſt animorum tantum & verborum abſque Bello inter ipſos exiſtente.

Bartholomæus Keckerman. *libr. 1. Syſtem. polit. cap. 29.* exiſtimat, fruſtra quæri perfectam Belli definitionem, cùm genus ſit imperfectum, & analogum.

Verum licèt genus Belli inventu ſit difficile, cùm Bellum quandoque ſignificet ipſam armatam duorum exercituum pugnam, quæ fit in bello, *uti arguit, text. in l. ult. ff. de vacat. & excuſat. muner. junct. l. bello 18. ff. de excuſat.* & teſtatur Non. Marcell. quando ſcribit, quod Bellum ſit ipſa congreſſio, ſive pugna: Interdum verò denotat ipſam duorum exercituum diſſenſionem, à pugnâ, & conflictatione vacuam, juxta Gell. *libr. 1. cap. 25.* ubi ſcribit, quod induciarum tempore Bellum maneat, licèt pugna ceſſet. Patet idem ex juris noſtri Autoribus, *dict. l. Bello 18. ff. de excuſat. & §. ſed ſi in bello, Inſtit. d. t.* Attamen poteſt Bellum ex genere non inepto, ſuaque forma hunc in modum definiri: Bellum

lum eſt diſſidium armatum duorum contrariorum exercituum ritè prius indictum. Diſſidium armatum eſt genus Belli, hoſtilis & civilis, & continet Bellum, ſive pugna fiat, ſive ceſſetur à pugna.

4 Verbis, *duorum contrariorum exercituum*, diſtinguo bellum à duello. Bellum eſt exercituum *l. 2. in prin. verſ. Etſi ergo Dux, cum exercitui præeſt, &* §. *1. ff. de his, qui not. infam. & l. 1. in fin. ff. de teſtament. militis.* At duellum non eſt exercituum, ſed duorum, vel plurium hominum, qui exercitum non conſtituunt.

5 Eſt autem exercitus tota militum collectio, *d. l. 2.* §. *1. & ibi gloſſ. in verb. exercitui, ff. de his, qui notantur infam.* ita ab exercitatione dictus, *d. l. 1. in fin. ff. de teſtament. milit.* Quia numerus militum, ut Vegetius ſcribit, exercitatur ſubinde, ut ſcilicet exercendo fiat melior, uti Varro ait.

Exercitum verò complecti infinitum militum numerum, arguit abundè, non ſolum nomen militis, & notatio ipſius.
6 (Dicitur enim miles, quaſi milleſimus quiſque, *dict. leg. 1.* §. *ult. ff. de teſtament. militis.* quod ſingulæ tribus, ſingula millia militum in Bellum mittebant, ſicuti poſt Varron. tradidit Franciſc. Connan. *lib. 9. Commentar. jur. civil. cap. 5. num. 1.*) Sed idem ſatis colligitur

tur *ex dict. leg. 2. §. 1. ff. de his ; qui notant. infam.*

Ubi Ulpian. Juriſconſultus ; Exercitum, inquit, non unam cohortem, neque unam alam dicimus, ſed numeros multos militum: Nam exercitui dicimus præeſſe eum, qui legionem vel legiones cum ſuis auxiliis cum Imperatore commiſſas adminiſtrat. Hæc Ulpianus, & addit ibi gloſſ. in exercitu eſſe legiones ſex, legionem autem habere ſeptem millia; & centum pedites: Septingentos triginta equites. 7

Adjicio in Belli definitione CONTRARIORUM. Unius enim partis exercitus ſolus non eſt Bellum. Eſt quidem militia ; at Bellum non eſt. Sed utriuſque hoſtis exercitus, præſertim cum invicem confligunt telis, Bellum conſtituunt. 8

Dico præterea in definitione, RITÈ PRIUS INDICTUM, nam Bellum non eſt, niſi ille, qui id alicui infert, prius ei indixerit, & denunciaverit illud. Si omiſſa illâ denunciatione, quis Bellum intenderit, non Bellum, ſed latrocinium, & prædatio erit. *dict. l. Hoſtes hi ſunt, 118. ff. de verb. ſignif. & l. Hoſtes. 24. ff. de capt. & poſtlim. reverſ. can. 1. & 2. in fin. 23. quæſt. 2.* Cic. *lib. 1. de Officiis ; mihi pag. 8. fac. 1.* Ubi, ex quo, ait, intelligi poteſt, nullum Bellum eſſe juſtum, niſi quod aut rebus repeti- 9

tis geratur, AUT DENUNCIATUM SIT ANTE, ET EDICTUM.

10 Fit autem ritè illa denunciatio, & indictio, ſi prius petatur ab hoſte id, de quo controverſia eſt; Et hoſte petitum præſtare recuſante, diffidatio, id eſt, Belli denunciatio fiat. Hæc enim duo conjunctim requiruntur ad hoc, ut ritè facta denunciatio Belli dicatur, uti Bald. oſtendit. *in d. l. Ex hoc jure, num. 11. ibi*, DEBET TAMEN PRIUS DENUNCIARI. *Item debet prius diffidari. ff. de Iuſtit. & jur.* Idem Bald. *in l. manumiſſori, num. 2.* C. *de obſeq. patr. præſtan. & in Auth. Item nulla, nu. 2.* C. *de Epiſcop. & Cler.* Zaſ. *in §. Sic itaque diſcretis, in fin. Inſtit. de actionibus.* Nec non apertius Livius *libr. 1. decad. 2.* Item Cic. *dict. libr. 1. de Offic. pag. 8.* Ubi particulam, AUT, conjunctivam non diſjunctivam vocem eſſe arguunt Bald. Zaſius, Livius jam citatis locis. Ipſa quoque humanitatis ratio ſuadet, ut prius repoſcatur ab hoſte, quod per violentiam & injuſtè detinet; Et tunc demum, quando negat præſtare, & reddere, quod repetitum eſt, Bellum ei indicatur, & denuncietur.

11 Quippe cum Urbanitas & humanitas jubeat, creditorem prius admonere, & interpellare debitorem, antequam eum in judicium vocet: Et poſtea, ſi moram faciat, & ceſſet ſolvere, dicam illi ſcribat, & judiciali-

cialiter cum eo confligat, Gloſſ. *in §. appellamus, in verb. denunciare, Inſtit. de actionibus. & ibidem* Ang. *n. 12. &* Zaſ. *in fin.* Gloſſ. *&* Dd. *in l. debitores, C. de pignoribus.* Sic quidam Hiberus, cum rem illicitam in pariete communi faceret, prius à ſocio extra judicium interpellatus, & admonitus fuit, ne rem illam illicitam faceret. *l. Quidam Hiberus 13. ff. de ſervitutibus urban. prædior.*

Origo autem Belli eſt à jure gentium, §. *Ius gentium, Inſtit. de jure naturali, gentium, & civil. l. Ex hoc juris gentium, 5. & l. manumiſſiones. ff. de Iuſtit. & jur.* Sed controvertunt Doctores, an Bellum omne ut juſtum, ſic & injuſtum jure gentium introductum ſit. Juſtum Bellum æſtimandum puto maximè ex parte ejus, qui juſtè indixit illud, vel qui juſtè ad Bellum indictum ſe obtulit. Si ex juſta aliqua cauſa, & autoritate Imperatoris Bellum quis indixerit; vel ipſe Imperator ex juſta cauſa indixerit, Bellum illud dicitur juſtum civibus Romanis. Ex altera parte, quæ belligerando injuſtè reſiſtit, juſtum eſſe non poteſt in veritate, licet in opinione poſſit. Cùm enim hoſtes ſibi ſint contrarii, contraria jura neceſſe eſt ut habeant: quorum unum juſtum ſit, alterum injuſtum. Ut, ſi duo Principes Bello pugnent ob aliquam provinciam, quam quilibet eorum ſuam eſſe cenſet, 14

revera alteruter ſolummodò Juſtitiam ſibi fautricem habere poteſt, & quidem ille tantum, cujus ea provincia revera eſt propria. Alter verò injuſtitiam in veritate fovet: ſiquidem contraria ſint, juſtum & injuſtum, & ipſi Principes ſint contrarii hoſtes. In dubio autem utrinque juſtum eſſe poteſt, ut tradunt Fulgoſ. *in d. l. ex hoc jure ff. de Iuſtit. & jure*, & Alciat. *libr. 2. Paradoxor. cap. ult.* Sed ut rectè ſentit Didac. Covar. *in dict. c. peccatum, ſecund. part. Relect. §. 10. num. 6. Tit. de Reg. jur. in 6.* in veritate utrunque juſtum eſſe non poteſt, ſed ab una parte juſtum, ab altera injuſtum.

13 Diſceptant hìc Doctores, an Bellum utrinque juris gentium ſit, necné? Ex parte ejus Ducis, qui injuſtè pugnat, juris gentium eſſe non videtur. Ex jure enim (quale eſt etiam jus gentium) non niſi juſtum deſcendit. Quocirca ex ea parte, ex qua injuſtum eſt, juris gentium eſſe videri non poteſt. Atque ita nonnulli, ex quibus eſt Salic. ſentire exiſtimantur.

Cæterùm tradunt communiter Doctores juſtum Bellum eſſe juris gentium diſpoſitivè; ſed Bellũ injuſtum eſſe juris gentium occaſionaliter, Bart. Bald. Jaſon. *num. 23. & alii, in d. l. ex hoc jure. ff. de juſtit. & jur.* Ferdinand. Vaſq. *lib. 1. controverſ. illuſt. cap. 9. num. 5. & 7.*

& Tractat.

& Tractat. de ſucceſſ. & ult. volunt. libr. 1. de potentia teſtatoris, §. 1. *num. 43. & 45.*

Quod autem Bellum injuſtum & illicitum jure gentium per occaſionem quandam introductum ſit, ita oſtendi poteſt. Jure gentium diſtincta fuerunt rerum dominia, *d. l. ex hoc jure, 5. ff. de juſtit. & jur.* Ex illa autem dominiorum diſtinctione Bella inſurrexerunt, & orta ſunt, ut declarat Porc. *in dict. §. Ius autem gentium, Inſt. de jure naturali, gent. & civil.* dicens, quod ſi MEUM & TUUM de medio tollerentur, homines mundi quietè viverent. Quod etiam ante dixerat Seneca lib. de moribus, ubi quietiſſimam, ait, vitam agerent homines, ſi hæc pronomina tollerentur, MEUM & TUUM. Hinc ergo patet, Bella etiam injuſta & illicita à jure gentium ſuam ſumſiſſe originem; non quidem diſpoſitivè, ſed tantùm per occaſionem.

Non obſtat, quod à jure (quale eſt etiam gentium jus) nil niſi juſtum, bonum & æquum deſcendit, *l. 1. §. 1. ibi, jus eſt ars æqui & boni, & l. pen. in prin. ff. de juſtit. & jur.* Nam Bellum injuſtum non per ſe, ſed per accidens à jure gentium originem ſumſit. Jure gentium, ut dixi, rerum dominia diſtincta ſunt. Hæc dominiorum diſtinctio, accedente hominum pravitate, & libidine dominandi injuſta etiam Bella peperit. Jus gentium ergo

non eſt cauſa per ſe Belli injuſti, ſed cauſa per accidens.

14 Jus autem gentium, quo Bella diſpoſitivè introducta ſunt, comprobatum eſt, non tantum jure civili, ſed & canonico, & divino jure, ut apparet ex Decretis Canonicis, *cauſa 23. quæſtio. 1. & 2.* & ubique ex Sacris Bibliis. *Exod. 17.* ita ſcriptum legimus: Elige viros, & egreſſus pugna contra Malach. Et *Levit. cap. 27.* Proſequimini inimicos, & corruent coram vobis. Item *Num. cap. 21.* Ne timeas illum, quia in manu tua tradidi eum, & omnem populum, & terram ejus. *Ioſ. cap. 15.* ſcriptum extat: Vade, interfice peccatores Amalech, & pugnabis contra eos uſque ad interemptionem eorum. Item *Cap. 8.* dixit Dominus Joſuæ: Leva Clypeum, qui in manu tua eſt, contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eam. Et *cap. 9. Eſdr.* ita ſcribitur; Non quæratis pacem, & proſperitatem eorum, uſque in æternum. Item *Jeremiæ cap. 46.* Portate ſcutum, & clypeum, & procedite ad Bellum. Et *cap. 49.* Surgite & aſcendite ad Cedar, & vaſtate filios Orientis. Et denique *Pſalm. 143.* Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad Bellum.

Non

Non eſt ergo putandum, jure divino prohibitum eſſe Belli uſum, *can. Noli exiſtimare, 23. quæſt. 1.* Multa quidem in Sacris Literis extant, quibus militia & Bellum prohiberi videtur, quæ collegit Gratianus, Decretorum compilator *in principio dictæ quæſtionis primæ*; Sed ad ea idem Gratianus *ibidem in fine can. 1. & ex* Auguſtino *can.* reſpondet.

Et quod ſine injuriâ Bellum geri poſſit, docet Balthazar. Ayala *in præfat. in libr. 3. de jure & Officiis Belli.* Quodque homini Chriſtiano bellum gerere liceat, variorum Autorum ſententia eſt, quos collegit Dominus Collega Beſoldus, *Diſputat. 7. de Bello Belliq; jure, theſ. 19. Claſſ. 2. Diſputat. politic. &* Philip. Hœnon. *Diſputat. politic. theſ. 1.*

CAP. II.

De Belli ſpeciebus.

SUMMARIA.

1. *IN Bello quatuor in univerſum conſiderantur.*
2. *Bellum variè diſtinguunt Doctores.*
3. *Quod Bellum Doctoribus ſit publicum.*
4. *Quid licitum Bellum.*
5. *Bellum neceſſarium quod.*
6. *Iudiciale Bellum.*
7. *Bellum præſumptuoſum.*
8. *Bellum temerarium.*

BIBLIOTECA ... ROMA ...

9. *Bellum voluntarium.*
10. *Diſtinctio Belli à Doctoribus tradita, eſt vitioſa; Idq; rationibus oſtenditur.*
11. *Bellum rectè dividitur in hoſtile Bellum, & Bellum civile.*
12. *Quod ſit Bellum hoſtile.*
13. *Civile Bellum quod ſit.*

1 CIRCA Bellum quadruplex inſpectio incurrit; una de Belli ſpeciebus; Altera de eſſentialibus Belli requiſitis; Tertia de ipſa Belli pugna; Quarta de Belli effectis; de quibus ordine agendum.

2 Doctores autem varias conſtituunt Belli ſpecies, veluti Bellum publicum Romanum, Bellum licitum, Bellum neceſſarium, Bellum judiciale, Bellum præſumptuoſum, Bellum temerarium, Bellum voluntarium, Bart. *in l. hoſtes, 24. n. 9. & ſeqq. ff. de capt. & poſtlim. reverſ. & in l. ex hoc jure, numer. 3. ff. de juſtit. & jur.* & ibi Jaſ. num. 25. 28. & 30. Jacobin. de S. Georg. *Tractat. de feud. in verb. Et promiſerunt, num. 9. mihi, pag. 68. & ſeq.* Andreas Gayl. *lib. 1. de pace pub. cap. 4. n. 40.*

3 Bellum publicum Romanum appellant, quod populus Romanus ſive Imperator peregrino populo, vel hic illi indicit, *per d. l. Hoſtes 24. ff. de captivis & poſtlim. reverſ. & l. Hoſtes. ff. de verb. ſignif.*

4 Bellum licitum dicunt, quod contra publicos latrones, populatores agrorum nocturnos, & deſertores militiæ concitatur,

per l. 1. & l. 2. C. Quando lic. unicuique ſine jud. ſe vind.

Bellum neceſſarium definiunt, quod fit defendendo ſe adverſus injuſtam oppugnationem alterius, *per text. in Tit. 28. His finitur lex, lib. 2. feudor.* 5

Judiciale Bellum vocant, quod fit autoritate judicis pro defenſione ſuæ juriſdictionis contra contumaces, & rebelles, *per l. non eſt ſingulis, ff. de regul. jur. l. Qui reſtituere. ff. de rei vindication. & l. 1. ff. ſi quis jus dicent. non obtemper.* 6

Præſumptuoſum affirmant eſſe Bellum, quod ſubditi movent adverſus magiſtratum ſuum, puta Principem, *argument. c. ſi quis, extr. de majoritat. & obed. l. 1. & 2. Cod. de ſeditioſis.* 7

Temerarium Bellum vocant, quando aliquis quidpiam contra autoritatem juris facit, *per c. in audientia noſtra, extr. de ſent. excommunicat.* 8

Voluntarium appellant Bellum, quod quis non ſubſiſtente cauſa legitima alicui indicit. 9

Ex his autem ſpeciebus priores quatuor juſta complecti Bella; cæteras continere Bella injuſta ſcribunt, Jacobin. de S. Georg. *Tract. de feud. in verb. Et promiſerunt, numer. 9. mihi, pag. 68. & ſeq. Bart. in d. l. Hoſtes, numer. 9. & ſeqq.*

ff. de capti. & poſtlim. reverſ. & d. l. hoſtes 118. ff. de verb. ſignif. atque ille in crimen læſæ majeſtatis incidit, *l. 3. ff. de lege Iul. majeſtat.*

Hoc tamen non ita accipi debet, quaſi ſo- 5
lus Imperator Romanus alterius gentis Principi, & Gubernatori, non etiam hic illi movere Bellum poſſit. Nam Bellum eſt, ſive Princeps Romanus alterius Populi Principi Bellum inferat: ſive alterius gentis Princeps, Imperatori Romano Bellum intendat, *dict. leg. hoſtes 118. de verb. ſignif. & dict. l. hoſtes, 24. ff. de capt. & poſtlim. reverſ.* Sic in vita Alexandri Severi Herodianus refert, Regem Perſarum per Legatos Alexandro Severo Imperatori edixiſſe, ut ab univerſa Aſia & Africa excederet, ſeque finibus Ægæi maris contineret, quod illud Aſiæ Africæque Imperium olim Perſarum armis domitum ſolis Perſis deberetur, Petr. Coſtal. *in d. l. Ex hoc jure, ff. de Iuſtit. & Iur.* Fridericus item Schenck Baro à Tautenberg *in Tit. 28. Hic finitur lex, in princip. libr. 2. feud.* poſt alios ſcribit, liberos Populos, alioſque Principes Imperatori non parentes, ſine ejus auctoritate jus belli indicendi obtinere. Quod autem de ſolo Principe Romano dicitur, id pertinet tantum ad excluſionem eorum, qui in orbe Romano Imperatori ſubjecti ſunt.

Cæte-

13 Civile bellum eſt, quod populus eidem Imperio ſubjectus inter ſe gerit. Ut ſi in orbe Romano Princeps contra Principem, civitas Imperialis contra civitatem Imperialem, Comes contra Comitem, vel civitatem inſurgat & bellum moveat, *d. l. un. in pr. ibi, ex Bellis civilibus, quæ in ſe Populus Romanus movebat. C. de caduc. toll.* Quod bellum propriè bellum eſſe non videtur, ſed quædam civilis diſſenſio vocatur *l. ſi quis ingenuam, §. ult. ff. de capt. & poſtlim. reverſ.* Eaque juriſdictionis & juſtitiæ, quam adverſarius contemnit, executio dicitur *l. qui reſtituere, 68. ff. de rei vindicat.* Bart. *in d. l. ex hoc jure num. 3. & ibid.* Bald. *numer. 11. ff. de juſtit. & jur.* Innocent. *in c. olim cauſam, num. 5. extr. de reſtitut. ſpoliat.* Joan. à Terra Rubea *Tract. contra Rebelles, part. 3. artic. 10. concl. 13.* Covarruv. *in c. peccatum. Tit. de reg. jur. in 6. ſecunda parte Relectio. §. 9. num. 4. & §. 1. nu 3. verſ. Cæterum.* Andreas Gayl. *lib. 2. de pace public. cap. 17. num. 29.*

C A P.

CAP. III.

De eſſentialibus Belli requiſitis in genere & ſummatim: in ſpecie verò de autoritate Imperatoris ad Bellum comparandum neceſſaria.

SUMMARIA.

1. QVatuor ſunt eſſentialia Belli requiſita, quæ ipſum Bellum conſtituunt.
2. Primum Belli requiſitum eſſentiale, eſt autoritas Imperatoris.
3. Olim Populus Romanus Bellum indicendi ius habuit.
4. Bellum non eſt, ſed prædatio, & latrocinium, ſi quis alius quam Imperator Bellum indixerit: & in crimen læſæ maieſtatis ille incurrit.
5. Eſt quoque Bellum, ſi Populo Romano alterius gentis Princeps Bellum indicat.
6. Imperator Romanus non niſi de ordinum omnium, præcipuè de Septemvirorum voluntate Bellum hodie movere poteſt.
7. Imperatore Romano in peregrinæ gentis violentia & impetu, quò in Populum Romanum truculenter incurrit, connivente, integrum eſt Septemviris cæteriſq; ordinibus Imperii populum ad arma vocare, milites conſcribere, & inſanæ illius gentis vim reprimere.
8. Dux Belli eſſe poteſt etiam alius Princeps, quam Imperator, modò huius autoritatem, & conſenſum adhibuerit.

ESSENTIALIA belli requiſita dico, quæ ipſum bellum conſtituunt; quæ quatuor ſunt; Autoritas Imperatoris, Juſta belligerandi cauſa, Obſervatio juris Fecialis, & militiæ ordinatio. 1

Auto-

& ſeqq. ff. de capt. & poſtlim. reverſ. & in l. ex hoc jure, num. 3. ff. de Iuſtit. & jur. ubi etiam Jaſ. *numer. 25. 28. & 30.* Andr. Gayl. *lib. 1. de pace pub. cap. 4. num. 40.*

10 Sed hæc Belli diſtinctio neutiquam ferenda eſt, tum quia ſpecies illæ omnes generi conſentaneæ non ſunt: tum quia inter ſe etiam non ſunt diſſentaneæ. Quod ſi enim juxta Belli definitionem ſupra traditam, & requiſita Belli, de quibus agetur capitibus ſeqq. examinaveris Bellum, quod vocant licitum, quod item appellant judiciale, & quod temerarium dicunt, & denique voluntarium Bellum, videbis perſpicuè, has ſpecies ſub genere non contineri. Bellum quoque publicum, & Bellum neceſſarium oppoſitæ Belli ſpecies non ſunt, cum & neceſſarium Bellum ſit publicum. Sive enim Populus Romanus indicat peregrinæ genti Bellum, ſive peregrina quædam gens Populo Romano Bellum inferat, ut neceſſe habeat Populus Roman. ſe defendere, ſemper eſt publicum Bellum. Meritò igitur illam Belli diviſionem rejicimus: quæ etiam haud omnibus antiquis Interpretibus per omnia probatur. Innoc. *in c. olim cauſam inter vos, numer. 3. verſ. Reſpondemus, extr. de reſtitut. ſpoliat.* & Jaſ. *in d. l. ex hoc jure, num. 38. ff. de juſtit. & jur.* diſertè ſcribunt, ſi quis ad ſui, vel ſua-

ſum

rum rerum defenſionem pugnet contra aliquem, Bellum id propriè non eſſe.

Veræ autem Belli ſpecies ſunt, Bellum hoſtile, & civile Bellum, uti conſtat ex Cicer. *libr. 5. Epiſtol. famil. epiſt. 12.* Tu quoque item (ait) civilem conjurationem ab hoſtibus externiſque Bellis ſejungeres. Idem *in Orat. pro Q. Ligario.* Non, ait, hoſtile odium, ſed civile diſſidium exiſtimaviſti Cæſar. De Bello hoſtile eſt textus *in l. hoſtes 24. ff. de capti. & poſtlim. reverſ. & d. l. Hoſtes hi ſunt, 118. ff. de verb. ſign.* de civili Bello eſt textus *in l. un. in princ. C. de caduc. toll.* 11

Hoſtile bellum eſt, quod Imperator Romanus peregrinæ alicui genti, vel quod peregrina gens Populo Romano indixit. *dict. l. hoſtes 118. ff. de verb. ſignif. & l. Hoſtes 24. ff. de captiv. & poſtlim. reverſ.* quibus locis, quod de Populo Romano dicitur, intelligendum hodie de ipſo maximè Roman. Imperatore, in quem Populus lege Regia omne ſuum jus & poteſtatem tranſtulit. *l. 1. ff. de conſtitut. Princip. & §. ſed & quod Principi, Inſtit. de jure naturali, gent. & civil.* Ut proinde jus indicendi Bellum hodie penes ipſum Imperatorem ſit. Bart. *in d. l. hoſtes 24. num. 14. ff. de capt. & poſtlim. reverſ.* Andr. Gayl. *lib. 1. de pace publ. cap. 4. numer. 9.* 12

Civile

lius Juda reliquis partim conniventibus, partim colludentibus, Antiocho Regnum Judæorum opprimente, populum ad arma vocârunt, & hoſti reſtiterunt. *Macchabæorum libro primo, cap. 2. & 3.*

Quod poſtremò de Imperatoris autoritate dictum eſt, haud ita exaudire quis debet, quaſi neceſſum ſit, ut ipſe Romanus Princeps ſemper ſupremus Belli Imperator & Dux ſit, non etiam quiſpiam alius Princeps in Imperio Romano Exercitum comparare, & Bellum indicere alicui poſſit. Inde enim ſequeretur, fruſtra receptas eſſe, & in Imperio Romano comprobatas conſuetudines feudales, quatenus præcipiunt, ut Domino Bellum gerenti Vaſallus requiſitus auxilium præſtet, & militarem operam impendat, *dict. Tit. 28. Hic finitur lex, lib. 2. feud.* & quatenus requirunt, ut juret vaſallus, quod contra omnem hominem, excepto Imperatore vel Rege, juvare Dominum velit, ſi is evidenter juſta, vel probabiliter dubia cauſa ad bellum accingatur, *Tit. 6. Tit. 7. & d. Tit. 28. §. contra omnes; lib. 2. feud.* Quia verò ex hiſce locis manifeſtum eſt, alium quoque Principem, Dominum Imperatore Romano inferiorem, Bellum alicui indicere poſſe, haud obſcurè inde colligitur, quod non ſoli Impera- 8

tori jus indicendi Belli competat. Quod ergo traditum eſt, ad juſtum & legitimum Bellum neceſſariam eſſe Imperatoris autoritatem, ita accipi debet, ſi Bellum ſit gerendum, ſemper quidem deſiderari Imperatoris autoritatem, ſed ſi ipſe Imperator Bellum comparare velit, ſufficere ei ſuam propriam autoritatem, accedente tamen jure novo Ordinum Imperii, maximè verò Principum Electorum conſenſu: At ſi alius inferior Princeps vel Dominus in animo habeat Bellum concitare, opus ei eſſe, ut primò requirat autoritatem & juſſum Imperatoris. Atque hanc interpretationem præter adductam juris feudalis autoritatem, ſuadet etiam textus *in d. l. 3. verſ. Eadem lege tenetur, ibi, qui injuſſu Principis Bellum geſſerit. ff. ad leg. Iul. majeſtat.*

Quilibet autem Bellum geſturus, maturam cum Magnatibus, viris prudentibus, rei militaris bene peritis deliberationem de Bello ſuſcipiendo, & ejus apparatu inſtituat, omniaque prudenter expendat, ſuas hoſtisque vires diligenter invicem comparet; quæ & quàm multa ad Bellum neceſſaria ſint, conſideret, omnemque caſum & eventum Belli dubium, ſimulq; mala & clades, quæ comitantur Bellum, ponderet, Veget. *lib. 3. de re milit. cap. 3.* Juſt. Lipſ. *lib. 5. civil. doctrin.*

ctrin. cap. 6. Tholoſ. lib. 11. de Republ. cap. 2. Caſman. cap. 39. Althuſ. cap. 28. pag. 386. & ſeqq. & cap. 29. pag. 396. & ſeqq. Philipp. Hœnon. Diſputat. Polit. theſ. 6.

Cap. IV.

De juſtis Belli ſuſcipiendi cauſis: quæ prius inſpiciendæ, antequam Bellum moveatur.

Summaria.

1. *Cauſa Belli iuſta eſſe debet.*
2. *In pace arma ſumi non debent.*
3. *Bellum exitu perdifficile.*
4. *Belli mala quæ ſint.*
5. *Bellum eſt perditio animæ, corporis, & bonorum.*
6. *Adventus hoſtium, & metus Belli, calamitatem adferunt.*
7. *Bellum & Iuſtitia ſe invicem non patiuntur; ſed hac ab illo exulat.*
8. *Miſera ſunt Bella; ſed pax infinita commoda habet.*
9. *Omnia prius conſilio, quàm armis decertare decet.*
10. *Prima Belli cauſa iuſta; recuperatio rerum à Populo peregrino iniuſtè ablatarum.*
11. *Privatam ob iniuriam, aut damnum Principi vel alii illaturam non eſt univerſæ cuidam genti aut Provinciæ Bellum inferendum.*
12. *Secunda Belli inferendi cauſa iuſta eſt peregrinæ gentis vis & iniuria Populo Romano illata.*
13. *Ea eſt iuſta Belli gerendi cauſa, quæ ad Reipubl. pacem, & tranquillitatem pertinet.*
14. *Pro defenſione fidei Bellum ſuſcipi poteſt contra Turcas, Sarracenos, aliosq; Religionis ſyinceræ hoſtes.*
15. *Eſt & illa iuſta Belli gerendi cauſa, ſi peregrina gens Populo Romano innoxium deneget tranſitum per Provinciam ſuam.*
16. *Similiter iuſta eſt concitandi Belli cauſa Rebellio Subditorum.*

17. *Eſt quoque iuſta Belli ſuſcipiendi cauſa, ſi quis Princeps, vel alius Dominus, aut Civitas Imperialis iudicialem autoritatem contumaciter ſæpius ſpernat.*
18. *Quæſtio, an ſola Populi infidelitas, ſive contemptus & abnegatio Religionis, iuſta ſit Belli concitandi cauſa?*
19. *Quæſtio, an Bellum in eos comparari poſſit, qui fidem Chriſtianam, & Evangelii prædicationem liberam blaſphemiis, pravisq́ perſuaſionibus impediunt?*
20. *Amplificatio Imperii an ſit iuſta Belli movendi cauſa?*
21. *Sitné iuſta Belli cauſa, violatio legis naturæ? ut quod infideles comedunt carnem humanam.*
22. *Bellum ſuſcipere ſi velit Princeps, in conſilium prius adhibere debet viros prudentes, qui cauſam Belli movendi conſiderent, & expendant diligenter. Vbi huius rei exempla adferuntur varia.*
23. *Bellum præſumitur ex iuſta cauſa ſuſceptum.*

1 VT Imperatoris autoritas, ſic & juſta cauſa ad ſuſcipiendum Bellum neceſſaria eſt. Romani nunquam niſi juſtis de cauſis arma ſumpſerunt, ut refert Dionyſius Halicarnaſſ. *Antiquit. Roman. libr. 2.* Unicam ob Helenam decennale Bellum inter Græcos & Trojanos geſtum eſſe legimus cruentum: in quo viri fortes utrinque cæſi ſunt, plures ex victoribus, quam victis occubuiſſe dicuntur. Cujus quoque cauſa contra Hippoceontis filios arma Hercules induit. Corinthum urbem opulentiſſimam Romani deleverunt, quod Legatos ſuos parum honorificè tractâſſent. Verùm, ut dixi, non niſi juſta ex cauſa Bellum excitari debet. Bellum enim, ut D. Auguſtinus ad Bonifacium ſcribit, debet eſſe neceſſitatis, ut liberet Deus à neceſſi-

neceſſitate, & conſervet in pace. Non enim pax quæritur, ut Bellum exerceatur, ſed Bellum geritur, ut pax adquiratur. Et *paulò poſt*: Hoſtem, ait, pugnantem neceſſitas deprimit, non voluntas, *can. Noli exiſtimare, 23. quæſt. 1.* Idem Auguſtinus, *de diverſis Eccleſiæ obſervationibus*, apud vos, inquit, Dei cultores, etiam ipſa Bella pacata ſunt, quæ non cupiditate, aut crudelitate, ſed pacis ſtudio geruntur, ut mali coërceantur, & boni ſubleventur, *can. Apud, 23. quæſt. 2.*

Et memorabilis eſt Martiani Cæſaris ſen- 2
tentia, affirmantis, donec in pace vivere liceat, non decere Principem arma ſumere, ac Principi eſſe induenda arma, ut patriam defendat, non ut aliena oppugnatum eat.

Sunt quidem Bella, ut Cominæus ſcribit, 3
inceptu, & prima facie læta, exitu verò perdifficilia.

Adfert quoque Bellum multa, variaque 4
mala; puta: homicidia, latrocinia, rapinas, furta, incendia, ſtupra, & id genus alias difficultates & calamitates, quas deſcribunt Iſocrates *in Orat. 2. ad Philipp.* Item *in Archidamo, & in Plataico ſuo*: tum etiam Ferd. Vaſq. *lib. 1. controverſ. illuſtr. cap. 10. num. 9.* Jodocus Damhouder. *in praxi rer. criminal. cap. 82. num. 1.* & Andr. Gayl. *libr. 1. de pace pub. cap. 4. num. 43.* Priuſquam, ait, incipias,

jam plus nocuiſti patriæ, quàm ſis profuturus victor. Exhauris civium opes, luctu funeſtas domos, omnia latronibus, furibus, ſtupratoribus imples. Has enim reliquias
5 parit Bellum. Et gl. † *in l. un. in verb. ſi deſinunt C. publicæ lætitiæ, lib. 12.* Bellum, inquit, perditionem animæ, corporis, & ſubſtantiæ
6 inducit. † Cic. item *in Oratione pro leg. Manil.* Non ſolum, ait, adventus Belli, ſed & metus ipſe adfert calamitatem. Nam, cum hoſtium copiæ non longè abſunt, etiamſi irruptio facta nulla ſit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deſeritur, mercatorum navigatio conquieſcit. His conſonat text. & Gloſſ. *in Novell. 85.* Item Reſponſum Regis Antigoni, Macedonum Ducis, qui, cum ei à
7 † Sophiſta quodam liber de Juſtitia porrigeretur: Deſipis, ait, qui cum me videas urbes alienas vexantem, tamen apud me de Juſtitia diſſeris.

8 Sunt ergo miſera Bella, idque teſtantur non ſolùm ſancti, cordatique viri, ut D. Auguſtinus *de Civitate Dei, libr. 2. cap. 25. & lib. 3. cap. 10.* Sed & ipſi Ethnici. *Nulla*, inquit Vergil. *ſalus Bello, pacem te poſcimus omnes.* Pacis tempore omnia florent, & incrementum accipiunt, coluntur agri, vernant horti, prata rident, lætæ ſunt ſegetes, ædificantur villæ, extruuntur oppida, creſcunt

ſcunt opes, vigent Leges, floret Reipublicæ diſciplina, fervet Religio, valet ęquitas, pollet humanitas, erudiuntur juvenes, tranquillo ocio fruuntur ſenes, bonis auſpiciis nubunt virgines, prole ſimili lætantur puerperæ, florent boni, minus peccant mali.

Omnia igitur prius conſilio experiri, 9
quàm armis decertare decet, Terent. *in Eunuch. A. 4. Scen. 7.* Et non prius ad arma veniendum, niſi nulla, quàm in armis, ſpes ſit relicta, Bodin. *lib. 5. de Repub. cap. 5. num. 571.* Althuſ. *c. 35. pag. 575.* Et meritò injuſtũ dicitur Bellum, controverſia ſi per arbitros poteſt ſopiri, Alb. Gentil. *1. de jure Belli, cap. 3.* Dominus Collega Beſold. *Diſput. polit. 7. theſ. 22. claſſ. 2.* Non ergo, niſi ex juſta cauſa Bellum moveri debet. De qua cauſa Exercitus docendus eſt, ut tantò magis animetur ad Bellum pro juſta cauſa gerendum, Tholoſ. *11. cap. 1.* Philip. Hœnon. *Diſput. polit. 7. theſ. 5.* Dominus Collega, Chriſtoph. Beſold. *dict. Diſput. 7. theſ. 23.* Quæ verò ſint juſtæ Belli gerendi cauſæ, exponunt Petr. Martyr *in 2. cap. Sam. 2. & in locis communibus de Bell.* Urſinus *in diſpoſ. Theol. lib. 2. diſpoſit. 44.* Tholos. *lib. 11. de Repub. cap. 1.* Althuſ. *cap. 7. & cap. 29. polit.* Danæus, *lib. 6. polit. Chriſt. cap. 3.*

Eſt autem juſta Belli ſuſcipiendi cauſa, ſi 10
inſtituatur ad recuperandas res, quas per-

egrinus populus per violentiam detinet, *can. Dominus noſter, verſ. Sic gens, & civitas, ibi, vel reddere, quod per injurias ablatum eſt, 23. quæſt. 2.* Didac. Covarr. *in c. peccatum, Tit. de reg. jur. in 6. ſecunda part. Relect. §. 9. num. 4. verſ. quarta cauſa, & §. 10. num. 3.* Oldrad. *conſil. 72.* Bart. *in l. Chriſtianis, 6. num. 2. & 3. C. de paganis,* Innocent. *in c. Quod ſuper, num. 15. extr. de voto,* Nicol. Boër. *deciſ. 178. num. 7.* Qui ſcribunt, quod Sarracenis, Turcis, & aliis infidelibus Bellum indicere Imperator poſſit, maximè pro recuperatione terræ ſanctæ. Idem ſentit Fridericus Schenck *in Titul. 28. Hic finitur lex, in prin. lib. 2. feud.* Licitum eſt, inquit, Chriſtianis adverſus Barbaros, & à fide orthodoxa alienos Bella movere, qui mancipatas quondam veræ pietatis ditiones hoſtiliter occupârunt & in ſanctam Domini hereditatem violenter irruperũt, ut ſcilicet recuperatio fiat poſſeſſionis, qua Chriſtianiſmus ab impiis prædonibus fuit ſpoliatus.

11 Cæterùm, propter privatam injuriam, aut damnum etiam Principis, aut alterius, non eſt univerſæ cuidam genti, aut Provinciæ Bellum inferendum, ut arguit Receſſus *Deputationis Wormatienſis, de Anno 1564. §.* Dann erſtlich/ ſo begebe ſich / ꝛc.

Eſt

Eſt quoque juſta belligerandi cauſa, ſi 12
peregrina quædam gens Populo Romano vim & injuriam inferat, proindeque ad propulſandam eam vim, atque injuriam Bellum ſuſcipiatur, *can. Iuſtum, can. Dominus noſter, verſ. ſi gens, 23. quæſt. 2. can. Scire vos oportet. & can. Diſpar. 23. quæſtion. 8.* Didac. Covarruv. *in dict. c. Peccatum, Tit. de Regal. jur. in 6. ſecunda part. Relect. §. 9. num. 3.* Frideric. Schenck Baro à Tautenberg *ad dict. Tit. 28. Hic finitur lex, lib. 2. feudor.*

Hujus ergo Belli finis eſt pax, & Reipubl. 13
tranquillitas, ut ſcilicet in pace ſine injuriâ vivatur, *can. Apud, &c. Noli exiſtimare, ibi, Bellum geritur, ut pax adquiratur, 23. quæſt. 1.* Cic. *lib. 1. de Offic.* Suſcipienda, ait, Bella ſunt, ut in pace ſine injuria vivatur. D. Ambroſius *lib. 1. de Officiis.* Fortitudo, inquit, quæ Bello tuetur à Barbaris patriam, plena juſtitia eſt, *can. Fortitudo, 23. quæſt. 3.* Damhouder. *in practic. rer. criminal. cap. 82. num. 15.* Eæ, inquit, juſtæ Belli aſſumendi rationes habentur, quæ pacis atque tranquillitatis Reipublic. gratia verè excuſantur. Et *paulò poſt, num. 21.* Bellum, ait, quod ſummus Pontifex, vel Imperator ſuſcipit, pro defenſione fidei Catholicæ, ad arcendos, & fugandos Turcas, Sarracenos, aut ſimiles fidei noſtræ inimicos, juſtum Bellum vocatur. Andr. Gayl. *lib. 1. de pace publ.*

C 5 *cap. 4.*

cap. 4. num. 40. Bellum, inquit, omnium maximè, quod geritur contra infideles Turcas, perpetuos Chriſtianæ fidei hoſtes, juſtum & licitum eſt.

14 Atque hæc ſententia confirmatur exemplo Macchabæi, qui Bellum maluit ſuſcipere, quàm divinam Legem abolere, *1. Maccha. cap. 2.* Item exemplo Conſtantini, qui graviſſ Bellum contra Licinium pro Chriſtiana religione defendenda ſuſcepit, Euſeb. *Hiſtor. Eccleſ. 9.* Maximianus quoque Epiſcopus Vagienſis auxilium petiit ab Imper Chriſtiano adverſus hoſtes Eccleſiæ, *can. Maximianus 23. quæſtion. 3.* Et Auguſtin. *de civitat. Dei, lib. 22. cap. 6.* ſcribit, Ciceronem *in lib. de Republ.* colligere diſputando, quod juſtum ſit Bellum, aſſerens, Bellum nullum ab optima Republ. ſuſcipi, niſi aut pro fide, aut ſubditorum ſalute.

15 Eſt præterea Belli gerendi cauſa juſta, ſi peregrinus Populus per ſuam Provinciam Populo Rom. tranſitum deneget innoxium, Bart. *in l. Chriſtianis, num. 4. C. de paganis*, & eſt textus expreſſus *in can. Dominus, §. fin. 23. quæſtion. 2. quem §.* deſcripſit Gratianus ex D. Auguſtin. *lib. quæſtion. 4. ſuper Numer. ad cap. 20. quæſt. 44.* Probat eandem Belli cauſam Hiſtoria ſacra *Numer. cap. 21. & Iudic. cap. 11.* ubi ſcriptum legimus, filios Iſraël pugnaſſe

gnaſſe contra Sehom & Og, Reges Amorrhæorum, propterea, quòd illis permittere noluerunt tranſitum innoxium in terram ſibi à Deo promiſſam. Refert & comprobat eandem hanc cauſam Didac. Covarruv. *in dict. c. Peccatum, Tit. de regul. jur. in 6. ſecunda part. Relect. §. 9. num. 4. verſ. Quinta etiam, & verſ. ſeq.* & Rainald. Corſus *in addit. ad* Oldradi *conſil. 72.*

Eſt etiam juſta concitandi Belli cauſa, Rebellio ſubditorum. Si enim ſubditi adverſus Principem aut Dominum ſuum inſurgant, nec ei obedire velint, etiamſi moniti ſæpius fuerint, tunc Princeps ille vel Dominus licitè in eos Bellum inſtruere poteſt, Bart. *in dict. l. ex hac jure. num. 3. ff. de juſtit. & jur.* Didac. Covarruv. *in d. c. peccatum, de Regul. jur. in 6. ſecund. part. Relect. §. 9. numer. 4.* Qui enim reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit, Paul. *ad Roman. cap. 13.* Sic David Rex Bellum movit adverſus Seba, filium Bochri, propterea, quòd populum ſolicitavit, ut à Davide Rege ad ipſum deficeret, *2. Regum cap. 20.* Probatur quoque eadem hæc cauſa textu. *c. quid culpatur. §. 1. ibi, adverſus violentias, 23. quæſt. 1.* Ubi Gratianus, Decreti compilator, ex Auguſtin. *libr. 22. contra* Fauſtum Manichæum, *cap. 74.* ita ſcribit: Adverſus violentias reſiſtentium, ſive Deo, ſive aliquo legitimo Imperio jubente, 16

geren-

gerenda ipſa Bella ſuſcipiuntur à bonis, cùm in eo rerum humanarum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere aliquid tale, vel in talibus obedire juſtè ipſe ordo conſtringit.

17 Denique juſta inferendi Belli cauſa eſt, ſi quis Princeps, vel alius Dominus, aut Civitas Imperialis in orbe Romano judiciorum vigorem ſæpius antea tentatum contumaciter ſpreverit, ut ita contra ipſum manu militari executionem fieri, & juſtitiam defendi neceſſum ſit. Veluti, ſi inter duos Principes contentio ſit de caſtro quodam, & unus Princeps poſſeſſor caſtri ab alio Principe petitore caſtri in judicium rite vocatus, contumaciter nunquam compareat; & proinde contra eum in contumaciam judicialiter procedatur: vel, ſi compareat quidem, verùm ſententiæ contra ſe latæ ſatisfacere nolit, ſed judicii vigorem ita ſpernat; à Principe, qui obtinuit in judicio, juſtè Bello tentari poteſt, & manu militari è poſſeſſione caſtri illius jure expelli, *l. qui reſtituere. 68. ibi, manu militari ab eo poſſeßio transfertur. ff. de rei vindicat. d. cap. Dominus, verſ. ſic gens & civitas, ibi, vel reddere, quod per injurias ablatum eſt. 23. quæſtion. 2. c. un. in fin. Tit. de milite vaſallo, qui contumax eſt.* Fridericus Schenck *in d. c. un. in princ. mihi, fol. 206. Tit. Hic finitur lex, in uſibus feudor.* Si adverſarius, ait, vel ob contuma-

ciam

ciam vel tyrannidem juri parêre contemnat, nec alioqui judiciorum vigore in ordinem redigi queat, jam actionibus prætermiſſis, ad armorum præſidia rectè confugietur, modò tamen Principis auctoritate hoc fiat. Semper enim, ut *ſuprà cap. 3.* expoſui, neceſſaria eſt Principis, hoc eſt, Imperatoris auctoritas, ſi ad arma bellica deveniendum ſit, *dict. l. 3. verſ. eadem lege. ff. ad leg. Iul. Majeſtatis. d. c. quid culpatur. §. ordo autem, 23. quæſtion. 1. hortatu. 23. quæſt. 8. c. Maximianus 23. quæſt. 3.*

Sola tamen Populi alicujus infidelitas, 18 hoc eſt, contemtus & abnegatio fidei Chriſtianæ, juſta gerendi Belli cauſa non eſt, *l. Chriſtianis. 6. C. de paganis, c. diſpar. 23. quæſt. 8. c. Iudæi. Extr. de Iudæis, c. de Iudæis. c. qui ſincera. 45. diſtinct.* Quibus locis dicitur, quòd infideles, hoc eſt, qui Chriſtiani non ſunt, nec in perſonis, nec in rebus, quamdiu quietè vivunt, à Chriſtianis moleſtari aut offendi debeant, quod etiam tradunt Dec. *in c. quæ in Eccleſiarum, num. 110. Extr. de conſuetud. & in c. conſuluit. 29. num. 10. & 11. ff. de appellat.* Rainold. Corſ. *in addit. ad* Oldrad. *conſil. 72. & conſil. 264.* Didac. Covarruv. *in d. c. peccatum ſecund. part. relect. §. 10. num. 1. & 2. de Reg. Iur. in 6.* Quod ſi ergo non vivant quietè & pacatè infideles, ſed Chriſtianos offendant, eosque perſequantur, Bellum ipſis inferri poteſt,

teſt. *d. c. diſpar. 23. quæſt. 8. d. l. Chriſtianis 6. ibi, Iudæis & Paganis quietè degentibus, nihilq́ tentantibus turbulentum, C. de Paganis*, Didac. Covarruv. *d. §. 10. n. 3. verſ. ſecundus caſus.*

18 Poteſt quoque ex ſententia quorundam in ipſos comparari Bellum, ſi fidem Chriſtianam, & prædicationem Evangelii liberam blaſphemiis praviſque perſuaſionibus impediant etiã in ſuis Provinciis, ſicuti nonnulli ſentiunt. Prædicatio enim verbi divini, unde fides procedit, libera eſſe debet in omnibus mundi partibus, ſecundum illud Salvatoris noſtri: Eritis mihi teſtes in omni Judæa, & Samaria, & uſque ad ultimum terræ, *Actor. c. 1. c. exiſtimant. 11. quæſt. 3.* & juxta illud Chriſti: Ite in univerſum orbem, prædicate Evangelium omni creaturæ, *Marc. ult. & Matth. ult.* Et pertinet huc illud Davidicum: In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. *Pſalm. 18. c. ità Dominus, 19. diſtinct.* Item illud: Et adorabunt eum omnes Reges terræ: omnes gentes ſervient ei, *Pſalm. 71. c. diſplicet tibi, circ. fin. 23. quæſtion. 4.* Item illud, *Luc. 24.* Sic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicare in nomine ejus pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes gentes.

Non refragatur mandatum Chriſti, *Matthæi 10.* quo præcepit Diſcipulis ſuis, ne abe-

ant

ant in viam Gentium, nec in civitates Samaritanorum intrent. Fuit enim illud temporarium mandatum, ut *ibidem* etiam, maximus ille noſtri ſeculi Theol. D. Lucas Oſiander oſtendit. Nam poſt reſurrectionem ſuam Chriſtus Apoſtolis ſuis dixit: Ite in mundum univerſum, & prædicate Evangelium omni creaturæ, ſicuti ex Petro, Marco & Matthæo jam retuli. Propter ejuſmodi ergo injuſtitiam, quòd prædicationem Evangelii liberam impediunt infideles, nec patiuntur Concionatores in ſuis etiam Provinciis verbum Dei docere, Chriſtiani adverſus eos ſecundùm quorundam ſententiam Bellum ſuſcipere poſſunt. quò facere etiam videtur illud Siracidæ dictum *c. 10.* Regnum de gente in gentem propter injuſtitias & injurias, & contumelias & diverſos dolos transfertur, *c. ſi de rebus, 23. quæſt. 7.* Et quòd ex prædicta cauſa infidelibus, hoc eſt, fidem Chriſtianam non amplectentibus, Bellum inferre licitè poſſit, tradidit quoque Didac. Covarruv. *dict. §. 10. num. 3. verſ. quartò licitum eſt.* Quam tamen ſententiã veram nõ puto per ea, quæ præcipit Chriſtus Diſcipulis ſuis, *Luc. 9. & Matthæi 10.* Cùm, inquit, perſequentur vos in Civitate iſta, fugite in aliam. Quo docemur, relinquendos eſſe divino judicio eos, qui contumaciter Evangelium Chriſti reſpuunt.

Et

Et pertinet huc, quod *Luc. 9. in fine*, Chriſtus increpavit Diſcipulos ſuos, Jacobum & Johannem, qui exemplo Eliæ ignem de cœlo devocare volebant, ut conſumeret Samaritanos, qui Chriſtum cum comitibus hoſpitio recipere nolebant. Spectat eô item, quod Paulus *ad* Titum *3. cap.* ſcribit: Hæreticum hominem poſt unam & alteram admonitionem devita. Confert eôdem illud Theodorici apud Caſſiodorum *libr. 2. Epiſt. 28.* Nemo cogi poteſt, ut credat invitus. Et Religio ſuadendo magis, quàm pugnando proficit. Vult Deus voluntarium officium. Et falſi olim fuerunt, qui Judæorum parvulos, invitis parentibus, baptizandos putarunt. Et hoc nomine paſſim claſſicum adverſus Sarracenos, & Turcas cecinerunt, quod propter ſolam infidelitatem illos Bello petendos exiſtimarunt: quorum deinde expeditiones plenæ triſtiſſimorum eventuum fuerunt. Nam fictos magis, quàm veros Catholicos coactio efficit, ſecundum Auguſtinum. Et Sarraceni jamdudum ſcripſerunt injuſtè à ſe pœnas trucidati Salvatoris expeti, cùm Judæorum illud facinore contigerit, gloſ. *in can. Iudæorum, 28. quæſtion. 1.* Felin *in c. ſicut, extr. de Iudæis.* Soarez *in Theſauro receptar. ſentent. in verb. Iudæorum, num. 214. & ſeq.* Zaſ. *in Tractat. de Infantib. Iudæorum baptiz.*

Afflict.

Afflict. *deciſ. 151.* Covarruv. *in c. peccatum, parte 2. §. 10. num. 1. & ſeq.* Machiavel. *part. 3. theorem. 1. pag. 257. & ſeq.*

Oldradus quoque de Ponte, *dicto conſil. 72.* videtur ſtatuere, Bellum contra Sarracenos moveri poſſe, licèt illi non perſequantur Chriſtianos: quam ſententiam latè refutat, & ad contraria argumenta reſpondet Didac. Covarruv. *dicto §. 10. num. 2.* Poſſunt quidem Bello oppugnari Sarraceni, at non aliter, quàm ſi detineant provincias, quæ olim ad Chriſtianorum Principum juriſdictionem pertinebant: vel Chriſtianam fidem perſequentes, Populo Chriſtiano in ejus Provinciis & ditionibus turbas moveant, ut expoſitum eſt.

Porrò quemadmodum ſola infidelitas, 20
ſicuti oſtendi, juſta gerendi Belli cauſa non eſt: Ita nec amplificatio Imperii, juſta eſt Belli ſuſcipiendi cauſa, neque gloria, aut proprium commodum Principis *c. quid culpatur,* ibi, *libido dominandi, & ſi quæ ſimilia, hæc ſunt, quæ in Bellis jure culpantru, cap. militare,* ibi, *ſed propter prædam militare peccatum eſt. 23. quæſt. 1.* Neque obſtat, quòd Imperatores dicuntur ſemper Auguſti, zu allen Zeiten Mehrer deß Reichs. Ille enim titulus non ita accipi debet, quaſi Imperator Romanus ex quavis cauſa adverſus peregrinam gentem

Bellum ſuſcipere, atque ita Romanum Imperium augere licitè poſſit: ſed exaudiri debet de juſta cauſa augendi Imperii: ut ſi Imperator ditioni Romanæ iterum per Bella addat gentes & provincias, quæ aliquando Imperio Romano ſubjectæ fuerunt, ſed manu violenta ab eo detractæ, *argumento. §. quorum utramque, verſ. Et bellicos quidem ſudores. In procœmio Inſtitutionum.* Item, de aliis juſtis Bello amplificandi imperii cauſis ſuprà expoſitis intelligi titulus ille debet. Niſi dicere velis, Romanos aliaſque gentes olim pro augendo Imperio, & gloriæ adquirendæ cauſa Bellum ſuſcepiſſe, ſed injuſtè, proindeque etiam Carneades rectè cenſuerit, Illis, ſi juſti eſſe voluerint, ad caſas fore redeundum. Petr. Heig. *quæſtion. jur. part. 1. quæſt. 12. num. 46.*

21 Poſtremò juſta Belli gerendi cauſa non eſt violatio legis naturæ: ut quod infideles comedunt carnes humanas, & promiſcuo concubitu utuntur, uti contra aliorum ſententiam oſtendit, & probat Didac. Covarruv. *in d. c. peccatum, de Regulis jur. in 6. ſecund. part. relection. §. 10. num. 4.*

22 Quia ergo non ex omni cauſa Bellum moveri poteſt juſtum, ideoque Chriſtianum Principem omninò decet exemplo Xerxis de Bello Græcis inferendo cum ſuis diu multum-

tumque deliberantis non ſuſcipere Bellum, priuſquam viros pios & politicos in conſilium vocet, & cum iis de Belli cauſa deliberet, ne injuſtum & non neceſſarium concitetur Bellum, *argument. cap. ult. 20. diſtinct. c. eſtote, in fin. 1. quæſt. 1.* Omnia enim, ut & ſuprà dixi, priùs conſilio experiri, quàm armis decertare decet, Terent. *in Eunuch. act. 4. Scen. 7.*

Et licet Princeps Romanus ſolus Belli indicendi & permittendi jus & arbitrium habeat: tamen illa poteſtate non in offendiculum, ſed in commodum Reipublic. ſuæ uti debet; pro qua conſiliis, laboribuſque ſuis, inſtar Juſtiniani Imperatoris, die noctuque laborabit, *l. benè à Zenone, 3. circa finem Cod. de quadriennii præſcript.* Et in cauſis communis Reipublic. non per ſe, ſed adhibito procerum conſilio & ſapientium auctoritate, quid ſtatuere debet, textus eſt expreſſus, & elegans *in l. humanum, 8. C. de legib.*

Sic priuſquam tertium, & ultimum Bellum punicum ſuſciperetur, in Senatu Romano diu multumque tanta res agitata eſt, atque inter M. Porticum, Catonem & Scipionem Naſicam, Senatus Principes, variis ſententiis certatum fuit.

Similiter cum Galliarum Rex Carolus VIII. adverſus Franciſc. ultimum Britanniæ Ducem movere vellet Bellum, ejuſque Ducatum armis invadere, conſilium prius ea de re habitum fuit. Et cum multi ex Conſiliariis exiſtimarent, ſuſcipiendum eſſe Bellum, Rupefortius Cancellarius monuit, cum Regis jura nondum omnino certa eſſent, ad obtinendum Ducatum illum accuratè ea prius eſſe inſpicienda, priuſquam indiceretur Bellum. Eſſe enim Tyranni, alienam ditionem uſurpare. Itaque ex ejus ſententia miſſi ſunt Legati ad Ducem, qui monerent, ut diligerentur utrinque arbitri docti, & rerum periti homines, qui de Regis, & ipſius jure diſceptarent. Id quod factum. Sed interea temporis Dux ille moritur, & Rex ejus filiam uxorem ducit, atque ita contentio de Ducatu finita fuit.

Idem ille Rex Carolus, priuſquam Neapolitanam expeditionem ſuſciperet, Præſides Parlamentorum cum Cancellario, & Principibus Regiæ ſtirpis in conſilium advocavit, juſſitque diſpicere, an aliquid juris haberet in Siciliam, & Neapolim. Illi inſpecta Proſapia, & ſtirpe Regum Siciliæ ac Neapolis eorumque teſtamentis, ſtatuerunt eorum Regnorum hereditatem ad Regem pertinere. Itaque ex eorum reſponſo ſuſcepta eſt expeditio.

Sic

Sic Ezechias, cùm intelligeret Imperium Regis Aſſyriorum in Populum Iſraël verti, cum Proceribus ſuis, viriſque fortiſſimis prius conſilium inivit, & feliciter ei Bellum ceſſit, *2. Paralipom, cap.32.* At Joſias, etſi pius alioqui Princeps, verùm, quia temerè non neceſſarium ſuſcepit Bellum, à Deo mulctatus fuit, *2. Paralip. cap. 35.* Malè quoque ceſſit Roboam, qui relicto Senum conſilio, coætaneorum temeritati acquievit, *lib. 2. Regum cap. 17.*

23 Præſumitur tamen ſemper in dubio ex juſta cauſa ſuſceptum Bellum, *d. c. un. in princip.* & ibi Feudiſtæ, *tit. hic finitur lex, in uſib. feud.* Decius *conſil. 691. num. 4.* Aretin. *conſil. 14.* Maſcard. *de probat. volum. concluſ. 168. num. 5.* Quòd ſi injuſtum fuerit Bellum, vocati ad illud milites actionem mandati, vel aliam contra vocantem non habent pro impendiis in Bellum illud factis, vel damno ex eo Bello concepto; quippe cùm in re turpi obligatio non contrahatur. Innocent. *in c. ſicut. num. 1. & 2. Extr. de jurejurando.*

Cap. V.

De jure feciali.

Summaria.

1. *Jus feciale quid ſit.*
2. *Creditor priuſquam debitorem in iudicium vocet, humanius facit, ſi eum antea moneat de præſtando eo, quod debet; non tamen ad hoc tenetur neceſſario.*
3. *Indicere alicui Bellum qui vult, per fecialem ſive patrem patratum id ei prius denunciare neceſſe habet, ac monere ipſum, ut præſtet, quod debet.*
4. *Denunciationem hanc, & admonitionem ſi ſpernat adverſarius, Bellum ei indicere poteſt per legatos; quem actum diffidationem appellant.*
5. *Modus indicendi Bellum ex Livio relatus.*
6. *Non eſt iuſtum Bellum niſi prius denunciatio iſthæc, & diffidatio facta ſit.*
7. *Quandiu fieri diffidatio debeat.*
8. *Diffidatio eſt quodammodo initium Belli.*
9. *Abſque diffidatione, qui Bellum concitat, proditor eſt.*
10. *Diffidatione opus non eſt quandoque.*
11. *Diffidatio ad omnes diffidati ſubditos pertinet.*

Requisitorum Belli primum genus ejuſmodi eſt, in auctoritate Imperatoris & juſta gerendi Belli cauſſa: Secundùm ſequitur in obſervatione juris fecialis, & militiæ ordinatione.

1 Jus feciale eſt, quod requirit, ut publicè per legatos, quos patres patratos, & feciales appellant, vel per literas prius denuncietur, quibus Bellum inferendum eſt, ut præſtent, quod jure petitur ab ipſis, ve-

veluti rem, quam per violentiam & injuſtè detinent, reddant: Deinde eo non præſtito, Bellum illis ritè indicatur: quod poſterius diffidationem vocant: quæ ad omnes diffidati ſubditos vim ſuam porrigit.

Qui judicialiter cum alio confligere in animum induxit, non quidem ex neceſſitate, ſed humanitate ac urbanitate quadam, prius adverſario denunciat, ut præſtet, quod debet, quàm eum in judicium vocat. Gloſſ. *in §. appellamus, in verb. denunciare. Inſtit. de actionibus & ibidem* Angel. *num. 12. &* Zaſius, *in fin.* Sed qui Bellum alicui † indicere conſtituit, neceſſariò tenetur id ei prius per Legatos (quos feciales, item patres patratos appellant) vel per literas, Bartholomæus Keckerman. *cap. 29. lib. 1. Syſtem. polit. pag. 450.* denunciare & monere eum, ut præſtet, quod debet, veluti rem, quam per violentiam detinet, reddat. Deinde, ſi denunciatione † illa & admonitione ſpreta nolit præſtare adverſarius, quod petitum eſt, bellum ei per feciales illos indicit; quem Belli indicendi actum diffidationem vocant, Bald. *in d. l. ex hoc jure. num. 11. ff. de Iuſt. & jur. & in l. ſi manumiſſori. num. 2. C. de obſeq. patrono præſtand.* Zaſius *in §. ſic itaque diſcretis, in fin.* & ibid. Jaſon.

(Margin numbers: 2 beside "Qui judicialiter"; 3 beside "indicere"; 4 beside "præſtare".)

ſon. *Inſt. de actionib.* Johan. Schneidew. *in §. omnium, num. 125. Inſtit. d. t.* Varro *lib. 2. de vita Populi Romani*; Priuſquam, ait, indicerent Bellum iis, à quibus injurias factas ſciebant, Feciales Legatos res repetitum mittebant quatuor qui, ſi poſtulata impetraſſent, fœdus cum iis feriebant; Sin minùs re deliberata, Bellum indicebant. Livius item *libr. 1. De-*
5 *cad. 1.* Legatus, inquit, ubi † ad fines eorum venit, unde res repetuntur, capite velato (filum lanæ velamen eſt) audi Jupiter, inquit, audite fines, (cujuſcunque gentis ſunt, nominat) audiat fas. Ego ſum publicus nuncius Populi Romani juſtè pieque legatus venio, verbisque meis fides ſit. Pergit deinde poſtulata. Inde Jovem teſtem facit: Si ego injuſtè impieque illos homines, illasque res dedier nuncio populi Romani mihi expoſco, tunc patriæ compotem me nunquam ſinas eſſe. Hęc cùm fines ſupraſcandit, hęc quicunq; ei primus vir obvius fuerit, hęc portam ingrediens, hæc forum ingreſſus paucis verbis carminis concipiendique juriſjurandi mutatis, peragit. Si non deduntur, quos expoſcit, diebus tribus & triginta (tot enim ſolennes ſunt) peractis Bellum ita indicit. Audi Jupiter, & tu Juno, Quirine, Diique omnes cœleſtes, vosque terreſtres, vosque inferni audite: Ego vos teſtor, populum illum

lum (quicunque eſt, nominat) injuſtum eſſe, neque jus perſolvere,ſed de iſtis rebus in Patria majores natu conſulemus, quo pacto jus noſtrum adipiſcamur. Cum his Nuncius Romani ad conſulendum redit. Confeſtim Rex ex his fermè verbis Patres conſulebat. Quarum rerum, litium, cauſarum condixit Pater patratus Populi Romani Quiritium Patripatrato priſcorum Latinorum, hominibusque priſcis Latinis: quas res non dederunt, nec ſolverunt, nec fecerunt, quas res dari fieri,ſolvi oportuit,dic,inquit, ei, quem primum ſententiam rogabat, quid cenſes? tum ille; Puro pioq; Duello quærendas cenſeo, itaque conſentio conſciſcoque. Inde ordine alii rogabantur ; quandoque pars major eorum, qui aderant, in eandem ſententiam ibat, Bellum erat conſenſu fieri ſolitum : ut Fecialis haſtam ferratam, aut ſanguineam præuſtam ad fines eorum ferret, & non minus tribus Puberibus præſentibus diceret; Quod Populi priſcorum Latinorum, hominesque priſci Latini adverſus Populum Romanum Quiritium fecerunt, deliquerunt: Quod Populus Romanus Quiritium Bellum cum priſcis Latinis juſſit eſſe, Senatusque Populi Romani Quiritium cenſuit, conſenſit, conſcivit, ut Bellum cum priſcis Latinis fieret: ob eam rem ego, Populusque

Romanus Populis priſcorum Latinorum,
hominibusque priſcis Latinis Bellum indi-
co, facioque. Id ubi dixiſſet, haſtam in fines
5 eorum emittebat. Hoc tum modo ab Lati-
nis repetitæ res, ac Bellum indictum: mo-
remque eum poſteri acceperunt. Hæc Li-
vius: unde ſimiliter perſpicuè intelligitur:
duo illa, quæ dixi, denunciationem, & diffi-
6 dationem jus feciale exigere. Idem † præ-
clarè ſignificat Cic. *lib.1. de Officiis*, his verbis:
Ex quo intelligi poteſt, nullum Bellum eſſe
juſtum, niſi quod aut rebus repetitis geratur,
aut denunciatum antè ſit, & indictum. Quo
loco particula aut, congregativa eſt, non
diſjunctiva, uti ex Bart. Zaſi. Varrone & Li-
vio adductis locis, abundè perſpicitur, qui
non alterutrum requirunt, ut juſtum ſit Bel-
lum, ſed utrumque conjunctim, denuncia-
tionem ſcilicet, ſive admonitionem, de red-
denda re per violentiam ablata, & diffida-
tionem. Prius ergo repetenda eſt illa res;
quæ ſi non reſtituatur, Bellum indicendum.
Et non poteſt jure Bellum indici, antequam
res repetita fuerit, & non præſtita, ſive red-
dita. De indicendo Bello textus quoquo
manifeſtus eſt *in l. hoſtes ſi ſunt. 118. ff. de verb.
ſign. & l. hoſtes. 24. ff. de captivis & poſt. rever-
ſis, cap.1. & 2. in fin. 23. quæſt. 2.* Conſentire quo-
que videtur jus divinum, *Deut. cap. 20.* ubi ita
ſcri-

ſcriptum legimus: Si quando acceſſeris ad expugnandam Civitatem; offeres ei primum pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus Populus, qui in ea eſt, ſalvabitur, & ſerviet tibi ſub tributo: Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit cõtra te Bellum, oppugnabis eam. Eraſmus quoque Roterodam. *Chiliad. 4. cent. 1. adag. pag. 854.* Ethnici, ait, Bellatores, priuſquam venirent ad arma, veniebant ad Colloquium. Apud Romanos omnibus tentatis mittebatur fecialis, cum patrepatrato. Peragebantur Ceremoniæ: Nimirum more quærebantur, quæ Belli furorem temperarent. Atque his quoque peractis non licebat manum conſerere cum hoſte niſi ſigno dato.

Diffidatio autem illa, ſive clarigatio ut vocant, die Abſagung / die Feindbrieff / eſt quodammodo initium Belli; atque adeò fit, ut hoſtis, qui diffidatur, poſſit ſe munire contra adverſarium: † quâ diffidatione omiſsâ, proditor eſt, qui Bellum gerit. Bald. *in Auth. item nulla, num. 2. C. de Epiſc. & Cleric. & in l. 2. num. 40. & 71. C. de ſervit. & aqua & in l. peni. num. 39. verſ. præterea & iſtud videtur. C. de execut. rei judicat.* Guido Papæ, *deciſ. 191. n. 5.* & refert aurea bulla *dict. Tit.* von Widerſagen. 7 8

Hæc

9 Hæc diffidatio adverſario per tres dies naturales, vel perſonaliter, vel ubi habitare conſuevit, publicè præſentibus idoneis teſtibus intimari debet, ut cavetur in Aurea Bulla *Tit.* von Widerſagen.

10 Si quis tamen ipſo facto cum bonis ſuis omnibus toti Chriſtiano Populo offendendus impunè expoſitus ſit, & diffidatus, non opus eſt hac diffidatione. *c. 1. & ibi Domin.* & alii *de homicid. in 6.* Frider. Schenck. *in cap. un. in prin. tit. Hic finitur Lex, mihi, fol. 206. circa finem.*

11 Hæc autem, quam neceſſariam dixi, diffidatio ad omnes diffidati ſubditos vim ſuam porrigit. Claudius à Seyſello *in l. ex hoc jure. ff. de juſt. & jur.* quem ſequitur Frid. Schenck. *in d. cap. un. in pr. tit. Hic finitur Lex, mihi, fol. 206. circa finem.* De hac bellica & hoſtili denunciatione vid. Philipp. Hœnon. *Diſputat. polit. 7. theſ. 7. & ſeqq.* & Dominum Collegam, Chriſtoph. Beſold. *Diſput. polit. 7. th. 21. claſ. 2.*

De jure item feciali plura poſſunt legi apud Balthazar. Ayalam, *lib. 1. de jure & Officiis bellicis cap. 1.*

CAP.

CAP. VI.

De Militiæ Ordinatione in genere: Et in ſpecie de militum conquiſitione.

SUMMARIA.

1. Ordinatio militiæ quid.
2. Partes ordinationis militiæ.
3. Conquiſitio militum quid.
4. Milites alii maiores, alii minores. Alii pedites, alii equites. Vbi quæſtio; An maior ſit uſus equitum, quam peditum in Bello.
5. & 7. Miles unde dicatur?
6. Tribus unde dicatur?
8. Maiores milites qui?
9. Dux ſive Imperator militiæ quis?
10. Quis eligi Dux, ſive Imperator debeat?
11. Invento Imperatore, ſive Duce eius conſilio cæteri Præpoſiti, quærendi ſunt.
12. Pupillus olim Tribunus eſſe potuit.
13. Quæſtio. An generis ſplendor in eligendis militum Præfectis ſpectari debeat?
14. Milites minores qui ſint.
15. Qui milites conſcribi debeant.
16. Quæſtio, poſſitne Princeps Chriſtianus ſine peccato ex infideli gente milites conſcribere?
17. Quæſtio, an poſſit Chriſtianus in militia Principis infidelis, & non Chriſtiani militia ſtipendium merere?
18. Quales Perſonæ conſcribi in militiam debeant?
19. Mulier miles eſſe non debet; & quæ huius rei cauſa.
20. Laicus, non Clericus in militiam vocari debet.
21. Ingenui, non ſervi, aut qui ſtatus controverſiam patiuntur, conſcribi milites debent.
22. Quandoque tamen & ſervi leguntur.
23. Infames non admittuntur in militiam.
24. Corpore idonei in militiam legendi ſunt: Vbi deſcribuntur huiuſmodi viri.
25. Ruſtica gens ad Bellum idonea.

26. Miles

26. *Miles eſſe non poteſt mutus ſurdus.*
27. *Vtroq; teſticulo qui caret, non eſt idoneus miles.*
28. *Qua ætate miles eſſe debeat.*
29. *Miles armis inſtructus eſſe debet.*
30. *Romani antiquitus etiam pacis tempore armatas habebant militias.*
31. *Vaſalli Principum, crebrò ſeſe armis exercere, colluctationes, & torneamenta honeſta, & licita inſtituere, atque ita ſe ad Bellum præparare debent.*

1 SUCCEDIT MILITIÆ ORDINATIO. Ordinatio militiæ eſt apparatio eorum, quæ ad hoſtem feliciùs opprimendum adhibentur.

2 Ejus partes ſunt, tùm militum conquiſitio, & delectus: tùm diſciplinæ militaris traditio, & adjumentorum Exercitus adhibitio.

3 Conquiſitio militum eſt actus colligendorum & convocandorum militum, majorum & minorum, peditum & equitum.

4 MILITES alii majores ſunt, alii minores, *l. ult. §. jubemus ibi, qui ſub armis militant, ſive majores, ſive minores, C. de locato & conduct.* Alii pedites, alii equites, *l. pen. ff. de teſtamento militis.* Sed quorum uſus major ſit, quæri ſolet? Aliqui diſtinguunt inter uſum qui eſt in pugna, & eum uſum, qui extra pugnam eſt. Quidam ſimpliciter equites præferunt. Et certè cùm loci, in quo Bellum eſt gerendum,

dum, ſpectamus conditionem, & rationem, quæ hodie obſervari ſolet, ſine equitatu vix laude dignum feliciter agi quid poteſt. Commeatibus hoſtes prohibent, itinera ipſorum impedita reddunt, fugientes inſequi & cædere valent.

In montibus verò, ſylvis, vineis, vallibusque, ut & in oppugnationibus & defenſionibus urbium ſive caſtrorum nullus aut exiguus Equitum videtur uſus. Hoſtem quippe, qui in Urbes, & munitiones tutò ſe recepit, neque obſidione, neque alia vi premere, aut expugnare facilè poſſunt. Pedites verò ubique proſunt, Veget. *lib. 2. de re milit. cap. 11.* Omne robur in pedite eſt juxta Tacitum *de moribus Germanorum.* Peditum quoque major numerus minore impenſa numeretur, Veget. *libr. 2. de re milit. cap. 11.* Lipſ. *lib. 5. civil. doctr. cap. 7. in fin.* Machliavel. *lib. 2. Diſput. cap. 18.* Rantzow. *lib. 1. comment. de bell. cap. 11.* Hœnon. *Diſput. polit. 7. theſ. 38.* Dominus Collega Beſold. *Diſput. polit. 7. th. 10. claſſ. 2.*

Dicitur autem miles à numero, quaſi milleſimus quiſque, id eſt, ut rectè Valla interpretatur, unus ex mille. Nam Varro milites appellatos ait, quòd trium millium legio primò fieret ex tribubus Tatienſium, Rham- 5

men-

menſium & Lucerum: quarum ſingulæ millia ſingula militum mittebant.

6 Ut autem tribus dictæ ſunt, quòd initio tres tantùm erant: Sic milites, quod à quaque tribu mille tantummodò darentur: Et, qui unus de illis mille eſſet, miles appellatus, Franc. Con. *lib. 9. comm. jur. civil. cap. 5. nu. 1.* Ulpianus † tamen *in l. 1. ff. de teſt. militis*, variavit in Etymologia hujus nominis. Miles, inquit, appellatur vel à mollitia (ſic enim legendum puto, non militia) id eſt, per antiphraſin duritia, quam pro nobis ſuſtinent; aut à multitudine: aut à malo, quod arcere milites ſolent: aut à numero mille hominum, ut ſit miles quaſi milleſimus quiſque, unde ipſum Ducem χιλίαρχον appellant. Et hanc ultimam notationem Ulp. probare videtur. Quoties enim quis plures opiniones producit, ultimam inprimis probare exiſtimatur. *Argument. l. ſi quis. 10. in princ. ibi. Potius enim hoc procedere videtur, quod noviſſimè factum eſt. ff. de acquir. vel amitt. poſſeſſ.* Et quod vulgò dici ſolet: Poſteriores cogitationes ſaniores & meliores ſemper ſunt prioribus.

8 Milites majores ſunt Magiſtri & Præpoſiti militum cæterorum: veluti Dux, ſive Imperator militiæ, & cæteri Præpoſiti Duce inferiores.

l. 3. §. ult. l. omne delectum. §. 1. & §. pen. l. officium 12. ff. de re militari, dicuntur Magiſtri militum *in l. ſi quis pro redemptione. 36. §. ſimili etiam modo. C. de donat.*

Dux ſive Imperator militiæ dicitur, qui toti Exercitui præeſt. 9

l. 2. in princ. & §. 1. ff. de his, qui notantur infam. dict. leg. 1. in fin. ibi, unde ipſum Ducem χιλίαρχον *appellant. ff. de teſtam. milit.* Sine Imperatore, ſive Duce Belli turba militaris corpus eſt ſine ſpiritu. Unus autem ſit Dux, non plures neceſſe eſt. Si enim in Bello plures ſint æqualis poteſtatis, tum aut nullum in eo eſt Regimen, aut incertum, & diſcordiis obnoxium, Bodin. *lib. 6. de Repub. cap. 4. pag. 1112.* Philipp. Cominæ. *lib. 1. com. cap. 16.* Melch. Jun. *quæſt. polit. 72. pag. 161. & ſeq.* Althuſ. *cap. 29. pag. 401.* Hœnon. *Diſput. 7. 13.*

In primis autem quærendus eſt Dux ſive Imperator, vir bellicoſus, qui ſcientia rei militaris, virtute, auctoritate, ac felicitate præditus ſit. 10

Dux ſive Imperator militiæ primo omnium quærendus eſt, ſecundum Polyb. *libr. 6.* Et quidem talis, qui ſcientiâ rei militaris, virtute, auctoritate, & felicitate præditus ſit, Cic. *in Orat. pro Lege Manilia*, hæc quatuor in ſummo Imperatore Belli requirit. Et ſcribit

Polyb. *lib.1.* quod ab hujuſmodi Imperatore Exercitus, licèt exiguus ductus, fortior ſit, quàm maximus Exercitus, quem Dux imperitus gubernat. Et pertinet huc illud Vegetii *lib. 1. cap. 1.* Nemo facere metuit, quod ſe benè didiciſſe novit. Item quod Herodotus, *lib. 7.* ſcribit, Bellum ut plurimùm famâ conſtare, & timeri illum potiùs, qui ſibi jam opinionem virtutis, & ſtrenuitatis comparavit. Cic. item *lib. 1. de Invent.* Exercitus, ait, is, cui præpoſitus eſt ſapiens, & callidus Imperator, omnibus partibus commodius regitur, quàm is, qui ſtultitia & temeritate alicujus adminiſtratur. Quòd ſi rei militaris non periti, ſed cujuſvis vocationis homines ex favore, non ex virtute, & merito exercitui præficiantur, ſtudium militare perit, Xenoph. *lib. ult. de pæd. Cyri.* Ducum enim imperitia etiam ſtrenuis militibus obeſt, & cladium cauſa eſt multarum, uti Xantippus aſſerit apud Polyb. *lib. 1.* ut quærenti, quid ſine perito Duce bellicus omnis ſit apparatus, reſponderi poſſit commodè uno verbo: *Funus.* Et quid viri milites? *Funus.* Xerxes Perſarum Rex potentiſſimus, cum contra Græcos expeditionem inſtitueret, Regnum habuit ampliſſ. & florentiſſ. centum ac viginti Provinciis conſtans; in caſtris decies ſepties centena militum millia, verum rei milita-

ris

ris ignarus amiſſis ſuis fugâ longè turpiſſima ſibi conſuluit, domum Scapha reverſus, non ab alienis, ſed ſuis miſerè trucidatus fuit. Imperitiæ item Ducum Publii Æmilii, ac Varronis acceptum ferendum eſt, quod tanta illa Cannenſis extitit clades, in qua ultrà quinquaginta Romanorum millia uno in prælio ceciderunt: Tot equites perierunt, ut horum annulis aliquot modios plenos victoriæ in Argumentum Carthaginem Hannibal miſerit. Rhodiorum Dux Ariſtocrates expectationi hominum de ſe in rei militaris peritia excitatę neutiquam reſpondit. Ariſtoteles *5. polit. cap. 9.* magis peritiam, quam virtutis, & morum rationem in Duce habendam exiſtimat: quod aliis diſplicet.

Peritia illa rei militaris comparatur tum doctrina, lectione, & auditione rerum bellicarum: tum propria in Bello experientia. Ad peritiam illam pertinet quoque prudentia militaris, quâ Dux ex tempore conſilia capere, & Stratagemata bellica invenire poſſit. Althuſ. *cap. 29. pag. 401. & ſeq.* Barth. Keckerman. *lib. 1. Syſtem. pol. cap. 29. pag. 453.* Non debet ergo Belli Dux nimis ſenex eſſe, neque nimis juvenis, ſad illius ætatis, quæ apta eſt tanto muneri, Melch. Jun. *quæſt. polit. 71. pag. 155.*

Virtute etiam præditus eſſe debet Belli Dux, fortitudine puta, fide, continentia, atque temperantia. Quid Ducis peritia prodeſt? ſi ei magnitudo animi deſit, ſi ignavus, & timidus colorem hoſte conſpecto mutaverit: ſi, prælium quando committendum, poſt principia ſteterit; ſi non in manuum robore, ſed pedum celeritate ſpem ſalutis poſitam habuerit; Si Aratum Sycionium Ducem electum imitatus fuerit, qui ad rem cùm erat deventum, pugnæ ſolum ſpectator, & quidem procul eſſe conſuevit.

Huc referenda quoque induſtria, Veget. *de re milit. lib. 3. cap. 16.* Melch. Jun. *quæſt. polit. 72. pag. 157. in fin. & pag. ſeq.* Hœnon. *Diſput. polit. 7. theſ. 14.* Pertinet eôdem Taciturnitas. Tutiſſimum enim creditur in expeditionibus propoſitum Ducis ab aliis ignorari, Veget. *lib. 3. de re milit. cap. 7.*

Ut animi magnitudo, ſic & fides cum rei militaris peritia in Duce Exercitus conjuncta eſſe debet. Pauſaniæ experientia Lacedæmoniis quid profuit, cum Regiis largitionibus corruptus, Patriam ſervare quam debuit, prodere intendit? Quid iiſdem attulit commodi Lyſander, qui datæ fidei immemor dicere eſt ſolitus: Tales pueros, viros jurejurando decipiendos eſſe?

Ad

Ad prædictas virtutes accedere etiam debet continentia atque temperantia Ducis. Non enim poteſt Exercitum continere, qui ſeipſum non continet, Cic. *pro leg. Manilia.* Hac virtute præditus pecuniam ſtipendiis exolvendis ſervat, non alea perdit, non in Venerem, non in Bacchum convertit. Victoriis plurimis inſignem, & propè invictum habitum Hannibalem Campanæ voluptates hyeme unica perdiderunt, atque ita ejus enervârunt Exercitum, ut à Romanis tandem profligaretur. Cum luxui apud Veronam Ludovicus Germanorum Rex operam daret, ex inſidiis & captus, & oculis orbatus fuit. Intempeſtivè ſi Dux ſuis cum militibus prædam faciat, partæ jam victoriæ è manibus effluunt, ut Luculli, Craſſi, & aliorum exempla teſtantur.

Authoritate item Dux Belli pollere debet; quam in dignitate, & ſplendore familiæ, tunc etiam moderato ingenio, Seſellius, *lib. 2. de Repub. Galliæ.* Hœnon. *Diſput. polit. 7. theſ. 4. & 14.* non in nimia auſterittate, & ſeveritate ponimus. Parùm fidos milites nimis acerbi Duces inveniunt. Severitas enim in cauſa fuit, cur à militibus ſuis deſertus fuerit Lucius Lucullus Romanorum Dux; qui, ſi comem ſe præſtaret etiam dignitate paribus, ſuæ autoritatis ruinam arbitra-

 batur.

batur. Crudelitas quoque in Duce Exercitus improbanda eſt, ob quam Beliſarius Juſtiniani Imperatoris Dux militibus minimè placuit. Variarum matrum filii varii caſtra ſequi ſolent Martis, quorum ingenia frenis quidem indigent: atqui non tam verbis aut verberibus, quam Ducis autoritate famæque opinione in officio continentur.

Ad autoritatem conciliandam pertinet quoque facundia Ducis, quâ movere, & inflammare poteſt militum animos ad fortitudinem. Jun. *quæſt. polit. 72. pag. 161.*

Deſiderat Tullius, ut ſupra dictum, in Duce Belli etiam felicitatem, id eſt proſperam, æquabilem, perpetuamque fortunam. Exempla enim ſæpius proſtrati vel decepti hoſtis quid valeant ad opinionem de Belli Duce confirmandam, & hominum expectationem experientia teſtis eſt. Verum peritiam rei militaris, virtutem, & authoritatem Ducis, Comitem plerunque habere felicitatem judico. Id quod ſentire etiam videtur Plutarchus, quando Alexandri Magni potentiam, & virtuti, & fortunæ ſimul adſcribendam putat. Vid. Petr. Gregorius Tholoſ. *lib. XI. de Rep. cap. 4.* Caſman. *cap. 4. vit. polit.* Althuſ. *cap. 29. pag. 409.*

Quia verò Dux rei militaris peritus, virtute, autoritate, & felicitate præſtans, alter

Mars

Mars eſt in Bello, pars adverſa in eam incumbere ſolet curam, ut is prima occaſione vel capiatur, vel occidatur. Ageſilaus Spartanorum Rex cùm contra Thebanos apud Mantineam pugnandum eſſet, ſuos admonuit, ut cæteris omnibus omiſſis in unum Epaminondam Ducem, prælii vim intenderent. Atque hinc victoria potitus fuit. Hannibal item primo in punico bello Cornelium Aſinam per inſidias hac de cauſa interemit. Sociali in Bello Pompejus Capionem Ducem interemit. Sic Mithridates Rex Ponti Lucullo vitam eripere conatus fuit. Etſi igitur pro autoritate expeditioni intereſſe debeat Belli Dux, ut magnanimus, ac ſtrenuus animum, ac robur militibus addat, Bodin *de Repub. lib. 5. cap. 5. num. 572.* Richt. *axiomat. 424.* Periculoſis tamen præliis ut abſit Regno conſultiſſimum eſt, Tac. *2. Hiſtor.* In milite unius ſors, in Duce Belli univerſorum periculum. Egeſ. *5. cap. 30. &* unus inſtar decem millium, *2. Sam. cap. 18.* Cæterùm Lipſ. *5. polit. cap. 14.* pro magnitudine periculi Duces vult ſtare in acie. Vide Hœnon. *Diſput. polit. 7. th. 13.*

Declarato Duce, cæteri Præpoſiti Du- 11
ce inferiores, qui partibus Exercitus præſint, Conſilio Ducis quærendi ſunt:

veluti Præfecti Legionum, Præfecti cohortium, Præfecti alarum; Tribunus Legionum, Tribunus cohortium: Centuriones, qui & Præfecti Centuriarum dicuntur.

Invento & declarato Duce, quærendi ſunt & reliqui Præpoſiti, idque Ducis conſilio, Polyb. *lib. 6.* quales ſunt, quos hîc nominavi, *ex d. l. 2. ubi vide in princ. &* §. *1. ff. de his, qui notantur infam. l. centurio. 27. ff. de teſtament. milit. l. omne delictum, 6.* §. *fin. ibi, Præfectum Centuriæ. l. Officium. 12.* §. *Officium Tribunorum. l. milites. 13.* §. *irreverens: ff. de re militari, l. de inofficioſa, 9. C. de inofficioſo teſtam.*

12 Eſt & illud hîc notandum, quòd olim Pupillus Tribunus eſſe potuit, *l. ult. C. de teſtament. milit.* Nam hoc ſplendori natalium dabatur, ut Tribuni eſſent, ſed per alios Tribunatum gererent, Cujac. *in l. ſed & milites, 8. ff. de teſtament. milit.*

13 An autem in elegendis militum Præfectis natalium dignitas ſpectari debeat, quæſtionis eſt? Quod ſi è generis nobilitate, vetuſtate, ac ſplendore haberi quis poſſet idoneus, hunc omnino præferendum putarem. At cæteros etiam non rejicio, etiamſi parentibus nati ſint obſcuris. Iphurates enim licet filius Sutoris fuerit, ab Artaxerxe tamen

Per-

Perſarum Rege, cum Ægyptiis Bellum inferre ipſe vellet, Dux electus fuit. Themiſtocles quoque homo natus infimo loco plurimis, maximis victoriis inſigniter claret. Narſes item genere oſcuro ortus, P. Scipionem æquaſſe dicitur. Et conſtat ex hiſtoriis quod Gothos penitus ex Italia depulerit. C. Marius fabri ferrarii filius, ſepties Romæ conſulatum, reſque in Bello feliciter geſſit. Es werden aber jetzt die Bevelch vngleich außgetheilt/ *ait* Adamus Keller. *lib. 2. de officio juridico polit. cap. 30. pag. 604.* De militibus & officiis militaribus vide Keckerman *lib. 1. Syſt. cap. 30.* Althuſ. *cap. 29. &* Caſman. *cap. 21. vit. polit.* De officiis diverſis & nominibus cæterorum hujuſmodi præfectorum vide Keckermannum *lib. 1. ſyſtem. polit. cap. 30. pag. 463. & ſeqq.*

Milites minores ſunt, qui majoribus parent: illique colliguntur tum ex numero Vaſallorum, aut ſubditorum, qui etiam plerunque voluntarii ad militiam vocantur: tùm ex peregrina gente, præſertim fœderata conſcribuntur, conquiſitoribus ſcilicet eò miſsis. 14

Vaſallorum ea eſt conditio, ut ſi delectus edicatur, in militiam ire, aut vicarium mittere teneantur *Tit. 55. §. Firmiter, lib. 2. feudor.*

Ipſa citatio ad delectum dicitur Heribannum, quæ dictio ſignificat etiam pœnam non reſpondentis ad delectum, quæ pœna vocatur quoque Heriſculda, Cujac. *libr. 1. feudor. pag. 6. & 7.*

15 Subditi quoque plerunque milites voluntarii conſcribuntur, *l. 4. §. gravius. ff. de re militari.* vide Menoch *de Recup. poſſeſſ. Remed. 9. num. 259. & ſeqq.* Ex peregrina autem gente conſcribuntur potiſſimum ſocii & confœderati, *per l. non dubito. 7. in princip. §. 1. & ult. ff. de capti. & poſtlim. rev. vide* Lipſ. 5. *Polit. 9.* Externa auxilia rarò adhibuiſſe Romanos docet Amirato, I. *diſcorſ. 10.* Et præſtare è domeſticis habere exercitum, quam exteris, cenſet Lipſius *lib. 5. polit. cap. 16.* Machiavell. *lib. 2. diſput. c. 20.* Lamb. Danæ *lib. 7. polit. Chriſt. cap. 1.* Melch. Jun. *quæſt. politic. 70. pag. 151. & ſeq.* Veget. *lib. 1. de re milit. cap. 28.* Bodin. *lib. 5. de Repub. cap. 5.* Petr. Greg. Tholoſ. *de Republ. c. 9.* Si in patria haberi nequeant milites conſcribendi quoq; ſunt ex l cis aliis Lipſ. *lib. 5. civil. doctr. cap. 12.* Joan Bodin. *cap. 5. meth. hiſtor.* Melch. Jun. *quæſt. polit. 70. pag. 152.*

16 Hic opportunè quæritur, poſſitné Princeps Chriſtianus ſine peccato conſcribere milites ex turba & populo infideli, veluti Turcis, Sarracenis, Judæis? Panormitanus *in cap. quod ſuper, extr. de voto*, & Oldrad de

Pon-

Ponte *conſil.71.* affirmant, quòd poſſit Chriſtianus ſine peccato ad defenſionem ſuam uti auxilio infidelium. At Frideric. Schenck à Tautenb. id omninò negat *in c. un. in princ. tit.* Hic finitur lex, ſtatuens id non minus impium, quam veſanum exiſtimari debere. Ego autem diſtinguendum puto inter infideles, de quorum virtute, fide & conſtantia in promiſſis certò conſtat; & eos infideles, quorum fides dubia eſt. Quòd ſi perſpecta ſit fides infidelium, hoc eſt, dictorum conventorumque conſtantia, & veritas ipſorum manifeſta ſit, & de ea minimè dubitetur, fœdus cum iis Chriſtianos, ut in communi periculo ſibi invicem opem ferant, inire poſſe, & ex iis milites licitè conſcribere, omninò arbitror, exemplo Abrahami & Maccabæorum, aliorumque. Abrahamus enim cum Amorrhæis fœdus pepigit, ut militarem operam mutuò ſibi præſtarent. *Geneſ, cap. 14.* Macchabæi quoque cùm ſatis cognitam perſpectamque haberent fidem & conſtantiam Romanorum, qui Pagani erant, hoc eſt, cultores ſimulacrorum & Dæmonum, cum iis pactum inierunt, ut ſe mutuò juvarent, *1. Macchab. cap. 8.* David item contulit ſe ad amicitiam Tyri Regis Hiram, *2. Regum cap. 5.* Cum eodem quoque Hiram licèt infidelium gentium Rege amicitiam

con-

contraxit, & fœdus de pace ſervanda, ac mutua ope præſtanda percuſſit Salomon, qui etiam ad ædificandum templum à Tyris ligna cedrina & biegna accepit. *3. Reg. cap. 5.* Eos ergo infideles, quorum veritas, conſtantia, & virtus nobis perſpecta eſt, ſine peccato milites conſcribere poſſunt Chriſtiani Principes, & eorum auxilio ad ſui defenſionem uti. Quod enim quis ob tutelam corporis ſui facit, jure facere videtur. *l. ſcientiam. 45. §. cum aliter. ff. ad leg. Aquil. l. ut vim. ff. de juſtit. & jur.* Et ignoſcendum eſt ei, qui qualitercunque ſanguinem ſuum redemptum cupit. *l. 1. ff. de bonis eorum, qui ante ſentent. mort. ſibi conſc.*

Non obſtat, quòd Chriſtianis conſortium & communio cum infidelibus ulla eſſe non debeat. *c. ſæpè. 28. quæſt. 1.* Hoc enim intelligendum eſt, partim de conſortio ſpirituali, non politico & civili, *ut arguit perſpicuè. c. ecce. 23. quæſt. 4. & c. non liceat. 1. quæſtion. 1.* partim de non neceſſaria communione & converſatione, & minimè de conſortio neceſſario, quale eſt, quòd Belli neceſſitas extorquet, argumento exempli Macchabæorum, cum infidelibus Romanis fœdus conſtituentium, *1. Macchab. cap. 8.*

Quòd ſi autem de infidelium inconſtantia conſtet, vel dubia & incerta ſit eorum veri-

tas & fides dictorum, tunc Chriſtianus Princeps in militia ſua eorum auxilio licitè uti non poteſt. Non enim in bove ſimul & aſino arandum eſt, *Deuter. cap. 22.* id eſt, homines diverſæ profeſſionis in uno eodemque negocio ſociandi non ſunt. *c. in nova. 16. quæſt. 7.* Quæ enim (ut his argumentis Friderici Schenckii utar) communicatio lucis cum tenebris? quis Chriſtianis cum Chriſti perſecutoribus conſenſus? Mus in pera, ſerpens in gremio, quàm commodè verſantur? Si tu victoriam reportare cupias, infidelis autem commilito tuus te bello deleri deſideret, quale ejus auxilium fuerit? Sicut ergo juſtius eſt, mori, quàm idolothytis veſci, *c. ſicut ſatius. 32. quæſt. 4.* ita quoque ſatius eſt & ſanctius injuria opprimi, quàm ope infidelium adverſus hoſtem uti.

Poteſt etiam hoc in loco in quæſtionem 17 convenienter vocari, an quis Chriſtianus in militia Principis infidelis, & non Chriſtiani, ſine peccato ſtipendium merere queat? Non deſunt argumenta, quibus negativa ſententia vehementer confirmari poſſe exiſtimatur. Et primò ejus veritas conſtare videtur ex *2. Paralip. cap. 19.* Ubi Propheta Jehu reprehendens Joſaphat Regem Juda, quòd impio Regi Achab perſecutori vera religionis auxilium & operam bellicam præſtiterat;

Im-

Impio, inquit, præbes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitiâ jungeris: Etic- circo iram Domini merebaris. Deinde miles licet fidelitate & ſacramento ſe obligaverit militiæ Principis illius, qui excommunica- tus in Eccleſia Chriſtiana non eſt, prohibe- tur ejuſmodi Principi ſervitia militaria præ- ſtare, *cap. nos ſanctorum. & c. juratos milites. 15. quæſt. 6. c. un. in princip. tit. hic finitur lex.* Sed his argumentis nihil obſtantibus tenendum eſt, Chriſtianos viros & milites ſtipendia li- citè merere etiam ſub Principe non Chri- ſtiano, ſed tantùm pro defenſione Reipu- blicæ, non etiam contra veræ religionis aſ- ſertores. *c. quid culpatur. §. ordo. 23. quæſtion. 1. & c. Iulianus. 11. quæſt. 3.* Ibi Gratianus Decre- torum compilator ex D. Ambroſio, Julia- nus, ait, Imperator, quamvis eſſet apoſtata, habuit tamen ſub ſe Chriſtianos milites: qui- bus cùm dicebat, producite aciem pro de- fenſione Reipublicæ obediebant ei: cum au- tem diceret eis, ꝓducite arma in Chriſtianos, tunc agnoſcebant Imperatorem cœli. Hæc Gratianus: unde ſequitur, quòd fideles in bel- lo juſto juvare poſſunt infidelem Principem. Neque obſiſtit *2. Paral. 19.* Nam Joſaphat in bello injuſto auxilium præſtiterat affini ſuo Regi Achab. Nihil quoque refragantur. *d. c. nos ſanctorum. d. c. juratos milites. 15. quæſt. 6. d. c.*

un.

un. in princ. tit. hic finitur lex. His enim locis non omninò prohibentur milites ſervire ei, qui per excommunicationem Eccleſię Chriſtianæ exemtus eſt: ſed tantum ſi ille, cui ſacramento & fidelitate obſtricti ſunt, bellum inferre alicui velit; non etiam ſi ipſe bello tenetur; tunc enim, ſi velint, auxiliarem manum præbere poſſunt, *d. c. un. in pr.* & ibi feudiſtæ. *tit. hic finitur lex, in uſibus feudorum.*

Conſcribendi autem ſunt viri, laici, ingenui, honeſti, corpore idonei (non muti, ſurdi) juſtæ ætatis, armati. 18

Viri, non mulieres vocari in militiam debent. Mulieres enim militaria munera obire non poſſunt, Bald. *in l. fin. n. 1. & 7. C. de ſuis & legit.* Jacobin. de ſanct. Georg. *in tractat. de feud. in verb. Marchio, num. 4.* Alex. *conſil. 10. viſo inſtrumento, col. 2. verſ. ſed præmiſſis. volum. 5.* Matth. de Afflict. *Deciſ. Neapolit. 320.* Roland. à Valle, *conſil. 41. num. 11. volum. 4.* Quod ipſum etiam Homerus *lib. 6. Iliad.* aſſerit, ubi ſcribit: Telum & colum & ancillarum curam eſſe mulierum propria, bella virorum. Concinit Ovid. *lib. 12. Metamorph.* quando dicit, columque I. cape cum calathis: & ſtamina pollice torque: bella relinque viris. Item Vergil. *libr. 7. Æneid.* Cura tibi Divum effigies, & templa tueri: Bella 19

viri

viri pacemque gerant. Hinc Varro *libr. 4. de lingua latin.* Martem dictum putat, quòd maribus in bello præeſſet. Et Plato in Cratylo ἄρην, hoc eſt, Martem, dictum putat, ἀπὸ τοῦ ἄρρενος, hoc eſt, à mare, quaſi bella viris peculiariter conveniant, non fœminis, idque ſequuntur Tiraquel. *in 1. lege connubial. gloſ. 1. part. 1. numer. 62.* & Joan. Borch. *in Tractat. de feud. cap. 1. num. 19.* His denique conſonat, quod Ariſtoteles ſcribit *libr. 1. politic. cap. 4.* Quòd mulieres ſint infirmæ, & imbecilles corpore : ingenio pavidæ : ancipites conſilio, & rei militaris imperitæ.

20 Præterea laicus debet eſſe miles, non perſona Eccleſiaſtica. Eccleſiaſtici enim & in ordinibus conſtituti, ratione officii inhabiles ſunt, & minùs idonei ad bella gerenda, & ad officia militaria exequenda. *Tit. 21. lib. 2. feud. c. ſi quis vult. 36. diſtinct. cap. 1. c. non pila. c. convenior. c. ſi quis Epiſcopus, &c. ſi vobis 23. quæſtion. 8.* vide Bald. *conſil. 39. numer. 2. part. 5.* Melch. Jun. *quæſt. polit. 69. in fin.* Caſ. *cap. 25. Pertinet huc; quòd Ariſtoteles lib. 4. polit. cap. 15.* Sacerdotes in Republic. Magiſtratum gerere poſſe negat.

Quòd ſi tamen Eccleſiaſticę perſonę Macchabæi fuerint, admitti omninò poſſent, ut armati hoſtes Dei oppugnarent. Vide *libros Macchabæorum in ſacris Bibliis.*

Ne-

Neque prohibentur miniſtri Eccleſiæ in militia verſari; ut Concionatores militar. ſi Quilibet etiam Eccleſiæ miniſter pro ſua patria, pro Republic. pro focis & aris ſuis, quando poteſt, pugnare armatus admittitur. *Num. 31. v. 6. Deut. 20. v. 1. Ioſ. 6. 2. Chronic. 13. v. 12.* Danæ, *lib. 7. politic.* Chaſ. *cap 6. pag. 517. & ſeq.* Althuſ. *cap. 29. pag. 413.* Ex laicis quoque ingenui conſcribi debent, non ſervi, aut qui ſtatus controverſiam patiuntur. *l. ab omni. 11. l. qui ſtatus. 8. ff. de re militari.* Plin. *libr. 10. Epiſt.* Nam qui libertatem amiſerunt, & ſemel bello victi ſervatique ſunt, haud creduntur ad protegendam libertatem amplius idonei, Viglius *ad Rubr. Inſtit. de milit. teſtament. numer. 26.* † Ex neceſſitate tamen, ob penuriam ſcilicet ingenuorum, legi poſſunt. Vigl. *dict. num. 26. & ſeq.* Idque antiquitus factitatum fuiſſe oſtendit Connanus *lib. 9. Commentar. juris civil. cap. 5. num. 3.* 21 22

Honeſti quoque, non etiam infamia notati milites conſcribi debent *l. 4. §. adulteri. ff. de re militari. l. 2. §. Miles, ff. de his qui notantur infam.* Veget. *libr. 1. cap. 2.* In ipſa tamen militia ſi infamis efficiatur, ex militari delicto ſecutâ ſententiâ, non rejicitur ſemper militia, *ut arguit l. ſi quis 6. §. Sed & ſi quis 6. ff. de injuſt. rupt. irrit. fact. teſtament. l. ſi quis 22. §. 1. ff. de leg. 3. l. ex militari 11. ff. de teſtament. milit* vide Tiraquel. *de nobil. cap. 8. num. 7.* 23

24 Porrò conſcribi debent illi, qui corpore potiſſimùm idonei ſunt; veluti juxta Vegetium, qui vigilantibus ſunt oculis, erecta cervice, lato pectore, humeris muſculoſis, valentibus digitis, longioribus brachiis, ventre modico, cruribus exilioribus, ſuris & pedibus non ſuperfluâ carne diſtentis, & nervorum duritie collectis. Non tamen tam ſtaturæ ratio quam virium habenda ac animi, Veget. *lib. 1. cap. 5.* Lipſ. 5. *polit. cap. 15.* Sunt & illi, juxta Xenophontem *libr. 1. de pædia Cyri,* bellatores ſtrennui, qui & certandi laborem, & in exercitu famem, & ſitim, & reliquas belli ærumnas patienter ferre, & abſ-
25 que fatigatione magna poſſunt. † Licèt ergo ab agricultura non facilè amoveri debeant ruſtici, ſi tamen quidam ſint, qui ſine jactura agriculturæ militare queant, illi maximè eligi ad bellum debent. Ruſtica namque gens ſub dio & in labore nutritur, ſolis patiens, umbræ negligens, balneorum neſcia, deliciarum ignara, parvo contenta, duratis ad omnem laborum tolerantiam membris: cui geſtare ferrum, foſſam ducere, onus ferre, de jure cónſuetúdo eſt, ut Vegetius ſcribit *lib. 1. cap. 3.* & ſequitur eum Sonſbeckius *in Commun. ad. uſus feud. part. 3. num. 18.* Hinc nonnulli ruſticos præferunt oppidanis, Lipſ. 5. *polit. cap. 15.* Sed uterque ad mittendus cum

& agre-

& agreſtis, & Urbanus exercitio ſtrenuus fieri poſſit, licet Citius Urbanus. Nihil tamen periculoſius, quam ex agreſtibus tyronibus exercitum conſcribere, Bodin. *lib. 5. de Republ. cap. 5. num. 678.*

Debet item miles præditus eſſe facultate auditus & loquelæ, ut examinari, ſolenne juramentum præſtare, Ducis Imperium audire, & tubæ vel claſſici ſignum intelligere poſſit. Mutus ſurdus ergò ineptus eſt ad militiam, & proinde ſi in bello hujuſmodi in vitium incidat, mitti ſolet. *l. 4. ff. de teſtament. milit. cap. un. §. mutus. titul. Epiſcopum vel Abbatem*, Vigl. *in §. quinimò. Inſtit. de militari teſtament.* 26

Nihil tamen refert, unum ſolummodò teſticulum habeat. *l. 4. ff. de re militari.* Qui autem utroque teſticulo carent, illi militare non poſſunt, Bald. *in l. milites omnes ff. ex quib. cauſis major.* 27

Juſtæ quoque ætatis miles eſſe debet, ſi Martis caſtra commodè ſequi velit, quam ætatem definiunt annis ſeptendecim, Ariſtot. *lib. 8. Polit. cap. 4.* Gell. *lib. 10. noct. Attic. cap. 28.* Petrus. Crinit. *libr. 5. de honeſt. diſcipl. cap. 9.* Alex. ab Alex *lib. 1. genial. dier. cap. 20.* Liv. *lib. 2. Decad. 3.* Menoch. *conſil. 102. num. 41. & ſeqq. lib. 1.* Senex quoque ſetpuagenarius militiæ idoneus non putatur, juxta illud; Turpe Senex miles. 28

29 Milites item armis inſtructi eſſe debent. *l. pen. ff. de teſtament. milit. l. milites. 31. C. de locat. & conduct.*

30 Eſt & illud hîc notandum, quòd antiquitùs Romani pacis etiam tempore armatas militias habebant, *l. non omnes §. qui in pace. ff. de re militari*, in quibus militiis ipſi milites armorum quotidiano exercitio ad bella ſe pręparabant. *l. milites, qui à Republica. 15. Cod. de re milit. lib. 12.* ut bellorum neceſſitate ingruente, ab ea Rempublicam defendere poſſent. *d. l. milites noſtros. 31. C. de locat. & conduct.* Hi milites à Republica armabantur, & alebantur. *d. l. milites, qui 15. C. de re milit. lib. 12. & d. l. milites noſtros. 31. C. de locat. & conduct. & tot. titul. de erogat. milit. an. lib. 12. & tot. titul. C. de militari veſte. lib. eod.* Et habebant ſuos Duces, ſive Comites, & Tribunos ac Magiſtratus æquè, ac ſi jam contra hoſtem abeundum fuiſſet. *l. nemo miles. 13. & legibus ſequentibus. C. de re milit. libr. 12.* Ac ut milites ita & ipſi Duces & Tribuni à numeris & ſignis ſuis recedere non poterant. *d. l. milites noſtros. 31. C. de locato & conduct. & l. Tribuni vel milites. 11. C. de re militari. lib. 12.* Atque hæ militiæ non tantum Romæ & Conſtantinopoli, ſed etiam in provinciis habebantur. *l. nemo miles. 13. ibi, in hac alma urbe. Cod. de re milit. lib. 12. l. & 2. 3. C. de militari veſte, lib. eod.* Quæ militiæ appellaban-

bantur & erant armatæ militiæ. *l. un. C. negociatores ne militent. lib. 12. & l. 3. C. Qui militare poſſ. lib. eod.* Erant namque & aliæ militiæ, quæ non armatæ, ſed civiles militiæ dicebantur, uti ex citatis & aliis legibus intelligitur, de quibus vide Hug. Donell. *in l. ult. C. de pignoribus*, & Nicol. ab Ubaldis, *Tractat. de ſucceſſ. ab inteſtat. part. ſecund. num. 3.* Quòd ſi autem ejuſmodi armatarum militiarum uſus ad hæc noſtra uſque ſecula continuatus fuiſſet, & adhuc haberetur, liberi eſſent Principes noſtri à ſolicita militum fortiſſimorum conquiſitione, repentino aliquo bello irruente.

Imitantur ejuſmodi Romanorum vetus inſtitutum Principes aliique Domini, quando ſubditos ſuos certis anni temporibus armorum uſui, adhibitis capitaneis, aliiſque rerum bellicarum peritis, adſueſcere faciunt. Magnus quoque Hetruriæ Dux idem factitare dicitur, Theſoro *politic. 1. pag. 278.* Dominus Collega Beſold. *Diſputat. politic. 7. theſ. 5. claſſ. 2.* Lipſ. tamen *lib. 5. polit. cap. 10.* & quidam alii, diſſuadent, pacis tempore ſubditos armorum exercitationibus præparari, ſed argumenta ipſorum levioris ſunt armaturæ. Vide quoque Adam. Keller. *lib. 2. de offic. jurid. polit. cap. 30. pag. 605.* & Hœnon. *Diſput. polit. 7. theſ. 32.*

Similes autem illis Romanorum militibus videntur hodie Vaſalli Principum, aliorumque Dominorum. Non tantùm enim milites appellantur in libris feudorum, ſed & in hoc feuda à Dominis ſuis ut plurimum poſſident, ut ipſis operam militarem; quotieſcunque ad Bellum juſtum vocati fuerint, præſtent.
31 Unde † crebrò ſeſe armis exercere, colluctationes & torneamenta honeſta & licita inſtituere, atq; ita ad bella præparare ſeſe debent, *arg. l.1. in fin. ibi, ab exercitatione. ff. de teſtament. milit. & l. officium. 12. §. ult. ibi, milites ad exercitationem producere. ff. de re milit.* Ex inſtitutione enim & uſu gens quævis redditur ad bellum idonea, & ad pugnam apta, Lipſ. *lib. 5. politic. cap. 10.*

Cap. VII.

De militum delectu: Et quidem de probatoria militum.

Summaria.

1. *Militum delectus quid ſit.*
2. *Partes delectus militum.*
3. *Probatoria militum quid.*
4. *Probatoria militum dicitur quoque luſtratio.*
5. *Probatoriam, ſive luſtrationem qui expediant.*
6. *Quid in milite conſiderandum.*
7. *Diſpiciendum etiam, cui armorum generi quis aptus ſit.*
8. *Tyrones minimè rejici à militia debent.*

HA-

Hactenus de Militum conquiſitione: ſequitur nunc de ipſorum delectu. † Delectus militum eſt actus, in quo milites conquiſiti in militiam admittuntur. Ejus partes † ſunt, tum probatoria, & ſacramenti militaris exactio: tum cinguli militaris datio, & in numeros relatio. 1 2

3 Probatoria militum eſt actus inſpiciendi, & explorandi aptitudinem collectorum militum, quo idonei & pugnaces deliguntur, & minùs idonei rejiciuntur.

4 Hæc eodem ſenſu dicitur etiam luſtratio à Cic. lib. 15. Epiſtol. Epiſt. 4.

5 Probatoria autem olim à Tribunis fiebat, qui ſinguli ſeorſim ſedentes, tribus ſigillatim ſortiebantur, & ex iis citabant, quos judicbant idoneos.

Ex conſtitutione Zenoniana ſolus Princeps militum probandorum jus habet, non Magiſtri militum, vel Duces: quamvis ante Zenonem Imperatorem Duces belli & Magiſtri militum jus illud habuiſſe videantur.

Hodie verò militum probatoriam commiſſarii militares expedire & conficere ſolent.

MILITES non niſi probati recipiuntur in militiam. *l. 1. C. Qui militare poſſunt, lib. 12. l. neminem. 17. C. de re militari lib. eodem*, gloſſ. *in l. milites omnes. ff.* Ex *quib. cauſis major.* Ut autem conquiſiti milites commodè poſſint probari, & luſtrari, vocantur in certum locum, eumque aptum & patentem, ubi idoneæ perſonarum, & armorum ratione admittuntur: inepti verò & timidi repudiantur, & rejiciuntur. Veget. *lib. 1. de re milit. cap. 3.* Chaſman. *cap. 44. vit. polit.* Althuſ. *cap. 29. pag. 411. & ſeq.* Keckerman. *lib. 1. ſyſt. polit. cap. 30.* Hœnon. *Diſput. polit. 7. theſ. 34.* Antiquitus autem probatoria à Tribunis, eo quo dixi modo, fieri ſolebat. Polyb. *lib. 6.* Ex Zenoniana verò conſtitutione ſolus Princeps militum probandorum jus habet. *d. l. neminem. 17. C. de re militari, lib. 12. l. probatorias. 9. C. de diverſis officiis, lib. eod. l. 1. in princ. C. qui militare poſſunt.* Quæ poſtrema lex arguit, olim ante Zenonem, præpoſitos jus probandi milites habuiſſe. Eſt enim ea lex Severi & Antonini Imperatorum, qui longè ante Imperatorem Zenonem ad gubernacula Imperii ſederunt. Et verba legis hæc ſunt: Si militiæ nomen

dare vultis, offerte vos his, qui probandi jus habent. Non dicunt Imperatores, offerte vos nobis: ſed dicunt, offerte vos his. Fuerunt ergo alii, quàm Imperatores, qui probandorum militum jus habebant. Hodie verò militum probatoriam Commiſſarii militares expedire & conficere ſolent, uti uſus & conſuetudo militaris oſtendit.

In probatoria autem militum attendendum etiam diligenter, quæ ſit corporis figu- 6
ra, quæ membrorum conformatio, an oculi in milite ſint vigilantes, erecta cervix, pectus latum, brachia valentia, & longa, aſpectu & facie quis terribilis ſit, Gul. Benedict. *in c. Raynutius, extr. de teſtament. part. 1. ſuper verb. Teſtamentum.*

Eſt & *illud* magnoperè perpendendum, an facies virtutis Argumentum habeat, an exercitatus quis ſit, & laboribus aſſuetus, an ea inſit animi fortitudo, ut ſi colubrinarum, ſincriliorum, falconum tonitrua audiat, muſicam ſe audire ſuaviſſimam opinetur, atque illud mortis genus optimum, pulcherrimumque eſſe ducat, amœno in campo inter clangorem tubarum, ac reboantia tympana mori.

Accuratè etiam diſpiciendum, cui armo- 7
rum generi ſit aptus aliquis: Num Duplicarius, Simplarius, Moſchetigerus, Lancearius eſſe quis poſſit.

8 Tyrones minimè rejici debent. Hi miſcendi ſunt cum Senioribus, horum moderatione fervor ipſorum temperari poteſt. Sunt animoſi juvenes, & optima quæque ſibi pollicentur, Bellum ipſis dulce inexpertis. Literario è ludo in militiæ diſciplinam profecti etiam ex Romanis Rullii, Decii, Corvini, Scipiones, Pompeji. Ineunte quoque adoleſcentia Alexander ille nomine & re Magnus militiæ operam dedit, qui tertio, & trigeſimo ætatis anno vitam cum morte commutavit.

Cap. VIII.

De Sacramento militari.

Summaria.

1. *Sacramentum militare quid ſit.*
2. *Milites delecti iuramentum præſtare tenentur.*
3. *Quid iurare debeant milites delecti.*
4. *Modus præſtandi iuramentum militare.*

1 Sacramentum militare eſt, quo probati milites jurant, ſe omnia ſtrenuè facturos, quæ præceperit Dux ſive Imperator, & nunquam mortem pro Repub. evitaturos.

2 Tenentur milites, probatoriâ factâ, juſjurandum præſtare, *ut arguit l. milites. 13. §. miſſio-*

§. miſsionum, ibi, Sacramanto. ff. de re milit. l. ex militari 11. in princ. ibi, ſi non Sacramenti fides rupta ſit. ff. de teſtament. milit. l. 2. ff. de veteran. l. Miles, 11. ff. ad leg. Iul. de adult. l. 2. §. Ignominiam ff. de his, qui not. infam. Hoc primum vocat militare vinculum. Seneca *lib. 15. Epiſt.*

Quòd autem prædicto modo jurent, teſtis eſt Vegetius. Jurant, inquit, ſe omnia ſtrenuè, quæ præceperit Imperator, facturos, nunquam deſerturos militiam pro Romana Republica. Significat idem gloſ. *in d. l. milites omnes. 45. Ex quib. cauſ. major.* Item Bart. *in l. ult. num. 3. C. de iuriſdict. omn. judic.* Speculat. *titul. de procuratore. §. 1. num. 21.* Zaſius *conſil. 6. num. 18. lib. 1.* Hotoman. *in Diſp. feud. cap. 23.* Althuſ. *cap. 29. pag. 418.* Hœnon. *Diſp. polit. 7. theſ. 37.* 3

Et hoc Sacramentum milites noſtri præſtant, ſi non ſigillatim, ſaltem ſimul. Eodemque modo & olim interdum ſimul conjurabant, interdum ſinguli Sacramento obſtringebantur, ſecundùm diverſa militiæ genera, quæ ex Servio annotavit *Budæus in l. 1. §. 1. ff. depoſiti.* Vide præterea de hoc militiæ Sacramento Polyb. *lib. 6.* Cinc. *lib. 5. de re milit.* Livium *lib. 22.* Frontin. *lib. 4.* Gell. *lib. 16. cap. 4.* Ammian. Marcellin. *lib. 21.* ubi de Juliani Imp. militibus ita ſcribit: Juſſique univerſi in ejus nomen jurare ſolenniter, gla- 4

diis

diis cervicibus ſuis admotis, ſub execrationibus diris, verbis jurare conceptis, omnes pro eo caſus, quo ad vitam profuderint, ſi id neceſſitas exegerit, perlaturos.

Cap. IX.

De Cingulo militari.

Summaria.

1. QVid Cingulum militare.
2. Quando hodie milites pro cinctis habeantur.
3. Quando cingantur milites.
4. Soline equites, an verò pedites etiam cingantur.
5. An magiſtratus ſolùm militares cingantur, vel cæteri etiam milites.
6. Cingulum militare eſt Zona militaris.
7. Cingulum cum enſe, & gladio erat inſigne ordinis militaris.
8. Quando hodie milites pro cinctis habeantur.
9. Vnde natus mos recipiendi aliquem in equeſtrem ordinem, & armandi quempiam einen Wöhrhafft machen
10 Inter alia militaris ordinis inſigna malè refert Gloſſa ſtigmatis impoſitionem.
11. Percuſſio maxillæ quædam ſolennitas eſt in probatoria militum, creatione pugilum, & indulgentia iuris geſtandi gladium.

1 Militare cingulum eſt Zona, qua milites priùs probati & jurati, appenſo enſe, in inſigne militaris ordinis, cingebantur.

2 Hodie verò pro cinctis habentur milites, quamprimùm, facta probatoria rece-

recepti, & certo armorum generi addicti ſunt.

MILITES poſteaquam probati & jurati 3
eſſent, cingebantur. *l. Titius 25. l. quod dicitur. 38. §. 1. & l. penult. ff. de teſtament. milit.* Franciſcus Connanus *lib. 9. Commeut. juris civilis cap. 5. num. 8.* ſcribit, milites ſtatim ac juramento dixerint, referri ſolitos fuiſſe in numeros. Primò, inquit, dabant ſua nomina, ſiquidem eſſent idonei militiæ, tùm juramento dicebant: inde ponebantur in numeris. Et paulò poſt, ſtatim, ait, ac juramento dixerant, referebantur in numeros. Idem ſentit Hotoman. *in Diſput. feud. cap. 23.* & eum ſecutus Petr. Heig. *quæſt. 11. num. 62.*

At puto milites primùm probatos, deinde juramento aſtrictos, poſtea cinctos, & deniq; in numeros relatos fuiſſe. Referre enim in numeros, non eſt, ut ipſe Connanus putat, matriculis inſcribere, ſed in Exercitus certam aliquam partem, veluti legionem, cohortem, alam, referre, ut *infrà ſuo loco cap. ſeq.* oſtendam. Veriſimile igitur eſt prius cinctos fuiſſe milites, antequam ita partibus Exercitus aſſignarentur.

Idem Connanus *allegato loco* tradit, ſolos 4
equites cinctos fuiſſe, non pedites: Et cingulum militare equeſtris tantùm ordinis inſigne

ſigne fuiſſe. Verùm licet *l. penult. ff. de teſtament. milit.* loquatur de milite equite cingendo, tamen aliæ leges generaliter loquuntur, *ut d. l. Titius. 25. & d. l. quod dicitur. 38. §. 1. ff. eod. tit.* Et de inſignibus militaribus generaliter quoque agit. *d. l. 2. §. ignominia. ff. de his,*
5 *qui notatur infam.* Magis eſt ergò, omnes milites, pedites & equites, cingi ſolitos fuiſſe. Quod tamen non concedit Viglius *in Rubric. Inſtit. de militari teſtament. num. 18.* ubi ſcribit, Tribunos, cæterosque militares magiſtratus accingi fuiſſe ſolitos, verùm in gregariis militibus id obſervatum fuiſſe, ſibi veriſimile non fieri. Et quòd cincti eſſe jubebantur milites ad ſaga ipſorum veſtitumque referri poſſe. Ac neceſſarium fuiſſe in milite auctorando requiſitum, cinguli impoſitionem, ex eo præclarè patet, quòd milites, antequam cingerentur, jure militari Teſtamentum facere non poterant. *d. l. Titius 25. d. l. quod dicitur. 38. §. 1. & d. l. pen. ff. de teſtament. milit.* Et quòd non tantùm Magiſtratus militares, ſed & cæteri milites cingi antiquitùs ſoliti fuerint, non obſcurè arguit generalitas, *d. l. quod dicitur. §. 1. ibi rurſus cinctus. ff. de teſtament. milit. & d. l. 2. §. ignominia. ff. de his, qui notantur infam.* quæ poſterior Lex, de inſignibus militaribus loquens, non diſtinguit inter milites, ut nec prior illa Lex, ubi cincti militis

memi-

meminit. Plurimùm tamen Viglij ſententiam de Magiſtratibus militaribus tantùm cingendis juvat illud Martial. *Epigram. lib. 14.*

Militiæ decus eſt, & grati nomen honoris
Arma Tribunitium cingere digna latus.

Item *d. l. Titius. 25. ff. de teſtament. militis* quæ eſt de Tribuno Legionis cincto. Sed dici poteſt, quod alibi generaliter traditum eſt de militibus cingulo ornandis & inſigniendis, illud adductis locis ſpecialiter de Tribunis, ut ſpeciebus militum, rectè tradi. Quod enim de genere dicitur, id de ſingulis ſpeciebus rectiſſimè dici poteſt.

Quòd autem cingulum militare ſit Zona militaris, planum fit ex Dione in Trojano, ubi ita ſcribit: Quum Suræ traderet Tribunatum militiæ, parazonium, quo pro militiæ dignitate accingendus erat, nudum porrexit: ac talem, inquit, enſem accipe, quem pro me ita ſtrinxeris ſi juſtè imperavero. Quòd ſi perperam per me fieri cognoveris, eo in perniciem meam utaris velim. Hæc Dion. Ad eam autem Zonam & Cingulum accingi ſolebat enſis, ut notat gloſſ. *in dict. leg. milites omnes. ff. ex quibus cauſis major.* Item Zaſius *Tractat. ſubſtitutionum, cap. 5. miln, fol. 250.* & Speculat, *tit. de procuratore. §. 1. num. 21.*

Atque

7 Atque Cingulum illud cum enſe ſive gladio erat inſigne militaris ordinis, quo detracto, milites exauctorati dicebantur. *d. l. 2. §. ignominiæ. verſ. ſed etſi cum exauctoraverit. ff. de his, qui notantur infam.*

8 Hodie autem pro cinctis & inſignitis milites haberi puto, quando recepti certo armorum genere inſtructi ſunt, licet Cingulum ipſis nullum imponatur.

9 Ex illo cingendorum militum more, originem ſuam traxiſſe reor conſuetudinem illam, qua Imperator in equeſtrem ordinem recipiens aliquem, ejus humeros ſtricto gladio ferit, eumque ipſi geſtandum tribuit, vide Sleidan. *lib. 2. Comment. pag. 33.* qua item hodie Principes & Nobiles miniſtris ſuis & aliis perfectæ ætatis jus geſtandi gladii ſolenniter concedunt. Daß ſie dieſelbige Wöhrhafft machen. Hujuſmodi conſuetudo armandi aliquem & Bello aptandi vetuſtiſſima videri poteſt, quæ etiam uſurpata fuit in Friderico Duce Sueviæ, filio Conradi Regis, qui adhuc adoleſcentulus in præſentia Imperatoris gladio accinctus fuit, & militem profeſſus, Rodevic. *lib. 1. cap. 6.* Malconius quoq; Rex Scotiæ à Rege Francorum Henrico militari cingulo accinctus eſt, Sigebert. in Chron. Anno 1160.

Præ-

Præter Cingulum alia ordinis militaris 10
inſignia antiquitùs in uſu fuiſſe oſtendit gloſſ. *in d. l. milites omnes. ff. quibus cauſis majores*, & Speculator *dict. tit. de procuratore. §. 1. num. 12.* veluti ſtigmatis impoſitionem & alia inſignia; cum tamen Tyronum duntaxat, & fabricenſium brachiis ſtigmata illa, hoc eſt, notæ publicæ infligebantur, ut ex eo pacto latitantes agnoſcerentur, *l. ſtigmata 3.* ubi Cujac. *C. t. de fabricenſib. lib. 11.* Andr. Geil. *lib. 1. de pac. pub. c. 4. num. 23.* nevè publicis uſibus deſtinati ſubtraherentur. Viglius *in d. Rub. Inſt. de militari teſtament.*

Invaluiſſe quoque conſuetudinem, ut mi- 11
litis maxilla percutiatur, in ſignum ſuſtinendi futuri mali, tradit Baldus *in l. 1. §. miles autem. ff. de teſtam. milit.* Quæ conſuetudo hodie obſervatur in actu creandorum pugilum, & concedendi jus & licentiam geſtandi gladii.

C A P. IX.

De militum in numeros relatione.

S U M M A R I A.

1. *Quid relatio militum in numeros; qua neceſſaria eſt, ut quis revera miles ſit.*
2. *Relatio in numeros eſt ultimum ſolenne deligendorum militum.*

3. *Quid ſit milites in numeros referre non intellexerunt Interpretes.*
4. *Milites non poſſunt impunè diſcedere à numeris ſuis.*
5. *Alæ dicuntur etiam vexillationes.*
6. *Exercitus diſtributio ex iure petita.*
7. *Cuiac. malè opponit Legionibus cohortes.*
8. *Legionum diſtributio.*
9. *Optiones quid ſint.*
10. *Exercitus diſtributio ex conſuetudine deſumpta.*
11. *Regiminis Exercitus diſtributio.*
12. *Regiminis peditum partitio.*
13. *Officia militum recenſentur.*
14. *De Stipendiis militum.*

1 MILITUM IN NUMEROS Relatio, eſt actus, quo probatis, juratis, & cinctis militibus, integer Exercitus in partes, quæ numeri vocantur, diſtribuitur, & ipſis militibus ſua Officia & Stipendia aſſignantur.

VT quis revera miles ſit, requiritur omninò, ut in numeros referatur. *l. 4. l. quod dicitur. 38. §. 1. l. ex eo tempore. 42. de teſtam. milit.*

2 Et Relatio in numeros videtur ultimum ſolenne deligendorum militum. Quamprimùm enim miles in numeros relatus eſt, jure militari teſtamentum facere poteſt, antè non poteſt, *ut ex allegatis legibus,* & præſertim *d. l. 4. & l. ex eo tempore. 42. ff. d. t.* haud obſcurè apparet. Claud. tamen Conteræus, *lib. 1. de jure militum, cap. 5. & 6.* & alii alibi Sacramentum militare ſequi relationem in numeros cenſent. Diver-

Diverſi quidem actus ſunt, cingere militem, & eum in numeros referre, uti ſatis arguit *d. l. quod dicitur. 38. §. 1. ibi, rurſus cinctus eſt.* Item *ibi, in numeris eſſe. ff. de teſtament. milit.* Verùm uterque actus eodem ferè tempore fieri conſuevit; idque ex eo liquet, quòd jure militari teſtamentum facere poſſe dicuntur, qui cincti ſunt, *dict. l. penult. ff. de teſtam. milit.* cùm tamen, qui nondum in numeris ſunt, teſtari nequeant, *dict. l. ex eo tempore. ff. eod. tit.*

Quid autem ſit milites in numeros referre, intellexiſſe Interpretes non videntur. 3 Communiter enim omnes ferè tradunt, referre in numeros milites eſſe nihil aliud, quàm milites matriculis inſcribere. Sed hanc ſententiam erroneam eſſe, animadverti *ex l. ult. ibi, Tribunatum numerorum. C. de teſtament. militis, l. 4. §. gravius,* ibi. *numeri ſupplentur. ff. de re milit. l. 4. ibi, in numeris manentem. l. quod dicitur, 35. §. 1. ibi, deſiit in numeris eſſe. l. ex eo tempore, 42. ff. de teſtament. milit. l. milites. 31. ibi, ut numeris & ſignis ſuis jugiter inhærentes, C. de loc. & cond. l. 2. §. Exercitum autem, non unam cohortem, neque unam alam dicimus, ſed numeros multos militum. ff. de his, qui notantur infam. l. milites. 15. ibi, ſed frequenter in numero ſuo eſſe jubeant. C. de re militari, lib. 12.* Ex quibus locis omnibus manifeſtum fit, in hac juris noſtri

 parte,

parte, numeros militum eſſe certas totius Exercitus partes, certo militum numero conſtantes, ut ſunt Legiones, Contubernia, Centuriæ, Cohortes, Turmæ, Alæ, Cunei. *d. l. 2. in pr. & §. 1. ff. de his, qui notantur infam. l. 2. C. de hereditat. Decurion.* Quæ partes ſua ſigna & vexilla habent, quæ intueri milites oportet, ne à commilitonibus & contubernalibus ſuis aberrent.

4 Et ipſi milites jugiter inhærere ſuis numeris, & ſignis tenentur, neque poſſunt ab iis impunè diſcedere, *dict. leg. milites. 31. C. de locat. & cond. & l. milites omnes, 45. ibi, diſcedere ſignis ſine periculo non poſſunt. ff. Ex quibus cauſis major.*

5 Eſt & illud hîc notandum, quòd alæ dicuntur alio nomine vexillationes *in d. l. 2. C. de hæredit. Decur. & in l. provincialium. 8.* & ibi Bart. *C. de erog. militaris annonæ, lib. 12. l. veteranis. 9. C. Quando provoc. non eſt neceſſe.*

6 Exercitus autem aliter jure ſcripto, atque aliter hodie ex conſuetudine diſtribuitur.

Jure ſcripto diſtribuitur Exercitus in legiones, & optiones.

l. 2. §. Exercitum, ibi, vel Legiones cum ſuis auxiliis. ff. de his, qui notantur infam. juncta, l. ult. ibi, ſub diverſis optionibus fœderatorum. C. de

locat.

locato & conducto. Quod in priori lege auxilia dicitur, id in lege poſteriori optiones appellatur. Cujac. autem *in l. 3. C. de iis, qui* 7
† *non impletis ſtip. Sacramento ſoluti ſunt, lib. 10.* exiſtimat, Exercitus partes oppoſitas eſſe Legiones & Cohortes, itemq. cuneos, cum tamen Legionibus cohortes & cunei contineantur, ut arguit. *d. l. 2.* & ibi gl. *ff. de his, qui notantur infam.* Nec obſtat, *d. l. 3. de iis, qui non implet. ſtip.* Ibi enim Impp. ita argumentantur. Qui viginti annis in legione vel vexillatione militavit, ille Privilegia veteranorum ipſo jure conſequitur: Ergo qui in Cohorte (quæ pars Legionis eſt) militaverit vicennium, non habet neceſſe illud privilegium à Principe impetrare. Itá explicat Bart. *ibidem*; eamque explicationem probat, *l. 2. C. de re milit. lib. 12.*

Legiones in alios varios numeros diſtribuuntur, veluti cohortes, alas, cuneos, centurias, decurias, in quos numeros milites relati, & ſub eorum ſigna ſive vexilla collocati, jugiter ipſis inhærere tenentur, nec ab iis ſine periculo diſcedere poſſunt. 8

Legionum partes ſive numeri ſunt, quos hìc propoſui, *ex d. l. 2. §. 1.* & ibi gloſſ. *ff. de his, qui notantur infam. & l. 2. C. de hæreditat.*

Decur. à quibus ipſi milites ſine periculo diſcedere non poſſunt: Sed ipſis eorumque ſignis jugiter inhærere tenentur. *d. l. milites. 31. C. de locato & conduct. & l. milites omnes. 45. ff. Ex quib. cauſis major.*

9 Optiones ſunt auxilia fœderatorum, quæ legionibus in acie junguntur, ut iis præliandi magis adminiculum, quàm principale ſint ſubſidium.

d. l. ult. ibi, ſub diverſis optionibus fœderatorum. C. de locat. & conduct. Novell. 116. & ibi Cujac. *in l. miſſi opinatores. 7. C. de indict. lib. 10. d. l. 2. §. Exercitum, ibi, legiones cum ſuis auxiliis,* ubi gloſſ. *ff. de his, qui notantur infam.* Polyb. *lib. 6.* & Veget. *lib. 2. cap. 7. & 8.*

10 Ex conſuetudine diſtribuitur Exercitus in Regimina: Veluti in Regimen equitum, Regimen peditum, & Regimen illorum, qui rem armamentariam tractant. Obrecht. *Diſput. de jure Belli,* Keckerman. *lib. 1. Syſtem. polit. cap. 30,* Caſman. *cap. 45.* Althuſ. *cap. 29.*

11 Regimen equitum ſecatur in cohortes & turmas, quæ pro arbitrio Ducis & Præfectorum, modò plures, modò pauciores continent equites: Regulariter tamen ſingulæ cohortes ducentis & quin-

quinquaginta, vel trecentis: Et ſingulæ turmæ, quinquaginta conſtant equitibus.

Regimen peditum dividitur in cohortes & contubernia: Illarum ſingulæ. 300. vel 400. horum verò ſingula, 10. vel 6. continent equites. 12

Tertii Regiminis ejuſmodi diſtributio non eſt.

Atque hactenus de Exercitus diſtributione: Sequitur de militum Officiis. Quorundam militum Officia generaliter totum concernunt Exercitum: quorundam verò partes Exercitus ſpectant. 13

Quæ totum concernunt Exercitum, iis funguntur poſt Ducem, & ejus Legatum, Conſiliarii militares, die Kriegsräte / Caſtrenſis ærarii cuſtos, ſupremus rerum capitalium Præfectus, ſupremus Præfectus annonæ, Metator & Menſor, Incendiorum Magiſter, & Archiater.

Partes Exercitus ſpectant Officia, quæ ſuſtinentur ab iis, qui in ſingulis Regiminibus, & cohortibus functioni alicui præſunt.

Qui in Regiminibus functioni alicui præſunt, vel generali Officio funguntur, vel ſpeciali.

In Regimine equitum funguntur generali Officio Magiſter equitum der Rittmeiſter/ & illius Vicarius ſein Leutenant.

Speciali Officio in hoc equitum Regimine funguntur Præfecti equitum, & horum Vicarii: Equeſtris metator & menſor: Equeſtris excubiarum Præfectus: Equeſtris rerum capitalium Prætor: Decuriones Equeſtres: Capellanus: Medicus; Scriba Præfecti equitum: & Tubicines.

In Regimine peditum funguntur generali Officio Magiſter peditum, & ejus Vicarius.

Speciali Officio funguntur Tribuni peditum, & horum Vicarii: Scultetus & Judices: Pedeſtris excubiarum Præfectus: Pedeſtris annonæ Magiſter: Pedeſtris metator atque menſor: Pedeſtris rerum capitalium Prætor: Lixarum atque calonum Ductor, Führer des ver-

ſornen Hauffen: Decuriones pedeſtres: Capellanus: Medicus: Scriba judicii: viator: carceris cuſtos; lictores.

In Regimine rei armamentariæ generali funguntur officio Magiſter rei armamentariæ, Arckleymeiſter / & vicarius illius.

Speciali præſunt officio in hoc Regimine Quæſtor: Præpoſitus aggeribus ſtruendis: Quæſtor rei armamentariæ & ejuſdem cuſtos; Præfectus aurigarum: vehiculorum Præpoſitus: Præpoſitus foſſorum, & cuniculariorum: Pontium Magiſter: Medicus: Capellanus: Præpoſitus machinæ fulminalis: Foſſores & Cunicularii: Pulveris nitrati cuſtodes: Chirurgus & Bajuli.

Cæterùm ad ſpecialia quod attinet officia, quæ militibus in ſingulis cohortibus mandantur, diſtinguendum hîc eſt, inter cohortes equitum, & peditum cohortes.

In equitum cohortibus eſt Præfectus equitum, & illius Vicarius: Vexillator: Equeſtris diverſoriorum Deſignator:

Decuriones equeſtres: Capellanus: Scriba præfecti equitum: Chirurgus: Tubicen.

In peditum cohortibus eſt Tribunus peditum, & illius Vicarius: Signifer: Structor ordinum: Pedeſtris diverſoriorum Deſignator: Ordinum Ductor: Duo communes ſive populares ordinum Structores: Decuriones pedeſtres: Capellanus: Scriba Tribuni, Chirurgus, Fiſtulator, Tympaniſta.

Hæc exercitus & officiorum militarium deſcriptio, quam attuli, ſi fortè non per omnia hodierno rei militaris uſui reſpondeat, rogatum velim Lectorem, hac de re fortiſſimos, & à ſcientia uſus caſtrenſis probè inſtructos milites conſulere haud graveſtur.

14 Poſtremò ad ſtipendia, quæ militibus dantur, quod attinet, quibuſdam majora decernuntur, quibuſdam minora, pro ratione ſcilicet, & dignitate officii. Ordinarium autem minorum militum ſtipendium eſt hodie quatuor florenorum Imperialium.

Propter bella neceſſariò militibus ſtipendia & donativa præbentur, *cap. quid culpatur, verſ.*

verſ. unde neque Iohannes 23. quæſt. 1. l. 1. & 2. Cod. de re militari lib. 12. l. item miles. 18. de re judicata. Quibus non expunguntur, ſi capti ſint ab hoſtibus, & redierint. *l. penult. ff. de re milit.* Sed ſi transfugerint ad hoſtes milites, licet militiæ reſtituti fuerint à Principe, ejus temporis, quo apud hoſtes fuerunt, ſtipendia & donativa non recipiunt. *dict. leg. 1. & l. 5. Codic. de re militari, libr. 12.* Ut autem Princeps ſtipendia præbere poſſit, monet Chriſtus, ut Cæſari tributa reddantur, *dict. cap. quid culpatur. 23. quæſtion. 1.* De militum ſtipendiis vide Juſt. Lipſ. *lib. 1. Elect.*

CAP. XI.

De præceptis militaribus.

SUMMARIA.

1. *Disciplina militaris quæ; & quibus in rebus conſiſtat.*
2. *Præceptorum militarium diſtributio ex ſubiectis.*
3. *Præcepta militaria, quæ concernunt Præpoſitos militum.*
4. *Generalia ſive communia præcepta omnes milites concernentia.*
5. *Specialia militum præcepta ad minores tantum milites ſpectantia.*

PRI-

PRIMUM GENUS PARTIUM ordinationis militiæ expoſitum eſt: ſequitur alterum in diſciplinę militaris traditione, & adjumentorum exercitus adhibitione.

1 Diſciplina militaris eſt, qua milites in officio retinentur. Lipſ. 5. *Politic.13.* definit ſeveram militis ad virtutem conformationem.

Ea conſiſtit tum in dandis militaribus præceptis: tum in pœna militibus delinquentibus infligenda.

MACER Juriſconſultus *in l. officium. 12. in princ. ff. de re milit.* officium, ait, regentis exercitum, non tantùm in danda, ſed etiam in obſervanda diſciplina conſiſtit.

2 De militum diſciplina vide Lipſ. *lib. 5. polit. cap. cap. 13.* Tholoſan. *lib. 11. cap. 9.* Ranzo. *lib. 1. de bell. cap. 13.* & Obrecht. de adminiſtrat. belli, *theſ. 541. & ſeqq.*

Præcepta militaria, quæ certis articulis proponi ſolent, vel majores tantùm milites ſive præpoſitos concernunt: vel generalia ſunt, & ſpectant ad omnes majores & minores: vel traduntur tantùm minoribus.

Pri-

Primi generis præceptum eſt, quale ; Alexander Severus Tribunis militum præſcripſit: Si vis, inquit, Tribunus eſſe, imò ſi vivere vis, manus militum contine: nemo ſegetes atteret, nemo ſalem, oleum, ligna, auferat: nemo avem alterius rapiat: annona ſua contentus ſit miles: è præda hoſtium, non è lachrymis provincialium habeat.

Lamprid. in Alexand.

Eſt quoque ejuſdem generis tale præceptum: Quia vis armato præeſſe, parciſſimè commeatum dare, equum militarem extra provinciam duci non permittere, ad opus privatum, piſcatum, venatum, militem non mittere debebis.

d. leg. officium. 12. §. 1. ff. de re militari.

Denique ejus generis præceptum tale eſt Tribunis datum: Milites in caſtris contineto: ad exercitationem producito: claves portarum ſuſcipito: Vigilias interdum circumito: frumentationibus commilitonum intereſto: frumentum probato: menſorum fraudem coerceto: delicta ſecundum ſuæ auctoritatis modum caſtigato: principiis frequenter in-

intereſto: querelas commilitonum audito: valetudinarios inſpicito.

d. l. officium. 12. §. ult. ff. de re militari. De cura valetudinariorum militum vide Ranzo. *lib. 3. cap. 14.*

4 Generale & commune præceptum eſt, quòd parati eſſe velint ſemper ad arma contra hoſtes expedienda, & nolint unquam Reip. cauſa mortem evitare.

Gloſſ. in l. penult. ff. Ex quibus cauſis majores. Zaſ. *conſil. 6. n. 18. lib. 1.* Non poſſunt ergo milites alienis ſe implicare negociis. Suis negociis ſine offenſa militaris diſciplinę ſupereſſe poſſunt. *l. militem. 7. & l. qui ſtipendia. 9. C. de procurat. l. milites 31. C. de locat. & conduct. §. præterea etiam ex perſona. Inſtit. de except.*

Eſt item commune præceptum, quod Johannes Baptiſta præſcripſit: ut milites contenti ſtipendiis neminem concutiant, neque calumnientur quenquam. *Luc. 3.*

Ejus quoque generis præceptum dederunt Imperatores, Conſtantinus & Conſtans: Ne quis, ajunt, Comitum vel Tribunorum, aut præpoſitorum, aut militum nomine, Salgami gratia, culcitras, lignum, oleum, à ſuis extorqueat ho-

hoſpitibus : ſed nec volentibus hoſpitibus in prædictis ſpeciebus aliquid auferat. Sed provinciales ſint ab hac præbitione ſecuri : Comitibus, Tribunis, vel certê præpoſitis, militibuſque gravi vexationi ſubjacentibus.

l. un. & ibi Cujac. *Cod. de Salmago hoſpitibus non præbend. lib. 12.*

Poſtremi generis præceptum eſt, quo milites jubentur Duci, & præpoſitis ſuis obedire, eoſque protegere : & commilitones ſuos offendere prohibentur, &c. 5

l. 3. in fin. l. omne delictum. 6. §. contumacia. §. ſi quis. §. pen. & ult. ff. de re militari.

Eſt item hujus generis præceptum, quod Æneas ſuis militibus præſcripſit, ne ſcilicet abſente ſe quicquam contra hoſtem tentarent, ſed tutos aggere muros ſervarent. *Vergil. 6. Aeneid.*

Namq; ita diſcedens præceperat optimus armis
Æneas, ſi qua interea fortuna fuiſſet,
Neu ſtruere auderent aciem, neu cedere campo
Caſtra modò, & tutos ſervarent aggere muros.

CAP.

Cap. XII.

De pœna militibus delinquentibus infligenda.

Summaria.

1. *Quid pœna militum.*
2. *Diſtributio pœnæ deliquentium militum, in communem, & propriam pœnam.*
3. *Quæ ſit pœna militum communis.*
4. *Quæ propria militum pœna.*
5. *Pœna militum propria pertinet vel ad capitis periculum, vel ad aliam coercitionem.*
6. *Pœna capitis in milite regularis non eſt.*
7. *Recenſentur ordine crimina militum, quæ capitis pœnam habent.*
8. *Pœnæ militum non capitales, ordine exponuntur.*
9. *Mulcta quid?*
10. *Quæſtio, ad quam iuriſdictionis ſpeciem pertineat mulctæ dictio?*
11. *Hodie omnia iudicia ſunt extraordinaria.*
12. *Conciliatio l. ordo, 8, ff. de public. iudic. cum l. Hodie 13. ff. de pœnis.*
13. *Qui habent mulctæ dictionem.*

1 Poena Militum est Coercitio deliquentium militum, diſciplinæ militaris conſervandæ gratia inducta.

Per *l. ſi pœna. 20. ff. de pœnis*, & ibi Cujac. *in Paratitl. & l. aliud fraus. §. inter ff. de verbor. ſignific.*

2 Pœna delinquentium militum alia communis eſt, alia propria.

l. 2. ff. de re militari. Com-

Communis pœna eſt, quæ ex cōmu- 3
ni delicto, ut quod in paganos & milites cadit, infligitur militibus, veluti ex adulterio, ſtupro, homicidio, &c.

d. l. 2. ff. de re milit. l. 2. §. miles: ff. de his, qui notantur infam.

Propria militum pœna eſt, quæ ex 4
militari delicto, ut quod quis uti miles, & aliter, quàm diſciplina militaris exigit, admiſit, imponi ſolet.

dict. l. 2. & l. omne delictum. 6. in princ. ff. de re milit. De militaribus delictis diffuſè Alexand. ab Alexand. *lib. 2. cap. 3.*

Ea autem vel ad capitis periculum 5
pertinet, vel ad aliam coërcitionem ſpectat.

Capitis quidem pœna in milite regularis 6
non eſt. *l. 3. §. 1. verſ. nam in metallum, & §. is, qui ad hoſtem. verſ. quamvis: l. 4. §. gravius: ff. de re militari.* Verùm quando crimen aliquod militare grave committunt milites, de cujus generibus mox ſequetur, capitis pœnam, exauctorati prius ſuſtinent. *l. proditores. 7. ff. dict. titul.*

Capite puniuntur proditores & tranſ- 7
fugæ, qui etiam exauctorati torquentur.

Et quidem ad beſtias vel in furcam damnantur: quamvis regulariter milites nihil eorum patiantur; Non enim pro milite, ſed pro hoſte habentur proditores & transfugæ.

d. l. 3. §. is, qui ad hoſtem. l. omne. 6. §. exploratores, & l. proditores. 7. ff. de re milit. l. milites. C. de quæſtionibus.

Aut vivi exuruntur.

l. ſi quis 38. §. 1. ff. de pœnis.

Punitur item capite is, qui volens transfugere, adprehenſus eſt: ut & ille deſertor, qui in urbe invenitur. Alibi adprehenſus, ex prima deſertione reſtitui poteſt: iterum deſerendo, capite puniendus.

d. l. 3. §. & is, qui volens, & l. non omnes. 5. §. 1. & §. deſertor. ff. de re milit.

Capite quoque puniuntur, qui in exploratione emanent hoſtibus inſiſtentibus: & qui à foſſato recedunt: aut in bello arma amiſerunt, vel alienarunt.

d. l. 3. §. is, qui in exploratione, & §. miles, qui in

Google

in bello; & l. qui commeatus. 14. §. arma alienaſſe ff. de re milit.

Similiter capite plectuntur, qui vallum tranſcendunt, vel per murum caſtra ingrediuntur, aut atrocem militum ſeditionem concitarunt.

d. l. 3. §. nec non, & ſi vallum, & §. qui ſeditionem, & l. ult. ff. eod. tit.

Punitur etiam capite, qui in bello rem à Duce prohibitam fecit, aut mandata non ſervavit, etiamſi res benè ceſſerit.

dict. leg. 3. §. in bello, qui rem. ff. dicto titulo Franciſc. Cremenſis, *ſingul. 151.* Sic Marcus Torquatus filium è medio ſuſtulit, quod cum hoſte contra præceptum ſuum dimicaſſet, hoſtemque ſuperaſſet: ſatius eſſe judicans patrem forti filio, quam patriam militari diſciplina carere. Valer. Maxim. *libr. 2. capit. 2.* Titus Livius 1. *Decad. libr. 8.* Parcendum tamen Capitaneo nonnulli rectè exiſtimant, ſi pro re nata & ex cauſa ſuperveniente, mandato ſummi Ducis non obtemperaverit, quæ cauſſa ipſum Ducem tempore commiſſionis latebat:

maximè ſi mandato, vel inſtructioni, ut vocant, generalis illa clauſula inſerta ſit: Reliqua tuæ prudentiæ & diſcretioni committimus, *per l. ſi hominem, in fin. ff. mandati*, Cremenſis, *dicto ſingul. 151.* Andr. Gail. *libr. 1. de pace publ. cap. 4. num. 29. & ſeqq.*

Capite item punitur, qui fuit contumax adverſus Ducem vel præſidem militis: ut & ille, qui præpoſitum ſuum protegere noluit, ſed eum deſeruit, & is occiſus ſit.

dict. l. omne delictum. 6. §. contumacia, l. milites agrum. 13. §. irreverens miles, & d. l. 3. §. ult. & dict. l. 6. §. pen. & ult. ff. de re militari.

Afficitur etiam capitali pœna, qui in acie prior fugam fecit ſpectantibus militibus cęteris: Et qui commilitonem gladio vulneravit.

dict. l. omne delictum. 6. §. qui in acie, & §. ſi quis commilitonem. ff. dict. titul. Huc pertinent exempla Lacænæ & Damatriæ. Lacæna filium ex acie fugientem interfecit, inquiens: Non eſt meum hoc germen. Damatria quoque filium in bello timidum, & ipſa indignum ex bello redeuntem necuit, inſcribique ſepulchro hoc Diſtichon juſſit.

Hunc timidum mater Damatrion ipſa peremit.
Ne dignum matre, nec Lacedæmonium.

Re-

Rebuff. in l. liberorum. §. etenim. ff. de verborum ſignificat. Ioan. Borcholt. de feudi, cap. 8. numer. 86.

In eum quoque capitis pœna ſtatuitur, qui metu hoſtium vel languorem ſimulavit, vel ſe vulneravit, vel mortem ſibi conſciſcere voluit,

dict. l. omne delictum. 6. §. ſed & caligatus, & § qui ſe vulneravit. ff. de re militari.

Qui item carcere effracto fugit, aut excubias deſeruit, capite punitur.

dict. leg. milites. §. ejus fugam, & l. qui excubias. ff. de re militari. Huc pertinet antiquum & ſeverum militaris diſciplinæ exemplum de Epaminonda Thebanorum Duce; qui cùm in magno periculo vigilias circumiret, vigilem, quem dormientem invenerat, gladio transfixit, aſſerens, hominem mortuum inveni, mortuum reliqui. Plutarch. *in parel. cap. 13.* Andr. Gail. *libr. 1, de pace public. cap. 3. num. 32.*

Sequitur de pœna, quæ aliam, quàm 8
capitis coërcitionem ſpectat: qualis eſt ignominioſa miſſio, caſtigatio, munerum indictio, militiæ mutatio, gradus dejectio, & pecuniaria mulcta.

d. l. 3. §. pœna militum. ff. de re militari.

Ignominioſa miſſio eſt, quando miles propter delictum ſacramento militiæ ſolvitur, & à militia mittitur: quòd accidit illi, qui foſſam tranſiluit, qui commilitonem lapide vulneravit, qui metu criminis, in quo jam reus fuerat poſtulatus, nomen militiæ dedit, qui eo animo militiæ ſe dedit, ut ſub obtentu militiæ precioſiorem ſe adverſario faceret.

d. l. 3. §. ſi verò quis foſſam, l. omne delictum. 6. §. ſi quis commilitonem, l. ult. l. qui cum uno. 4. §. non omnis, qui litem. ff. de re militari. l. 1. §. 1. C. Qui militare poſſunt.

Multi quoque milites, qui in aliquod flagitium conſpirarunt: ut & legio, quæ defecit, ignominiosè mittitur.

d. l. 3. §. & cùm multi milites. ff. de re militari. Sic Alexand. Severus militarem diſciplinam adeò graviter rexit, ut ſemel integram legionem exauctoraret. Lamprid. in Alexandr. & Conrad. Hereſbach. *Iuriſconſultus in libello de educandis Principum liberis, lib. 2, cap. 5.*

Caſtigantur autem, ſive fuſtibus cæduntur, qui agmen exceſſerunt, vel ſtationis munus reliquerunt.

d. l. 3. §. ſi quis agmen, & §. qui ſtationis. ff. de re militari. Sic ex præceptis Alexandri Seve-

ri, ſi quis de via in alicujus agrum deflexiſſet, pro qualitate loci, aut fuſtibus, aut virgis ſubjiciebatur, aut ſi dignitas hominis exigeret, graviſſimis contumeliis inceſſens, vos, inquit, hoc in agro tuo fieri, quod alteri facis? per præconem edici jubens: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Lampr. in Alex. Conrad. Hereſbach. *d. lib. 2. cap. 5.*

Indictio munerum eſt, quando pœnę loco militibus ob delictum aliquod imponuntur munera, à quibus alioqui immunes ſunt.

Matth. Weſenb. in Parat. ff. tit. de re milit.

Mutatio autem militiæ irrogatur illis, qui in bello arma amiſerunt, vel alienarunt: ſed hoc jure benigniori. Item, qui agmen exceſſerunt idque ſimiliter jure humaniori. Et qui per vinum, aut laſciviam lapſi deliquerunt. Qui pedites in pace militiam deſeruerunt. Et denique deſertor à patre ſuo oblatus.

d. l. 3. §. miles, qui in bello, §. ſed qui agmen, & l. omnes. 5. §. qui in pace, d. l. 6. §. qui ſe vulneravit, verſ. per vinum, & d. l. milites 13. §. deſertorem. ff. de re militari.

Porro gradu militiæ dejiciuntur, qui ſtationis munus relinquunt: Qui aliena

arma ſurripiunt: Qui intra vociferationem, aut levem querelam ſeditionem moverunt: Item equites, qui pacis tempore militiam deſeruerunt.

d. l.3. § qui ſtationis munus, & §. qui aliena arma. §. ſi intra vociferationem, & d. l. non omnes.5. §. qui in pace. ff. de re militari.

Poſtremò pecuniaria mulcta irrogatur illi, qui filium ſuum militiæ belli tempore ſubtraxit. Nam exilio & parte bonorum mulctatur. Item pecuniaria mulcta irrogatur ex arbitrio Judicum militarium ob contumaciam militum, ut ita ſuam juriſdictionem ipſi judices tueantur.

Generaliter quidem pecuniaria pœna mulcta dicitur. *l. 4. §. qui filium ſuum. ff. de re militari.* At propriè mulcta non eſt. Non ſequitur; pecuniaria eſt pœna, ergo eſt mulcta.
9 Mulcta † enim propriè eſt coërcitio pecuniaria, quam is, qui publicè judicationem habet, hoc eſt, qui publicè judicium exercet, extra ordinem, ſuo arbitrio irrogat. *l. 2. §. fin. ff. de judiciis. l. aliud fraus. 131. § inter mulctam, verſ. & mulcta quidem ex arbitrio venit, & l. 1. qua pœna. ff. de verb. ſignif. & tot. tit. C. de modo mulctar.* & ibi Cujac. *in Paratitl.*

Sed

Sed quæritur, ad quam ſpeciem juriſdi- 1
ctionis pertineat mulctæ dictio; ad Imperium merum, vel mixtum, vel ſimplicem juriſdictionem? Bartolus docet eſſe eam meri Imperii: Sed alii diſtinguunt. Mulcta, ajunt, duplex eſt: aut irrogatur facinoroſis propter maleficia, aut propter contumaciam iis, qui juriſdictioni non obtemperant. Priori caſu mulctæ dictionem meri eſſe Imperii ſtatuunt, & iis tantùm competere, qui merum habent Imperium, *per l. 2. §. fin ff. de judic.* Poſteriori caſu mulctæ dictionem eſſe mixti Imperii tradunt, quippè cum id mixti ſit Imperii, ſine quo juriſdictio exerceri non poteſt. *l. ult. ff. de Offic. ejus, cui mandat. eſt juriſdict.* ita diſtinguunt Anton. Govean. *lib. 1. variar. lection. cap. 46. &* Longoval. *in l. Imperium. ff. de juriſdict. pag. 121.* Et diſtinctionem hanc eatenus ego probarem, quatenus membrum prius non intelligant ipſi auctores de maleficiis & criminibus, quæ publico judicio pecuniaria pœna coercentur. Mulcta ibi dicitur, ubi ſpecialiter pœna non eſt impoſita à lege. *l. aliud eſt fraus. §. inter. & l. ſi qua pœna, in fin. ff. de verb. ſignific.* Sed merum Imperium in publico judicio vindicat ſibi ea crimina, quibus certa à legibus definita eſt pœna. *l. 1. junct. l. ordo. 8. ff. de public. judic.*

mulcta ergo publici judicii non eſt. Adhæc mulcta ex arbitrio ejus venit, cui judicatio data eſt, *d. l. aliud eſt fraus. §. inter. & d. l. ſi qua pœna in fin. ff. de verb. ſignificat.* Sed qui merum Imperium habet publicorum judiciorum pœnam Legis auctoritate facinoroſis definitam, pro ſuo arbitrio augere vel minuere non poteſt. *§. 1. ff. ad Turpill. l. 1. §. 1. Inſt.*
11 *de Offic. judic.* Etſi † enim hodie omnia judicia ſint extraordinaria. *§. ult. Inſt. de interdict.* pœna tamen legum durat; *d. l. ordo. 8. ff. de pub. jud.* Neque obſtat, *l. hodie 13. ff. de pœnis.* Eſt enim ea lex intelligenda, ſecundum Char. ibidem in margine, de extraordinariis delictis, quibus nulla eſt à lege certa pœna ſtatuta. Delicta vel ordinaria ſunt, eaque privata, aut publica, *tit. ff. de privatis delict. & t. ff. de publ. jud.* Vel ſunt extraordinaria. *Tot. tit. ff. de extraordinariis criminibus.* Hæc certas & lege definitas pœnas non habent, ſed eæ arbitrio judicis committuntur, *d. l. hodie. 13. ff. de pœnis:* Illis verò certæ pœnæ à legibus conſtitutæ ſunt, *d. l. ordo. 8. ff. de pub. jud.* poteſt tamen pro arbitrio actoris etiam extra ordinem de ordinariis delictis agi, *l. ult. ff. de furtis. l. ult. ff. de injur.* quod cum ſit ſtatuendæ pœnæ liberum arbitrium eſt ei, qui cognoſcit, *dict. l. hodiè. 13. ff. de pœnis.* Præterea mulcta eſt pecuniaria tantùm coërcitio, *d. l.*

aliud

aliud fraus. §. inter. ff. de verb. ſignificat. Merum Imperium autem publici judicii principaliter vindicat ſibi tantùm corporales pœnas. Eſt enim merum Imperium, habere jus gladii ad animadvertendum in facinoroſos homines, *d. l. 3. ff. de juriſdict.* principaliter dixi, quod præter corporalem coërcitionem, quandoque in damnum pecuniarium publico judicio facinoroſi damnantur. *§. capitalia, verſ. cætera. Inſtit. de public. judic.* Non eſt ergo mulcta publici judicii. Denique mulctæ dictio non infamat. *l. 1. &* ibid. gl. *C. de modo mulctarum.* Sed pœnæ ex mero Imperio judicio publico facinoroſis impoſitæ infamant. *l. infamem. 7. ff. de public. judic. d. §. capitalia, verſ. cætera. Inſt. de public. judic.* Ergo mulctæ dictio in publico judicio non eſt. Non obſtat; *d. l. 2. §. fin. ff. de judic.* Vbi Juriſconſultus Ulpian. His, inquit, datur mulctæ dicendæ jus, quibus publicè judicium eſt, & non aliis: niſi hoc ſpecialiter eis permiſſum eſt. Non, inquam, hoc Ulpiani reſponſum obſiſtit. Nam his verbis, *quibus publicè judicium eſt*, non ſignificantur illi, qui publico judicio cognoſcunt de criminibus Publicis; Totus enim ille titulus de Judiciis eſt de privatis tantùm judiciis, non de judiciis publicis, de quibus eſt alius ſingularis Titulus in iiſdem. ff. Titulus ſcilicet, de publicis

plicis judiciis. Sed illi publicum judicium habere Ulpiano dicuntur, quibus judicatio data eſt, ut ſunt etjam Magiſtratus municipales & Præſides Provinciarum, *d. l. aliud fraus. §. 1. verſ. Item mulctam, & verſ. ſeq. ff. de*
12 *verb. ſignif.* De † magiſtratibus urbanis non eſt dubium, quin mulctæ dicendæ jus habeant. Olim quidem ſolis conſulibus jus erat mulctæ dicendæ; ſed lege Attilia omnibus urbanis magiſtratibus jus illud dicendæ mulctæ datum fuit, Halicarnaſſ. *lib. 10.* Unde Conſules, Prætores, Cenſores, Tribuni plebis mulctam dicunt, quam Quæſtores ærarii in rationes publicas referre ſolent, Tacit. *lib. 3.* Item mulctam dicunt Præſides Provinciarum, & magiſtratus municipales, id eſt, Dumviri, *d. l. aliud eſt fraus. §. 1. verſ. magiſtratus ff. de verb. ſignif.* Ubi Ulpianus Juriſconſultus per vocem *ſolos* excludit Defenſores Civitatum. Nam Defenſores Civitatum mulctam dicere non poſſunt. *l. Defenſores. 3. C. de Defenſorib. Civit.* Quod autem in allegata modò *l. Defenſores. C. d. t*, adimitur mulctæ dictio Defenſoribus Civitatum, argumentum eſt, non ademtæ mulctæ dictionis Dumviris, id eſt, magiſtratibus municipalibus. Idque probatur etiam hoc ipſo, quod pignoris capio ipſis competit, *l. quemadmodum. 29. §. magiſtratus. ff. ad leg. Aquil. l. 3. §. 1. ff. de rebus eorum*

torum, qui ſub tutela vel cura ſunt, l. 4. §. 1. ff. de damno infect. Et hæc duo junctim dantur, mulctæ dictio, & pignoris capio. Frontinus *in extremo lib. de aquæ ductu*; Pignoris inquit, capio, mulctæque dictio eſto. Ac per magiſtratus *in d. l. aliud eſt fraus. §. 1. verſ. magiſtratus. ff. de verb. ſignif.* denotari municipales magiſtratus, argumento eſt, non ſolùm quòd ibi conjunguntur magiſtratus & præſides Provinciarum, ſed etiam quòd ſubjicitur, mandatis permiſſum eſſe ipſis magiſtratibus & præſidibus, ut mulctam dicant. Mandata enim ſolùm in Provincias mittuntur. Illi omnes, quos dixi, mulctam infligere & irrogare poſſunt jure magiſtratus ſui, cùm tamen merum Imperium etiam penes privatum veluti Judicem quæſtionis eſſe poſſit, qui Magiſtratus non eſt, *l. 1. §. 1. ibi, Magiſtratus, judexvé quæſtionis, ff. ad legem Cornel. de ſicar.* Jacobus Cujac. *lib. 21. obſerv. cap. 30.* Et quia mulctæ dictio ſolis magiſtratibus & Præſidibus Provinciarum competit, ideo Ulpianus *in dict. leg. 2. §. fin. ff. de Iudiciis,* dicit his dari mulctæ dicendæ jus, quibus publicè judicium eſt, hoc eſt, *ut ait l. qui dolo. 10. ff. ad legem Iuliam de vi public.* qui publicè judicium exercent. Sunt, quibus publicè judicium eſt, magiſtratus. Sunt item, quibus privatim judicium eſt, ut ſunt rece-

pti arbitri, ſeu compromiſſarii judices. Illis mulctæ dicendæ jus datum eſt, his non item. Atque ita hactenus oſtendi, quòd mulctæ dictio non ſit in publico judicio: Eſt ergò mixti Imperii. Nam eſt modica quædam coërcitio mulctæ dictio: qualis coërcitio in mixto conſiſtit Imperio, *l. ult. ff. de offic. ejus cui mand. eſt juriſdict.* Eſt item meri Imperii, cùm pro maleficiis extra ordinem infligitur, *per l. ult. §. 5. C. de modo mulct.*

Cap. XIIII.

De adjumentorum Exercitus adhibitione.

Summaria.

1. *Adiumenta Exercitus quæ ſint.*
2. *Auxilium divinum eſt in Bello potiſſimum Exercitus*
3. *adiumentum.*
3. *Concordia Subditorum eſt quoddam Exercitus adiumentum.*
4. *Sparta non mœnibus, ſed virtute incolentium cincta.*
5. *Laus Subditorum Ducis Iuliacenſis.*
6. *Pecunia ad Bellum gerendum neceſſaria; ubi de effectu inopiæ nummorum.*
7. *Commeatus, armaturæ, munitiones, locorum opportunitas, &c. adiumenta ſunt Exercitus bellici.*
8. *De commeatus neceſſitate.*
9. *Quæſtio an Subditi teneantur Domini ſui milites alere?*
10. *De munitionibus, & armaturis proſpiciendum eſt Ducibus Belli.*
11. *Quæſtio, an inventio uſus bombardarum mitiores fecerit pugnarum exitus?*
12. *De loci opportunitate.*
13. *Stratagematum uſus in Bello magnus, & licitus eſt.*

14. Nihil

14. Nihil pernitioſius in Bello, quam Ducis conſilia foràs eliminari: Nihil utilius, quam occultari ea.
15. Tempus quoque aggrediendi hoſtem obſervari in Bello debet.
16. Quæſtio, an etiam die feriato cum hoſte pugnare liceat?
17. Acies quoque probè inſtruenda eſt.
18. Quæſtio, an contra datam fidem hoſtis obrui inſidiosè poſſit.

RESTAT, UT DE ADIUMENTORUM Exercitus adhibitione agamus: quæ eſt paratio eorum, quæ confectum & inſtructum Exercitum ad conſequendam victoriam juvant; ut ſunt auxilium divinum, animi ſubditorum concordes, Ærarium multa pecunia refertum: commeatus: munitiones: armaturæ: Locorum opportunitas: ſtratagemata, conſiliorum reticentia, & ſilentium; Tempus pugnandi commodum; Acies probè inſtructa, & id genus alia. 1

QUI profectionem aliquam inſtituerunt, de comitibus, de viatico, de itineris conditione, aliisque de rebus cogitant. Qui navigationem ſuſcepturi, de naviculatore, celeuſte, prorata ſunt ſolliciti, num quod in carina, prora, vel puppi hæreat vitium attendunt. Arcem aut domum extructuri Ichnographiam, & Schenographiam, operis futuri delineationem, ante videre cupiunt; parant cœmentum, parant ſigna, parant lapi-

des,

des, parant alia: Quantò magis in Bello ſuſcipiendo cogitandum de rebus ad illud neceſſariis, eæque diligenter & ſollicitè quærendæ.

4 Cum primis autem Deus invocandus eſt; & à Dei invocatione Belli initium faciendum, ſecundum Xenophontem *libr. 2. de pædia Cyri ; & in lib. de Repub. Lacedæm.* ut is militum doceat manus ad prælium, & digitos ipſorum ad Bellum, juxta *Pſal. 143.* Quod etiam docet *Pſal. 43.* ubi Propheta ita canit: Manus tua gentes diſperdidit, & plantâſti eos: Afflixiſti Populos, & expuliſti eos. Nec enim in gladio ſuo poſſederunt terram, & brachium eorum non ſalvavit eos: Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quoniam complacuiſti in eis. In te inimicos noſtros ventilabimus cornu, & in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nos. Non enim in arcu meo ſperabo, & gladius meus non ſalvabit me.

Aſa Rex Juda cum decies centenis millibus militum Exercitu ab Æthiopum Rege impeteretur, invocans Dominum, Domine, inquit, non eſt apud te ulla difficultas, utrum in paucis auxilieris, an in pluribus. Adjuva nos Deus noſter. In te enim & in tuo nomine habentes fiduciam venimus contra hanc multitudinem. Exterruit itaque Dominus

Æthio-

Æthiopes coram Aſa & Juda, fugeruntque Æthiopes, *2. Paralip. cap. 14.*

Sic quoque Achab, Rex Iſraël potentia Domini vicit Regem Syriæ Benadad, *3. Reg. cap. 20.*

Ezechias etiam fretus auxilio divino congregatisque ſuis: Sitis, inquit, viri fortes, non timeatis, neque frangamini animo, quòd cum Rege Aſſyriorum ſit ingens multitudo: Cum illo eſt brachium carnis, nobiſcum Dominus Deus noſter, qui auxiliator eſt noſter, pugnatque pro nobis, *2. Paralip. cap. 32.* Et pertinet huc illud Jeremiæ *cap. 17.* Maledictus, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, id eſt, qui ſperat in carnali hominis potentia.

Ad concordes ſubditorum animos, quod attinet, illi ſanè poſt Dei auxilium, præcipui ſunt Belli tempore contra hoſtem auxiliatores, quibus ſi Princeps deſtituatur, parum proderunt alia, uti latè oſtendit Iſocrates in Oratione adverſus Callimachum. Item in Nicocle ſuo, & in Panegyrico ſuo, ubi, illud, inquit, haud dubiè tempus valdè metuendum erit, cùm res Barbarorum pacatæ concordesque ipſi fuerint: nos verò, uti nunc hoſtilibus inter nos armis fuerimus.

Ageſilaus ille Lacedæmoniorum celeberrimus Rex olim percunctanti, quare Sparta 4

non cingeretur mœnibus ? Oſtendens cives armatos, hi, reſpondit, ſunt Spartanæ civitatis mœnia : Et civitatem non ſaxis lignisvé, ſed pro vallis ac mœnibus incolentium virtute muniri oportet.

5 Wilhelmus Dux Juliacenſis, cùm fortè interrogaretur in familiari colloquio ab Imperatore Maximiliano, cur munitiones nullas in ditionibus ſuis extrueret; Ego, reſpondit, fretus primùm pace & amicitia vicinorum, inprimis Cæſareæ Majeſtatis, neminemque laceſſo. Deinde fide & virtute meorum ſubditorum, & vulgaribus munitionibus. Interim ſi qui petulanter in meam ditionem ab una parte irruperint, per aliam partem equitatu, & ſubditorum viribus expellam. Conradus Hereſbach. *in libello de erudiend.* Principum liberis, *lib. 2. cap. 5.*

6 Ærarium quoque multa pecunia refertum in Bello habendum eſt: quippe cum pecunia ſit nervus Belli; & Bellum non magis armis, quam ſumptibus geratur, ſecundùm Thucyd. *lib. 1.* & militibus ſtipendia decernenda ſint, *cap. jus militare, diſtinct. 1. cap. quid culpatur, verſ.* Et Chriſtus. *23. quæſt. 1.* Ne dum ſumptus quæratur, prædo graſſetur, *cap. militare, 23. quæſt. 1.* Phormio Athenienſis cum Peloponneſiaco in Bello Dux à ſuis electus eſſet, rei nummariæ difficultate laborans, non

non hoc in ſe munus ante recipere voluit, quam amplam ex ærario pecuniam accepiſſet, quod diceret, ſeſe à nummis minus benè inſtructum, nec autoritatis ſatis apud milites, nec ad cogitandum de Belli adminiſtratione mentis habiturum. Ipſa quoque teſtis eſt experientia, quod ob nummorum defectum arma de manibus excutiuntur, aut frigidè gelideq; tractantur: leges ſilent, diſciplina jacet, vigent deprædationes, locum ſacrilegia inveniunt: Non ſenum quiritationes, non matrum lachrymæ, non in cunis adhuc vagientium infantum arridentes vultus, ocelli blandientes, militem movent. Ipſo ſæpè claſſici in cantu ſtipendia flagitantur, ſeditiones ac tumultus excitantur graviſſimi: ſigna deſeruntur.

A Quinto Flaminio Philopomenes Acheorum Dux irriſus, ac manus, & crura, ſed non ventrem habere dictus fuit; quod ab equitatu, & peditatu præclarè paratus, inſtructusque eſſet, at pecunia careret. Ut lucerna qui opus habent, oleum eidem infundunt; ita ſtipendiis opimis, præmiis ampliſſimis, ingenia erecta, excelſa, heroica, ad res magnas in Bello gerendas excitantur.

Porrò commeatus, armaturæ, munitiones, claſſes, locorum opportunitas, &c. in Bello multum juvant. Cic. *in Orat.* pro M. 7

Marcello, certè, inquit, in armis militum virtus, locorum opportunitas, ſociorum auxilia, claſſes, commeatus, multùm juvant.

8 Commeatum quod attinet, de eo maximè ſollicitum eſſe Ducem oportet, cum teſte Vegetio, ſæpiùs penuria, quam pugna Exercitum conſumat. Commeatus cum deeſt, ſimul cum hoſte, & fame pugnandum eſt. Romani ſæpè totius anni commeatum habebant repoſitum in Belli uſum, nempe frumentum, laridum, acetum, & in uſum equorum paleas, vide Tholoſ. *lib. 11. cap. 3.* Lipſ. *lib. 5. polit. cap. 6.* & Ranzov. *lib. 1. commentar. bell. cap. 9.* Apud Samaritanos à Syriæ Rege obſeſſos tanti extitit frumenti inopia, ut aſini caput octoginta nummis argenteis venderetur; & mulier proprium ſuum filium comederet, *libr. 4. Reg. cap. 6.* Athenienſes item ad tantam inopiam in obſidione quadam à Demetrio Poliorcete redacti fuerunt, ut filius ob murem, qui fortè ex tecto exanimis cceiderat, adverſus patrem ſtricto gladio dimicârit. Et refert Joſephus, in Hieroſolymitana obſidione, ob diram famem, quandam mulierem hiantes ventris latratus, infante ſuo mactato, & cocto expleviſſe.

Cum igitur ob commeatus inopiam grave ſit famem perferre, imprimis operam dare, & in eo multi, ac toti eſſe debent Duces

Belli,

Belli, ut & ſibi ſuoque exercitui in tempore de commeatu proſpiciant, hoſtes verò quovis modo ad inopiam redigant, & commeatu prohibeant. Sic Cyrus cùm Babylonem urbem opulentiſſimam & munitiſſimam obſidione cingeret, neque eam capere facilè poſſet, Euphratem per mediam urbem fluentem interceptum, in vicinam paludem deduxit, atque ita Babylonios, quæ inopia laborantes, dedere ſe coëgit. Ezechias quoque cùm vidiſſet venire Senacherib, & totum Belli impetum verti contra Jeruſalem, inito cum proceribus, viriſque fortiſſimis conſilio, fontes, rivoſque obturavit, quo hoſtibus aqua non ſuppeteret, *2.Paral.cap.32.* Scythæ cùm Darium aperto aggredi Marte noluerunt, puteos ſimiliter, & fontes obſtruxerunt, pabulum quoque regionis omne attriverunt, atque ita fugiendo eum fatigârunt, ut nihil quam retrocedere potius habuerit. Beliſarius, cùm magnam vim frumenti Ravennæ, quam oppugnabat, publicis in horreis reſervari cognoviſſet, incolarum quendam pecuniâ corrupit, ut horrea cum frumento clam concremaret.

Si verò nolint Belli Duces, ut hoſtis inopiam commeatus intelligat, ejus abundantiam ſimulantes, panes in ipſum conjicere ſolent. Sic Romani, cùm à Gallis Capito-

lium obſideretur, extrema etiam famis neceſſitate preſſi, panes in hoſtes ejecerunt, ut abundare commeatibus viderentur. Idem Caſilinos, Athenienſes, & Mileſios, factitâſſe Hiſtoriæ memorant.

9 In quæſtionem hoc loco vocari poteſt, an ſubditi teneantur Domini ſui milites alere? Ajentium opinio veritati propior videtur, *argument. l. Si pendentes. 27. §. 3. ff. de uſufructu, l. Neminem. 11. C. de Sacroſanct. Eccleſiis. & l. 2. C. de quibus munerib. nem. lic. ſe excuſar.*

10 In munitiones quoque & armaturas Duces Belli curam configere ſuam debent. Sic Ezechias contra hoſtem Senacherib murum ædificavit, extruxit arces, & turres, inſtauravitque Mello in civitate David, ac fecit gladios, & clypeos in magna copia, *2 Paralip. cap. 32.*

Cæterùm illas munitiones in finibus potius extrui convenit, quam in media ditione, ut ſi qua externa vis hoſtium irrumpat, non intra ditionem, ſed ex aliorum agris hoſtes oppugnare eas cogantur. Et Principes munitionibus illis uti oportet ex fiducia in Deum, & ad conſervandam publicam tranquillitatem, ac defendendos ſubditos, non etiam ad exercendam tyrannidem, & impietatem abuti: alii qui in ſe horrendam Dei iram excitabunt. Væ, inquit, Dominus, qui con-

congregat avaritiam malam domui ſuæ, ut ponat in excelſo nidum, & liberari ſe putat de manu mali. Væ, qui ædificant civitatem in ſanguinibus, ut vel ſubditos tyrannide premant, vel vicinos laceſſant, *Habacuc, cap. 2.* Et ſi extuleris, ait Dominus, ſicut Aquila nidum tuum inter ſydera, illinc te detraham, Abdiæ, *cap. 1.* Item omnes munitiones tuæ ſicut ficus cum groſſis ſuis, ſi concuſſæ fuerint, cadent in os comedentis. Naum. *cap. 3.*

Poteſt hic & illud interrogari, an inventio uſus bombardarum mitiores fecerit pugnarum exitus, necne? Quidam affirmant, inter quos etiam Gothofredus Juriſconſultus; aliqui negant; Ego diſtinguendum reor in hoſte ex propugnaculo ſe defendente, & eo, cum quo aperto in campo eſt pugnandum. 11

Quod ad loci opportunitatem attinet, ſi Exercitus valeat equitatu, planicies quærenda eſt, ſi peditatu, locus eligi debet anguſtus, foſſis, paludibus, vel arboribus impeditus, Veget. *lib. 3. cap. 9. & 26.* 12

Stratagematum quoque in Bello quantus ſit uſus, viri militares norunt: eaque in armis licita eſſe teſtatur D. Auguſtinus, *lib. 6.* quæſtionum, *quæſt. 10.* ſuper Joſue. Cum juſtum, inquit, Bellum ſuſceperit, utrum apertè pu- 13

pugnet, an ex inſidiis, nihil ad Juſtitiam intereſt. *cap. Dominus, 23. quæſt. 2.* Exemplum hujus rei extat. *2. Reg. cap. 5. in fin. & in Ioſua cap. 8.* Feliciter quoque ſtratagemata ſucceſſiſſe C. Mario, Scipioni, Fabio, Maximo, Marco Catoni, & aliis legimus. Et licet afferri contra ſtratagemata poſſint multa, de quibus Lipſ. *polit. 17.* Ea tamen licita eſſe ex prædictis manifeſtum eſt, *& patet etiam ex l. 1. §. 3. ff. de dolo malo.*

14 Quod attinet ſilentium, & reticentiam conſiliorum, cauti Duces Belli nullis ſumptibus, nullis laboribus parcunt in cognoſcendis ſui hoſtis conſiliis. Unde in eo toti eſſe debent Exercitus Imperatores, ut ſua in ſecreto habeant conſilia omnia, & imitatores ſint Metelli Pii, de quo referunt Hiſtorici, quòd cùm interrogatus eſſet à quodam quid poſtera facturus eſſet die, reſpondiſſet; etiam tunicam ſeſe ſuam combuſturum, ſi eloqui id poſſet.

15 Tempus quoque aggrediendi hoſtem obſervari in Bello debet, & danda eſt opera Duci, ut eum obruat imparatum, cibum capientem, ex longo itinere laſſum, equos paſcentem, ac nihil tale cogitantem, Veget. *libr. 3. cap. 22.* Lipſ. *5. polit. 16.*

16 Sed an die etiam feriato cum hoſte pugnare liceat, quæri poteſt? Et licere dico, ſi neceſ-

neceſſitas ſumma id exigat, aut præſentis victoriæ ſpes ad pugnandum invitet, *Can. Si nulla, 23. quæſt. 8.*

17 Acies quoque probè inſtrui debet, ita ut flos, & robur belli in primo, & ultimo, fex in medio collocetur ordine, ut vel nolens cogatur depugnare, Veget. *lib. 3. cap. 14.*

18 Sed an contra datam fidem hoſtis obrui inſidiosè poſſit in quæſtionem vocatur? Negativa mihi cum aliis probatur, *per text. lib. 4. Regum. cap. ultim.* Can. *Noli exiſtimare, 23. quæſtion. 1. cap. cum contingat, extra de jurejur. l. 1. in princip.* ubi Duaren. *ff. de pact. l. 1. in princip. & l. Illud. 25. ff. de conſtit. pecun.* Covarruv. *Tractat. de matrim. part. 2. cap. 3. §. 4. numer. 22.* Hotoman. *libr. quæſtion. illuſtr. quæſt. 7.* Bronchorſt. *centur. 1. aſſert. 29. ubi reſpondet ad argumenta contraria, vide quoque* Lipſ. *2. polit. 17. & 18.* & Bod. *libr. 5. de Republ. cap. 6.* Hippol. à Collib. *in Princip. cap. 22.* Danæ. *7. polit. 6.* Machiavell. *3 Diſput. 40.* Kirchner. *Diſputat. ult. theſ. 4. lit. C.*

Cap. XIV.

De Belli effectis; victoria, pace, & gloria bellica.

Summaria.

1. *Victoria Deo tribuenda.*
2. *Victoriam ſequitur & comitatur pax & gloria bellica.*
3. *Plus dignitatis adfert res militaris, quam jus civile.*
4. *Non Duces tantum belli, ſed & milites cæteri laudem ex bello capiunt.*
5. *Quæſtio; an militia nobilitet militem.*

Hactenus de Belli Eſſentialibus requiſitis; Reſtat ejus effectus; ut ſunt tum victoria, & quæ eam comitantur pax, & gloria bellica: tum præda, & privilegia militaria: tum etiam varia mala.

Victoria eſt, qua pugnantium pars una alteram proſternit, & opprimit. Eam autem Duces non armis ſuis, viribuſque ac munitionibus, ſed divino auxilio acceptam ferre debent. Victoriam, ut dixi, comitatur pax & gloria. Pax enim ut adquiratur, bellum geritur: eaque expugnato hoſte adquiritur. Gloria bellica eſt, qua milites armati, Du-

Duces præſertim & præpoſiti, pro opera ſua, quam cum vitæ diſcrimine egregiam Reipublicæ navarunt, dignè afficiuntur.

VICTORIA Deo tribuenda eſt, non humanis viribus & munitionibus, *Iud. cap. 7. in princip. & 1. Reg. cap. 14.* Sic Conſtantinus pro parta victoria, volvit aulicos & milites ſuos ſolemnibus precib. Deo gratias agere, uti Euſebius ſcribit in vita Conſtantini *lib. 6.* Plerunque tamen inſolens & ſuperba eſt Victoria, teſte Ciceron. *in Orat.* pro M. Marcello, & alibi. 1

Ipſam autem victoriam ſequitur & comitatur pax & gloria bellica: ut enim pax adquiratur, bellum geritur; ea autem adquiritur hoſte expugnato & devicto, *c. Noli exiſtimare, verſ. pacem habere, & verſ. ſeq. 23. quæſtion. 1.* & gloriam ex bello, parta præſertim victoria, obvenire victoribus præter ipſam experientiam, teſtantur etiam abundè Cic. Iſoc. & alii. Cic. *in Orat.* pro Murena, ubi de bellica etiam gloria differens, duæ, inquit, ſunt artes, quæ poſſunt locare homines in ampliſſimo gradu dignitatis; UNA IMPERATORIS; altera Oratoris boni: Ab hoc enim pacis ornamenta retinentur: ab illo belli pericula repelluntur. 2

Item

Item multò plus, ait, ADFERT DIGNITATIS RES MILITARIS, quam juris civilis gloria. Vigilas tu de nocte: ut tuis conſultoribus reſpondeas; ille, ut eò, quò intendit, maturè cum exercitu perveniat. Te Gallorum, illum buccinarum cantus exuſcitat. Tu actionem inſtituis: ille aciem inſtruit. Tu caves, ne tui conſultores: ille, ne urbes aut caſtra rapiantur. Ille tenet & ſcit, ut hoſtium copiæ; Tu ut aquæ pluviæ arceantur. Ille exercitatus eſt in propagandis finibus: Tu in regendis. Iſocrates quoque in panegyrico ſuo: Quæ, inquit, facinora, quos labores, quæ pericula detrectaſſent, UT VIVENTES GLORIA FLORERENT, quæ famæ gratia poſt obitum conſequendæ, tam alacriter mortem oppetere voluerunt? Equidem Deorum aliquem id quoque bellum arbitror concitaſſe, virtutis eorum admiratione: ne tam generoſis animis præditi, in obſcuro deliteſcerent, aut vitam in gloriam exigerent, ſed ut pari cum filiis Deorum honore, quos Semideos vocant, afficerentur: Nam illi quoque in corpora naturæ neceſſitati reddiderunt, ſic virtutis ſuæ memoriam immortalem reliquerunt.

4 Quod autem Duces & Imperatores cæterique præfecti ob virtutem ſuam bellicam, inprimis ponantur in gloriam, pars verò lau-

dum

dum bellicarum cum militibus communicetur, non obſcurè oſtendit *Cic. in orat.* pro M. Marcello. Nam bellicas, ait, laudes ſolent quidam extenuare verbis, eaſque detrahere Ducibus, & communicare cum militibus, ne propriæ ſint Imperatorum: Et certè in armis militum virtus multùm juvat, &c.

Non incommodè in quæſtionem hoc loco vocari poteſt, an bellum etiam nobilitet milites? Hanc quæſtionem in partem utramque latè tractat Tiraquell. *de nobilitate, cap. 8.* ubi contra alios cum quibuſdam negativæ ſubſcribit. Majores tamen milites, ut ſunt Tribuni, nobiles dici poſſunt; cæterique præfecti militum qui arte militari excellunt, ejuſque ſpecimen præclarum non ſemel præbuerunt, ex militia ad nobilitatem gradum ſibi parant, *l. Præclaram. 2. Cod. de primicer. lib. 12.* Tiraquell. *d. cap. 8. num. 9. & 14.* 5

Cap. XV.

De præda bellica.

Summaria.

1. *Quid ſit præda bellica.*
2. *Res mobilis capta durante bello, capientium militum efficitur: non etiam quod capitur hoſtibus devictis.*
3. *Errores interpretum recenſentur varii.*

4. Præ-

4. *Præda bellica dicitur omne id, quod bello hoſti eripitur. Itaque etiam ſpolium appellatur.*
5. *Omni iure etiam Divino ſervitus perſonarum permiſſa, contra Dd.*
6. *Quod capitur hoſtibus devictis, in ius & poteſtatem Imperatoris venit.*
7. *Quæſtio anceps, utrum res privatæ mobiles poſtliminio ad priſtinos ſuos redeant dominos, an verò in præda ſint.*

1 PRÆDA BELLICA EST ID, quod bello hoſti eripitur, ſive perſona ſit, ſive res: Et ſive res mobilis, ſive immobilis, ſive durante bello, ſive hoſtibus devictis capiatur.

2 Quod autem bello adhuc durante ex hoſtibus capitur, ſingulorum capientium fit, ſi res mobilis fuerit. Ager enim, ſive prædium, efficitur Ducis, & per eum Reipublicæ, & ſi mobile ſit, redigitur partim in Fiſcum, partim à Duce Exercitus inter milites dividitur. Sin ager fuerit, vel pro præmio militibus aſſignatur, vel venditur, vel publicatur. Agri tamen, liberi homines, ſervi, res ſacræ & religioſæ, Bello recuperatæ, poſtliminio redeunt. Non item aliæ res mobiles privatæ, receptæ.

MAGNUS deprehenditur Interpretum error circa hanc de præda bellica diſputationem. Sunt, qui putant, prædam eſſe rerum duntaxat mobilium. Sunt, qui exiſtimant, agrum capi non poſſe, niſi devictis hoſtibus. Non deſunt, qui arbitrantur, prædam tantùm eſſe, quod durante Bello capitur, non quod devictis hoſtibus capitur. Reperiuntur, qui putant, ſingula in Bello capta, fieri Ducis, & nihil ſingulorum capientium ipſo jure fieri, ſed inter milites, quod mobile captum eſt, & factum priùs Ducis, ab ipſo Duce diſtribui. Et denique inveniuntur, qui ſcribunt, res omnes privatas receptas ex hoſtibus poſtliminio redire ad priſtinos ſuos dominos. Sed quàm erroneæ hæ ſint opiniones, ex ſubſequentibus manifeſtum fiet.

Prædam bellicam dico eſſe id, quod Bello hoſti eripitur. *l. ſi quid Bello. 28. juncta. l. ſi captivus. 20. §. 1. ff. de capt. & poſtlim. reverſ. l. cum loca. 36. ff. de religioſis.* Idque etiam ſpolium appellatur. *l. penult. §. ſimili etiam. Cod. de Donat.* Et eſt præda non tantùm, ſi res ſit inanimata, ſed & ſi perſona fuerit, licet libera. *l. ſi quis ingenuam. 21. verſ. quòd ſi publicè præda. ff. de capt. & poſtlim. reverſ.* Item licet res mobilis ſit, *l. penult. ff. ad leg. Iul. peculatus.* ubi dicitur lege peculatus in quadruplum teneri, 4

qui

qui prædam ab hoſtibus captam ſurripiunt. Unde ea in lege præda eſt rei mobilis. Nam rei immobilis furtum, cujus ſpecies peculatus eſt, non fit. §. *quod autem, Inſtit. de uſucap.* Eſt item præda, quamvis res immobilis ſit, quæ hoſtibus erepta eſt. *l. ſi captivus. 20. §. 1. ff. de capt. & poſtlimin. reverſ. c. dicat aliquis. 23. quæſtion. 5.* ubi præda vocatur, quicquid victis hoſtibus de rebus ipſorum adeſt. Et præda eſt, ſive durante adhuc Bello hoſti auferatur. *dict. leg. ſi quis ingenuam. 21. verſ. quod ſi publicè præda. ff. de capt. & poſtlimin. reverſ.* Sive devictis hoſtibus capiatur, uti arguunt verſus Vergilii, *lib. 9. Æneid.*

Si verò capere Italiam ſceptriſque potiri
Contigerit victori, & prædæ ducere ſortem.

Idem arguit. *dict. leg. ſi captivus. 20. §. 1. ff. de capt. & poſtlimin. reverſ.* Et durante adhuc Bello, non tantùm res mobilis capi ex hoſtibus poteſt, ſed & immobilis, ut ager. *l. in agris. 16. ibi, agrum, qui hoſtibus devictis; junctis verb. ſeqq. Agrum autem manu captum. ff. de adquirend. rer. dom.* Quod autem Bello adhuc durante ex hoſtibus capitur, jure gentium capientium fit. *l. naturalem. 5. in fin. ff. de adquir. rer. dom.* non tantùm ſi res privata ſit, ſed etſi ſacra aut religioſa fuerit, quæ capientibus deſinit eſſe ſacra & religioſa *leg. cùm loca. ff. de religioſis.* Nam hominum inſtitutis, non natura, res ſa-

cræ

ſtræ & religioſæ fiunt. §. *ſacra res, & §. religioſum. Inſtit. de rer. diviſ.* Unde, quæ aliquibus ſacra aut religioſa ſunt, aliis itidem non continuò ſacra ſunt, aut religioſa. Et quia ſacra hoſtium fiunt capientium, multò magis publica ipſorum fiunt. Hoc amplius etiam liberi homines captivitate in ſervitutem capientium rediguntur. *dict. leg. cum loca. 36. ff. de religioſis. l. adeò quidem. 7. in princ. ff. de acquir. rer. domin. §. pen. Inſtit. de jure perſon. & §. item ea; quæ ex hoſtibus. Inſtit. de rer. diviſ.* Idque juri divino non ſolùm contrarium non eſt, ſed etiam omninò conſentaneum; quippè quo uſus ſervorum & ſervitutis permiſſus eſt, ſive vetus, ſive novum teſtamentum ſpectes, *Exod. cap. 21. Levit. 25. Deuter. cap. 15. Epheſ. cap. 6. Timoth. 1. cap. 6. Tit. cap. 2. Coloſ. cap. 3. & 4. Galat. cap. 5.* Eoque jure in ſervitutem rediguntur, qui devictis hoſtibus capiuntur, *Deuter. cap. 21.*

Unde mirari non ſatis poſſum Dd. qui tradunt hodie inter Chriſtianos propter charitatem Chriſtianam non eſſe tolerandam ſervitutem: & proinde captos ex hoſtibus de conſuetudine capientium ſervos non fieri, Bartol. *in d. l. hoſtes. 24. in fin. ff. de capt. & poſtlim. reverſ.* Angel. *in dict. §. item ea, num. 2. & 3. Inſtitut. de rerum diviſ.* ſed obligari eos duntaxat ad certam quodammodò ſpeciem ho- 5

K ma-

magii ſeu fidelitatis, ſecundùm diverſos gentis cujuſque mores: aut ſolvere ipſos capienti λύτρον, quod Ranſonem ſeu Finantiam vocant, Nicol. Boer. *deciſ. 178. numer. 2. & 3.* Jodoc. Damhouder. *in praxi rerum criminal. cap. 82. num. 7. & 8.* Didac. Covarruv. *in c. l. 4. de* Reg. *jur. in 6. ſecund. part. relect. §. 11. num. 6.* Cùm tamen ex multorum nec obſcuro, nec vario, ſed omnium uno ſermone intelligamus, hodie etiam ex hoſtibus captos vendi, donari, permutari ſolere. Quod ſi autem Dd. ſententia vera eſſet, & ex hoſtibus capti non efficerentur ſervi capientium: ſequeretur inde, legis Corneliæ, & poſtliminii fictione hodie nihil opus eſſe. Si tamen capti ex hoſtibus Chriſtianæ religionis ſint, poſſet admitti Dd. opinio. Porrò, quod ex hoſtibus nondum devictis capitur, id ſtatim fit ſingulorum occupantium. *d. §. item ea, quæ ex hoſtibus Inſtit. de rer. diviſ. dict. l. naturalem. 5. §. fin. ff. de adquir. rer. domin.* & non fit publicum. *l. transfugam. 51. ff. de adquir. vel amitt. poſſ.* Aliter ſentit Ayala *libr. 1. de jure, & offic. bellicis, cap. 5. num. 3. & num. 8. verſ. Alioqui verò.* Si tamen ager fuerit, in jus & poteſtatem Ducis ille venit, & vel militibus pro emerito aſſignatur, vel venditur, aut publico relinquitur. *dict. l. in agris. 16. ff. de adquir. rer. domin. l. ſi captivus. 20. §. 1. ff. de capt. & poſtlim. reverſ.*

verſ. Alciat tamen *in l. Hoſtes ff. de verb. ſignific.* putat, quod non fiant capientium, quæ inter Chriſtianos capta ſunt: quam opinionem rejicit meritò Ayala *libr. 1. de jure, & officiis bellicis, cap. 5. numer. 2.* Eſt & illud hic monendum, maximè conveniens eſſe militari diſciplinæ, ut prædam hanc omnem vendant milites; ne impedimentis gravibus oneret agmen, exemplo P. Decii, *apud* Liv. *libr. x 1.* Ayala *dict. cap. 5. num. 14.*

Cæterùm, quod capitur hoſtibus devictis, id omne, ſive mobile; ſive immobile fuerit, in jus & poteſtatem Imperatoris ſive Ducis Exercitus venit. *c. dicat aliquis. 23. quæſtion. 5.* Nam id tantùm, quod milites ex hoſtibus capiunt, fit ſingulorum occupantium, *dict. l. naturalem. 5. in fin. ff. de adquir. rerum domin. & d. §. item ea, quæ ex hoſtibus. Inſtit. de rer. diviſ.* Quod autem capiunt hoſtibus devictis & expulſis, id non capiunt amplius ex hoſtibus, ut quod jam deſiit eſſe hoſtium: Et potiùs id dicuntur capere ex Republ. cujus poteſtati & imperio id totum devictis hoſtibus ſubjectum eſt, ut doctè tradidit Hugo Donell. *libr. 4. Comment. de jure civili. cap. 21.* Ex his tamen, quæ devictis hoſtibus capta ſunt; quædam; veluti mobilia, Imperator Belli inter milites dividit. *cap. dicat aliquis. 23. quæſtion. 5. l. ſi quis pro redempt. 36. §. ſimili etiam* 8

modo. C. de donat. Id quod jus etiam divinum requirit, uti arguit *Deut. 20. verſ. Omnem prædam exercitui divides, & Ioſ. 8. verſ. Iumenta autem & prædam civitatis diviſerunt ſibi filii Iſraël, ſicut præceperat Dominus Ioſuæ.* Principi tamen de his ſua quoque portio debetur *can. Ius militare, diſtinct. 1.* Ayala *d. cap. 5. num. 9.* Et de hac præda, quæ ſcilicet devictis hoſtibus capitur, verum eſt, quod Bart. *in l. ſi quid in bello, num. 3. ff. de capt.* & *poſtlim. reverſ.* Item Ang. *in d. §. Item ea, num. 1. Inſtit. de rer. diviſ.* & alii alibi ſcribunt, prædam nimirum aſſignandam eſſe Duci, qui eam dividit inter milites ſecundum merita. Atque hanc ſententiam confirmant quoque verſus Vergilii, *libr. 9. Æneid. ſupra citat.* Nam prædæ ſortem ducere, eſt ipſi Vergilio prædam ſorte dividere inter milites. Vide quoque Balthaſ. Ayala *dict. capit. 5. num 6.* Quædam autem, ut, prædia ſive agri, aut venduntur *dict. l. in agris. 16. ff. de adquir. rer. domin.* aut militibus pro emerito aſſignantur *l. Lucius. 11. ff. de evictionibus.* Cujac. *lib. 19. obſervat. cap. 7.* Illis autem, qui in acie fugerint, aut ignavi & ſocordes fuerint, non debetur pars prædæ, Bald. *l. ſi quis pro redemptione 36. Cod. de donat. l. omne delictum 6. §. Qui in acie, ff. de re milit.* Non tamen omnia, quæ hoſtibus eripiuntur, capientium fiunt. Nam quæ primò à nobis profecta, quando-

que

que ab hoſtibus capta, in eorum poteſtatem venerunt, ſi recuperentur ex hoſtium poteſtate, & prædia ſive agri fuerint, ad priores Dominos Dominia eorum redeunt. *d. l. ſi captivus. 20. §. 1. ff. de capt. & poſtlim. reverſ.* Liberi homines etiam facti hoſtium ſervi captivitate, ſi recipiantur ex hoſtibus, aut aliter in fines ſuos redeant, priſtinam libertatem, & omnia priſtrina ſua jura recipiunt, quaſi nunquam capti fuiſſent. *d. l. adeò. 7. in princip. ff. de adquir. rer. domin. l. poſtliminium. 19. in princip. l. retro. 16. ff. de capt. & poſtlim. reverſ. §. ſi ab hoſtibus, Inſtit, Quibus modis jus patr. poteſt. ſol.* Loca item ſacra & religioſa capta ab hoſtibus, ſi ex hoſtibus recepta, ſuperiore calamitate liberata ſunt, quaſi quodam poſtliminio reverſa priſtrino ſtatui reſtituuntur. *d. l. cum loca, 36. ff. de religioſis.* In præda tamen ſunt res privatorum ſacro commendatæ. Ut enim res prædæ ſit, ſufficit, eam hoſtilem eſſe, *l. Naturalem, 5. in fin. & l. Transfugam 51. §. 1. ff. de adquir. rer. domin.* Ayala *dict. cap. 5. numer. 15.*

Utrùm autem res privatæ mobiles poſtliminio ad priſtinos ſuos dominos redeant, 7 vel in præda ſint, diſceptari video. Ego verò, quod jure fundatum puto, poſthabita & relicta Interpretum opinione, profero, atque ſentio ſervos quidem receptos ex hoſtibus

jure poſtliminii ad dominos ſuos reverti. *l. poſtliminium.19.§. ſi verò ſervus. ff. de capt. & poſtlimin. reverſ. l. latrones. ff. de captivis, & poſtlim. reverſ.* Cæteras verò res privatas mobiles in præda eſſe non poſtliminio redire. *l. ſi quid bello. 28. ff. dict. titul.* quam legem de re mobili accipien iam eſſe rectè poſt gloſſam *ibidem, & in l. ſi captivus, in verb: ager. ff. eod. tit. & in l. Divus, in verb. captivorum. ff. de jure fiſci*, ſentit Jacob. Cujacius, *lib. 19. obſervat. cap. 7.* Agri enim hoſtibus devictis recepti, in præda non ſunt, ſed poſtliminio ad ſuos dominos redeunt, *dict. l. ſi captivus. 20. §.1. ff. de capt. & poſtlim. reverſ.* Allatam diſtinctionem inter ſervos, & alias res mobiles amplectitur quoque Balthaz. Ayala, *dict. cap. 5. numer. 40.* Non deſunt qui inter res mobiles non ſervos diſtinguunt, vide Petr. Morla. *in emporio juris, Tit. ultim. num. 7.* Sed an jura quoque hoſtium ad victoris militem, ſi his crediti tabulas ab hoſtibus cœperit jure belli pertineant, quæritur? Hanc quæſtionem affirmativè decidit Ayala *dict. capit. 5. numer. 41. 42. & ſequent.*

CAP.

Cap. XVI.

De Privilegiis militum in genere: Et in ſpecie de Privilegiis, quæ perſonis militum commodum adferunt.

Summaria.

1. Quid Privilegia militaria.
2. Diſtributio Privilegiorum militarium.
3. Beneficium & Privilegium, differunt ut Genus, & Species.
4. Non eſt una omnium Privilegiorum cauſa.
5. Milites veterani pro debito contractus, vel quaſi contractus, non coniiciuntur in carcerem: modò tamen in caſtris contractum ſit debitum.
6. Milites in id, quod facere poſſunt, tenentur.
7. Milites non torquentur: ut nec Doctores, & Clerici.
8. Milites Plebeiorum pœnis non ſubiiciuntur.
9. Milites veterani immunitatem habent à muneribus perſonarum.
10. Cum ignominia dimiſſi milites non gaudent Privilegiis militum.
11. Duplex eſt militum miſſio; honeſta & ignominioſa. Illa vel cauſſaria eſt, vel in ſpecie honeſta.
12. Cauſſaria miſſio quæ ſit.
13. Honeſta in ſpecie miſſio quæ ſit.
14. Qui 20 continuos annos militavit, militiæ tempus compleviſſe dicitur.
15. Omnes milites ſuſtinent vectigalia, & Patrimoniorum ſolennia onera.
16. Ignominioſa miſſio quæ ſit.
17. Peculium Caſtrenſe fil. usfam. miles proprium habet.
18. In Peculio Caſtrenſi quid ſit, & contineatur.
19. Caſtrenſe Peculium non confertur.
20. Paterfam. miles arrogatus non facit arrogatoris bona ſua Caſtrenſia.
21. Præſcriptio longi temporis, & reſtitutionis in integrum: tempus non currit contra milites in Expeditione conſtitutos.

1 Privilegia Militaria ſunt beneficia, militibus vel ad remunerandam egregiam operam, quam Reip. navant, vel ob ſimplicitatem & juris imperitiam ipſorum tributa.

2 Ea autem Privilegia vel commodum perſonis militum adferunt: vel in libera quadam, non communibus juris civilis regulis ſubjecta actione & diſpoſitione conſiſtunt.

Privilegia, quæ commodum militibus adferunt, hæc ſunt, quòd pro debito contracto non conjiciuntur in carcerem: quòd condemnati ultra, quàm facere poſſunt, non tenentur: quòd regulariter non torquentur, nec pœnis Plebejorum ſubjiciuntur: quòd veterani immunitatem à muneribus perſonalibus habent: quòd filiifam. Caſtrenſis Peculii dominium ſuum faciunt: quòd Caſtrenſe Peculium fratribus ſuis conferre non tenentur: quòd arrogati idem Peculium arrogatoris non faciunt: quòd ipſis militibus tempora præſcriptionum, & petendæ reſtitutionis in integrum non currunt, dum in Caſtris ſunt, &c.

MILITES Privilegiis gaudent, *l. ſed & milites, in princ. ff. de excuſat. tutor.* Beneficii autem nomen latioris eſt ſignificationis, quàm vocabulum Privilegii; Illud Generis nomen eſt, hoc verò Speciei, uti poſt Petr, & Cyn. oſtendit Bart. *in l. beneficium, num. 3.* & *ibidem* Angel. *num. 5.* & Jaſon *nu. 25. ff. de conſtit. Princip.* Et Privilegia militaria dicuntur etiam Generis nomine beneficia, *l. 3. ibi beneficio militari, ff. de teſtament. militis. l. ultim. in princ. ibi, milites adjuvari hujuſmodi beneficio. C. de jure delib.* Unde Generis loco in definitione Privilegiorum militarium rectè dico *Beneficia.* 3

Non autem una eſt omnium Privilegiorum cauſa. Quædam enim præmii loco militibus tribuuntur ad remunerandam præclaram operam, quam Reipubl. navant. *l. teſtamenta. 16. in fin. ff. de teſtament. milit.* Donell. *lib. 6. Commentar. de jure civil. cap. 28. in princ.* Quædam verò propter ſimplicitatem & juris imperitiam ipſorum indulgentur, *l. 1. C. de juris & fact. ignor. l. 3. C. de teſtament. milit. l. 1. ff. eodem tit. Inſtit. tit. de milit. teſtament. in princ.* 4

Porrò militaria Privilegia vel in commodo militum conſiſtunt, vel ad remiſſionem obſervantiæ communis pertinent. De illis primò, de his poſt agendum.

K 5 Et

5 Et primùm milites etiam veterani ex Privilegio pro debito contract. vel quaſi contractus non conjiciuntur in carcerem Bald. *in l. 1. §. ult. C. Qui bon. ceder. poſſ.* Dec. *in Rubr. de teſtament. milit. num. 3.* Didac. Covarruv. *lib. 2. variar. reſolut. cap. 1. num. 4.* Menoch. *de arbitr Iudic. lib. 1. quæſt. 88. num. 9.* Sichard. *ad Rubr. C. de teſtament. milit. num. 5.* Weſenbec. *conſil. 50. num. 20. part. 1.* modò tamen in caſtris contractum ſit debitum, ut ſentit gloſſ. *in l. miles. 6. in princ. in verb. armata. ff. de re judicat.*

6 Item miles, qui ſub armata militia ſtipendium meruit, condemnatus, eatenus quatenus facere poteſt, ſolvere cogitur; nec ultra tenetur, *dict. l. miles. 6. in princ. l. item miles. 18. ff. de re judicat.*

7 Non torquentur etiam milites, licet veterani fuerint, ut nec liberi eorum, *l. milites. 8. in princ. C. de quæſtionib.* Dec. *in Rubric. C. de teſtament. milit. num. 3.* Quod etiam de Doctoribus & Clericis exaudiendum eſt, Ang. *in dict. leg. miles. 6. in princ. ff. de re judic.* Sichard. *in Rubric. Codic. de teſtament. milit. num. 5.* Volunt tamen Dd. Privilegium non torquendi milites ceſſare in militibus noſtri temporis, Proſper Farinac. *Tractat. de indiciis, & tortura, libr. 1. Tit. 5. quæſt. 39. num. 31. & ſeqq.*

Neque

Neque etiam regulariter milites, quamvis veterani ſint, Plebeiorum pœnis in cauſis criminalibus ſubjiciuntur. Non enim in metallum, aut in furcam damnantur; neque in opus publicum, neque ad beſtias, nec etiam fuſtibus cæduntur; *l. 3. §. is qui ad hoſtem. ff. de re militari. l. 1. & 2. ff. de veteranis.* Nam veteranis, ut & liberis eorum idem honor habetur, qui & Decurionibus, *l. 3. ff. d. tit.* 8

Habent quoq; milites veterani immunitatem munerum perſonalium, *l. 1.* & ibi Cujac. C. *de veteranis, libr. 12. l. 3.* C. *de iis, qui non implet. ſtipend. lib. 10. dict. leg. ſed & milites. 8. ff. de excuſat. tutor. l. veteranis. 9.* C. *Quando provoc. non eſt neceſſ. l. ultim. §. 1. ff. de veteranis.* Et quidem vacant perpetuò à tutelis & curis paganorum, & nepotum conveterani. Sed ab una tutela, vel cura filiorum conveterani, aut à quondam militum una cura non vacant poſt miſſionis annum: intra annum vacant, *l. 2.* C. *de Excuſat. veteran. & dict. leg. ſed & milites. 8. §. conveteranus, & §. ſeq. juncto. §. quæſitum eſt autem,* & *ibi* Cujac. *ff. de excuſat.* Ex quo loco notandum, quòd minores etiam. 25. annis milites eſſe poſſint. Impuberes tamen milites eſſe non poſſunt, cùm tamen Tribuni eſſe potuerint, *l. ult.* C. *de teſtam. milit.* Hoc enim datur plerunque ſplendori natalium, ut Tribuni ſint, qui tamen per alios tribu- 9

natum

natum gerunt. Hotoman. *in diſp. feudali, cap. 14.*

10 Sed hujuſmodi Privilegia veteranis tribuuntur, non iis, qui cum ignominia & dedecore miſſi ſunt. Illi enim immunitatem non habent, nec aliis Privilegiis veteranorum gaudent, *l. nec infames. C. de Decurionib. lib. 10 l. 7. §. ult. ff. de Interdict. & relegat. l. 1. C. de iis, implen. ſtipend.*

11 Duplex eſt militum miſſio, honeſta & ignominioſa. Honeſta vel cauſaria eſt, vel in ſpecie honeſta dicitur. Ulpian. Juris-Conſultus *in l. 2. §. ignominiæ. ff. de his, qui notantur infam.* & Macer. Juris-Conſultus *in l. milites. 13. §. miſſionum generales. ff. de re milit.* dividunt miſſionem in honeſtam, cauſariam, & ignominioſam. Sed quia & cauſaria miſſio honeſta eſt, *l. ſed & milites. 8. §. ita autem ſi honeſtè, verſ. eſt enim & hæc honeſta. ff. de excuſat. tutor. l. cauſaria. 8. C. de re milit. lib. 12. leg. 2. C. de iis, qui non implet. ſtipend. Sacram. ſoluti ſunt. lib. 10.* ut & alia, qua quis quod evitandorum munerum cauſa militiam ſubjiſſet, ſacramento ſolutus eſt, *d. l. 2. §. ignominiæ cauſa, verſ. Eſt & quartum genus. ff. de his, qui notantur infam.* Idcirco duplicem dico eſſe miſſionem, honeſtam & ignominioſam. Et poſtea honeſtam divido in cauſariam, & eam, quæ in ſpecie honeſta dicitur.

Cau-

Cauſaria miſſio eſt, quæ propter ætatem, 12
aut valetudinem animi, vel corporis, laboribus militiæ ſolvit, *d. l. 2. §. ignominiæ. ff. de his, qui notantur infam. d. l. milites. 13. §. miſſionum generales. ff. de re milit.* Et hoc modo miſſi habent quidem remiſſionem munerum civilium ſive perſonarum, at non perpetuam, ſed temporalem. Qui enim poſt quinque annos cauſariè miſſus eſt, unius tantùm anni immunitatem habet: qui poſt duodecim, triennii: qui autem poſt ſexdecim, quadriennii, *dict. l. ſed & milites. 8. §. qui autem intra hos annos. ff. de excuſat.*

Honeſta in ſpecie miſſio eſt, quæ emeritis 13
ſtipendiis, hoc eſt, tempore militiæ impleto, datur, *dict. leg. 2. §. ignominiæ. ff. de his, qui notantur infam. dict. l. milites. 13. §. miſſionum generales. ff. de re militari.*

Tempus autem militiæ compleviſſe dici- 14
tur, qui viginti continuos annos militavit. *l. veteranis. 3.* & ibi Cujacius. *C. de iis, qui non implet. ſtipend. ſacram. ſoluti ſunt. lib. 10. & d. l. ſed & milites. 8. §. quandoque & §. qui autem poſt viginti. ff. de excuſat. tut.* & qui ita honeſtè ſacramento ſoluti ſunt, iis datur immunitas etiam in iis civitatibus, apud quas incolæ ſunt. Nec labefactatur data immunitas, ſi quis eorum ſua voluntate honorem, vel munus ſuſceperit, *l. 2. ff. de veteranis.*

Vecti-

15 Veſtigalia tamen, & Patrimoniorum onera ſolennia omnes ſuſtinere oportet, *d. l. 2. §. & l. 4. ff. dict. tit.*

16 Ignominioſa denique miſſio eſt, cùm milites propter delictum ſacramento militiæ ſolvuntur, *dict. leg. milites. 13 §. miſſionum generales: ff. de re militari. d. l. 2. §. ignominiæ cauſſa. ff. de his, qui notantur infam.* Et hi, licet immunitatem à perſonalibus muneribus non habeant, ut dixi, ab urbicis tamen tutelis excuſantur; quia ingredi eis urbem non licet. *l. ſed & milites. 8. §. ſed ignominia miſſi. ff. de excuſat. & d. l. milites. 13. §. miſſionum, verſ. & is, qui ignominia. ff. de re milit. & l. 3. C. eod. tit.* De aliis militum veteranorum Privilegiis hujus generis vide *l. un. C. Quibus muneribus excuſantur hi, qui poſt implet. milit. vel advocat. per provinc. ſuis commod. vacant, & de Privileg. eorum lib. 10.*

Porro notum eſt, quòd ne momento quidem in perſona filiifam. conſiſtit, quod ipſe adquirit, ſed confeſtim ejus patri id adquiritur, *l. placet. 79. ff. de adquirend. vel omittend. hæredit* Hoc tamen in Caſtrenſi Peculio non

17 procedit. † Peculium enim Caſtrenſe proprium habet filiusfam, nec in eo ullum jus patris eſt, *l. errat. 3. C. de caſtrenſi pecul. l. ex nota. 10. ff. eod. §. igitur liberi veſtri, Inſtit. tit. per quas perſon. cuiq; adquir.*

In

In Peculio autem Caſtrenſi eſt non tantùm, quod miles in caſtris, ut ſtipendium aut prædam, vel captum ex hoſtibus adquiſivit, ſed & quod occaſione militiæ nactus eſt: ut eſt hereditas commilitiónis, & res mobilis donata proficiſcenti ad militiam, Item emta prædia ex Caſtrenſi Peculio. Matris autem hereditas, & res immobilis donata proficiſcenti ad militiam: Item res à patre emtæ nomine filiifam. militis, non ſunt in Caſtrenſi Peculio, *l. 1.* & ibi Cujac. *C. de Caſtrenſi pecul. l. Caſtrenſe. 11. ff. eod. tit.* 18

Quamvis etiam bonorum poſſeſſione inter liberos data ipſi quod proprium habent, conferre teneantur, *tot. tit. ff. & C. de collatione,* Caſtrenſe tamen Peculium non confertur. † Hoc enim præcipuum eſſe oportere 19 multis Conſtitutionibus continetur, *l. 1. §. nec caſtrenſe. ff. de collatione.*

Adhæc licet paganus paterfam. arroga- 20 tus bona ſua tacito jure ad arrogatorem tranſportet, *l. ſi paterfam. 15. in princ. ff. de adopt.* tamen paterfam. miles dando ſe in arrogationem, non facit arrogatoris ea, quæ in caſtris pridem adquiſivit, *l. miles. 4. §. ſi paterf. ff. de caſtrenſi pecul.*

Denique, ex Privilegio quodam præſcri- 21 ptio longi temporis contra milites in expeditione conſtitutos non currit; ut nec tem-

pus

pus petendæ reſtitutionis in integrum, *l. ult. C. Quibus non objicitur longi temporis præſcript. & l. ult. C. de reſtitut. militum.*

Cap. XVII.

De Privilegiis Militum, quæ ad actiones & diſpoſitiones inter vivos pertinent.

Summaria.

1. Filiusfam. miles Caſtrenſe Peculium donare poteſt, ut & ſervos Caſtrenſes manumittere.
2. Filiusfam. miles Caſtrenſium rerum nomine actionem, & perſecutionem habet, etiam patre invito.
3. Filiusfam. miles pro herede ſe gerere poteſt citra juſſum patris, ſi inſtitutus ſit heres vel à commilitone, vel ab eo, quem per militiam cognovit.

Sequitur de Militum Privilegiis, quæ in libera quadam, & minimè communibus juris Civilis Regulis ſubjecta actione & diſpoſitione conſiſtunt. Hæc autem Privilegia vel ad actiones & diſpoſitiones inter vivos pertinent: vel diſpoſitiones ultimarum voluntatum ſpectant.

Quæ Privilegia pertinent ad actiones inter vivos, hæc ſunt, quòd filiusfam. abſque

abſque patris ſui arbitrio Caſtrenſe Peculium inter vivos donare alicui, & ſervos Caſtrenſes manumittere poteſt: quod ejuſdem peculii nomine actionem & perſecutionem habet: Item quòd Commilitonis hereditatem injuſſu patris adire poteſt, &c.

FILIUSFAM. paganus donare non poteſt, neque ſi liberam peculii adminiſtrationem habeat. *l. filiusfam. 7. in princ. ff. de donat.* † Qui tamen habet Caſtrenſe Peculium, in ea conditione eſt, ut donare poſſit, *dict. leg. filiusfamil. 7. §. 1. ff. dict. titul.* ut & ſervos Caſtrenſes manumittere. *l. ſi milit. 6. ff. de caſtrenſi pecul.* 1

Filius item familias ſine conſenſu patris agere non poteſt regulariter adverſus alium, ſed tantùm jure extraordinario patre abſente, *l. ſi longius. 18. §. 1. ff. de Iud. l. filiusfamil. 9. l. in actiones. 13. ff. de obligat. & action. l. cum filiusfamil. ff. de rebus credit.* † Caſtrenſium tamen rerum filiusfamil. etiam invito patre actionem & perſecutionem habet, *l. miles. 4. & facit l. ex nota Marcelli. 10. ff. de caſtrenſi pecul. l. errat. C. eod. tit.* Et ſcribit contra Bart. Joan. Vaud. *lib. 1. variar. quæſtionum, quæſt. 48.* 2

Poſtremò filiusfam. heres non niſi juſſu patris adire hereditatem ſibi delatam poteſt, 3

l. ſi quis mihi. 25. §. rurſum. ff. de adquir. vel amitt. heredit. Si tamen miles fuerit, & à commilitone, vel ab eo, quem per militiam cognovit, heres inſtitutus ſit, etiam citra juſſum patris ſuo arbitrio pro herede ſe gerere poteſt, *l. miles filiusfam. 5. ff. de caſtrenſi pecul.*

Cap. XVIII.

De Privilegiis militum teſtamentariis, quæ perſonas militum teſtantium concernunt.

Summaria.

1. *Privilegiorum militarium teſtamentariorum diſtributio ex ſubiectis.*
2. *Species ultimarum voluntatum.*
3. *Non ſola imperitia militum, & ſimplicitas per ſe cauſa eſt Privilegiorum.*
4. *Armis, non privatis negotiis occupari milites debent.*
5. *Privilegia hæc militibus tribuuntur, quando in Expeditionibus occupati ſunt.*
6. *Caſus, quo miles extra Caſtra iure militari teſtari poteſt.*
7. *Qui abeſt ex iuſta cauſa, præſens eſſe intelligitur, ſi animum revertendi habeat.*
8. *Diſtributio Privilegiorum militum ad teſtamenti factionem pertinentium.*
9. *Filiusfam. teſtatur de Peculio Caſtrenſi etiam domi.*
10. *Quæſtio, an filiusfamil. teſtari poſſit de adventitiis, quorum pater neq; uſumfructum, neq; adminiſtrationem habet.*
11. *Miles filiusfamil. de adventitiis bonis teſtamentum licitè condit.*
12. *Mutus & ſurdus teſtamentum an facere poſſit?*
12. *Miles ſurdus, vel mutus ita factus teſtamentum facere poteſt.*

14 Teſta-

44. *Teſtamentum ſolo nutu miles facere poteſt.*
45. *Miles ſurdus mutus ita natus, teſtamentum an facere poſſit quæſtio ardua.*
46. *Miles mutus ſurdus in ipſa militia talis factus, an teſtari poſſit?*
47. *Quæſtio, an miles Literarum peritus, in militia mutus ſurdus factus, citra Solennitatem teſtari poſſit?*
48. *Quæſtio, an contingere ullo poſſit caſu, ut miles mutus ſurdus Literarum ig[n]arus, ſignis, & nutu teſtari poſſit?*
49. *Dubitare de ſuo ſtatu, aut errare in ſtatu ſuo, vel incertus eſſe de ſtatu ſuo quis dicatur: Et cujus ſtatus dicatur eſſe in ſuſpenſo.*
50. *Ejuſmodi omnis, ſi miles fuerit, teſtari poteſt.*
51. *Paganus deportatus, aut aliter capite damnatus, hodie etiam teſtari nequit.*
52. *Miles deportatus, aut aliter capite damnatus, de bonis Caſtrenſibus jus teſtamenti faciendi habet, modò ex delicto militari damnatus fuerit, & Sacramenti fides rupta non ſit.*
53. *Captus ab hoſtibus ne quidem jure militari teſtamentum facere poteſt.*
54. *Tribunus militaris impubes teſtari an poſſit?*

SUCCEDUNT MILITUM Privilegia, quæ diſpoſitiones ultimarum voluntatum ſpectant; ut ſunt, quibus milites in Expeditionibus occupati, in Teſtamenti & Codicillorum factione, item mortis cauſa Donatione, propter imperitiam juris & ſuam ſimplicitatem, gaudent.

1 Militaria Privilegia, quæ ad Teſtamenti factionem pertinent, ſpectant vel perſonam teſtatoris, vel ejus diſpoſitionem.

L 2 Quæ-

Quæcunque erit perſona militis, etiamſi fuerit ex genere eorum, qui jure communi Teſtamentum facere non poſſunt, ſi Teſtamentum miles fecerit, valet jure militari: ut ſi filiusfam. ſit: ſi mutus, & ſurdus: ſi de ſtatu ſuo dubitet: ſi deportatus ſit, aut aliter damnatus capitis, dum damnatus ex militari delicto. Impuberibus tamen militibus, veluti Tribunis 14. annis minoribus, propter infirmitatem Judicii, quod ſuprema teſtatio deſiderat, denegatum eſt hoc Privilegium.

2 VLTIMARUM voluntatum ſpecies ſunt, Teſtamentum, Codicillus, & Donatio mortis cauſa, *l. ultim. §. fin. C. de codicillis. & l. ultim. C. de donatione mortis cauſa.* Quæ omnes ſpecies ſua quadam civili obſervatione & forma à paganis ordinandæ ſunt: militibus verò diligens ea obſervatio & forma remiſſa eſt, idque propter imperitiam juris, quæ in militibus probabilis eſt, *leg. 1. Cod. de juris & fact. ignor. Inſtit. de militari teſtament. in princ. & l. ult. in princ. verſ. arma etenim. C. de jur. delib.* ſive (quod idem eſt) propter ſimplicitatem ſuam, *l. 1. ff. de teſtament. milit. l. 3. C. eod. titul.* quæ juris imperitia & ſimplicitas

ex

ex ipſa armorum occupatione procedit, *d. l. ultim. in princ. verſ. arma etenim magis. C. de jure delib. l. milites. 31. ibi, armis autem, non privatis negotiis occupentur. C. de locat. & cond.*

Imperitia militum, & ſimplicitas per ſe, qualem in militiam ſecum adferunt milites, cauſſa non eſt horum Privilegiorum; alioqui iis etiam gauderent minores, mulieres, & ruſtici non militantes: item ipſis carerent Juris-Periti in militia armata ſtipendium merentes: Sed ea imperitia & ſimplicitas, quæ ex juſta armorum occupatione procedit *l. penult. C. de teſtament. militis. l. ultim. C. Quibus non objicitur longi tempor. præſcript. l. fin. C. de reſtitutionibus militum.* Andr. Gail. *libr. 2. obſerv. pract. obſerv. 118. num. 7.* Viglius *ad principium tit. Inſtitut. de militari teſtament. num. 8.* Quippe, cùm militibus non ſit otium vel cognoſcere, etiam ex aliis, quid leges præcipiant: vel ſi cognoverint, ſuperſtitiosè & diligenter illud obſervare, Viglius *dict. loc. & §. illis autem temporibus, in verb. adjuvantur. Inſt. eod. tit.* 3

Armis, non privatis negociis occupari milites debent, ut numeris & ſignis ſuis jugiter inhærentes Rempublicam, à qua aluntur, ab omni Bellorum neceſſitate defendant. *dict. leg. milites. 31. C. de locate. l. milites. 15. C. de re militari, lib. 12.* At armis milites in- 4

cumbere non cenſentur, qui nimiæ ſubtilitati, & diligenti obſervationi, quàm Teſtamenti conditio requirit. *l. ult. verſ. cùm enim res, ibi, & nimia ſubtilitas requirenda eſt. Cod. de fideicommiſſ. Inſtit. tit. de militari teſtament. in princip.* ocium & operam tribuunt.

5 Non aliter igitur hæc Privilegia militibus tribuuntur, quàm ſi in Expeditionibus occupati ſint. *l. penult. C. de teſtament. milit. Inſtitut. titul. de militari teſtament. in princ. verſ. Nam quamvis.* Illis autem temporibus, per quæ citra Expeditionum neceſſitatem domi vel in aliis locis extra tentoria degunt, non gaudent hiſce Privilegiis, ſed communi omnium civium Romanorum jure ultimam ſuam voluntatem declarare debebunt, §. *illis autem temporibus, & §. ſed hactenus. Inſtit. tit. de militari teſtament. l. ne quidam putarent. 17. C. de teſtament. militis. l. ultim. C. de reſtitut. milit. & l. fin. C. Quibus non objicitur longi tempor. præſcription.* Quòd ſi ergo miles aliquis ultimam ſuam voluntatem extra tentoria, non in Caſtris, ſed in Oppido quodam ordinaverit, militare teſtandi Privilegium minimè eum juvabit, ut conſuluit Udalricus Zaſius, *dict. conſil. 6. num 22. part. 1.*

6 Miles tamen, qui extra Caſtra in propinquum aliquem locum ſe contulit non ut diu à Caſtris abſit, ſed ut curandæ valetudinis

cauſa

cauſa aliquantiſper extra tentoria ſe reficiat, ſi ei Dux commeatum conceſſerit, jure militari eo loco extra Caſtra teſtari poteſt, ut tradidit Viglius *in d. §. illis autem temporibus. n. 5. Inſtit. titul. de militari teſtament.* & ita conſuluit Weſenb. *conſil. 17. num. 40. part. 1.* Privilegia enim militum non tantùm locum habent in exiſtentibus actu in Caſtris, ſed in iis etiam, qui vacant armis, & parati ſunt pro viribus ad Reipublicæ defenſionem: & Privilegium militare durat, quamdiu milites qualitatem militiæ habent, Baver. *titul. Inſtitut. de militari teſtament. in princip. numer. 10. & §. ſed hactenus, num. 1.* Etiam in iis, qui aliquandiu commeatu accepto abſunt, ita tamen, ut reverti velint, modò domi non ſint. *l. qui mittuntur. 35. § fin. & l. miles 34. in princ. ff. Quibus ex cauſis major.* Modicum enim tempus illud abſentiæ non curatur. *l. ab hoſtibus. 15. §. ultim. ff. dict. titul.* præſertim quando miles emanet aliquandiu detentus valetudine vel alia juſta cauſa. *l. 3. ibi, niſi fortè caſibus quibuſdam detentus ſit, & l. 4. § fin. ibi, datur venia valetudini. ff. de re militari*, & in loco tantùm propinquo ex Ducis indulgentia commoratur.

Qui enim ex juſta cauſa abeſt, præſens 7
eſſe dicitur, dummodò propoſitum habeat

L 4 rever-

revertendi, aut per eum non ſtet, quare non maneat. *l. ſi quis ita. 8. ff. de condit. & demonſtrat. l. 4. §. Stichus ff. de ſtatu liber. l. Sejæ. 20. §. Pamphilæ.* & ibi Bartol. *ff. de inſtruct. vel inſtrument. legat. l. quæſitum 78. in princ. ff. de legat. 3. l. ſi quis Titio. 41. ff. Ex quibus cauſis major.* Roman, *conſil. 263.* Neque huic ſententiæ quicquam refragatur *dict. § ſed hactenus. Inſtitut. de milit teſtament.* Eſt enim intelligendus de iis militibus, qui diu à Caſtris abſunt, certoque loco commorantur, veluti in domo ſua, *l. miles. 34.* & ibi gloſſ. *in verb. Sua eſt. ff. Ex quibus cauſis major.* Viglius *in d. §. illis autem temporibus, num. 5. Inſtitut. de militari teſtament.* Weſenbec. *in dict. conſil. 17. num. 40. circa finem, part. 1.* Vel, quòd Bellum non geratur, diſtributi ſunt in hyberna, aut limitanea loca & Oppida, vel alias ſedes commorandi potius, quàm pugnandi cauſa aſſignatas. Idem Weſenb. *in d. §. illis autem temporibus, in verb. degunt, num. 5. Inſtit. de milit. teſtam.*

8 Militaria autem Privilegia, quæ ad teſtamenti factionem pertinent, ſpectant vel perſonam teſtatoris, vel ejus diſpoſitionem. Cùm enim quæritur, an valeat teſtamentum, inprimis animadvertendum eſt, an is, qui fecit teſtamentum, habuerit teſtamenti factionem? Deinde, ſi habuerit, requirendum, an

an ſecundum regulam juris Civilis ſuprema ſua ordinaverit? *l. 4. ff. Qui teſtament. facere poſſunt.* Ideoque etiam prius de perſona militis teſtantis diſpiciendum.

Filiusfamil. Paganus teſtamenti faciendi 9
jus non habet, ut, quamvis pater ei permittat, nihilo magis tamen jure teſtari poſſit. *l. qui in poteſtati. 6. in princip. & l. filiusfam. 16. ff. Qui teſtam. fac. poſſ. Inſtitut. titul. Quibus non eſt permiſſum fac. teſtam. in princ. l. penult. C. Qui teſtament. fac. poſſ. l. ult. §. ipſum autem filium, verſ. filiis autem famil. Cod. de bonis, quæ liber.* Ex conſtitutionibus tamen filiusfamil. de eo Peculio, quod in Caſtris adquiſivit, ut & de quaſi Caſtrenſi Peculio Teſtamentum facere poteſt, non tantùm in militia, ſed & domi. *l. 2. ff. de caſtrenſi pecul. l. ultim. Cod. de inoffic. teſtament. Inſtitut. titul. Quibus non eſt permiſſ. facer. teſtament. in princip. §. ultim. Inſtit. de milit. teſtament. l. 3. §. dari. ff. de bonor. poſſeſſ. l. filiusfam. 7. §. ultim. in fin. ff. de donat. l. Marcellus. 15. ff. de mortis cauſa donat.* Nam filiifam. in Caſtrenſi Peculio, vice patrumfamil. funguntur. *l. 2. ff. ad Senatuſc. Macedon. l. 1. §. nec caſtrenſe. ff. de collat. bonor. l. ult. C. ad Senatuſconſultum Macedon.*

Hinc quæri poſſet, an filiusfam. de iis adventitiis, quæ pleno jure habet, ut nec uſumfructum eorum pater ſibi vendicet, & ne 10

quidem adminiſtrationem, de quibus *in leg. eum oportet, & Authent. ibi inſertis, & l. penult. Cod. de bonis, quæ liber.* ſuprema ſua ordinare poſſit? Joannes Vaudus, *lib. 1. variar. quæſtionum, quæſt. 1.* hoc affirmat, cujus ſententia probari inprimis videtur *Novell. 117. cap. 1.* Sed negant id Cujac. *in dicta Novell. 117. argumento. l. Imperator. ff. ad Trebell.* Balduinus *in Iuſtiniano ſuo, mihi, fol. 136.* & Donell. *libr. 6. Commentar. de jure civili cap. 5. per l. penult. & ultim. C. Qui teſtament. facer. poſſ.* Nec obſtat *dicta Novell. 117. cap. 1.* Eſt enim de diſpoſitione adminiſtratoria, non teſtamentaria, ut in græco textu arguit vox διοικεῖν. De adminiſtratoria quoque facultate intelligenda eſt. *l. penultim. ibi, ſed ad ſimilitudinem caſtrenſis peculii omnem facultatem in eas filii vel filiæfamil. habeant. Codic. de bonis, quæ liberis.* Non refragatur etiam. *l. ultim. §. filiis autem famil. Codic. dict. titul.* Eo enim loco reſpicit Juſtinianianus Imperator ad caſtrenſia & quaſi, caſtrenſia bona; ſignificans in iis licere filiofamil. teſtari, in reliquis non item, ſive pater in iis uſumfructum habeat, ſive non habeat. Non enim deſinunt bona adventitia eſſe, licet pater uſumfructum eorum non habeat. Quare cùm nuſquam expreſsè in jure noſtro traditum ſit, filiumfamil. in his bonis,

quæ

quæ propria & pleno jure habet, teſtari poſſe, putandum non eſt, per textus antea allegatos, ei permiſſum id eſſe. Conſtitutum id eſt, ut adminiſtrationem, & plenum jus, hoc eſt, proprietatem & uſumfructum in quibuſdam adventitiis bonis habeat: At conſtitutum non eſt, ut de iiſdem teſtandi licentiam habeat. Quare etiam pro conſtituto haberi non debet, *per l. penultim. ibi, neque enim ut illud receptum eſt, ita hoc quoque receptum. ff. de rebus credit.*

Miles tamen filiusfamil. de adventitiis quoque bonis teſtamentum facere poteſt. *l. Miles filiusfamil. 22. ff. de teſtament. milit. & §. Denique & ſi in arrogationem, Inſtit. de militari teſtament.* Incognitum quidem fuit legibus Pandectarum peculium adventitium, Pinel. *ad leg. 1. de bonis mater. part. 1. numer. 9. & ſequent.* At quia *leg. cum oportet. 6. Codic. dict. titul.* quæ proprietatem adventitii peculii filiofamilias tribuit, edita eſt triennio ante Digeſta, Anno ſcilicet Chriſti 529. Digeſta verò componuntur Anno 531. & 532. eduntur autem Anno Chriſti 533. patet inde, quod diſpoſitio *dict. leg. Miles 22. & dict. §. Denique*, intelligi quoque poſſit de adventitio peculio. 11

Mutus

12 Mutus item & ſurdus jure communi olim teſtari non poterant, niſi hoc à Principe impetraſſent. *l. ſi mutus. 7. ff. Qui teſtament. fac. poſſunt.* Quæ lex intelligenda de eo, qui alterutro, non utroque vitio laborat. Loquitur enim Marcianus ibi disjunctim de ſurdo, & muto; & de eo, qui impetravit à Principe teſtandi licentiam. Sed mutus ſurdus, non potuiſſet teſtamenti factionem poſtulare à Principe, præſertim ſi naturâ is fuerit, ut literas diſcere non potuerit. Hodie verò ex Juſtiniani conſtitutione etiam ſine impetratione ſuprema ſua ſurdus & mutus ordinare poſſunt: & quidem ſurdus quilibet, mutus autem ſi literas ſciat; ut & mutus ſurdus ita factus, ſi ſimiliter literas ſciat. At mutus ſurdus, ita natus teſtamentum facere nullo modo poteſt. *l. diſcretis. 10. C. Qui teſta. fac. poſſunt.* Cujac. *in d. l. mutus. ff. Qui teſtam. fac. poſſ. & in notis ad* Ulpian. *tit. de teſtam.*

13 Miles tamen ſurdus vel mutus ita factus, etiam ante Juſtiniani Conſtitutionem ſine impetratione principali condere teſtamentum poterat, *l. 4. ff. de teſtam. milit. & § quinimò, ubi* Jaſon, *Inſtit. de milit. teſtament.* Hodie quoque mutum militem teſtari poſſe licet neſciat literas, planè exiſtimo. Militibus enim per notas teſtamentum ſcribere licet. *l. Lucius. 40. in princip. ff. de teſtament. milit.*

Et

Et Pagani muti olim ex impetratione principali ſuprema ſua ordinare potuerunt, etiamſi literas neſcirent, ſed ſignis voluntatem ſuam indicarent. *d. l. ſi mutus. 7. ff. Qui teſtament. fac. poſſ.* Veriſimile itaque eſt, hoc jus militibus mutis literarum ignaris ſine ſpeciali impetratione ex generali militum privilegio competere. Idque in ſpecie & nominatim ſcribit Jaſon *in l. jubemus. 29. num. 1. C. de teſtam.* quo loco ita interpretatur. *dict. §. quinimò. Inſt. tit. de militari teſtament.*

Denique licet teſtamentum Pagani ſolo nutu factum non valeat. *l. jubemus*, ubi notant gloſſ. & Doctores. *C. de teſtament.* miles tamen ſolo nutu teſtari poteſt. Nam ſolo nutu relinquitur fideicommiſſum, & hodie Legatum ſolo nutu relinquitur à muto ita facto. *l. nutu. 21. ff. de leg. & fideicommiſſ. lib. 3. juncto §. ſed non uſque, Inſtitut. de legat.* Et quòd ſolo nutu miles teſtari poſſit, tradidit poſt Alexand. *in dict. leg. diſcretis. Cod. Qui teſtament. fac.* & Angel. *conſil. 257.* Andr. Tiraquell. *de privileg. piæ cauſſæ, privileg. 8.* & Vaſquius *libr. 2. de ſucceſſionum progreſſu. §. 20. numer. 44, & lib. de ſucceſſionum creatione §. 24. num. 35.* facit *l. in fraudem. 15. §. 1. ibi miles nuda voluntate. ff. de teſtament. milit.* ubi dicitur, quòd miles nuda voluntate hereditatem alicui dare poſſit; unde ſequitur, ſolo 14

etiam

etiam nutu id fieri poſſe: quippe cum actus illi, qui nuda voluntate peragi poſſunt, ſolo etiam nutu rectè perfici queant. *leg. ſi ſtipulor. 35. §. fin.* & *ibi* gloſſ. *in verb. reſponderit. ff. de verborum obligation.* gloſſ. *in l. 1. §. ſi quis ita interroget, in verb. annuiſſet. ff. dict. titul.* Gloſſa tamen *in dict. leg. in fraudem. 15. §. 1. in verb. nuda, ff. de teſtament. milit.* affirmat in militis teſtamento verbis ipſius opus eſſe: allegat. *leg. Lucius. ff. eodem titul.* quæ tamen ne verbo quidem eam ſententiam ſignificat.

25 Sed an miles ſurdus mutus ita natus aut factus jure militari condere teſtamentum poſſit, quæritur? Gloſſa, Johan. Faber & alii *in dict. §. quinimò, Inſtitut. de militari teſtament.* Item Salicet & Alexand. *in dict. leg. diſcretis. Codic. Qui teſtament. facer. poſſ.* & gloſſ. *in §. Item ſurdus, in verb. certis, in fin. Inſtitut. Quibus non eſt permiſſum facere teſtament.* Angel. & Bald. *in dict. leg. jure militari. 4. ff. de teſtament. milit.* & Tiraquell. *de privileg. piæ cauſſæ, privileg. 9.* ſcribunt, etiam natura mutum ſurdum militem teſtamentum facere poſſe, ut ſit privilegium aliquod, quo hac in parte milites gaudeant præ cæteris ſcilicet Paganis. Verùm hanc ſententiam cum Viglio planè falſam eſſe omninò ſtatuo. Primò enim, qui natura mutus ſurdus eſt,

atque

atque ita utroque vitio naturaliter laborat, hic miles eſſe non poteſt; quippe cùm is, qui in ipſa militia in eam calamitatem incidit, militari Sacramento ſolutus mitti ſoleat. *l. 4. ibi, ante cauſariam miſsionem. ff. de teſtamento militis, leg. milites. 13. §. miſsionum generales. verſ. cauſaria ff. de re militari, & leg. 2. §. ignominiæ, verſ. Et cauſaria. ff. de his, qui notantur infam.* Neque enim Ducis imperium intelligere, neque tubæ claſſici ſignum audire, & proinde nec arma opportunè petere poteſt. Quia ergo miles, cui hoc vitium & morbus accidit in ipſa militia, cauſſaria miſſione Sacramento militiæ ſolvitur, certum eſt, eum ipſum, qui jam ante militiam ejuſmodi calamitate naturaliter affligitur, nec recipi in militiam etiam ex hac ratione, quòd nec eum, qui militiæ Sacramentum exigit, intelligere, neque ipſum Sacramentum præſtare poterit. Cùm ergo mutus ſurdus naturâ, miles eſſe non poſſit, nec privilegia militis ad eum pertinebunt: Et proinde abſurdè fieret de eo milite Interpretatio, *dict. §. quinimò. Inſtitut. de militari teſtament. & leg. jure militari. ff. de teſtament. militis.* Deinde hac quoque certiſſima ratione idem veriſimiliter doceri poteſt, quòd ſcilicet mutus ſurdus, non tantùm ita natus, ſed etiam ita factus comparatur furioſo, & mente capto;

&c ut

& ut hic, ſic & ille in curatoris eſt poteſtate. *l. ſervo invito. 65. §. ſi pupillo infanti. ff. ad Senatuſconſultum Trebell. §. furioſi, juncto. §. ſed & mente captis. Inſtitut. de curatorib. l. Fulcinius. 7. §. planè, juncto. §. idemque. ff. Quibus ex cauſis in poſſeſſ. eatur:* Johan. Sichard. *in dict. leg. diſcretis. 10. num. 4. Cod. Qui teſtament. fac. poſſeſſ.* Quinimò mutus ſurdus, ita natus haud multum, ſicuti ipſa experientia abundè teſtatur, non ſolùm à fatuis, ſed & brutis differt, & omninò judicio caret. *l. cùm prætor. 2. §. non autem, verſ. natura, ibi, quia judicio carent. ff. de judic.* Quemadmodum ergo miles eſſe non poteſt, ita nec teſtamentum facere, ſiquidem teſtamentum ſit teſtatio mentis. *Inſtit. tit. de teſtam. ord. in pr.* Cujus compos non eſt, ut oſtendi, qui natura ſurdus mutus eſt. Ex his igitur conſequenter inferendum, textum. *d. §. quinimò. Inſtit. de milit. teſtament.* & textum. *d. l. 4. ff. de teſtament. militis*, accipiendum non eſſe de milite ſurdo muto, ita naturâ facto.

16 Quid ergo ſentiendum de eo, qui ex aliquo caſu in ipſa militia hoc utroque incommodo affectus eſt? Nunquid hic, licet ſcribere nequeat, jure tamen militari ſuprema ſua, dum in caſtris eſt, ordinare poteſt? Si hic miles literas ſciat, non indiget, quo ad ſuam perſonam, jure & Privilegio militari.

Nam

Nam & Paganus, ſurdus mutus, ita factus, jure communi teſtamenti factionem habet, ſi literas ſciat. *dict. leg. diſcretis. 10. C. Qui teſtament. facer. poſſ.* Quòd ſi autem neſciat literas, hoc eſt, ſcribendi imperitus ſit, quæritur, an ex Privilegio militari in caſtris teſtari poſſit? Jaſon *in d. l. diſertis. 10. num.1. C. Qui teſtam. fac. poſſ.* Item Viglius *in d. §. quinimò. numer. 2. & ſeqq. Inſtit. tit. de milit. teſtament.* negant & hunc militem teſtari poſſe; hoc argumento, quòd licet intellectum hujuſmodi miles habeat, ſatiſque ſentiat, quid ſit teſtamentum: tamen voluntatem ſuam alteri ſignificare non valeat. Conſtare omninò debet de militis animo & voluntate volentis teſtamentum facere: nec aliter ſuprema ſua ordinaſſe præſumitur, niſi certò conſtet, quòd teſtari voluerit. *§. planè de teſtamentis. Inſtitut. tit. de militari teſtament. & l. Divus. 24. ff. de teſtam. milit.* Miles autem mutus ſurdus literarum ignarus, licet ex caſu ſermonem & auditum amiſerit, voluntatem ſuam alteri aperire nequit: mens quoque ipſius ab aliis percipi haud poteſt: unde putat Jaſon itemque Viglius, hunc militem jus teſtamenti faciendi non habere. Et Jaſon intelligit *dict. §. quinimò. Inſtitut. de militari teſtament.* de milite, qui alterutro vitio laborat: Et pro *poteſt,* legit, *poſſunt.* Sed *dict. leg. 4. ff. de teſta-*

 ment.

ment. milit. exponit de modo teſtandi, non de facultate perſonæ. Viglius verò utrunque locum interpretatur non de perſona hujus militis, hoc eſt, habilitate teſtandi. ſed de modo teſtandi, de remiſſione ſcilicet ſolennitatum, ex privilegio militari facta militi ſurdo muto ita facto, qui jure communi teſtamenti condendi poteſtatem habet, qualis eſt, qui literas ſcit, hoc eſt, qui ſcribere, & literas pingere poteſt. Hic enim in jure noſtro literas ſcire dicitur, Duaren. *lib. 1. diſputat. anniverſ. cap. 3.* Verumenimverò meo judicio, & Jaſon, & Viglius errore ducti hanc interpretationem feciſſe mihi videntur. Nam ut ipſa verba præclarè arguunt, uterque locus eſt de eo milite, qui utroque incommodo eſt affectus: Ibique, agitur non de modo teſtandi, an miles ſcilicet mutus ſurdus ita factus & literarum ignarus, quoquo modo, & citra ullam ſolennitatem teſtari poſſit, ſed agitur de perſona ejuſmodi militis, an ſcilicet ea ex privilegio militari habilis ſit, & idonea, ut ſuprema ſua ordinare queat. Verba enim §. *Quinimò*, hæc ſunt: Quinimò & mutus & ſurdus miles teſtamentum facere poteſt. Ait Juſt. *poteſt*, non dicit *poſſunt*. Et dicit ſimpliciter, teſtamentum facere poteſt, neque addit, quoquo

quo modo, ut *in princ. & §. planè ejuſdem tit.* Textus item, *dict. leg. 4.* hic eſt: Jure militari ſurdum & mutum teſtamentum facere poſſe ante cauſariam miſſionem in numeris manentem placet. Ex hac lege quarta, ut omnes Interpretes fateri coguntur, deſumptus eſt *dict. §. quinimò*. Quare Compilatores juris eam legem intellexerunt non de modo, ſed de habilitate, perſonæ militis muti ſurdi, cùm *dictus. §. quinimò*; ſit tantùm de perſonæ habilitate teſtandi. Neque poteſt alio ſenſu accipi *dict. leg. 4. ff. de teſtament. milit.* Quia eſt de eo, qui adhuc fuit miles, ſiquidem nondum miſſus fuerit, ſed manſerit in numeris: perſona autem ipſius vitio auditus & ſermonis fuerit affecta, veriſimilius eſt, ibi quæſtionem eſſe non de modo teſtandi; quippe cùm omnis armatus miles, qui ſua perſona idoneus eſt ad teſtandum, jure militari quoquo modo teſtari poſſit citra omnem ſollennitatem: ſed ibi quæſtionem eſſe de perſonæ habilitate, cùm paganus mutus ſurdus, ſi literas neſciat, teſtandi licentiam non habeat. Paganus mutus ſurdus ex caſu quodam ſi literas ſciat, jure communi teſtari poteſt, obſervatis tamen ejus juris ſolennitatibus, *dict. leg. diſcretis. Cod. Qui teſtament. fac. poſſ.*

Si jam quæras, an miles literarum peritus in militia mutus ſurdus factus, citra ſolennitatem teſtari queat, quæſtio hæc indigna eſſet Juriſconſulti reſponſo ſpeciali, maximè cum ante Pandect. editionem lata ſit. *l. diſcretis, Cod. Qui teſtamentum facere poſſunt.* Quia enim Paganus mutus ſurdus literarum peritus obſervatis ſolennitatibus juris teſtari poteſt, dubium nullum eſt, quin & miles mutus ſurdus literarum peritus omiſſis ſolennitatibus teſtari poſſit. Non obſtat, quod in *dict. leg. 4. de teſtament. milit.* dicitur, Jure militari. Non ſolùm enim jure militari ſunt remiſſæ militibus ſolennitates teſtamentariæ; ſed & jure militari teſtamentum facere miles poteſt, qui ſi paganus eſſet, id non poſſet, *l. ſi quis. 6. §. etſi quis. ff. de injuſt. rupt. irrit. fact. teſtament.* Non adverſatur huic intellectui, de milite mutuo ſurdo ita facto, & literarum ignaro, quod objicitur, hunc militem voluntatem & mentem ſuam ſignificare alteri non poſſe, & proinde mortuo eum eſſe ſimilem, *l. jubemus. 29. ibi, teſtator, qui neque ſcribere neque articulatè loqui poteſt, mortuo ſimilis eſt. Codic. de teſtament.* Hæc, inquam, objectio non adverſatur. Etſi enim quo ad loquelam hic miles ſimilis ſit mortuo; ſiquidem ut hic, ita & ille loqui non poſſit: Attamen ad intel-

tellectum quod attinet, mortuo ſimilis non eſt miles, qui ex caſu mutus ſurdus eſt, & literas neſcit. Eſt enim mentis compos, & teſtamenti factionem probè intelligere poteſt. Unde licèt voluntatem ſuam literis & ſcriptura oſtendere nequeat, ut qui literarum imperitus eſt, nutu tamen & ſignis explicare & depromere ſuprema ſua, & mentem declarare poterit. Etſi enim pagano, muto ſurdo etiam ex caſu quodam, non liceat nutu & ſignis teſtari, ſed opus habeat, ut ſcriptura voluntatem ſuam ſignificet & depromat, *dict. leg. diſcretis. 10. Cod. Qui teſtament. facer. poſſ. & dict. leg. jubemus. 29. Cod. de teſtament.* Tamen quia paganus etiam fideicommiſſum, ut & hodie legatum (ſiquidem illud exæquatum ſit fideicommiſſ. §. *ſed non uſque Inſtitut. de legat*) nutu & ſignis relinquere poſſit, *l. ſi nutu. 21. ff. de legat. & fideicommiſſ. lib. 3.* Ulpianus *in fragment. tit. 25. de fideicommiſſ. §. etiam nutu*, ubi Cujac. Balduinus *in Iuſtinian. ſuo mihi, fol. 49. & fol. 282.* Quid impedit, cur non æquè miles ex caſu mutus ſurdus & literarum imperitus nutu & ſignis teſtamentum ex privilegio militum faciat? præſertim cum nuda voluntate, quæ etiam nutu & ſignis depromi poteſt, hereditatem miles dare queat. *dict. leg. in fraudem. 15. §. 1. ff. de teſtament. milit.* Item per notas duntaxat ſu-

prema ſua ordinare poſſit. *leg. Lucius. 40. in princ. ff. de teſtament. militis.*

18 Quia autem fortè dubitaveris, an unquam contingere poſſit, ut miles mutus ſurdus literarum ignarus, voluntatem ſuam ſignis & nutu ſufficienter explicare queat, ideoque ſubjicere libet caſum, quo ex ſignis de ejuſmodi militis ultima teſtamentaria voluntate certò conſtare poteſt. Titius miles, in caſtris vulnere accepto, morbové aliquo auditum & ſermonem amiſit. In hoc Titio facultas eſt legendi, ſcribendi autem facultas non eſt in illo. Infirmus ille culcitræ aut humo incumbens arripit arma ſua, & veſtes, idque genus alia, quæ penes ſe habet, eaque tractando verſandoque aliquid ſe velle ſignificat, ſimulque geſtu & manuum motu indicat, cupere ſe, ut commilitones ſumptis calamis, & papyro quid ſcribant. Commilitones hoc videntes, intelligunt deſiderio teſtamenti faciendi eum teneri, quare bona ipſius quibuſdam, quos putant eum heredes & legatarios velle, adſcribunt, eamque ſcripturam illi proponunt, ejuſque oculis ſubjiciunt. Miles ille mutus ſurdus nutu id ſibi placere oſtendit; proindeque ſuprema ſua eum ita ordinaſſe certum & indubitatum eſt. Hujus

Hujus caſus meminit, eoque ſolo iſtiuſmodi militis voluntatem teſtandi verè depræhendi & cognoſci poſſe autumat Franciſcus Hotomannus *ad dictum §. Quinimò, Inſtitution. de militari teſtament.*

19
Porrò Paganus, ſi de ſtatu ſuo dubitet, vel erret in ſuo ſtatu, aut ignoret ſtatum ſuum, ſive de eo incertus ſit, vel ſtatus ipſius ſit in ſuſpenſo, teſtamentum facere non poteſt, *leg. qui in teſtamento. 14. & leg. ſeq. ff. Qui teſtament. facer. poſſ.* Dubitat autem de ſtatu ſuo, qui incertus eſt, hoſtes, an latrones ſint hi, à quibus captus eſt. In ſuo ſtatu errat relegatus, qui ſe capite minutum putat. Suum ſtatum ignorat ſervus, qui ſe ex teſtamento Domini liberum factum neſcit. Filius incertus eſt de ſuo ſtatu, qui patre peregrè mortuo neſcit ſe ſui juris eſſe, *leg. ex militari. 11. §. penultim. & ultim. ff. de teſtament. militar.* Ulpianus *in fragment. titul. 20. de teſtament.* In ſuſpenſo ejus ſtatus eſt, cujus pater captus eſt ab hoſtibus propter ſpem poſtliminii, Cujacius *in dict. leg. qui in teſtamento. 14. ff. Qui teſtament. facer. poſſ.* Etſi autem hi, ſi pagani fuerint, teſtamentum facere nequeant; 20
† Milites tamen ex privilegio militari ſuprema ſua ordinare poſſunt, *dict. leg. ex militari. 11.*

ri. 11. §. ſi miles incertus, & §. ſeq. ff. de teſtament. milit.

21 Denique paganus deportatus, vel aliter capite damnatus, teſtamenti factionem non habet. *leg. ejus qui 8. §. 1. & ſequentib. ff. Qui teſtament. facer. poſſ.* Et licet hodie deportatorum vel capite aut metallo damnatorum bona non publicentur extantibus liberis vel parentibus uſque ad tertium gradum. *Novell. 134. ut nulli Iudicum. Authent. bona damnatorum. Cod. de bonis proſcriptorum:* Tamen quia ipſis damnatis bona adimuntur, & in liberos vel parentes transferuntur, atque adeò nudi & bonis exuti vivant, ne hodie quidem illi teſtamenti factionem habebunt, Cujacius *d. l. ejus qui. 8. in fin. ff. Qui teſtam. fac. poſſ.*

22 Miles tamen deportatus, vel aliter capite damnatus, jus teſtamenti faciendi habet, modò ex militari delicto damnatus fuerit, & ſacramenti fides rupta non ſit, & de bonis caſtrenſibus teſtetur *dict. leg. ex militari. 11. in princip. ff. de teſtament. milit.* De aliis, quàm caſtrenſibus bonis teſtari non poteſt, niſi in ſententia is, qui condemnavit, poteſtatem teſtandi illi permiſerit, *leg. ſi quis filio. 6. §. ſed etſi quis. ff. de injuſto. rupt. irrit. fact. teſtament. juncta leg. ſi quis 22. §. 1. ff. de legat. 3.*

Captus

Captus autem ab hoſtibus ne quidem jure militari teſtamentum facere poteſt, *l. facere. 10. ff. de teſtament. milit.* quo loco, quod notandum eſt, *hoſtium potitus* dicitur, qui in manus hoſtium incidit. Sic & alibi potiri quis dicitur iis rebus, quæ ſibi invito obveniunt, ut in eo Auſonii: Aut natum citò morte potiri.

Etſi verò impubes poſſit eſſe Tribunus militaris, attamen propter judicii infirmitatem, quod judicium ſuprema teſtatio deſiderat, *Inſtitut. de teſtament. ord.* denegatum eſt impuberi militi Privilegium teſtandi, *l. ultim. C. de teſtament. militis.* Ex qua lege & illud intelligitur, quod olim militibus Tribunis pupillis teſtari licuit: ut & pupillis cœlibatum profitentibus ex conſtitutione Conſtantini, auctore Sozomeno, & Nicephoro, ut ſcribit Cujac. *ad* Jul. Paul. *lib. 3. ſentent. tit. 4. de teſtament. in princip.* & remiſſivè meminit Idem Cujacius *in 5. in princ. ff. Qui teſtament. facere poſſunt.* 21

CAP. XIX.

De Privilegiis militum Teſtamentariis, quæ ſpectant perſonas heredum.

SUMMARIA.

1. DE Privilegiis militum, quæ ipſam Teſtamentorum diſpoſitionem concernunt.
2. Horum Privilegiorum diſtributio ex ſubiectis.
3. Ius commune diligentem ſtrictamq; obſervationem, & nimiam ſubtilitatem in ordinandis teſtamentis requirit.
4. Ea tamen remiſſa eſt militibus.
5. Paganus liberos ſuos teſtamento præterire non poteſt.
6. Miles liberos ſuos, quos ſe habere non ignorat, impunè præterit, & exhereditare ex nulla etiã cauſa poteſt: quæ præteritio, & exhereditatio, pro iuſta exhereditatione habetur, ut locus non ſit querelæ inofficioſi, aut petitioni bonorum poſſeſſionis: licet quidam diſſentiant.
7. Deportatus, aliusq; peregrinus licet ex pagani teſtamento capere nihil poſſit: In militis tamen teſtamento rectè heres inſtituitur.
8. Mulier in militis contubernio ſtupro cognita ex eius teſtamento nihil capit.
9. Miles teſtamentum ſuum etiam notis condere poteſt.

1 SEQUUNTUR PRIVILEGIA Militaria, quæ ipſam teſtamentorum diſpoſitionem concernunt: ut ſunt, quòd miles nuda voluntate, quo modo volet, quo modo poterit, ſuprema ſua ordinandi jus habet: neque diligenti obſervationi, & nimiæ communis juris ſubtilitati aſtrictus eſt.

Hujuſ-

Hujuſmodi autem Privilegia pertinent tùm ad heredes inſtituendos, & teſtes diſpoſitioni adhibendos: tùm ad diſpoſitionis continuationem, & ejuſdem infirmationem.

Privilegia, quæ pertinent ad heredes inſtituendos, ſpectant partim perſonas heredum, partim res, in quibus heredes inſtituuntur, partim etiam modum & formam inſtituendi.

Privilegia, quæ pertinent ad perſonas heredum, hæc ſunt, quæ ſequuntur.

Pagani teſtamentum licet nullum ſit, filio non inſtituto, ſed præterito, jure tamen militari valet teſtamentum militis, in quo liberos ſuos ſilentio miles ille præteriit, modò tamen ſciverit miles ſe liberos habere: Ea namque præteritio pro exheredatione eſt, & exheredatio quævis pro juſta exheredatione eſt. Ex quo placuit teſtamenta militum non ſubjici querelæ inofficioſi teſtamenti, etiamſi præteritus ſit filius, qui idem ſit miles: vel à filiofam. milite parens ejus ſit præteritus, aut exheredatus. Eademque

que ex re non datur bonorum poſſeſſio contra tabulas teſtamenti militis.

Etſi quoque paganus deportatos, & quoſdam aliós heredes inſtituere non poſſit: miles tamen & deportatos & ferè omnes, qui teſtamenti factionem non habent, rectè heredes inſtituit. Excepta muliere in contubernio militis ſtupro cognita. Ea enim nihil ex teſtamento ejus militis à quo ſtupro maculata eſt, capere poteſt.

Quamvis item Pagani teſtamentum integris literis, non notis ſcribi debeat, ſi in ſcriptis ipſe teſtetur, militis tamẽ teſtamẽto heres etiam notis ſcribi poteſt.

Ius commune in ordinandis teſtamentis
3 diligentem ſtrictamque obſervationem & nimiam ſubtilitatem requirit, *leg. ab antiquis 31. in princ. C. de teſtament. l. ult. ibi, nimia ſubtilitas. C. de fideicommiſſ.*

Sed hæc diligens obſervatio, & nimia
4 ſubtilitas remiſſa eſt militibus, qui nuda voluntate, quo modo volent, & quo modo poterint, teſtari poſſunt. *Inſtitut. de militari teſtament. in princ. l. 1. ff. de teſtament. milit. l. 3. C. eodem tit. l. de hereditate. 19. §. 1. ff. de Caſtrenſi peculio*, uti ex ſequentibus manifeſtum fiet.

Paga-

Paganus liberos ſuos, quos in poteſtate habet, ut & emancipatos, vel inſtituere, vel nominatim exheredare, tenetur; Si prætereat eos ſilentio, teſtamentum ipſo jure nullum eſt. *Inſtitut. de exheredat. lib. in princ. l. inter cætera. l. pen. & l. ultim. Gallus 29. §. in omnibus. ff. de liber. & poſthum. l. 1. ff. de injuſt. rupt. teſtament.* Etſi non juſtè eos exheredet, querelâ inofficioſi teſtamenti agere poſſunt, *l. cùm filium tuum. 17. C. de inoffic. teſtament.* De emancipatis liberis vide Julium Clarum *lib. 3. ſentent. §. teſtamentum, quæſt. 42. num. 2.* 5

Miles autem ſi liberos habet, & ſcit ſe habere, impunè eos præterit, multoque magis ſeu jure ſeu injuria exheredat; Et præteritio pro exheredatione eſt, & exheredatio quævis pro juſta exheredatione. *§. ſed ſi in exheredatione. Inſtitut. tit. de exheredat. liber. l. ſicut 9. & l. ſeq. C. de teſtam. milit.* Unde militum teſtamenta querelæ inoffic. teſtamenti non ſubjiciuntur, etiamſi præteritus ſit filius qui idem ſit miles. *l. ſi inſtituta. 27. §. de inofficioſo. l. Papin. 8. §. quis in militia. ff. de inoffic. teſtam. l. de inofficioſo. 9. l. teſtam. militis. 24. l. ult. in princ. C. eod. tit. l. ult. C. Qui teſtam. fac. poſſ.* vel præteritus aut exheredatus ſit parens à filio milite, *d. l. teſtamentum militis 24. C. de inoffic. teſtament.* Neque datur bonorum poſſeſſio contra tabulas teſtamenti mi- 6

litis,

litis, *l. nam in bona. 30. ff. de teſtament. milit.* Exheredatis enim contra tabulas bonorum poſſeſſio non datur, ſive illi expreſſim ſive etiam interpretativè, ut in milite exheredati ſint, *l. non putavit. 8. in princ. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab.*

Sunt tamen qui putant ex jure noviſſimo nullum eſſe teſtamentum militis præterito filio: Item querelæ inofficioſi ſubjici militis teſtamentum, ſi is ex non juſta cauſa exheredaverit liberos; de qua controverſia vide præter alios Socin. *in l. Centurio. num. 147. tit. de vulg. & pupill. ſubſtitut.* Gl. Jaſon. & cæteros Dd. *in l. ult. C. de inoffic. teſt.* Did. Covarru. *in c. quia nos, in fin. Extr. de teſtam.* & Weſenbec. *conſil. 17. num. 30. part. 1.*

Crebrior autem & communis Dd. ſententia eſt, etiam præteritis liberis à parente milite, non competere quidem jus dicendi nullum, querelam tamen inofficioſi ipſis præteritis concedi, ut & in caſu, quo ex nulla juſta cauſa exheredati ſunt, quod ſequitur etiam ipſe Weſenb. *d. conſ. 17. num. 30. & in addit.* ad Schneidevvin. *tit. Inſt. de teſtamentis militum.* Rationem hujus opinionis petunt, *ex Novell. 115. ut cum de appellat. cognoſc. cap. 4. Juſtum autem, in princ.* ubi Juſtinianus Imperator cavet, ne liceat liberis de caſtrenſi aut quaſi caſtrenſi peculio teſtantibus, parentes

ſuos

ſuos præterire, aut quolibet modo citra cauſas ibi enumeratas à bonis illis alienare ſive exheredare.

Verùm quia Imperatoris illa conſtitutio non loquitur expreſsè de milite, ac rectè accipi poſſit de filiofam. pagano, qui militia miſſus fuit, & extra caſtra de caſtrenſi vel quaſi caſtrenſi peculio domi teſtatur, haud quaquam ad corrigendos multos alios juris textus, quos paulò antè adduxi, Interpretatio illa admitti debet; præſertim cùm jura velint liberos queri non poſſe de inofficioſo teſtamento patris ſui militis, licèt is jure civili, non militari jure in caſtris teſtatus ſit, *d. l. de inofficioſo. 9. C. de inoffic. teſtam.* quod ipſi liberum eſt, teſtari ſcilicet in militia ſive caſtris jure communi, vel jure militari, *l. 3. l. militis. 36. §. veteranus. ff. de teſt. milit. l. 3. C. eod. tit.*

Vident quidem nõnulli ex Dd. illis, *dictam Novell. 117. cap. 4.* non expreſsè loqui de milite, qui actu miles eſt, ſed de eo, qui teſtari vult de peculio caſtrenſi, aut quaſi caſtrenſi. Verùm inde *juxta illam Novell.* argumentantur, militem haud impunè præterire poſſe liberos aut parentes ſuos, aut ſine juſta cauſa eos exheredare; ſiquidem propter militiam hoc datum ſit filiisfamiliâs, quod etiam extra caſtra de caſtrenſi peculio jus

teſtandi

teſtandi habent. Sed ejus argumenti in propoſito vis nulla eſt. Nam ſive paterfam. ſive filiusfamil. de paganis vel caſtrenſibus bonis in militia non jure militari, ſed communi civili jure teſtetur, & vel tacitè, prætereundo ſcilicet, vel expreſsè liberos ſuos exheredet juſtè vel injuſtè, ipſi tamen liberi de ejus teſtamento queri non poſſunt, *d. l. de inofficioſo. 9. & l. teſtamentum militis. 24. C. de inofficioſ. teſtament.*

Ex quo apparet, Privilegium illud de non reſcindendo teſtamento militis non competere militi ratione rerum, de quibus teſtatur, ſed propterea, quod adhuc miles & in militia armis occupatus eſt. Atque hanc ſententiam, quod militis teſtamentum neque nullum dici poſſit ex præteritione filiifam. neque reſcindi querela inofficioſi, aut bonorum poſſeſſione contra tabulas, amplectitur etiam Ludovicus Romanus, & Jaſon *in d. l. ſicut. 9. C. de inoffic. teſt.* Item Viglius *in §. ſed ſi in expeditione, in verb. pro exheredatione. Inſtit. tit. de exheredat. liberor.* & denique Ferd. Vaſq. *lib. 3. de ſucceſſ. creat. §. 24. limit. 19. numer. 36* ubi adfert rationes quatuor: *& lib 2. de ſucceſſ creat. §. 20. part. 3. requiſit. 29. declarat. 3. num. 170 & ſeq. mihi, fol. 229. & in primis, lib. 3. de ſucceſſ. creat. § 24. limitat. 24. num. 51.* ubi ita ſcribit: omnes fatentur, quòd

jure

jure noviſſimo Auth. hodie ſubjaceat querelæ teſtamentum militis, per text. *in Auth. ut cùm de appellat. cognoſc. §. Et hæc quidem.* Sed nobis contraria ſententia ſemper verior viſa eſt. Nam licet ibi dicatur, filiumfamil. teſtantem non poſſe patrem ſuum præterire, id quod in filiofamil. milite neceſſariò intelligendum ſit, cùm paganus filiusfamil. de nullis bonis poſſit teſtari, ut habetur per omnes maximè Jaſ. & Dec. *in l. penult. C. Qui teſtament. facer. poſſ.* tamen ille textus poteſt intelligi in filiofam. milite, qui poſt miſſionem teſtatur de jure communi. Nam licet poſt miſſionem duret facultas teſtandi, tamen non durat qualitas, & Privilegium factionis teſtamenti, ut tenet gloſſ *in § ſed hactenus. Inſtit. de militari teſtament.* quam dicit communiter approbatam Viglius *ibidem.* Unde nihil impedit, intelligere illum textum in filiofamil. milite, qui non in caſtris jure militari, ſed poſt miſſionem in urbe jure communi teſtabatur. Poteſt etiam intelligi in filiofamil. pagano, qui teſtatur de quaſi caſtrenſibus, *juxta l fin. C. de inoffic. teſtament.* Nam licet Privilegii loco ei datum ſit, ut poſſit teſtari. tamen intelligendum eſt, ut teſtetur ſecundum formam juris communis, ſicque ut patrem ſine cauſa præteritum non relinquat, quemadmodum non poteſt non

N adhi-

adhibere ſolennem numerum teſtium. Hæc Vaſquius. Atque hæc ſententia de jure veriſſima eſt, cum nullibi in libris noſtri juris expreſſè ab uſu remota ſit.

7 Porrò, qui deportantur, ut & cæteri peregrini, ſi à pagano hæredes ſcribantur, ex eo teſtamento capere non poſſunt, ſed hereditas in ea cauſa eſt in qua eſſet, ſi ſcripti non fuiſſent, *l. 1. C. de hered. inſtituend. l. ſed ſi 6. §. ſolemus. ff. eodem titul.* Miles tamen deportatum, aliumvè peregrinum inſtituere poteſt, *l. idem eſt. 13. §. & deportati. ff. de teſtament. milit.*

Mulier tamen in militis contubernio ſtupro cognita, ex ejus teſtamento nihil capere poteſt, ſed id, quod relictum eſt, ad Fiſcum pertinet. *l. miles ita. 41. §. mulier. ff. de teſtam. milit. l. mulierem. 14. ff. de his, quæ ut indignis.*

8 Poſtremò integris literis, non notis pagani teſtamentum ſcribendum eſt. *l. ſed cùm. 6. in fin. ff. de bon. poſſeſſ.* Cujac. *l. 3. obſ. cap. 3.* Ferd. Vaſq. *tractat. de ſucceſſ. lib. 2. de ſucceſſ. progreſſu. §. 20. num. 8.* ubi plures textus, & Dd. auctoritates pro confirmanda hac ſententia adducit. In militis tamen teſtamento ea ſolennitas remiſſa eſt; quippe cùm etjam notis heres ſcribi poſſit. *l. Lucius. 4. in princ. ff. de teſtament. militis.* Tiraq. *de Privileg. piæ cauſæ.*

Pri-

Privileg. 12. Ferd. Vaſq. *d. lib. 2. de ſucceſſ. progreſſu. §. 20. num. 8.*

Cap. XX.

De Privilegiis militum teſtamentariis, quæ pertinent ad res, in quibus heredes inſtituuntur.

Summaria.

1. *Paganus non poteſt pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus decedere*
2. *Reſponſio* ad l. Quoties §. ſi duo. ff. de hered. Inſt.
3. *Miles poteſt pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus decedere.*
4. *Quæſtio controverſa, an miles in dubio præſumatur, pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus decedere voluiſſe? Affirmativa contra communem probatur.*
5. *Reſponſio* ad l. ſi duobus 37. ff. de teſtament. milit.
6. *Reſponſio* ad l. 3. C. de teſtament. milit.
7. *Intellectus* l. Quærebatur 15. ff de teſtam. milit.
8. *Communis opinio negata limitatur.*
9. *Miles plura teſtamenta facere poteſt.*

Privilegia Militum Teſtamentaria, quæ ad res pertinent, in quibus heredes inſtituuntur, hæc ſunt: Paganus ex certa aliqua re inſtituere heredem non poteſt, ut de reliquis bonis intelligatur deceſſiſſe inteſtatus, eaque ad legitimos heredes pertineant: Neq;

 poteſt

poteſt decedere pluribus teſtamentis relictis, ita ut ſingula ęque valeant, nec poſterius tollat ſuperius: Neque ultrà dodrantem hereditati detrahere & legare poteſt. Miles verò & pro parte teſtatus; pro parte inteſtatus decedere: & plura teſtamenta, quorum ſuperius per poſterius non rumpatur, facere: & ultrà dodrantem legare, atque ita legem Falcidiam impunè contemnere poteſt.

1 PAGANUS pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus ab initio decedere non poteſt. Eſt enim earum rerum naturaliter inter ſe pugna, teſtatus & inteſtatus. *l. de hereditate. 19. §. 1. ff. de caſtrenſi pecul. l. jus noſtrum. ff. de reg. jur l. ſi miles. 6. l. quærebatur. 19. in princ. ff. de teſtam. milit.* unde licet unum heredem ex ſemiſſe tantùm inſtituat tamen ille in totum aſſem ſuccedere poteſt. *§. nō autem, Inſt. de hered. Inſt.* Itē ſi ex fundo aliquis ſolus ab eo inſtitutus ſit, in totā hereditatem ſuccedit, detracta fundi mentione. *l. 1. §. ſi ex fundo. ff. de hered. Inſtit.* Et qui certæ rei heres inſtituitur coherede nō dato, bonorum omnium hereditatem obtinet. *l. coheredi. 41. §. ult. ff. de vulg. & pupill. ſubſtitut.* Quòd ſi etiam duo heredes ſcripti ſint ex certa parte & certis ejus par-

partibus, perinde eſt, ac ſi nec fundum, nec partes teſtator nominaſſet, *l. ſi alterius. 10. ff. de hered. Inſtit.* Si quoque duo ſint heredes inſtituti, unus ex parte tertia fundi Corneliani, alter ex beſſe ejuſdem fundi, quaſi detracta fundi mentione tota hereditate heredes illi potiuntur. *l. quotiens. 9. §. ſi duo ff. dict. tit.* Duobus quoque heredibus inſtitutis, ſi unus repudiet hereditatem, pars deficiens accreſcit heredi, qui ſuam partem agnoverit, etiam invito, ne teſtator decedat pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus, *l. qui ex duabus. 53. §. 1. ff. de adquirend. vel amittend. heredit.* Teſtator ergo paganus efficere non poteſt, ut pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus decedat.

At obſtare videtur *dicta leg. quotiens. §. ſi duo, ibi, ſi modò voluntas patrisf. manifeſtè non refragatur. ff. de her. Inſt.* Illa exceptio. *Si modo, &c.* mirificè turbat Interpretes noſtros, quaſi ſignificaret rem hanc totam pendere à voluntate teſtatoris: Et quaſi ille impedire poſſet jus accreſcendi, & ut pro parte inteſtatus decedat efficere queat. Cùm tamen illa exceptio referenda ſit ad id, quod de partibus ibi dicitur. Dicitur ibi, perinde eſſe, (in propoſita ſcilicet ſpecie) quaſi ſine partibus heredes ſcripti eſſent Quando duo heredes inſtituuntur ex certo aliquo fundo, 2

& ejuſdem fundi certis partibus, veluti unus ex tertia parte, alter ex beſſe, tunc ex ſententia Sabini expedita ratio eſt, ut perinde ſit, ac ſi nec fundum, nec partes teſtator nominaſſet. *dict. l. ſi alterius 10. ff. de hered. Inſtit.* Quod autem nominavit fundum teſtator, id contra regulam juris eſt. Regula enim juris vult, ne quis paganus pro parte tantùm teſtatus deceſſiſſe videatur. Quod verò nominavit partes, & ſingulis heredibus partes aſſignavit, id contra regulam juris non eſt: poteſt enim teſtator ex inæqualibus etiam partibus heredes inſtituere. §. *ſi plures inſtituantur. Inſtit. de hered. Inſtit.* Unde licet in propoſita illa facti ſpecie perinde eſt, ac ſi teſtator nec fundum nec partes nominâſſet, tamen ſi ea ſit teſtatoris mens, ut ipſos non æqualiter, ſed ex certis partibus ſibi heredes eſſe velit, tunc ceſſat illa expedita Sabini ratio. Atque hęc eſt ſententia illius exceptionis, *in d. l. quotiens. 9. §. ſi duo, ibi, ſi modò voluntas patrisfamil. manifeſtè non refragatur. ff. de hered. Inſtit.* uti notat ibi Clar. & ſcribit Franciſcus Balduinus, *in Iuſtiniano ſuo, mihi fol. 76.*

3 Etſi autem paganus efficere non poſſit, ut pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus decedat, ſecus tamen eſt in milite, *dict. leg. jus noſtrum, ibi, in paganis. ff. de regul. jur. & dict. §. non autem, ibi, niſi ſit miles, Inſtitut.*

ſtitut. de heredibus inſtituend. leg. ſi miles, 6. leg. idem eſt. 13. §. neque enim. ff. de teſtament. militar. Tiraquell, *de Privileg. piæ cauſæ, Privileg. 13.* Unde ſi miles unum ex certo fundo heredem ſcripſerit, creditur quantum ad reſiduum patrimonium inteſtatus deceſſiſſe. *dict. leg. ſi miles, 6. ff. de teſtament. milit. leg. cogi poterit. 16. §. ſed etſi miles, ibi, excepta (vel ex certa) res miles heredem inſtituere poteſt. Item ibi, ſeparare ſpecies bonorum, ff. ad Trebell.* Etſi duobus à milite ſcriptis heredibus alter omiſerit hereditatem, ejus pars non accreſcit alteri heredi, ſed pro ea parte inteſtatus videtur defunctus deceſſiſſe. *l. ſi duob. 37. ff. de teſtament. milit.* Pars autem, pro qua miles inteſtatus deceſſit, ad legitimos militis heredes pertinet. *l. 1. & 2. C. de teſtam. milit.*

Sed hoc admodùm controverſum, an miles perpetuò teſtatus pro parte tantùm, & pro parte inteſtatus decedat, ſi ex certis aliquibus partibus unum vel plures inſtituat, & de partibus reſiduis nihil diſponat. Liberum quidem eſt militi, vel jure communi teſtari, vel jure militari ſuprema ſua ordinare, *l. 3. l. militis. 36. §. veteranus. ff. de teſtam. milit.*

Sed utrùm in dubio jure communi vel militari jure teſtatus videatur, dubia & con-

troverſa eſt quæſtio. Communis autem Dd. opinio eſt, quòd miles in dubio potiùs jure communi, quàm militari jure teſtari voluerit: cujus opinionis tùm auctores, tùm defenſores, tùm fundamenta refert Ferdinand. Vaſquius *Tract. de ſucceſſ. progreſſu lib. 2. §. 20. num. 16. & Tractat. de ſucceſſ. creat. lib. 3. §. 24. num. 41. 42. 43. & 44.* eamque opinionem communem ſequitur Sichard. *in l. 1. num. 6. C. de teſtament. milit.* & Weſenbec *conſil. 17. num. 36. part. 1. & in addit. ad* Schneidew. *tit. de milit. teſtament.* Sed contrariam ſententiam defendit Ferdinand. Vaſquius *dict. §. 24. num. 41. 45. & multis ſeqq.* eaque meo judicio de jure verior eſt. Quod enim quis ignorat, id velle non præſumitur. Nam voluntas præſupponit notitiam & intelligentiam, *leg. mater decedens. 19. verſ. nec enim, l. eum, qui 12. in princ. l. nihil. 12. §. ſi cùm filius. ff. de inoffic. teſtam. l. de ætate. 11. §. ex cauſa. ff. de interrog. act. l. ſi cùm te 51. ff. de pact. l. in repudianda. 23. l. Clodius 97. ff. de adq. vel amitt. hered. l. fin. §. ſin autem neſcius. C. de furtis. l. ſi unquam. C. de revocand. donat.* Sed miles ignorat commune jus civile *l. 1. C. de jur. ignorant. Inſtit. tit. de militari teſtament. in princ. ibi; propter nimiam imperitiam eorum. l. fin. §. 1. ibi, arma etenim magis, quàm jura ſcire milites ſacratiſſimus* Legiſlator *exiſt. m.i. i. C. de jure delib. l. quanquam. 3.*

ibi,

ibi, ſimplicitatem militarem. C. *de teſtament. militis. leg. 1. ibi, ſimplicitati. ff. eodem titul.* Miles ergo non præſumitur teſtari velle jure communi, ſed creditur & videtur velle teſtari jure militari. *dict. leg. ſimiles. 6. ibi, creditum, & l. ſi duobus. 37. ibi, videbitur. ff. de teſtament. militis.*

Non obſtat textus. *l. in teſtamento 6 ibi, ſed* 5
tibi probandum eſt, an ita frater tuus ſenſerit. C. *de teſtament. militis.* Ibi enim Alexand. Imperator non requirit, ut probet Valentinus, fratrem ſuum hoc ſenſiſſe, quòd jure militari voluerit teſtari: Sed poſtulat, ut probet quoddam militis teſtatoris factum, nimirum, quod ab ipſo milite fratre in ſecundum etiam caſum expreſsè vel compendio verborum ſubſtitutus ſit inſtitutæ heredi filiæ. Miles quando inſtituto heredi aliquem ſimpliciter ſubſtituit, non præſumitur, quòd in ſecundum quoque caſum ſubſtituerit. Hoc enim quoddam factum eſt, quod non præſumitur. In ſecundum namque caſum, fit ſubſtitutio hoc modo: Si Titia heres erit, & intra vigeſimum quintum ætatis annum deceſſerit, Sejus heres eſto. Vel ita ſub compendio verborum: Titia heres eſto, & quandocunque ea moriatur, Sejus heres eſto. Hoc modo ſubſtituiſſe teſtatorem, eſt quoddam factum, & hoc factum probare debet

ſubſtitutus. *leg. precibus. 8. ibi, manifeſtius exprimere debueras.* Codic. *de impuber. & aliis ſubſtitut.*

6 Non obſtat etiam *l. 3. Cod. de teſtament. milit.* Nam ibi miles ex certis partibus hereditatis inſtituit heredes duos, filiam & uxorem. Inſtitutio autem heredum ex certis rebus, diverſa eſt in jure noſtro ab Inſtitutione ex certis hereditatis partibus. *l. quotiens. 13.* C. *de hered. inſtit.* Quando miles heredem inſtituit ex certa re, veluti ex fundo Corneliano, tunc creditur pro parte inteſtatus decedere voluiſſe. *l. ſi miles unum. 6. ff. de teſtament. milit. d. l. cogi poterit. 16. §. ſed etſi miles, ibi, excepta (alias, ex certa) re miles heredem inſtituere poteſt.* Item, *ibi, conceſſum eſt militibus circa Inſtitutionem ſeparare ſpecies bonorum. ff. ad* Tre*bell.* At quando miles heredem vel heredes inſtituit ex certa hereditatis parte, vel ex certis partibus, veluti ex uncia, ex beſſe, ex triente, ex ſemiſſe, &c. tunc totam hereditatem poteſtate juris ſub illa parte, vel illis partibus comprehendere videtur. *dict. leg. 3. Cod. de teſtament. milit. §. videamus Inſtit. de hered. inſtit. l. interdum. 13. §. denique & §. ſeq. ff. de hered. inſtit.*

7 Poſtremò, non refragatur *l. quærebatur. 19. ibi, ſi hoc ſpecialiter expreſſerit. ff. de teſtament. milit.* Cùm enim duo in ſolidum heredes

unius

unius teſtatoris eſſe non poſſint. *l. quòd contra. §. uni duo ff. de reg. jur. l. 5. §. fin. ff. commodati*, fit inde, licet miles poſſit decedere cum duob. teſtamentis tamen in dubio cùm fecit primò teſtamētū de univerſa hereditate certo herede inſtituto: poſtea autem aliud faciat de eàdem univerſa hereditate alio herede inſtituto, in dubio videtur recedere à primo teſtamento Unde ſi velit, ut teſtamentum illud priùs valeat neceſſe habet, ut id ſpecialiter exprimat. *dict. l. quærebatur. 19. ff. de teſtam. militis.* Verùm igitur manet, quòd miles in dubio non jure communi, ſed jure militari teſtatus videatur. Atque ita contra communem opinionem ſentit Ferdin. Vaſq. *in Tract. de ſucceſſ. creat. lib. 3. §. 24. num. 41. & 45. & multis ſeqq.*

Sed retenta communi opinione, quæ tamen, ut oſtendi, vera non eſt, ad ejus limitationes advertendum erit, quas proponit, & ordine commemorat Joſeph. Maſcard. *de probat. vol. 2. concl. 1058.* ubi vide. 8

Quamvis item paganus non niſi uno teſtamento decedere poſſit. *l. ſancimus. 27. Cod. de teſtamentis. l. ſi quis priore. 29. ff. ad Senatuſconſultum Trebell. §. poſteriore. Inſtit. tit. Quibus modis teſtament. infirment.* Tamen militi plura teſtamenta facere licet; & ſive ſimul ea fecerit, ſive ſeparatim, utique valebunt. 9

Si

Si tamen utrumque de tota & univerſa hereditate fecerit, ſuperius tollitur per inferius, niſi expreſsè caverit, ut utrunque valeat. *dict. l. quærebatur 19. ff. de teſtament. milit.* Sin de aliis rebus priùs, de aliis item rebus poſterius fecerit teſtamentum, licet non caverit ſpecialiter, ut utrunque teſtamentum valeret, tamen ex tacita voluntate non infirmatur prius per poſterius, ſed utrumque valet. In dubio enim credendum eſt, quòd miles jure ſuo uti voluerit. *l. ſi miles. ff. ad legem Falcidiam. l. Papinianus, in fin. ff. de inoffic. teſtam. facit. l. 5. ff. de probat. l. cùm centum, & ibi* gloſſ. *ff. de adimend. leg.* Et ita tradit Ferd. Vaſq. *lib. 3. de ſucceſſ. creat. §. 24. limitat. 24.* Eamque ſententiam confirmat etiam. *l. ſi certarum. 17. §. 1. ff. de teſtam. milit.*

Poſtremò licet Paganus ultra dodrantem legare nequeat: Miles tamen militiæ tempore id poteſt atque ita legem Falcidiam impunè contemnere, *l. ultim. ff. ad legem Falcid. l. ſi certarum 17. §. ult. ff. de teſtamento milit. l. In teſtamento. 12. C. de teſtament. milit. l. 1. §. Denique. 18. ff. ad Senatuſconſultum Trebell.* Franciſc. Duaren. *ad Tit. ad leg. Falcid. c. ult.* Quod autem *in ejuſdem legis. §. In filii, 6.* dicitur, Senatuſconſ. Trebellianum habere locum in militis quoque teſtamento. Id exaudiri debet de aliis Senatuſconſulti Trebelliani præceptis,

ptis, non de quartæ detractione. Volunt etiam nonnulli, quòd leges in præmiſſam ſententiam adductæ *per Novell. 1. cap. 4. §. fin.* ſint correctæ, verùm Duaren. *dicto loco* id ſimpliciter negat; Et rectè quidem, *per regulam l. præcipimus, §. ult. C. de appellat.*

Cap. XXI.

De Privil. milit. teſtamentariis, quæ modum & formam inſtituendi heredes ſpectant.

Summaria.

1. *Miles, non paganus, nutu facere teſtamentum poteſt.*
2. *Gloſſa negat militem nutu teſtari poſſe.*
3. *Miles, non autem paganus, ex certo tempore, & ad certum tempus, & ad conditionem uſque teſtamento hereditatem dare poteſt.*
4. *Miles ſubſtituere in ſecundum caſum poteſt, non modò expreſſe, ſed & quodam verborum compendio.*
5. *Conciliantur l. centurio 15, ff de vulg. & pupil. ſubſtit. & l. precibus 8. C. de impuber. & aliis ſubſtitut.*
6. *Doctorum conciliatio, in diſtinctione poſita, improbatur.*
7. *Miles directò ſubſtituere poteſt liberũ ſuis, licet ſibi nullum faciat teſtamentum.*

Succedunt Privilegia militum teſtamentaria, quæ modum & formam inſtituendi heredes ſpectant. Eaque hæc ſunt: Quòd milites nutu quo-

quoque, nec non ex certo tempore, vel ad certum tempus, vel ad conditionem inſtituere heredem rectè poſſunt. Item quod inſtituto heredi extraneo ſubſtituere directò poſſunt in caſum ſecundum, ut & liberis impuberibus, licèt ſibi prius teſtamentum non fecerint.

1 PAGANI teſtamentum nutu factum regulariter non valet, *l. jubemus. 29.* ubi gloſſ. *in verb. ex voce*, & Doctores communiter. *C. de teſtament.* Ferdinand. Vaſquius. *libr. 2. de ſucceſſ. progreſſu. §. 20. num. 44.* Miles tamen nutu heredem facere poteſt, per text. *l. in fraudem. 15. §. 1. ibi, miles nuda voluntate. ff. de teſtament. milit.* & facit. *l. jure militari 4. ff. d. titul. & §. quinimò Inſtitut. de milit. teſtament. & l. ubi non voce. ff. de reg. jur.* Atque ita ſentiunt Alexand. *in l. diſcretis. 10. colum. ult. Cod. Qui teſtament. facer. poſſ.* Angel. *conſil. 267. Teſtator fecit teſtamentum.* Andreas Tiraquell. *in tractat. de privileg. pia cauſa, privileg. 1.* Ferdinand. Vaſquius. *dicto libr. 2. de ſucceſſ. progreſſu. §. 20. num. 44. & num. 26* ubi in hanc ſententiam allegat Emanuel. à Coſta *in l. Gallus. §. quid ſi tantum. ff. de lib. & poſt. part. 1. numer. 31.*

Sed gloſſ *in dict. leg. in fraudem. 15. §. 1. in verb. nuda. ff. de teſtament. milit.* ſcribit, quamvis nuda voluntate miles teſtari poſſit, verbis tamen opus eſſe, per *l. Lucius. ff. eodem titul.* quæ tamen id minimè probat. 2

Adhæc licèt paganus ex certo tempore, aut ad certum tempus, vel ad conditionem uſque heredes inſtituere non poſſit, veluti poſt quinquennium, quàm moriar: vel ex Calendis illis; vel uſque ad calendas; vel donec navis ex Aſia venerit, heres eſto; cujuſmodi Inſtitutiones vitio temporis & conditionis ſublato, puræ ſunt. *§. heres & purè, verſ. ex certo. Inſtitut. de hered. inſtitut. l. hereditas. 34. ff. de hered. inſtituend.* Miles tamen ex certo tempore inſtituere heredem poteſt, ut antè, quàm tempus venerit, pro parte ejus temporis inteſtatus ſit, pertineatque hereditas ad heredes legitimos. Item ad certum tempus, aut conditio extiterit, teſtatus eſſe deſinat, fiatque inteſtatus, *dict. leg. in fraudem. 15. §. miles, & leg. miles ita heredem. 41. in princip. ff. de teſtam. militis & l. certi juris. 8. Cod. eod. titul.* 3

Quamvis etiam paganus, extraneo, vel filio puberi heredi inſtituto in ſecundum caſum directò ſubſtituere non poſſit, veluti: Si heres extiterit, & intra aliquod tempus deceſſerit, alius ejus ſit heres. *§. extraneo verò. Inſti-* 4

inſtitut. de pupill. ſubſtitut. Milites tamen etiam his, qui heredes extiterunt, quamvis extraneis, aut liberis ſuis puberibus, poſſunt ſubſtituere, & ex ea ſubſtitutione ipſi ſubſtituti conſequuntur tantum militum teſtatorum bona, non etiam primi inſtituti heredis propria bona. *l. miles etiam. 5. ff. de teſtament. milit. leg. centurio. 15. ff. de vulgar. & pupill. ſubſtit.* Et hæc in ſecundum caſum ſubſtitutio fieri poteſt à milite non tantùm expreſsè, veluti; Si Titius Filius meus heres erit, & intra vigeſimum quintum ætatis annum moriatur, Sejus heres eſto, *dict. leg. centurio. 15. ff. dict. titul.* ſed fieri etiam poteſt verborum compendio, non uſque ad certam ætatem, ut, ſi Titius filio, quandoque is moriatur, ſubſtituatur, *leg. precib. 8. C. de impub. & aliis ſubſtitut.*

Videtur tamen aliqua pugna inter duas illas proximè allegatas leges. Nam *in d. l. centurio. 15. ff. de vulgar. & pupil. ſubſtitut.* Papinianus ſimpliciter dixit ſubſtitutum ex privilegio militum, paterna illius filii bona capere poſſe, quod etiam ſentit Alexand. Imp. *in l. in teſtamento, 6. in fin. ibi licere militibus proprio privilegio. C. de teſtament. milit.* Diocletianus verò & Maximinianus Impp. *in d. l. precibus 8. C. de impub. & aliis ſubſtitut.* reſcribunt, ſubſtitutum à matre illius filii herede ea bona

na petere, veluti ex cauſa fideicommiſſi. Cur non dixerunt etiam Imperatores illi; *jure ſubſtitutionis militaris*; ſicuti Papinianus Juriſconſultus & Imper. Alexander? Certè idem Imperatores illos ſenſiſſe omninò puto, licet iiſdem verbis non utantur. Non enim dicunt Impp. quòd ſubſtitutus ex cauſa fideicommiſſi bona militis à matre petere poſſit, ſed dicunt, *veluti ex cauſa fideicommiſſi*. Particula autem veluti, & velut, improprietatis & ſimilitudinis plerunque nota eſt; *l.2. §. quædam interdicta; ibi, veluti proprietatis cauſam continet. ff. de interdict. l. peculium.39. ff. de peculio leg. quod ſi. 16. §. ultim. ibi, veluti Juris poſſeſſor eſt. ff. de petit. heredit. l. ultim. ibi; veluti poſſeſſorio. ff. de ſervitutibus; l. aparet. 5. §. ſi quis; ibi; velut longæ poſſeſſionis. ff. de itin. actuq. privat. l. à Divo Pio; 15. §. ſi pignora; ibi, quia velut pacto. ff. de re judic.* Et certum eſt; quòd miles in ſecundum caſum directò ſubſtituere poſſit. *dict. leg. milites etiam his: 5. & leg. miles ita: 41. in princip. ff. de militari teſtament. dict. leg. in teſtamento. 6. in fin. Cod. de teſtament. milit. dict. leg. centurio. 15. ff. de vulg. & pupill. ſubſtitut.* directò, inquam, ut duæ illæ poſteriores leges apertè ſignificant, eo ipſo quòd dicunt ex privilegio militum, poſſe milites ſubſtituere in caſum ſecundum. Paganus ſimiliter in ſecundum caſum ſubſtituere poteſt,

teſt, at non *directò* ſed precariò, per fidei-commiſſum ſcilicet. *§. ultim. Inſtitut. titul. de pupill. ſubſtitut. §. ultim. Inſtitut. titul. de ſingul. reb. per fideicommiſ. relict.* Cùm itaque hoc certum ſit, quòd miles in ſecundum caſum ex privilegio ſubſtituere directò poſſit, ex certo illo jure interpretari debemus, *dict. l. precibus. 8. Cod. de impub. & aliis ſubſtitut.* & particulam *veluti*, pro nota improprietatis ibi accipere. Quòd ſi ergò miles paterfamil. filio ſuo, ſi is intra vigeſimum quintum ætatis annum, vel quandocunque moriatur, Titium ſubſtituerit, & Titius poſt pubertatem moriatur; Titius ſubſtitutus à matre filii mortui bona militis teſtatoris, veluti ex cauſa fideicommiſſi, petit; hoc eſt, non ſecus petit, ac ſi per fideicommiſſum ea bona ſibi relicta eſſent, cùm tamen directò ſint relicta ex privilegio militum. Atque ita rectè Interpretatur eam legem Ferdin. Vaſquius *in tractat. de ſucceſſio. libr. 3. de ſucceſſ. creat. §. 24. num. 57. & ſeqq. Item libr. 2. §. 11. num. 39.* & Hugo Donell. *in ſingulari ejuſdem legis repetitione, quæ eſt ſub Commentariis ipſius ad Codicis Iuſtiniani partes quaſdam.* In eodem quoque ſenſu eam legem accipere mihi videtur Franciſcus Balduinus *in Iuſtiniano ſuo, mihi fol. 317.*

Docto-

Doctores tamen communiter ferè omnes nodum illum aliter ſolvunt, diſtinguendo ſcilicet hoc modo: Facta à milite in ſecundum caſum ſubſtitutione compendioſa, aut mater filii illius in medio eſt, aut non eſt in medio illius mater. Priori caſu ſubſtitutio illa directa eſt, intra pubertatem filio mortuo: poſt pubertatem filio mortuo obliquatur, & fit fideicommiſſaria *dict. leg. precibus. 8. Cod. de impub. & aliis ſubſtitut.* Poſteriori verò caſu ſubſtitutio illa ſemper directa eſt, ſive intra, ſive poſt pubertatem filius moriatur. *dict. leg. centurio 15. ff. de vulg. & pupill. ſubſtitut.* Sed hæc Doctorum diſtinctio tollitur *per dict. l. in teſtamento. 6. Cod. de teſtament. milit.* Nam ea lex eſt de facti ſpecie, qua in ſecundum caſum facta ſubſtitutione mater in medio fuit, & nihilominus poſt filii pubertatem directa manſit ſubſtitutio, uti manifeſtò arguunt illa verba, *licere militibus proprio privilegio etiam heredibus extraneis, &c.* Interpretum errorem arguit etiam textus, *dict leg. precibus. 8. Cod. de impub. & aliis ſubſtit.* quod ita oſtendo,

Inter ipſos Interpretes de eo cõvenit, quod expreſſa ſubſtitutio, in ſecundum caſum filio impuberi facta, matrem excludat: Sed negant excludi matrem compendioſa pupillari ſubſtitutione. Rationem diverſitatis hanc

adferunt. Quia, ajunt, expreſſa ex verbis claris & mente teſtatoris inducit, ut ſubſtitutus ſuccedat, ideò ab illis verbis & mente non receditur. Sed in tacita neque ex mente, neque ex verbis teſtatoris apparet, quòd voluerit, ut per illam excluderetur mater. Nam cùm illa pupillaris tacita ex Interpretatione tantùm contineatur ſub vulgari, & ſic tantùm præſumptivè. Arguimus teſtatorem voluiſſe hoc: certè illæ præſumptiones, cùm ſint valdè impotentes, non debent ad matris injuriam trahi. At jura noſtra non diſtinguunt, inter expreſſam & tacitam ſubſtitutionem, ſi filio impuberi vel puberi in ſecundum caſum alius ſubſtitutus ſit, etiam matre in medio exiſtente, ut præclarè arguit *dict. leg. precibus. 8. verſ. ſi verò ſubſtitutio, ibi, vel expreſſa vel compendio. Cod. de impub. & aliis ſubſtitut.* Ibi Diocletus & Maximilianus Imperatores primò agunt de filii ſubſtitutione militari in ſecundum caſum; & quidem non tantùm de tacita in ſecundum caſum ſubſtitutione, ſed & de expreſſa, uti indicant illa verba, *vel expreſſa*. Deinde de utraque illa ſubſtitutione expreſſa, & tacita, tale jus proponunt Impp. ut ſi filius inſtitutus intra pubertatem deceſſerit, ſubſtitutum ejus fieri heredem, excluſa matre: Sin poſt pubertatem moriatur filius, ejus propria bo-

na

na ad matrem pertinere: at bona patris militis ſpectare ad ſubſtitutum, veluti ex cauſa fideicommiſſi.

Præterea Interpretum explicatio ejus legis falſa apparet etiam ex eo, quòd Impp. in ipſa lege dicunt, bona patris militis teſtatoris à matre peti poſſe. Quòd ſi ille ſubſtitutus eſſet fideicommiſſarius, non directus heres, Impp. non uterentur ibi verbo, *petendi*, ſed *perſequendi* verbo. Nam directus heres hereditatem petit, & datur illi hereditatis petitio, *toto titul. ff. & Cod. de petit. heredit.* ſed fideicommiſſarius non propriè petit hereditatem ab eo, qui rogatus eſt reſtituere, ſed perſequi eam dicitur. *l. pecuniæ. 178. §. petitionis, & §. ſeq. ff. de verbor. ſignificat.* Ibi Juriſconſultus Ulpianus, petitionis, inquit, verbo, in rem actiones ſignificari videntur. Perſecutionis verbo extraordinarias perſecutiones puto contineri, ut puta fideicommiſſorum, &c. Et quia petendi verbo propriè actio in rem ſignificatur. *l. actio in perſonam. 28. ff. de obligat. & actio. d. l. pecuniæ. 178. §. actionis. ff. de verbor. ſignificat.* In rem autem actio non niſi Domino competit. *l. in rem. ff. de rei vindicat.* Directus verò heres dominus ſit rerum hereditarium ante reſtitutionem. *§. pro herede autem gerere, ibi, pro herede autem gerere eſt, pro domino gerere.* Veteres enim he-

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

redes pro dominis appellabant. *Inſtitut. de hered. qualit. & differ. juncto. §. reſtituta autem hereditate. Inſtitut. titul. de fideicommiſſ. hereditat.* Non etiam ſit dominus fideicommiſſarius ante reſtitutionem, ſiquidem duo pro ſolido domini ſeu heredes eſſe non poſſint. *l. quod contra. §. uni pro ſolido. ff. de regulis juris. leg. 5. §. fin. ff. commodati*: Sequitur inde ſubſtitutum *in dict. leg. precibus. C. de impub. & aliis ſubſtitut.* non eſſe fideicommiſſarium, ſed directum heredem.

Denique Interpretum communem ſententiam *ad dict. leg. precibus. 8. Cod. dict. titul.* evertit etiam hæc ratio, quòd ſubſtitutio & inſtitutio militis directa, valet jure directo etiam adverſus filios *l. ſicut. 9. & l. ſeq. Cod. de teſtament. militis*: multò magis ergo valebit adverſus uxorem militis, ad quam nullo communi jure civili hereditas militis pertinet.

Non juvat Interpretum explicationem. *l. ultim. Codic. de inſtitut. & ſubſtitut.* Loquitur enim de caſu, quo mater non tantùm in medio eſt, ſed & pariter inſtituta cum filio. At *dict. leg. precibus. 8. Cod. de impuber. & aliis ſubſtitut.* eſt quidem de eo caſu, quo in medio mater eſt, at non pariter cum filio inſtituta à marito milite. Item *in dict. leg. ultim.* proponitur teſtator, qui miles non eſt: Sed *in dict.*

leg.

leg. precibus, proponitur teſtator, qui eſt miles, & privilegio in teſtando gaudet. Non debet ergo deciſio. *dict. leg. ultim. Cod. de inſtitut. & ſubſtit.* porrigi ad ſpeciem facti, quæ proponitur *in dict. leg. precibus. 8. Cod. de impub. & aliis ſubſtitut. arg.* textus, *l. 1. §. hujus rei. ff. de offic. ejus, cui mandat. eſt juriſdict. & l. penult. verſ. neque enim. ff. de reb. credit.* Porrò ceſſante cauſa, ceſſat etiam effectus, *c. cum ceſſante. Extr. de appellat.* Cauſa autem, cur *in dict. leg. ultim.* ſubſtituto præfertur mater, hæc eſt, quòd cùm teſtator voluit hereditatem ſuam, quæ uxori non debetur, ad uxorem pertinere; intelligitur multò magis voluiſſe, ad matrem pertinere hereditatem filii impuberis, utpotè, quæ naturaliter matri debetur. Hæc autem cauſa & ratio ceſſat in ea matre, quæ à teſtatore inſtituta non eſt. Quare in ea quoque jus illud ceſſabit. *l. quod dictum. 32. ff. de pact. l. in omnibus cauſis id obſervatur. 68. ff. de regul. juris.* Poſtremò, miles exiſtimandus non eſt, aliud & amplius cogitaſſe, quàm nominatim dixit. Imperitia enim & ſimplicitas ipſius, ac militis occupatio, omnem aliam ei cogitationem adimit. *leg. ultim. in princip. Codic. de jure delib. leg. 3. Codic. de teſtament. militis. §. 1. Inſtitut. titul. de milit. teſtament.* Quando ergò miles uxore præterita filium

heredem in ſecundum caſum inſtituit, eique alium expreſsè vel tacitè ſubſtituit, putandus eſt, quoad ſua bona, non voluiſſe filio, ſuperſtite matre, mortuo, ut in locum ejus filii ipſa mater ſuccederet excluſo ſubſtituto.

Non ſuſtinet quoque Interpretum expoſitionem, quod in dict. leg. precibus, Imperatores loquuntur tantùm de bonis teſtatoris militis, nec addunt, quòd etiam fructus peti poſſint. Licet enim in reſtitutione fideicommiſſi fructus non veniant, niſi ex quo tempore mora facta eſt. *l. in fideicōmſſaria. 18. in princ. ff. ad Senatuſconſultum Trebell.* Subſtitutus autem à milite in caſum ſecundum non tantùm ipſa hereditaria bona, ſed & fructus in hereditate inventos, quo tempore filius moritur, petere queat, *dict. l. centurio. 15. ff. de vulgar. & pupillar. ſubſtitut.* Attamen putandum non eſt, Imperatores *in d. l. precibus*, denegare ſubſtituto fructus bonorum teſtatoris; ſed quod deeſt illi legi, ſupplendum eſt *ex dict. leg. centurio.* Imperatores *in dict. leg. precibus, in fin.* directam illam ſubſtitutionem, de qua ibi agunt, fideicommiſſo ſimilem faciunt, eique comparant. Ideoque cùm in reſtitutionem fideicommiſſi fructus non veniant, ut procedat ea comparatio, meminerunt tantùm ipſorum

bo-

bonorum, hoc eſt, corporum, quæ ſubſtitutus à matre filii inſtituti petere potuit, non etiam fructuum, quos tamen ſimul petere poteſt. *dict. leg. centurio. 15. ff. de vulg. & pupil. ſubſtitut.*

Poſtremò nihil opis adfert Interpretum communi explicationi *dict. l. precibus*, quòd in ea Impp. his utuntur verbis, TE SUCCESSIONEM OBTINENTE. Quamvis enim obtinere, ſit jure obtinere. *leg. jam tamen. 5. §. quid tamen, ibi, ſi autem obtinuerunt. ff. judicatum ſolvi*; tamen id perpetuum non eſt, Interdum enim obtinere eſt tenere, detinere, poſſidere, *l. clam. 6. ibi, ratio obtinendæ poſſeſſionis. ff. de adquir. vel amitt. poſſ.* cum ſimilibus & non tantùm tenet, detinet, poſſidet, qui jure id facit, ſed etiam, cui jus in eo nullum adſiſtit. *leg. officium. 9. ff. de rei vindicatione.*

Poteſt quoque haud abſurdè dici, non de tota hereditate & ſucceſſione exaudiendum eſſe, quòd in dict. leg. precibus, mater dicitur obtinere ſucceſſionem, ſed tantùm de propriis filii bonis, non etiam de bonis teſtatoris militis, quæ non jure obtinet. Atque ita quoque nodum illum reſolvit Hugo Donell. *in dict. l. precibus, circa finem. C. de impub. & aliis ſubſtit.*

Denique miles impuberibus ſuis liberis directò ſubſtituere poteſt, non tantùm ſi priùs ſibi teſtamentum faciat, ſed etiam ſi teſtamentum ſibi nullum fecerit. *l. in fraudem. 15. §. item tam ſibi. ff. de teſtam. milit. l. 2. §. quiſquis. ff. de vulg. & pupill. ſubſtit.* Quamvis Paganus impuberi filio, non jure teſtamentum faciat, niſi & ſibi fecerit teſtamentum. *d. §. quiſquis, & §. liberis autem. Inſtit. tit. de pupill. ſubſtitut.*

Cap. XXII.

De militum Privilegiis Teſtamentariis, quæ ad teſtes diſpoſitioni teſtamentariæ adhibendos pertinent.

Summaria.

1. *Teſtes requiruntur ſeptem in Pagani Teſtamenti ordinatione: Et quæ ſit ratio huius iuris.*
2. *Teſtes Teſtamentarii idonei eſſe debent.*
3. *Sunt nonnulli teſtes haud idonei, licet ex teſtamento quid capere poſſint.*
4. *Teſtes teſtamentarii debent ſpecialiter rogari, convocari, in teſtatoris conſpectu eſſe; teſtamento item ſubſcribere, eiq; ſignacula ſua adponere.*
5. *An teſtes propria ſubſcribere manu debeant?*
6. *Literarum imperiti non poſſunt adhiberi teſtamento ſcripto, ſi literarum periti haberi poſſunt eo loco, ubi conditur teſtamentum.*
7. *Quæſtio anceps, an alio ſigno, quam annulo teſtes obſignare poſſint teſtamentum.*

8. Quæ

8. *Quæ ſolennitas ſit teſtamenti nuncupativi.*
9. *Ex charta quoque ultima nuncupativa voluntas prælegi teſtibus poteſt.*
10. *Conditur quoque rectè nuncupativum teſtamentum, ex Doctorum ſententia, per relationem ad certam ſcripturam, quæ non legatur, à teſtibus tamen ſubſcribatur, & per Notarium de ea inſtrumentum conficiatur.*
11. *Milites ſeptem teſtes ſuo teſtamento adhibere non tenentur, neq. etiam quos adhibent, duos teſtes convocare ſpecialiter, & nominatim rogare iubentur.*
12. *Gloſſæ, & Dd. diſtinctio reijcitur argumentis variis.*
13. *Legitimis probationibus oſtendi debet, militem feciſſe teſtamentum.*
14. *Duobus modis conſtare poteſt, quod miles teſtamentum fecerit.*
15. *Verba narrativè, non diſpoſitivè poſita, nihil diſponunt, nihil probant certi.*
16. *Iudices de iure dubitantes antiquitus conſulere ſolebant Principem, vel Præſidem.*
17. *Communis Dd. opinio in noviſſ. legem tranſiit.*
18. *Miles teſtamenti ſui ordinationi adhibere poteſt teſtes minus idoneos; ut peregrinos, & fœminas.*
19. *In conſpectu militis teſtantis ut teſtes ſint, neceſſe non eſt.*
20. *Subſcriptio, & ſignorum adpoſitio non eſt neceſſaria in teſtamento militis.*
21. *Miles per nuncupationem ſi teſtetur, opus non eſt, ut teſtes tenorem totius teſtamenti percipiant.*

SEQUITUR DE MILITUM Teſtamentariis Privilegiis, quæ pertinent ad teſtes diſpoſitioni teſtamentariæ adhibendos. Paganus cùm teſtatur, ultimo ſuo elogio, adhibere tenetur teſtes ſeptem idoneos, ſpecialiter rogatos, qui ſint in conſpectu teſtantis, atque teſtamento ſcriptis confecto ſubſcribant, ſuaque ſignacula apponant: at miles, cùm

cùm ſuprema ſua ordinat, nullos omninò ſpecialiter rogare teſtes tenetur, multò minùs cæteras circa teſtes ſolennitates obſervare jubetur, ſed eæ omnes illi remiſſæ ſunt.

1. VT valeat Pagani teſtamentum, neceſſe eſt, ut illius ordinationi ſeptem adhibeantur teſtes. *l. ſi teſtamentum. 23. ff. Qui teſt. fac. poſſ. l. ſi unus 12. C. de teſt. l. hac conſultiſſima. 8. C. Qui teſt. fac. poſſ.* Lex etenim ne quid falſitatis incurrat, per duos fortè teſtes compoſitum teſtamentum, majorem numerum teſtium expoſtulat, ut per ampliores homines perfectiſſima veritas reveletur, *l. ult. C. de fideicommiſſ.*

2 Et quidem requiruntur idonei teſtes, quales ſunt, cum quibus eſt teſtamenti factio. *§. teſtes. Inſtit. titul. de teſtament. ord.* hoc eſt, quibus teſtamento aliquid relinqui poteſt. Cùm illis enim dicitur eſſe teſtamenti factio, *l. ſi alienam. 39. §. 1. ff. de hered. Inſtit. l. teſtament. 21. ff. de teſtam. tut. l. debitor. 82. §. fin. ff. de leg. 2. aut ipſi teſtamentum facere poſſunt, l. is cui lege. 18. ff. Qui teſtament. fac. poſſunt.*

3 Sunt tamen, qui licet capere ex teſtamento quid poſſint, teſtes tamen adhiberi teſtamento nequeant, veluti mulier, impubes,

bes, ſervus, furioſus, mutus, ſurdus, prodigus, cui bonis interdictum eſt, & quos leges aliâs jubent eſſe inteſtabiles, & à teſtimonio ferendo arcent. Item liberi in poteſtate teſtatoris conſtituti: heres inſtitutus: pater heredis inſtituti, in cujus eſt poteſtate, & denique frater, qui in ejuſdem eſt patris poteſtate, *d. §. teſtes autem adhiberi. § pater, & §. ſeq. Inſtit. de teſtament. ord. l. qui teſtamento. 20. ff. Qui teſtam. fac. poſſ.*

Et neceſſum eſt, ut ſeptem illi teſtes ſpecialiter ad hoc rogentur, & convocentur, 4 *l. heredes. 21. §. in teſtamentis. ff. Qui teſtament. facere poſſunt, l. hac conſultiſſima. 8. C. Qui teſtament. fac. poſſ. & l. ultim. ibi, quos ad teſtimonium convocari neceſſe eſt, C. de teſtament.* Item ut ſint in conſpectu teſtatoris, *l. ſi non ſpeciali 9. & l. ſi unus. 17. C. de teſtam.* Et ſeſe teſtamento in ſcriptis facto ſua aut conteſtis manu ſubſcribant, ſuaque ſignacula ſuo proprio vel alieno ſigillo apponant. *§. ſed cum paulatim, & §§. ſeqq. Inſtit. de teſtam. ord. leg. ad teſtium. 22. §. 1. & ſeqq. & leg. penult. ff. Qui teſtament. fac. poſſ. d. l. hac conſultiſſima. C. eod. tit. l. ſi unus. 12. C. de teſtam.*

Requiritur quidem *in d. l. penult. ff. Qui te-* 5 *ſtament. fac. poſſ.* ut proprio chirographo, hoc eſt, manu propria ſe ſubſcribant teſtes: Verùm exaudiri id debet de teſtamentis, quæ ſunt

fiunt in iis locis, ubi literarum viget ſcientia. In illis autem locis in quibus raro inveniuntur homines literati, & ſeptem, qui literas ſciant, hoc eſt, literas pingere poſſint, haberi nequeant, illi, qui literati fuerint, pro ignorantibus literas, præſentibus tamen, ſubſcriptionem ſuam interponere poſſunt,
6 *leg. ultim. C. de teſtament.* † Unde ſequitur Literarum imperitos teſtes in teſtamento eſſe non poſſe, ſi Literati, quo loco teſtamentum cõditur, inveniri queant, Cujacius *in d. l. ad teſtium, in fin. ff. Qui teſtam. fac. poſſ.*

7 Sed an alio ſigno, quàm annulo teſtes obſignare teſtamentum poſſint, quæritur? De hac quæſtione tres diſcrepantes Interpretum invenio opiniones, quorum alii alium adferunt intellectum, *ad d. l. ad teſtium, §. ſignum autem. ff. Qui teſtament. facere poſſunt:* Prima opinio eſt Bart. & quorundam neotericorum, qui ipſum ſequuntur. Bart. *in d. l. ad teſtium. §. ſignum autem*, videtur exiſtimare negationem ibidem deeſſe, atque legendum eſſe hoc modo: MAGIS ESSE, UT NON TANTÙM ANNULO, &c. Ipſe enim ſummam ejus loci ita concipit: Signari poteſt annulo, vel ſigillo, vel alio quovis ſigno: Unde apparet, ipſum vel legiſſe prædicto modo, vel ita legendum cenſuiſſe. Et Baro, item Weſenbecius & Franciſcus Hotomanus

nus *in §. poſſunt autem omnes. Inſtit. tit. de teſtament. ordinand.* Idem Hotomanus *libro primo obſerv. cap. 20.* & Hugo Donell. *lib. 6. Commentar. de jure civili, cap. 8.* expreſsè ſcribunt, addendam eſſe *in dict. §. ſignum autem*, negationem, & legendum, NON TANTÙM, &c. quaſi affirmârit Ulpian. non modò annulis, ſed quibuſvis aliis ſculptis rebus & ad obſignandum idoneis uti licere.

Secunda opinio eſt Jacobi Cujacii. *lib. 14. obſervat. cap. 11.* & Joan. Roberti *libro primo, receptæ juris civilis lectionis, cap. 21.* qui affirmativam lectionem apud Ulpianum *in dict. leg. ad teſtium. §. ſignum autem, ff. Qui teſtament. facere poſſunt.* retinentes ſcribunt, ſolo annulo ſigillarico (ut Vopiſcus loquitur) jure civili ſcripto teſtamentum obſignandum eſſe, non quovis alio ſigillo; quam explicationem tueri videtur, non ſolùm quòd juris auctores ubi de obſignatione teſtamenti tractant, meminerunt tantùm annuli, ut Juſtinianus *in dict. §. poſſunt. Inſt. tit. de teſtament. ordinand.* & Dioclet. & Maximian. *in l. ſi unus. 12. ibi, ſuo vel alieno annulo non ſignaverint. C. de teſtament.* ſed etiam quod inepta quodammodo videretur ejus loci oratio, & ad quæſtionem reſponſio, ſi negatio ibi adderetur, atq; hoc legeretur modo: Et magis eſt, ut non tantùm annulo quis poſſit ſignare, dum tamen

habeat χαρακτῆρα. Hoc enim poſterius, DUMTAMEN HABEAT χαρακτῆρα, parùm convenit illi negativæ lectioni: rectè verò convenit affirmativæ lectioni. Intelligendum namque eſt illud temperamentum de annulo, quippe cùm ejus proximè fiat mentio, non de alio impreſſo, cujus in illa reſponſione nulla habetur mentio. Et quia illud NON TANTUM, eſt nota comparationis, cui reſpondet in oratione nota hæc: SED ETIAM; quæ tamen eo in loco non exprimitur; neque altera comparationis pars, de alio quovis impreſſo additur, quæ certè maximè exprimenda & pars illa ſubjicienda fuiſſet, ſi Ulpianus ibi ſentiret, etiam alio impreſſo obſignari teſtamentum poſſe; quippe cùm eo loco non de annulo, ſed alio impreſſo dubitetur, & inprimis quæſtio inſtituta ſit, an etiam alio ſigno quis uti poſſit; veriſimilius eſt, Ulpianum, ad propoſitam quæſtionem affirmati è reſpondiſſe, MAGIS ESSE, UT TANTUM ANNULO QUIS POSSIT SIGNARE, modò ille annulus habeat χαρακτῆρα, ut non figurâ illa annuli geometrica, ſed ſculpturâ obſignatio fiat. Hæ, quas adduxi, rationes faciunt, ut primam opinionem & loci illius interpretationem probare non poſſim. Neque tamen hæc altera mihi ſententia, & explicatio arridet.

Cùm

Cum enim Juriſconſultus eo loci velit, ut teſtis ſignet teſtamentum annulo ſignatorio; ut qui χαρακτῆρα habet, ſanè annulus ab ipſo requiritur ad ſignandum teſtamentum, non quia annulus eſt, id eſt, in orbem flexus, ſed quia ſignum teſtis in eo ſculptum eſt. Quare ſi non annulo, ſed cuivis alii rei ſignum ſuum inſculptum teſtis habeat, impreſſum illud, juxta Ulpianum ſufficit ad ſignandum teſtamentum. Adhæc jura permittunt alieno quoque annulo teſtamentum ſignare, *leg. ſi unius. 12. C. de teſtament. & dict. §. poſſunt. Inſtit. de teſtament. ord.* Multò magis ergo permittunt, ut teſtis ſignum ſuum in qualibet etiam alia re, quàm annulo impreſſum teſtamento apponat.

Tertia opinio, & explicatio, quàm omnium optimè admittit Ulpiani reſponſum *in dict. §. ſignum autem*, eſt Franciſci Connani, *lib. 9. Commentariorum juris civilis, cap. 2. num 3.* qui intelligit Ulpianum Juriſconſultum *in d. §. ſignum autem*, de eo teſte, qui variis ſigillis, non tantùm annulo ſignatorio, ſed & quodam alio impreſſo ſigno utitur; ut ſi hujuſmodi adhibeatur teſtis annulo potiùs, quàm alio ſuo ſigillo utatur; ſiquidem quod in annulo eſt ſignum, magis propriũ cujuſq; putetur ſignum, quàm aliud quod iam impreſſum. Et hanc ejus loci ſententiam, meo quo-

que judicio veriorem arguit primò quæſtionis ibi propoſitæ illa ſubjecta ratio. VARIÈ ENIM HOMINES SIGNANT, ID EST, iidem homines vel annulis ſignatoriis, vel quopiam alio ſigillo ſignant. Deinde eandem explicationem ſuadet, quod ibi additur apud Ulpian. DUM TAMEN HABEAT χαρακτῆρα: unde ſequitur ex contrario, ſi teſtis annulus characterem non habeat, quod poſſit quovis alio ſigno teſtamentum ſignare. Quòd ſi ergo teſtis, qui teſtamenti factioni adhibetur, vel non habeat annulum, ſed quoddam aliud ſigillum: vel habeat quidem annulum, non tamen ſignatorium, ut qui χαρακτῆρα non habeat, hic teſtis, ſecundum Ulpiani ſententiam, ſuo illo ſigno, quod ſine annulo habet, ſubnotare teſtamentum poteſt; quia verum eſt, proprio ſuo ſigno eum conſignâſſe teſtamentum.

8 Poſtremò, ſi paganus per nuncupationem teſtetur, ſolenne teſtamenti eſt, ut ita palàm ultimam voluntatem ſuam nuncupet, quo teſtes totius teſtamenti tenorem probè percipiant *l. heredes palàm. 21. ff. Qui teſtament. fac. poſſ. l. hac conſultiſsima. §. per nuncupationem. C. eodem titul.* Cornel. *conſil. 204. circa hanc conſultationem, num. 20. lib. 1.* In ſimili per Bald. & Paul. *in l. cùm antiquitas. C. de teſtam.* & Guilhel. Benedict. *in c. Raynutius, de teſtamentis,*

mentis, part. 1. in verb. IN EXTREMIS POSITUS, *num. 40.* Cornel. *conſil. 226. licet in hac. lib. 3. num. 5. conſil. 77. num. 2. & 3. lib. 4.* Bartol. *in l. fideicommiſſa. §. quoties. ff. de legat. 3.* Cornel. *conſ. 307. videtur prima facie, num. 1. lib. 3.* Ferdin. Valq. *tractat. de ſucceſſ. libr. 2. de ſucceſſionum progreſſu. §. 20. numer. 6.*

Per nuncupationem hoc etiam modo teſtari quis poteſt, ſi ex charta ultimam ſuam voluntatem coram ſeptem ad hoc convocatis teſtibus legat, aut ab alio legi faciat, Fichard *conſil. 77. German. num. 3. & conſil. 38. num. 6. conſil. 43. num. 7. & conſil. 71. num. 7.* Vigl. *ad §. Sed cum paulatim, verſ. ut per manus num. 13. Inſtit. de teſtament. ord.* Jul. Clar *§. Teſtamentum, quæſt. 36.* Menoch. *conſil. 313. num. 30.* 9

Quin etiam ex Doctorum ſententia nuncupativum teſtamentum certè conditur per relationem ad certam ſcripturam, quæ non legatur, factam: veluti ſi teſtator ſupremum ſuum judicium in ſcripturam redactum coram convocatis teſtibus proferat, & ſua illa ſcriptura, quæ non legitur, ultimam ſuam voluntatem contineri dicat; modò teſtes illi ſcripturæ ſe ſubſcribant. Majoris fidei etiam cauſa conſultum, ut ipſemet teſtator ſi literas ſciat, propria ſubſcribat 10

manu, & ſuum ſignaculum adponat, &c. Notarium de hujuſmodi teſtandi actu inſtrumentum confici curet, Bart. *in l. ſi ita ſcripſero 38.* & ibi etiam alii. *ff. de condit. & demonſtrat.* Pariſ. *conſil. 19. num. 12. & ſeqq. volum. 3.* Natta *in repetit. Auth. Quod ſine, num. 26. C. de teſtament.* Bellam. *conſil. 85. num. 11.* Clar. *§. Teſtamentum, quaſt. 3. verſ. ſed pone, & quaſt. 36.* Weſenbec. *ad §. Sed hæc quidem, num. 3. ff. de teſtam. ord.* Hartman Piſtoris, *lib. 1. quaſt. 1. num. 10.* Joan. Dauth. *de teſtamentis, pag. 467. numer. 484.* vide Maſcard. *concluſ. 1352. numer. 73.*

11 Sed licet hæc ſolennia teſtium in paganorum teſtamentis peragenda ſint, in militum tamen teſtamentis planè ſunt remiſſa. *l. 1. ff. de teſtament. militis. l. ſi à fratre. 14. l. penult. C. eodem titul. & Inſtit. de milit. teſtament. in princ.* Milites enim ſeptem adhibere teſtes non tenentur; nec duos ſpecialiter rogare & convocare jubentur.

12 Gloſſa quidem & Doctores diſtinguunt inter militem, qui in prælio conſtitutus eſt, & eum militem, qui eſt extra prælium, in caſtris tamen. Illum dicunt non teneri, ut ullos adhibeat teſtes, hunc verò oportere ſcribunt, ut duos ſpecialiter roget, & convocet teſtes, gl. *in l. milites. 15. in verb. ſub ipſo tempore. C. de teſtament. & in l. Divus. 24. in verb.* con-

convocatis, & verb. heredem. ff. eod. tit. & in §. planè, in verb. hominibus. Inſtitut. de militari teſtament. gloſſ. *in l. Pamphilo. 39. §. propoſitum, in verb. accerſitis, & verb. contubernali. ff. de legat. 3.* Zaſ. *conſil. 6. num. 22. part. 1.* Mynſinger. *Reſp. 46. num. 5. & 6. Decad. 5.* Sichard. *in Rubric. C. de teſtament. milit. num. 6.* Andr. Geil. *lib. 2. obſerv. pract. obſ. 118. num. 17.*

Verùm hanc diſtinctionem juris Juſtinianei autoritatem ſequutus probare non poſſum; exiſtimans, militem, etiamſi extra prælium in caſtris conſtitutus ſit, non tamen ullos eum pro forma ſpecialiter rogare & convocare teſtes teneri.

Primò enim, Juſtinianus Imperator generaliter conſtituit, ut militis teſtamentum valeat, ex ſola ejus ſuprema voluntate, quoquo modo ea inveniatur, *Inſtit. de militari teſtament. in princip. verſ. quoquo enim modo, & §. planè, ibi, ut quoquo modo facta.* Et Ulpianus Juriſconſultus *in l. 1. in princ. ff. de teſtament. militis*, generaliter ſcribit, ratam eſſe militis voluntatem, quoquo modo is teſtatus fuiſſet, & quòd ſufficiat ejus ultima voluntas. Idem repetit Ulpianus *in l. in fraudem. 15. §. 1. ff. eodem titul.* ubi tradit, quòd miles hereditatem nuda voluntate dare poſſit. Atqui militis voluntas non eſſet ſola, non eſſet nuda, ſi ad eam pro forma teſtes duo

ſpecialiter rogari & convocari deberent: neque teſtari quoquo modo velit, miles poſſet, ſi duos pro forma rogare ſpecialiter teſtes eum oporteret. Nuda & ſola eſt ea voluntas, quæ præter animi motum nihil continet & libera eſt ab omni re alia, *leg. juriſgentium.7.§.ſed nulla, ibi, nuda. pactio. l. diviſionis.45. ff. de pactis. l. legem quam dixiſti, ibi, cùm pactum nudum eſt.C. de pactis.l.ſolent. 15.ibi, conventio non eſt nuda. ff. de præſcript. verb.l. 1. ibi, cùm pactum nudum eſt. C. de pactis conventis. l. 3. ibi, ſolus Princeps. C. Si adverſ. rem judic. l. his ſolis. C. de revocand. donat. leg. 1. ibi, ſoli enim teſtes. Cod. de teſtib. junct. §. 1. Inſtit. de oblig. ex conſenſ. & l. 2. §. 1. ff. de oblig. & actionib.*

Secundò, Juſtinian. Imp. diligentem obſervationem in ordinandis teſtamentis generaliter militibus remiſit, *Inſtit. de militari teſtament. in princ.* Milites ergo nulli tenentur pro forma ſpecialiter duos rogare teſtes. Non enim eſſet generaliter remiſſa militibus diligens obſervatio in ordinandis teſtamentis, ſi deberent, qui in caſtris, non in conflictu ſunt, pro forma ſpecialiter teſtes duos rogare, quãdo ſuprema ſua ordinare volunt.

Tertiò, milites nullam teſtamentorum ſolennitatem obſervare tenentur, *dict. princ. Inſtit. de militari teſtament. ibi, neque aliam teſtamentorum ſolennitatem obſervarint;* Sed pro

forma

forma duos rogatos adhibere teſtes, eſt ſolennitas. *l. qui teſtamento. 20. §. Et veteres, ibi, eos, qui propter ſolennia teſtamenti adhibentur. ff. Qui teſtament. facer. poſſ.* Quicquid enim jus civile in actu aliquo, præter ea, quæ juris naturalis, vel gentium ſunt, de ſubſtantia requirit, id ſolenne eſt. *l. nec ex prætorio. 27. ibi, nec ex ſolenni juri. ff. de Regul. jur.* Ergo milites, etiam extra aciem conſtituti, duos pro forma ſpecialiter rogare teſtes ad teſtamenti factionem non tenentur.

Quartò, ſi milites in caſtris degentes, duos pro forma teſtes ſpecialiter rogare juberentur, cùm ſuprema ſua ordinare volunt, non eſſet ipſis libera teſtamenti factio conceſſa. Sed conceſſa ipſis eſt libera teſtamenti factio. *dict. leg. 1. ibi, liberam teſtamenti factionem. ff. de militari teſtament.* Ergo non jubentur pro forma duos ſpecialiter ad teſtamenti factionem teſtes rogare.

Quintò, milites quoquo modo velint, teſtari poſſunt. *l. 3. ibi, quoquo modo velint. C. de teſtament. militis, & dict. leg. 1. in princ. ibi, quomodo volent. ff. eodem titul.* Ergo ſi volent teſtari abſque ullis ſpecialiter rogatis teſtibus liberum illis hoc erit.

Poſtremò juris conditores nolunt, ut ullius militis in expeditionibus occupati teſtamentum in controverſiam aliquam, propter

omiſſam quandam formam deducatur, *d. l. 1. ibi, quæ poſſint in controverſiam deduci. ff. de teſtament. militis.* Ergo abſque ullis ſpecialiter rogatis teſtibus ſuprema ſua ordinare poſſunt, nec teſtamenta eorum in controverſiam deduci debent, ſi iis duo teſtes ſpecialiter rogati adhibiti non fuerint. Atque hanc ſententiam contra communem tenet etiam Ferdinand. Vaſquius. *Tractat. de ſucceſſ. lib. 3. de ſucceſſionum creat. §. 24 num. 15. & lib. 2. §. 12. num. 44. item 45.* Item Viglius *in dict. §. planè, num. 5. Inſtit. de militari teſtam.* & ibidem Weſenbec. *num. 1.* Andr. Tiraq. *de Privilegio piæ cauſæ, Privileg. 3. circ. finem.*

Non obſtat huic concluſioni textus. *§. planè, convocatis ad hoc hominibus. Inſtit. de militari teſtament.* & text. *l. Divus. 24. ibi, convocatis ad hoc hominibus. ff. de teſtament. militis.* Hi enim loci intelligendi non ſunt de forma teſtandi, quaſi teſtes de forma ſubſtantiali convocari debeant à milite, ſed tantùm de legitima rei geſtæ probatione habenda accipi debent. ſicuti præcedentia abundè arguunt verba, hæc ſcilicet: Sic intelligi debet, ut utique prius conſtare debeat, teſtamentum factum eſſe. Inde ſtatim concludit eo loco Trajanus Imperator, ad unam probationis ſpeciem, quæ eſt de teſtibus. Si ergo, inquit, miles convocatis ad hoc hominibus, ut volunta-

luntatem ſuam teſtaretur, ita loquutus eſt, ut declararet, quem vellet ſibi heredem eſſe, & cui libertatem tribueret, poteſt videri ſine ſcripto hoc modo teſtatus.

Certum eſt, quò legitimis probationibus oſtendi debeat, militem teſtamentum feciſſe. *l. Lucius. 40. in princ. ff. de teſtament. milit.* Oſtendi autem id poſſe, indicat Trajanus Imperator idoneis teſtibus, ut hominibus, quos miles, cùm teſtari vellet, convocavit. Unde ſi alio legitimo modo teſtamentum militis probaretur, veluti ſcripto militis qualicunque, quod conſtet ab eo profectum, certè teſtamentum ejus valeret. 13

Militem teſtari voluiſſe, duobus potiſſimum modis conſtare & oſtendi poſſe, arguit *dict. l. Divus. 24. ff. de teſtament. milit. & dict. §. planè. Inſtitut. de milit. teſtament.* Uno modo, ſi qualicunque ſcriptura teſtatur, quod etiam præclarè indicat text. *leg. licet. 19. C. de pactis*, altero modo, ſi coram convocatis hominibus, ultimam ſuam voluntatem declaret. Priorem modum ſignificant illi textus his verbis: *quod & ſine ſcriptura.* Poſteriorem modum oſtendunt illis verbis: convocatis ad hoc hominibus. Ubi autem de militis teſtamento ſcriptura non extat, duobus teſtibus ultima ejus voluntas probanda eſt. *l. ubi numerus teſtium. 12. ff. de teſtibus.* 14

15 Denique ſciendum eſt, quòd verba narrativè tantùm, non diſpoſitivè poſita, nihil diſponant, nihil probent, nihil ad ſolidum fundamentum conſtituant, Jaſon *in l.un.n.22. Cod. Quando non petent.part.* Idem Jaſon *in l. licet. nu.9. verſ. ſecund. quia ex narratione facti. C. de pact.* Curt. Jun. *conſil.59.num.5. & conſil.123. num. 6.* Tiraquell. *in l. ſi unquam, in verb. libertis, num. 37. C. de revocand. donat.* Jacob. Menoch. *de recuperand. poſſeſſ. Remed.1. quæſt. 49. num. 435. mihi fol. 318.* Sed *in dict. §. planè. Inſtitut. de milit. teſtament.* & *in dicta leg. Divus. ff. de ſtament. milit.* non diſpoſitivè, ſed narrativè poſita ſunt hæc verba: Si ergo miles de cujus bonis apud te quæritur, convocatis ad hoc hominibus, ut voluntatem ſuam teſtaretur, ita loquutus eſt, ut declaret, quem vellet ſibi heredem eſſe, & cui libertatem tribueret, poteſt videri ſine ſcripto, hoc modo eſſe teſtatus, & voluntas ejus rata habenda eſt. Narrativa, inquam, hæc verba ſunt, non diſpoſitiva. Repetit enim Legiſlator facti ſpeciem, de qua lis & controverſia erat coram Statilio Severo Judice: qui cùm dubitaret de jure illius facti, narravit illud Imperatori Trajano, eumque ſuper illa facti ſpe-
16 cie conſuluit de jure; Sicuti † Judices de jure dubitantes, conſulere Principes & Præſides debent, qui ipſis de jure reſpondere ſolent, *leg. eum quem. 79. §. 1. ff. de Iudic.* Novell. 115.

vell. 115. cap. 1. & leg. 1. Cod. de legib. quod tamen jus ſublatum videtur *per Novell. 125.* Et quòd Trajanus Imperator facti ſpeciem dictis locis repetat, narretque, abunde arguunt illa verba: *de cujus bonis apud te quæritur.* Nullum ergo certum & ſolidum fundamentum inde produci poteſt, ad firmandam eam communem ſententiam, qua volunt Interpretes, quòd miles extra diſcrimen belli, in caſtris tantum conſtitutus, teneatur teſtamenti factioni adhibere teſtes duos ad hoc ſpecialiter rogatos.

Communis tamen opinio illa in noviſſimam legem tranſiit Reichs Abſchied zu Cöln/ *de Anno 1512. pag. 104.* §. Und ſollen die Notarien/ *verſ.* Aber die Ritter.

Quòd ſi autem miles ad teſtamenti factionem quoſdam homines convocet, licèt illi tales ſint, ut pagani teſtamento adhiberi nequeant: tamen ſufficiunt in militis teſtamento, ex privilegio militum. 17
Nam peregrini in pagani teſtamento teſtes eſſe non poſſunt: cum illis enim teſtamenti factio non eſt, *leg. 1. Codic. de hered. inſtitut.* Militis tamen teſtamento rectè adhibentur, ut ſentit Ferdinand. Vaſquius *in Tractat. de ſucceſſ. progreſſu. §. 20. numer. 10.* Mulier item, quæ, ut ſuprà oſtendi, non admittitur ad pagani teſtamentum, mili-

militis teſtamento non injuria adhibetur. Item Vaſquius *dict.* §. *20. num. 9. & libr. 2. de ſucceſſ. creat.* §. *12. num. 44.* quò facit, *quod in d.* §. *planè. Inſtitut. de militari teſtam. & dict. l. Divus. 24. ff. de teſtament. milit.* dicitur convocatis hominibus militem ſuam voluntatem teſtari poſſe. Homo enim nomen generale eſt, & complectitur utrumque ſexum, maſculinum & fœmininum. *l. hominis. 152. ff. de verb. ſignificat.*

18 Non eſt etiam neceſſum, ut teſtes, ſi quos adhibeat miles, in ipſius ſint conſpectu, Vaſqui. *dict. lib. 2. de ſucceſſ. progreſſu.* §. *20. numer 3.*

19 Reliquæ item ſolennitates, de ſubſcriptione, & ſignorum appoſitione, haudquaquam in militis teſtamento neceſſariæ ſunt. *Inſtitut. de milit. teſtament. in princip. ibi, neque aliam teſtamentorum ſolennitatem obſervaverint.*

20 Poſtremò ſi miles per nuncupationem teſtatur, non opus eſt, ut teſtes totius teſtamenti tenorem perceperint, ut ſcribit Vaſquius *dict. libr. 2. de ſucceſſ. progreſſu.* §. *20. numer. 6.* unde licet teſtes non aſſequantur per omnia militem teſtantem, tamen id non vitiabit ejus totum teſtamentum, ſed relicta in eo, de quibus deponunt teſtes, præſtanda ſunt, *per l. 3. ff. de teſtament. milit.* & ea, quæ ſcri-

ſcribit Tiraquell. *de privileg. pia cauſa, privileg. 7.* facit quoque hæc ratio, quòd militis voluntas ultima quoquo modo declarata fuerit, rata eſſe debet. *dict. leg. in princ. ff. de teſtament. milit.*

CAP. XXIII.

De Teſtamentariis militum Privilegiis, quæ ad diſpoſitionis & actus teſtamentarii continuationem pertinent.

SUMMARIA.

1. *PAganus uno contextu actus teſtari debet, nec immiſcere alienum actum.*
2. *Miles teſtamentum condere poteſt etiam alieno actu interpoſito.*

PRIMUM GENUS PRIVILEGIORUM militarium, quæ diſpoſitionem teſtamentariam concernunt, in heredum Inſtitutione, & teſtium adhibitione ejuſmodi eſt: Alterum nunc ſequitur in diſpoſitionis & actus teſtamentarii continuatione, & ejuſdem infirmatione. Solenne teſtamenti pagani eſt, quòd uno contextu diſpoſitio teſtamentaria fieri

fieri debet. Unde alienus actus intermiſceri non debet, nec poteſt: Et omnes teſtes ſimul manere oportet, donec ſuprema conteſtatio perfecta ſit. Sed & hæc ſolennitas militibus in ordinandis teſtamentis, propter eorum imperitiam, & ſimplicitatem remiſſa eſt.

1 PAGANUM uno contextu actus teſtari oportet, ita ut nullus alienus actus, qui ad teſtamenti factionem non pertinet, intermiſceatur, *l. heredes palàm. 21. §. fin. ff. Qui teſtament. facer. poſſ. leg. hac conſultiſsima. 8. Codic. eod. tit. l. cum antiquitas. 28. Codic. de teſtamentis.* Nec ut teſtes, qui propter ſolennia teſtamenti adhibentur, diſcedant, donec ſuprema conteſtatio peragatur, *l. qui teſt. 20. §. & veteres. ff. Qui teſtament. fac. poſſ.* Atque ita omnia uno eodemque tempore fieri debent, *dict. l. hac conſultiſsima. C. qui teſtament. fac. poſſ.*

2 Sed quia militis teſtamentum ſine ullis ſolennitatibus factum valet, *Inſtitut. titul. de milit. teſtament. in princip. ibi, neque aliam teſtamentorum ſolennitatem obſervaverint, & leg. 1. ff. de teſtament. milit. leg. penult. Cod. eod. titul.* Ideò hæc etiam ſolennitas militibus remiſſa eſt, quò facit textus *l. caſus majoris. 8. Cod. de*

teſta-

teſtament. & ſcribit Ferdinand. Vaſquius *tract. ſuo de ſucceſſionum progreſſu, libr. 2. §. 20. numer. 4.*

CAP. XXIV.

De Privilegiis militum teſtamentariis, quæ ad teſtamenti infirmationem pertinent.

SUMMARIA.

1. PAgani teſtamentum nuda eius voluntate non infirmatur.
2. Modi quibus infirmatur pagani teſtamentum.
3. Militis teſtamentum infirmatur nuda ipſius voluntate.
4. Invito etiam pagano certis modis infirmatur eius teſtamentum.
5. Ipſo iure tollitur pagani teſtamentum duobus modis; veluti cum rumpitur, vel in irritum conſtituitur.
6. Rumpi dicitur teſtamentum agnatione ſui heredis, & ſucceſſione nepotis in locum ſui heredis, & adoptione.
7. In irritum conſtituitur pagani teſtamentum capitis deminutione: Defectu heredis, querela inofficioſi teſtamenti, & petitione bonorum poſſeſſionis contra tabulas.
8. Militis teſtamentum non rumpitur agnatione poſtumi, neque arrogatione filii, neque ſucceſſione in locum filii ſui heredis, neque capitis deminutione minima, neque inofficioſi teſtamenti querela, neque bonorum poſſeſſione contra tabulas.
9. Militis teſtamentum infirmatur etiam miſſione ignominioſa, & quidem confeſtim: Item honeſta miſſione, ſed elapſo poſt miſſionem anno.

PAGA-

PAGANI TESTAMENTUM ut ex nuda ejus voluntate non infirmatur: ita licèt nolit infirmari ſuum teſtamentum, tamen contra ejus voluntatem certis modis jure communi tollitur. At militis teſtamentum nuda ipſius voluntate infirmatur, & ſi is teſtamentum ſuum irritum eſſe nolit, nullus caſus, poſtea interveniens, teſtamentum infirmabit, niſi lapſus anni poſt ejus miſſionem.

1 TESTAMENTUM pagani, quamvis ille infirmatum id velit, tamen nuda ejus voluntate non reſcinditur, ſi nihil aliud fecerit. §. *ex eo autem. Inſtitut. tit. Quibus mod. teſtament. infirmat.* Quia enim nuda voluntate non conſtituitur teſtamentum pagani. §. *ultim. verſ. neque ex nuda voluntate; Inſtitut. dict. titul.* Idcircò nec nuda voluntate tollitur. Nam ſecundum naturam eſt, ut iiſdem modis quid ſolvatur, quibus conſtituitur. *l. nihil tam naturale, 1. ferè. ff. de Reg. Iur.*

2 Sed tollitur pagani teſtamentum ipſo volente vel reſciſſione tabularum, ut ſi teſtator tabulas ipſas incidat, rumpat, frangat, *l. penultim. C. de teſtament. l. penult. §. alt. ff. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tab. l. 1. §. ſed conſulto. ff. de iis,*

quæ in teſtament. del. l. ultim. de injuſto, rupt. irrit. fact. teſtament. vel tollitur reſignatione, ut ſi teſtator teſtamentum reſignet, hoc eſt, ſigna amoveat, aut turbet, *leg. penult. Cod. de teſtament. l. ſi teſtamentum, l. ad teſtium. §. ſi ſigna. ff. Qui teſtament. facer. poſſ.* Vel tollitur deletione, ut ſi teſtator teſtamentum inducat, aut obliterando ſcripturam, aut cancellando. *dict. leg. §. ſed conſulto. l. 2. in princip. ff. de his, quæ in teſtament. delentur. leg. 1. §. ſi heres. ff. Si tab. teſtament. non extab.* Aut tollitur alio teſtamento jure perfecto. *l. 1. l. 2. ff. de injuſt. rupt. irrito fact. teſtament. §. poſteriore quoque. Inſtitut. Quibus modis teſtament. infir.* Aut tollitur ſimplici voluntatis revocatione coram teſtibus, non minùs, quàm tribus; aut apud acta alicujus judicis facta, & ex illo tempore decennium interceſſerit. *l. ſancimus. C. de teſtamentis.*

At militis teſtamentum abſq; hujuſmodi factis nuda ejus voluntate tollitur. *l. in fraudem. 15. §. 1. ff. de teſtament. milit.* 3

Porrò, Pagano etiam invito teſtamentum ipſius certis quibuſdam modis infirmatur: quod fit vel ipſo jure, vel facto præteritorum, aut exheredatorum. 4

Ipſo jure teſtamentum pagani tollitur duobus modis; veluti cùm rumpitur, & in irritum conſtituitur. *Inſtitut. Quibus modis te-* 5

6 *ſtament. infirmantur.* † Rumpi dicitur teſtamentum, aut agnatione ſui heredis, aut quaſi agnatione. *leg. 1. ff. de injuſt. rupt. irrito fact. teſtament. & §. 1. ibi. quaſi agnatione ſui heredis. Inſtit. Quib. modis teſtament. infir.* Agnatione ſui heredis, veluti ſi condito teſtamento, naſcatur teſtatori ſuus heres, quem teſtamento præteriit. *§. poſthumi. Inſtitut. de exheredat. liber. leg. 3. 4. & 5. ff. de injuſt. rupt. irrit. fact. teſtament.* Quaſi agnatione infirmatur teſtamentum, vel ſucceſſione in locum priorum ſuorum heredum, vel adoptione. Succeſſione, veluti cùm nepos tempore teſtamenti aviti jam natus, itemque ſubjectus poteſtati avitæ, quem tamen pater, & ipſe filiusfamil. eodem tempore, gradu præcedit, præteritus eſt teſtamento avi, deinde vivo avo filius moritur. Filio namque ita mortuo, nepos quidem non naſcitur avo, utpotè jam antè natus, ſed ſuccedens in locum filii ſui heredis, efficitur avo ſuus heres, quaſi ille recens natus eſſet, & rumpit teſtamentum avi. *§. poſthumorum. Inſtitut. de exherdat. liber. l. poſthumorum. ff. de injuſto rupt. irrit. fact. teſtam* Adoptione infirmatur teſtamentum pagani, ſi teſtator poſt teſtamentum factum, aliquem ſibi arrogat, aut cùm parens naturalis eſſet, adoptat. Si enim filius adoptivus incipit eſſe in poteſtate adoptivi

patris,

patris, & ſi gradu primo eſt, ſuus heres adoptivo patri, quaſi naturali quadam agnatione teſtamentum pagani rumpitur, ſi is, qui adoptatus eſt, præteritus fuit. §. 1. *Inſtitut. Quibus modis teſtament. infir.*

Porrò in irritum conſtituitur teſtamentum pagani aut capitis diminutione. §. *alio autem modo, Inſtitut. dict. tit. aut heredis defectu. l. penult. §. 1. ff. de bonor. poſſ. contra tab. l. 1. ff. de injuſt. rupt. irrit. fact. teſtam.* Capitis deminutio non tantùm maxima, aut media, ſed & minima irritum facit pagani teſtamentum. *l. ſi quis filio. 6 §. irritum fit teſtamentum, & §. ſeqq. ff. de injuſt. rupt. irrito fact. teſtament. §. non tamen per omnia, verſ. Nam ſi ideò. Inſtit. tit. Quibus modis teſtament. infirm.* Defectu heredis fit irritum teſtamentum, cùm nemo ex teſtamento heres exiſtit. *d. l. penult. §. 1. ff. de bonorum poſſeſſ. contra tab. & l. 1 ff. de injuſt. rupt. irrit. fact. teſtament.* Cæterùm, pagani teſtamentum facto præteritorum aut exheredatorum infirmari dicimus, cùm tollitur vel querela inofficioſi teſtamenti, vel bonorum poſſeſſione contra tabulas, Cujac. *in leg. 1. circa finem. ff. de injuſt. rupt. irrit. fact. teſtament §. emancipatus, Inſtitut. de exheredat. lib. l. cum emancipatus. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab.* Donell. *libr. 6. Commentar. de jure civil. cap. 6.*

8 Sed nullo horum modorum, excepta capitis deminutione maxima & media, excepto item defectu heredis, tollitur aut infirmatur teſtamentum militis. Non enim rumpitur agnatione poſthumi, modò miles, cùm præterijt poſthumum, prægnantem eſſe uxorem ſciverit. *l. ſi cùm. 10. Cod. de teſtament. milit.* Vel ignoraverit quidem prægnantem uxorem, hoc tamen animo fuit, ut vellet, quiſquis ſibi naſceretur, exheredem eſſe. *l. qui jure. 7. ff. de teſtament. militis.* Non rumpitur etiam militis teſtamentum quaſi agnatione, veluti ſi miles arrogaverit filium, nepoſvé ſucceſſerit in locum filii. *l. idem eſt. 8. ff. dict. titul.* Similiter teſtamentum militis non fit irritum capitis diminutione militis minima: veluti ſi miles filiusfamil. in adoptionem datus ſit à patre, aut paterfamil. cùm eſſet, ſe arrogandum dederit. *l. miles filiusfamil. 22. & l. ſeq. ff. de teſtam. milit.* Diverſum eſt, ſi maximam aut mediam capitis deminutionem paſſus ſit miles; niſi ex militari delicto damnatus fuerit, & velit de novo teſtamentum ſuum valere. Nam ita recenti voluntate redit teſtamentum. *l. ſi quis. 6. §. ſed etſi quis. ff. de injuſt. rupt. irrit. fact. teſtament.* Poſtremò querela inofficioſi teſtamenti non conceditur contra militis teſtamentum. *l. ſi inſtituta. 27. §. de inofficioſo. l. Papinianus. 8. §. ſi quis in militia.*

ff. de

ff. de inoffic. teſtament. l. de inofficioſo. 9. leg. teſtamentum militis. 24. l. ultim. in princip. Cod. eodem titul. leg. ultim. Cod. Qui teſtam. facer. poſſ. Neque datur contra tabulas militares bonorum poſſeſſio contra tabulas. *l. nam in bona. 30. ff. de teſtam milit.*

Quamvis autem invito milite ejus teſtamentum non infirmetur; tamen poſt honeſtam vel cauſariam ipſius miſſionem elapſo anno valere deſinit, etiam ipſo diſſentiente. *§. ſed hactenus. Inſtitut. de teſtament. militis, l. quod conſtitutum eſt. 21. & l. quod dicitur. 38. in princip ff. de teſtament. militis.* Quibus locis licet non di inguatur inter miſſiones, intelligenda tamen ſunt, de honeſta & cauſſaria miſſione, non etiam de miſſione ignominioſa. Nam qui ignominiæ cauſa miſſi ſunt, eorum teſtamenta ſtatim jure militari valere deſinunt; quippe cùm privilegium præmii loco tributum ſit merentibus ſtipendia, *l. teſtamenta. 26. ff. de teſtament. militis.* 9

Quid verò ſi intra annum quidem poſt miſſionem deceſſerit miles, conditio autem heredi adſcripta poſt annum extiterit, valeatné teſtamentum quaſi militis in quæſtionem vocatur? Et valere omninò juris eſt manifeſti. *l. Quod dicitur 38. ff. de teſtam. milit. & §. Sed hactenus, verſ. Quid ergo, Inſtitut. de militari teſtament.*

Cap. XXV.

De Privilegiis militum, quæ ad codicillorum jus, & donationem mortis cauſa, tum etiam pactum de futura ſucceſſione reciprocum, pertinent.

Summaria.

1. *Pagani codicillis neque dari, neque confirmari, neque adimi directò poteſt hereditas.*
2. *Paganus directò ſubſtituere codicillis nequit.*
3. *Miles codicillis directò heredem inſtituere, & ſubſtituere, ac hereditatem adimere poteſt.*
4. *Codicillum qui facit paganus, uno eodemque tempore teſtes quinque adhibere debet; qui ſe etiam ſubſcribere jubentur.*
5. *In militis teſtamento diverſis temporibus adhiberi teſtes, illique ſe ſubſcribere poſſunt.*
6. *Filiusfamil. paganus de caſtrenſi peculio mortis cauſa donans quinque teſtes adhibere jubetur, non autem ſi miles ſit.*
7. *Pactum de futura ſucceſſione reciprocum valet inter milites.*

Hactenus de Militum Teſtamentariis privilegiis: Reſtat, ut diſpiciamus de privilegiis ipſorum, quæ ad jus codicillorum, & donationem mortis cauſa pertinent.

Paganus codicillis hereditatem directò neque dare, neque adimere poteſt. At-

Atque non aliter ejus codicilli valent, quàm ſi teſtibus quinque uno eodemque tempore adhibitis facti fuerint: Qui teſtium numerus etiam in donatione cauſa mortis ab eo facta, uno eodemque tempore requiritur. At miles codicillis directò & dare, & adimere hereditatem poteſt: poteſt etiam abſque ullis teſtibus, ut codicillos, ſic & donationem mortis cauſa facere; tum denique de mutua ſucceſſione cum ſuo commilitone paciſci.

Codicillis pagani hereditas directò, neque dari, neque confirmari, neque adimi poteſt. §. *codicillis autem. Inſtitut. de codicill. l. quòd per manus. 10. ff. de jure codicillor. leg. ſi idem. Codic. eod. titul. leg. penultim. §. ſed cùm. Codic. de neceſſar. (ſervis) heredib. inſtituend.* 1

Et quod de hereditate danda dico, intelligendum eſt non tantùm de heredis inſtitutione, ſed & ſubſtitutione heredum. *leg. Divi. 6. in princip. ff. de jure codicill.* 2

Miles tamen codicillis ſuis heredes directò inſtituere, & ſubſtituere, & heredita- 3

tem adimere poteſt. *leg. militis codicillis. 36. in princip. ff. de jure codicillor.*

4 Eſt & illud de ſolennitate codicillorum, quod Paganus uno eodemq; tempore teſtes quinque ſuis codicillis adhibere debet, quos teſtes etiam ſubnotationem ſuam codicillis accommodare oportet. *l. ult. in fin. Codic. de codicill.*

5 Verùm hæ ſolemnitates militibus remiſſæ ſunt: quippe cùm eorum teſtamenta iis ſubjecta non ſint, ut ſuprà ſuo loco probavi. *per l. 1. ff. de teſtament. milit. leg. 3. Cod. eod. tit. l. licet. Cod. de pact. Inſtit. de milit. teſtament. in princip.*

6 Adhæc paganus filiusfamil. licèt de caſtrenſi, vel quaſi caſtrenſi peculio, etiam abſque patris ſui conſenſu donare etiam mortis cauſa poſſit, *leg. filiusfamil. 17. §. fin. ff. de donat.* Ipſi tamen mortis cauſa donationi, teſtes quinque uno eodemque tempore adhibere tenetur; quos teſtes etiam ſe ſubſcribere donationis inſtrumento oportet. *dict. leg. ultim. §. fin. Cod. de codicillis, & leg. ult. Cod. de donat. mortis cauſa.* At hæ ſolennitates de quinque teſtium adhibitione, & eorum ſubſcriptione militibus donationem mortis cauſa facientibus planè remiſſæ ſunt, cùm illis ſine ullis ſolennitatibus teſtari liberum ſit, uti ſuprà ſatis ſuperque oſtendi.

Deni-

Denique licet inter privatos jure ſcripto pactum de futura ſucceſſione reciprocum non valeat; valet tamen in vim ultimæ voluntatis inter milites. *l. licet. 19.* ubi Dd. C. *de pactis.* Quinimo valet inter milites pactum hoc, licet non ſit reciprocum, eò quod ratio *d. l.* licet, generalis eſt, omnia pacta æquè comprehendens. Atque ita contra alios docet Hartman, Piſtoris, *quæſt. 2 num. 36. lib. 4.*

Sed an pactum de ſuccedendo valeat quoque inter patrem & filium, in vim ultimæ voluntatis, quæſtionis eſt dubiæ? Negativa de jure verior eſt, *per l.* Pactum quod dotali C. *de pactis, & l. pactum dotali* C. *de collat.* *l. ult. ff. de ſuis & legit.* Hartman. Piſtoris, *dict. quæſt. 2. num. 38.*

Perperam quoque porrigunt Dd. hoc militum Privilegium ad Nobiles, Hartman. Piſtoris, *dict. quæſt. 2. num. 37. & quæſt. 3. num. 5.*

CAP. XXVI.

An milites noſtri temporis veterum militum Privilegiis fruantur.

SUMMARIA.

1. *DVo ſunt militum genera. Sunt armati milites, ſunt item milites togati.*
2. *Armati milites qui ſint.*

PAGANI TESTAMENTUM ut ex nuda ejus voluntate non infirmatur: ita licèt nolit infirmari ſuum teſtamentum, tamen contra ejus voluntatem certis modis jure communi tollitur. At militis teſtamentum nuda ipſius voluntate infirmatur, & ſi is teſtamentum ſuum irritum eſſe nolit, nullus caſus, poſtea interveniens, teſtamentum infirmabit, niſi lapſus anni poſt ejus miſſionem.

1 TESTAMENTUM pagani, quamvis ille infirmatum id velit, tamen nuda ejus voluntate non reſcinditur, ſi nihil aliud fecerit. §. *ex eo autem. Inſtitut. tit. Quibus mod. teſtament. infirmat.* Quia enim nuda voluntate non conſtituitur teſtamentum pagani. §. *ultim. verſ. neque ex nuda voluntate, Inſtitut. dict. titul.* Idcircò nec nuda voluntate tollitur. Nam ſecundum naturam eſt, ut iiſdem modis quid ſolvatur, quibus conſtituitur. *l. nihil tam naturale, 1. ferè. ff. de Reg. Iur.*

2 Sed tollitur pagani teſtamentum ipſo volente vel reſciſſione tabularum, ut ſi teſtator tabulas ipſas incidat, rumpat, frangat, *l. penultim. C. de teſtament. l. penult. §. ult. ff. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tab. l. 1. §. ſed conſulto. ff. de iis,*

quo

quæ in teſtament. del. l. ultim. de injuſto, rupt. irrit. fact. teſtament. vel tollitur reſignatione, ut ſi teſtator teſtamentum reſignet, hoc eſt, ſigna amoveat, aut turbet, *leg. penult. Cod. de teſtament. l. ſi teſtamentum; l. ad teſtium. §. ſi ſigna. ff. Qui teſtament. facer. poſſ.* Vel tollitur deletione, ut ſi teſtator teſtamentum inducat, aut obliterando ſcripturam, aut cancellando. *dict. leg. §. ſed conſulto. l. 2. in princip. ff. de his, quæ in teſtament. delentur. leg. 1. §. ſi heres. ff. Si tab. teſtament. non extab.* Aut tollitur alio teſtamento jure perfecto. *l. 1. l. 2. ff. de injuſt. rupt. irrito fact. teſtament. §. poſteriore quoque. Inſtitut. Quibus modis teſtament. infir.* Aut tollitur ſimplici voluntatis revocatione coram teſtibus, non minus, quàm tribus; aut apud acta alicujus judicis facta; & ex illo tempore decennium interceſſerit. *l. ſancimus. C. de teſtamentis.*

At militis teſtamentum abſq; hujuſmodi 3 factis nuda ejus voluntate tollitur. *l. in fraudem. 15. §. 1. ff. de teſtament. milit.*

Porrò, Pagano etiam invito teſtamentum 4 ipſius certis quibuſdam modis infirmatur: quod fit vel ipſo jure, vel facto præteritorum, aut exheredatorum.

Ipſo jure teſtamentum pagani tollitur 5 duobus modis; veluti cùm rumpitur, & in irritum conſtituitur. *Inſtitut. Quibus modis te-*

 ſtament.

6 *ſtament. infirmantur.* † Rumpi dicitur teſtamentum, aut agnatione ſui heredis, aut quaſi agnatione. *leg. 1. ff. de injuſt. rupt. irrito fact. teſtament. & §. 1. ibi. quaſi agnatione ſui heredis. Inſtit. Quib. modis teſtament. infir.* Agnatione ſui heredis, veluti ſi condito teſtamento, naſcatur teſtatori ſuus heres, quem teſtamento præteriit. §. *poſthumi. Inſtitut. de exheredat. liber. leg. 3. 4. & 5. ff. de injuſt. rupt. irrit. fact. teſtament.* Quaſi agnatione infirmatur teſtamentum, vel ſucceſſione in locum priorum ſuorum heredum, vel adoptione. Succeſſione, veluti cùm nepos tempore teſtamenti aviti jam natus, itemque ſubjectus poteſtati avitæ, quem tamen pater, & ipſe filiusfamil. eodem tempore, gradu præcedit, præteritus eſt teſtamento avi, deinde vivo avo filius moritur. Filio namque ita mortuo, nepos quidem non naſcitur avo, utpotè jam antè natus, ſed ſuccedens in locum filii ſui heredis, efficitur avo ſuus heres, quaſi ille recens natus eſſet, & rumpit teſtamentum avi. §. *poſthumorum. Inſtitut. de exherdat. liber. l. poſthumorum. ff. de injuſto rupt. irrit. fact. teſtam* Adoptione infirmatur teſtamentum pagani, ſi teſtator poſt teſtamentum factum, aliquem ſibi arrogat, aut cùm parens naturalis eſſet, adoptat. Si enim filius adoptivus incipit eſſe in poteſtate adoptivi patris,

patris, & ſi gradu primo eſt, ſuus heres adoptivo patri, quaſi naturali quadam agnatione teſtamentum pagani rumpitur, ſi is, qui adoptatus eſt, præteritus fuit. §. 1. *Inſtitut. Quibus modis teſtament. infir.*

Porrò in irritum conſtituitur teſtamentum pagani aut capitis diminutione. §. *alio autem modo, Inſtitut. dict. tit. aut heredis defectu. l. penult. §. 1. ff. de bonor. poſſ. contra tab. l. 1. ff. de injuſt. rupt. irrit. fact. teſtam.* Capitis deminutio non tantùm maxima, aut media, ſed & minima irritum facit pagani teſtamentum. *L. ſi quis filio. 6 §. irritum fit teſtamentum, & §. ſeqq. ff. de injuſt. rupt. irrito fact. teſtament. §. non tamen per omnia, verſ Nam ſi ideò. Inſtit. tit. Quibus modis teſtament. infirm.* Defectu heredis fit irritum teſtamentum, cùm nemo ex teſtamento heres exiſtit. *d. l. penult. §. 1. ff. de bonorum poſſeſſ. contra tab. & l. 1 ff. de injuſt. rupt. irrit. fact. teſtament.* Cæterùm, pagani teſtamentum facto præteritorum aut exheredatorum infirmari dicimus, cùm tollitur vel querela inofficioſi teſtamenti, vel bonorum poſſeſſione contra tabulas, Cujac. *in leg. 1. circa finem. ff. de injuſt. rupt. irrit. fact. teſtament §. emancipatus, Inſtitut. de exheredat. lib. l. cum emancipatus. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab.* Donell. *libr. 6. Commentar. de jure civil. cap. 6.*

8 Sed nullo horum modorum, excepta capitis deminutione maxima & media, excepto item defectu heredis, tollitur aut infirmatur teſtamentum militis. Non enim rumpitur agnatione poſthumi, modò miles, cùm præteriit poſthumum, prægnantem eſſe uxorem ſciverit. *l. ſi cùm. 10. Cod. de teſtament. milit.* Vel ignoraverit quidem prægnantem uxorem, hoc tamen animo fuit, ut vellet, quiſquis ſibi naſceretur, exheredem eſſe. *l. qui jure. 7. ff. de teſtament. militis.* Non rumpitur etiam militis teſtamentum quaſi agnatione, veluti ſi miles arrogaverit filium, nepoſvé ſucceſſerit in locum filii. *l. idem eſt. 8. ff. dict. titul.* Similiter teſtamentum militis non fit irritum capitis diminutione militis minima: veluti ſi miles filiusfamil. in adoptionem datus ſit à patre, aut paterfamil. cùm eſſet, ſe arrogandum dederit. *l. miles filiusfamil. 22. & l. ſeq. ff. de teſtam. milit.* Diverſum eſt, ſi maximam aut mediam capitis deminutionem paſſus ſit miles; niſi ex militari delicto damnatus fuerit, & velit de novo teſtamentum ſuum valere. Nam ita recenti voluntate redit teſtamentum. *l. ſi quis. 6. §. ſed etſi quis. ff. de injuſt. rupt. irrit. fact. teſtament.* Poſtremò querela inofficioſi teſtamenti non conceditur contra militis teſtamentum. *l. ſi inſtituta. 27. §. de inofficioſo. l. Papinianus. 8. §. ſi quis in militia. ff. de*

ff. de inoffic. teſtament. l. de inofficioſo 9. leg. teſtamentum militis. 24. l. ultim. in princip. Cod. eodem titul. leg. ultim. Cod. Qui teſtam. facer. poſſ. Neque datur contra tabulas militares bonorum poſſeſſio contra tabulas. *l. nam in bona. 30. ff. de teſtam milit.*

Quamvis autem invito milite ejus teſtamentum non infirmetur; tamen poſt honeſtam vel cauſariam ipſius miſſionem elapſo anno valere deſinit, etiam ipſo diſſentiente. *§. ſed hactenus. Inſtitut. de teſtament. militis, l. quod conſtitutum eſt. 21. & l. quod dicitur. 38. in princip ff. de teſtament. militis.* Quibus locis licet non di inguatur inter miſſiones, intelligenda tamen ſunt, de honeſta & cauſſaria miſſione, non etiam de miſſione ignominioſa. Nam qui ignominiæ cauſa miſſi ſunt, eorum teſtamenta ſtatim jure militari valere deſinunt; quippe cùm privilegium præmii loco tributum ſit merentibus ſtipendia. *l. teſtamenta. 26. ff. de teſtament. militis.* 9

Quid verò ſi intra annum quidem poſt miſſionem deceſſerit miles, conditio autem heredi adſcripta poſt annum extiterit, valeatné teſtamentum quaſi militis in quæſtionem vocatur? Et valere omninò juris eſt manifeſti. *l. Quod dicitur 38. ff. de teſtam. milit. & §. Sed hactenus, verſ. Quid ergo, Inſtitut. de militari teſtament.*

Cap. XXV.

De Privilegiis militum, quæ ad codicillorum jus, & donationem mortis cauſa, tum etiam pactum de futura ſucceſſione reciprocum, pertinent.

Summaria.

1. *Pagani codicillis neque dari, neque confirmari, neque adimi directò poteſt hereditas.*
2. *Paganus directò ſubſtituere codicillis nequit.*
3. *Miles codicillis directò heredem inſtituere, & ſubſtituere, ac hereditatem adimere poteſt.*
4. *Codicillum qui facit paganus, uno eodemque tempore teſtes quinque adhibere debet; qui ſe etiam ſubſcribere jubentur.*
5. *In militis teſtamento diverſis temporibus adhiberi teſtes, illique ſe ſubſcribere poſſunt.*
6. *Filiusfamil. paganus de caſtrenſi peculio mortis cauſa donans quinque teſtes adhibere jubetur, non autem ſi miles ſit.*
7. *Pactum de futura ſucceſſione reciprocum valet inter milites.*

Hactenus de Militum Teſtamentariis privilegiis: Reſtat, ut diſpiciamus de privilegiis ipſorum, quæ ad jus codicillorum, & donationem mortis cauſa pertinent.

Paganus codicillis hereditatem directò neque dare, neque adimere poteſt. At-

Atque non aliter ejus codicilli valent, quàm ſi teſtibus quinque uno eodemque tempore adhibitis facti fuerint: Qui teſtium numerus etiam in donatione cauſa mortis ab eo facta, uno eodemque tempore requiritur. At miles codicillis directò & dare, & adimere hereditatem poteſt: poteſt etiam abſque ullis teſtibus, ut codicillos, ſic & donationem mortis cauſa facere; tum denique de mutua ſucceſſione cum ſuo commilitone paciſci.

CODICILLIS pagani hereditas directò, neque dari, neque confirmari, neque adimi poteſt. §. *codicillis autem. Inſtitut. de codicill. l. quòd per manus. 10. ff. de jure codicillor. leg. ſi idem. Codic. eod. titul. leg. penultim. §. ſed cùm. Codic. de neceſſar. (ſervis) heredib. inſtituend.* 1

Et quod de hereditate danda dico, intelligendum eſt non tantùm de heredis inſtitutione, ſed & ſubſtitutione heredum. *leg. Divi. 6. in princip. ff. de jure codicill.* 2

Miles tamen codicillis ſuis heredes directò inſtituere, & ſubſtituere, & heredita- 3

Denique licet inter privatos jure ſcripto pactum de futura ſucceſſione reciprocum non valeat; valet tamen in vim ultimæ voluntatis inter milites. *l. licet. 19.* ubi Dd. C. *de pactis.* Quinimo valet inter milites pactum hoc, licet non ſit reciprocum, eò quòd ratio *d. l.* licet, generalis eſt, omnia pacta æquè comprehendens. Atque ita contra alios docet Hartman, Piſtoris, *quæſt. 2. num. 36. lib. 4.*

Sed an pactum de ſuccedendo valeat quoque inter patrem & filium, in vim ultimæ voluntatis, quæſtionis eſt dubiæ? Negativa de jure verior eſt, *per l.* Pactum quod dotali C. *de pactis, & l. pactum dotali C. de collat. l. ult. ff. de ſuis & legit.* Hartman. Piſtoris, *dict. quæſt. 2. num. 38.*

Perperam quoque porrigunt Dd. hoc militum Privilegium ad Nobiles, Hartman. Piſtoris, *dict. quæſt. 2. num. 37. & quæſt. 3. num. 5.*

Cap. XXVI.

An milites noſtri temporis veterum militum Privilegiis fruantur.

Summaria.

1. *Duo ſunt militum genera. Sunt armati milites, ſunt item milites togati.*
2. *Armati milites qui ſint.*

3. *Togati ſive pagani milites qui dicantur.*
4. *Togati milites non gaudent Privilegiis militum armatorum.*
5. *Pagani milites iura ſcire tenentur.*
6. *Martiales milites iniuſta Bella propter nummos ſequentes, non ſunt digni Privilegiis militum.*
7. *Ocioſi illi milites, Gart vnd Herrnloſe Knechte, non merentur Privilegia militaria.*
8. *Milites etiam noſtri tempo u cum honeſtis, & licitis ſe Bellis abſtrinxerunt gaudent Privilegiis militum.*
9. *Limitanei milites qui ſi t?*
10. *Stationarii milites qui ſint?*
11. *Limitanei milites an gaudeant Privilegiis veterum militum, inter eſt controverſi.*
12. *Stationarii milites an gaudeant veterum militum Privilegiis.*
13. *Scriniarii, & apparitores militares non fruuntur Privilegiis militaribus.*
14. *Tempore peſtis teſtamentum quod conditur coram duobus, vel tribus teſtibus, valet.*

EXPOSITIS hactenus militum Privilegiis, operæ precium me facturum autumo, ſi hoc loco & illam quæſtionem examinaverim, an noſtri temporis milites Privilegiis veterum militum gaudeant, necne?

1 † Sed ut hanc quæſtionem integrè tractemus, præmittendum hic eſt, duo eſſe militum genera: Sunt enim milites armati: Sunt item civiles ſive togati aut pagani milites, *l. 3. C. qui militare poſſunt, l. unic.* & ibi Cujac. *Cod. Negociatores ne militent. lib. 12.*

2 Armati milites ſunt, qui noſtro tempore publica & honeſta Bella ſequuntur, & ſtipendia à Principibus, quibus ſerviunt, merent.

Civi-

Civiles, togati, ſive pagani milites dicuntur, qui armis bellicis occupati non ſunt, quales ſunt, quos equites auratos nominamus. Item Advocati cauſarum forenſium, & Doctores legentes, qui etiam militare dicuntur, *l. advocati. 14. ubi gloſſ. & Doctores notant. C. de advocat. diverſor. judiciorum*: Et denique omnes illi milites appellantur, qui functionem aliquam ordinariam habent, qua operam ſuam navant, vel Principi, vel Reipublicæ, vel magiſtratibus, in rebus ad publicam adminiſtrationem pertinentibus obeundis, *l. proximos. 8. & tot. titul. C. de proximis ſacror. ſcrin. & tot. titul. C. de agentibus in rebus*, ubi Cujac. *lib. 12.* 3

Ad hos civiles, paganos, ſive togatos milites quod attinet, de iis nullum dubium eſt, quin Privilegiis militum in teſtamenti factione neutiquam gaudeant; quippe cùm ratio, ob quam armatis militibus diligens obſervatio, in ordinandis teſtamentis remiſſa eſt, per omnia in ipſis ceſſet, imperitia ſcilicet juris, & ſimplicitas, itemque armorum occupatio. *Inſtit. titul. de militari teſtament. leg. ult. in princ. verſ. arma etenim. Cod. de jur. delib. leg. 1. Cod de jur. & facti ignor. leg. 1. ff. de teſtament. milit. leg. 3. Cod. eodem titulo, leg. milites. 31. Cod. de locato & conducto.* 4

Paga-

5 Pagani ſive togati milites, non tantùm juris periti, ſed & alii jura ſcire debent, *leg. leges ſacratiſſimæ. 9. C. de legibus*, quæ milites armati propter armorũ occupationem ignorare præſumuntur, *dict. l. 1. C. de juris & fact. ignor. dict. l. ultim. in princ. C. de jur. delib.* Non igitur ut his, ita & illis diligens obſervatio in condendis ultimis elogiis remiſſa eſt. *Cyn. quæſt. 6.* & Salicet. *quæſt. 5. in dict leg. 1. Cod. de jur. & fact. ignor.* Viglius *ad Rubric. Inſtit. de militari teſtament. num. 12. & 13.* Sichard, *ad Rubric. C. de teſtament. milit. num. 7.* Rolandinus *tractat. de teſtamentis, part 1. Rubric. 26. num. 2.* Mynſinger. *Reſp. 45 num. 8. Decad. 5.* Ferdinand. Vaſq. *tractat. de ſucceſſionum creat. §. 24. num. 32.* ubi de advocatis & Doctoribus legentibus diſputat, ac concludit, quòd hi juris communis vinculis ſubjecti ſint, nec gaudeant militum armatorum Privilegiis.

6 Martiales quoque ſtipendiarii, qui injuſtis Bellis exortes, propter nummos Bella ſequuntur, à Privilegiis militaribus meritò arcentur, ſicuti ex auctoritate Politi tradidit Udalric. Zaſius *in tractat. ſubſtitut. cap. 5. verſ. hac quæ diximus de militibus, mihi fol. 250.* Mynſinger. *dict. Reſponſ. 46. num. 11. Decad. 5.*

7 Removentur item à militum Privilegiis ocioſi illi milites, qui in plateis & viis ubique ſpaciantur, in pagis vagantur, & ruſticorum

eorum anſeres & gallinas furantur, ipſosque ruſticos miſerè concutiunt, exedunt, divexant, atque ſceleratè deprædantur; qui nulli domino ſerviunt, ſed ocioſi nebulones ſunt, & militare dicuntur ſicut Catulus in ſylvis, dicente Bald. *in l. 1. in fin. C. Qui bonis ced. poſſ.* Proindeque non ferendi in Imperio Romano, *l. Generaliter. 52. §. Eos tamen. Cod. de Epiſcop. & Cleric. Vide* deß Reichs Abſchied zu Augſpurg / *de Anno 1555.* §. Vnd damit angeregte / *Vide quoque* Fürſtliche Würtembergiſche Lands Ordnung *fol. 49. & ſeqq. tit.* Von Gart vnd Herrnloſen Knechten / wie gegen denſelbigen gehandelt ſol werden. Et de his militibus omnibus intelligi poſſunt Dd. qui ſcribunt, noſtrates milites hodiè non gaudere militaribus Privilegiis. Decius *ad Rubric. C. de teſtament. milit. num. 3. 4. & 5.* ubi ita exaudiendos eſſe Dd. noſtros monet.

Verùm quod attinet ad primi generis milites noſtri temporis, ut qui Principibus, Dominis & civitatibus ad honeſta & licita Bella ſe obſtrinxerunt, & publica merent ſtipendia, ad ſigna jurarunt, ſtatuta, leges, conſuetudines & uſus militares obſervant, hi omninò veterum militum Privilegiis gaudent; præſertim quando ſub Romano Principe, hoc eſt, Imperatore Romano vel alio, qui ſuperiorem non recognoſcit, Domino militant,

litant, Cyn. & Salicet. *in dict. leg. 1. C. de jur. & fact. ignor.* Alexand. *in l. centurio, colum. 4. ff. de vulg. & pupill. ſubſtitut.* Bald. *in l. 1. §. fin. C. qui bonis ced. poſſ.* Faber *in Rubric. Inſtitut. de teſtament milit.* Roman. *conſil. 506. circa princ. verſ. nec curo; quod iſte miles.* Udal. Zaſius *in tractat. ſubſtit. cap. 5. verſ. hæc, quæ diximus, mihi fol. 250. in princip.* Weſenbec. *conſil. 17. numer. 32. part. 1.* Mynſing. *Reſp. 46. num. 9. 10. & 11. Decad. 5.* Sichard. *in Rubr. C. de teſtament. milit. num. 9.* Andr. Geil. *lib. 2. obſervat. pract. obſervat. 118. num. 2.* Joan. Schneid. *ad tit. Inſtitut. de militari teſtamento, num. 8* Joan. Vaud. *lib. 1. variar. quæſtion. cap. 55.* Militat enim eadem ratio in noſtris militibus, ob quam Romanis militibus ſolemnitates juris communis remiſſæ ſunt; quæ ratio eſt, ſimplicitas, ignorantia juris, ſive nimia circa leges imperitia *l. 3. ibi, propter ſimplicitatem militarem. C. de teſtament. milit. l. 1. ibi, ignorantia juris propter ſimplicitatem armatæ militiæ C. de juris & fact. ignor. Inſtitut. titul. de milit. teſtament. in princip. ibi; propter nimiam imperitiam.* Cujus ſimplicitatis, ignorantiæ, & imperitiæ cauſa eſt armorum occupatio, quæ facit, ut quòd leges præcipiunt, non ſit ocium militibus vel cognoſcere, vel etiam ſi cognoverint, ſuperſtitiosè obſervare. Et certè omnes, præcipue ſolennitates priſcæ, in pro-

probandis & deligendis militibus hodiè obſervantur, quæ olim. Stigmatis impreſſio olim tantùm fiebat tyronibus non aliis, ut ſuprà oſtendi *ex l. ſtigmata,* ubi Cujac, *C. de fabricenſib. lib. 11.*

Sed poſito, quòd ordo & ſolennitas aſſumendi militis antiqua in deſuetudinem magna ex parte abierit, inde tamen effici non poteſt, milites noſtrates veterum militum Privilegiis non gaudere. Quemadmodum enim pleræque conſuetudines antiquitùs obſervatæ, temporis ſucceſſu mutantur, & una aliam ſequitur, nec tamen negocia ipſa ab uſu per eam mutationem removentur, ſed omninò manent: ita quoque licet conſuetudo deligendorum militum antiqua ex parte aliqua ſublata eſſet: tamen cùm hodie milites noſtri ſuas habeant ſolemnitates, non minùs quàm veteres olim habuerunt, quæ in locum priſcæ obſervantiæ ſucceſſerunt, manſit ſanè militum ipſorum uſus, & nihil hodie in effectu noſtri milites ab antiquis Romanorum militibus differunt. Bald. *in d. l. 1. in fin. C. Qui bonis ceder. poſſ.* ubi licet, ait, non habeant inſignia veteris obſervantiæ, habent inſignia obſervantiæ novæ. Accedit Mynſing. *dict. Reſp 46. n. 11. Decad. 5.* Eſtq; noſtrorum militum etiam hodie ob armorum occupationem eadem juris ignorantia, eadem

eadem quoque ſuſtinent pericula, idemque publici Belli manſit finis, propulſatio ſcilicet hoſtis, vel recuperatio rerum ab hoſte ablatarum; quare idem meritò jus remanere debebit. *l. decreto. 15. C. Ex quibus cauſis infam. irrog. l. ordo. 8. ff. de public. judic.* Et per conſequens milites noſtri temporis veterum militum Privilegiis gaudent, Weſenbec. *dict. conſil. 17. num. 32. part. 1.* poſt Fabr. *in Rubric. Inſtitut. de militarj teſtament. num. 3.* & Baver. *ibidem num. 10.* Confirmat eandem hanc ſententiam textus *in l. un. ff. de bonor. poſſeſſ. ex teſtament. milit.*

9 Quæritur de limitaneis & ſtationariis militibus, an & illi Privilegiis militum gaudeant? Limitanei milites ſunt, qui in hoſtium finitimis locis ad repentinas hoſtium incurſiones intenti ſunt, *l. 2. §. pro limitaneis. C. de offic. Præfect. prætor. Affrica. & l. ult. C. de offic. milit. Iud.*

10 Stationarii milites ſunt, qui ad provinciæ quietem aluntur. *l. 1. §. quies quoque popularium. ff. de offic. præfect urbi. l. 4. ff. de fugit.*

11 Hi limitanei & ſtationarii milites utrùm Privilegiis militum gaudeant, ita ut jure militari teſtamentum facere poſſint, omiſſis juris ſolemnibus, in dubium vocatur. Viglius *in §. illis autem temporibus, num. 2. Inſtitut. de militari teſtament.* & eum ſecutus Andr. Geil.

lib. 2.

lib. 2. obſervat. pract. obſervat. 118. num. 13. ſentiunt, hos milites, jure communi teſtari debere, cùm ſint extra periculum Belli, & peritiores conſulere, pluresque teſtes adhibere p. ſſint, *per d. §. illis autem temporibus, Inſtit. de milit. teſtament. & l. penult. C. de teſtament. milit.*

At hæc ſententia in militibus limitaneis mihi nequaquam probatur, ſed omninò ſentio, hos quoque limitaneos milites juris communis vinculis exemtos eſſe, iisq; militum Privilegia competere. Sive enim ordinem & ſolennitates deligendi milites ſpectes, ſive ſpectes cauſſam, ob quam cæteris armatis militibus Privilegia tributa ſun nihil eſſe diſcriminis inter hos limitaneos & cæteros armatos mi'ites, ſine negotio videbis.

Certi ipſis militares articuli proponuntur: militare ſacramentum præſtant; referuntur in numeros: diſciplina militari reguntur. Quis ignorat, eos in expeditionibus, & quidem contra hoſtem Imperii occupatos eſſe, & à numeris ſuaque ſtatione diſcedere impunè non poſſe? Quocirca cùm ſtudium & exercitium armorum cauſa ſit, cur ſimplices eſſe, & jus ignorare dicantur milites. *l. ultim. in princ. C. de jur. delib. dict. l. 1. Codic. de jur. & fact. ignor. leg. regula. 8. §. ſi*

 filius

filiusfamil. ff. eodem titul. ipſaque ſimplicitas, & juris ignorantia facit, ut milites juris communis vinculis ſubjecti non ſint. *l. 3.* C. *de teſtam. milit.* & proinde Privilegium ipſis tribuat, ut quo modo volent, & quo modo poterint, teſtamenta faciant. *l. 1. ff. de teſtam. milit. l. 3. C. eod. tit. Inſt. de militari teſtament. in princip.* immeritò ſanè milites limitanei à Privilegiis cæterorum militum arcentur: quippè cùm eadem ratio idem quoque jus conſtituat, & diverſitatem non admittat. *l. illud 32. verſ.* Et meritò *ff. ad legem Aquil. à Titio 108. in fine princ. ff. de verbor. obligat. cum ſimilibus*, ac nuſquam in jure noſtro (quòd ego ſcirem) limitaneis militibus Privilegia militum denegentur.

Tritum eſt, quòd diſpoſitio generalis generaliter etiam intelligenda ſit, & extendenda ad omnes ejuſdem generis ſpecies. *l. ſi ſervitus. 23. ibi, humanius eſt, verbo generali omne lumen ſignificari. ff. de ſervitut. prædior. urbanor.* Et generalibus ſua ſpecialia perpetuò inſint. *l. ſemper ſpecialia. 147. ff. de regul. jur.* Et ubi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debeamus. *l. de precio. 8. cum concordantibus ibi in gloſſ. ff. de public. in rem act. l. 1. § generaliter, &*, &, ibi, gloſſ. *ff. de legat. præſtand. l. à procuratore. C. mandati*; Erubeſcimus enim ſine lege loqui, *Novell. de Trient. & ſemiſſ. cap. 5. conſideremus*,

deremus, in princip. Proinde cùm juris auctores generaliter Privilegia tribuant,militibus armatis in expeditionibus occupatis. *dict. l. penult. C. de teſtament. milit. & l. 1. ff. eod. tit.* Legislationes illæ exaudiri quoque debent de militibus limitaneis,tum quòd revera milites ſunt, tum quòd in expeditionibus ſunt occupati, & iccircò jura ignorare præſumuntur. Et hanc ſententiam confirmat etiam quod tradit Cyn.*in d.l.1. quæſt. 6. C. de jur. & fact. ignor.* Ubi ita ſcribit: Si milites vacent armis, & parati ſtent pro defenſione Reipublicæ, Civitatis, vel Regis, Domini sui, ſicut ſunt milites, qui ſtant in Apulia, videtur poſſe dici, quòd debeant habere Privilegia militaria. Quod idem ſequitur ibidem Salicet. extenſioribus verbis: Item Udalric.Zaſ.*in tract. ſuo Subſtitutionum, cap. 5. mihi, fol. 250.* ubi dicit, ſe ita in judicio obtinuiſſe. Sequitur quoque Cynum, & Salicetum, Mynſing. *in dict. Reſp. 46. num. 11. Decad. 3.* Et denique in terminis ita conſuluit,*Matth.Weſenb.conſil.17.part.1.* quod conſilium eſt de teſtamento nobilis militis limitanei filiifamil. qui in finibus Romani Imperii contra Turcas ſtipendium meruit, & Anno 64. ob adverſam valetudinem, commeatu ab Imperatore impetrato, è caſtris in propinquam civitatem Viennam curandæ

randæ valetudinis cauſa aliquantiſper ſe contulit, ibique coram duobus Nobilibus viris, ſuprema ſua ordinavit: atque ejuſmodi teſtamentum, jure militari factum, validum eſſe Dominus Weſenb. concludit.

12 Cæterùm de militibus ſtationariis, utrùm & illi Privilegiis militum gaudeant, nec ne, ſubdubito: de iis præſertim, qui in propugnaculis Principum, & Dominorum ſtipendia merent. So auff der Fürſten / vnd anderer Herzen Veſtungen in der Beſatzung ligen. Viglius *in dict. §. illis autem temporibus, num 2. Inſtitut. de militari teſtament.* & eum ſecutus Andreas Geil. *lib. 2. obſervat. practicar. obſervat. 118. num. 13.* ſcribunt, Stationarios milites jure communi teſtari debere, cùm ſint extra periculum Belli, & peritiores conſulere, pluresque teſtes adhibere poſſint.

Verùm & horum militum conditio ſimilis eſſe videtur cæterorum militum conditioni. Quando aſſumuntur, certi ipſis articuli proponuntur. Der Articuls Brieff würdt jhnen vorgeleſen: Sacramentum militare præſtant, quòd ad arma contra irruptionem & impetum hoſtis expedienda ſemper parati, & malum hoſtile, manu militari, etiam cum vitæ periculo, ab ipſo propugnaculo arcere velint: in expeditionibus occupati ſunt, & abſque venia Capitanei ſui impunè ſua

nè à ſua ſtatione diſcedere non poſſunt: Et denique militari diſciplina reguntur. Videntur ergo & illi militum Privilegio gaudere, & jure militari teſtamentum condere poſſe; præſertim, quando veriſimiliter metus aliquis ſit, de irruptione & impetu hoſtis, ut jugiter armis ſuis inhærere ipſos oporteat: quippe, cùm propter armorum occupationem, quid leges præcipiant, non ſit otium ipſis vel cognoſcere, vel ſi cognoverint, accuratè obſervare.

Unde ipſis non obſtat, quod objicitur, quòd peritiores conſulere, & plures teſtes adhibere poſſint. Poſſent hoc quidem, ſi armorum ſtudio, cui ſe mancipârunt, & ſacramento obſtrinxerunt, non impedirentur.

Non obſtat etiam, quòd extra periculum Belli ſunt. Nam Legumlatores militibus diligentem in ordinandis teſtamentis obſervationem remiſerunt, non ob dubium vitæ diſcrimen bellicum, non ob prælium & duritiam, quàm in Bello ſuſtinent, ſed propter ſimplicitatem, & nimiam juris imperitiam ipſorum, *Inſtit. de militari teſtament. in princ. leg. 1. ff. de teſtament. militis. & l. 3. C. eodem tit.* Arma etenim magis, quàm jura milites ſcire exiſtimârunt juris conditores, *dict. leg. ultim. in princ. C. de jure delib.* Qui in præſenti peri-

culo Belli conſtituti ſunt, licet milites non ſint, tamen quo modo velint, & qno modo poſſint, rectè teſtabuntur. *l. unic. ff. de bonorum poſſeſſ. ex teſtament. milit. & l. ult. ff. de teſtament. militis.* Neceſſe ergo eſt, militibus remiſſa eſſe juris ſolemnia, non propter Belli pericula, ſed propter ſolam juris ignorantiam, modò tamen cincti, & in numeris ſint, *l. ex eo tempore, & l. ſeq. ff. de teſtament. milit.* Neque
13 † enim in Bello militum Privilegiis gaudent Scriniarii, vel Apparitores, qui virorum magnificorum, magiſtrorum militum juſſionibus vel actibus obtemperant. Etſi enim nomina eorum matriculis militaribus referri videantur, nullo tamen militiæ ſacramento tenentur, neque armis mancipati ſunt *l. Scriniarios. 16. C. de teſtam. milit.*

14. Eſt & illud hìc obſervandum, quod ad imitationem militiæ armatæ, teſtamentum tempore peſtis, ſive epidimiæ coram duobus vel tribus teſtibus conditum, ſuſtinendum eſt, etiamſi legitimi heredes, ſuccedentes ab inteſtato, illud velint infirmum, oppugnent. Nam tempus Belli, & peſtis æquiparantur, cùm tunc cenſeatur eſſe Bellum inter Deum & homines, ut eleganter notat Bart. *in l. naturaliter. num. 23. ff. de Vſucap.* Et ſolent homines propter peſtilitatem, ut plurimùm, vel aufugere ex loco infecto, vel aliâs con-

ſpe-

ſpectum & converſationem tacti morbo epidimiæ vitare. Hanc opinionem veluti æquitati conſonam, judicando ſequitur Camera Imperialis, uti ſcribit Mynſinger. *Centur.1.obſ.96.&* Andr.Geil.*lib.2.obſ.pract.obſ.119.num.18.* quos vide. Sed de hac quæſtione poſt Gabriel. Roman. *libr. 4. concluſ. recept. Tit. de teſtament. concluſ. 8.* Iul. Clar. *in §. Teſtamentum, quæſt. 56. num. 3.* & Maſcard. *de probat. volum. 3. concluſ. 1352. num. 18.* conſulendus eſt Joan. Dauth. de Teſtamentis, *pag. 446. num. 424. & pag. ſeq. & pag. 450. num. 437.*

Cap. XXVII.

Quæ incommoda, & mala adferat Bellum.

Summaria.

1. *Belli mala ſunt corporis, & bonorum.*
2. *Corpori quæ incommoda adferat Bellum.*
3. *In Bello civili capti homines non efficiuntur ſervi.*
4. *Quæ ſint bona, quæ Bellum aufert.*
5. *Civili in Bello quod capitur, non fit capientium.*
6. *Damnum civili in Bello ſubditis illatum ſitne reſarciendum.*
7. *Pœna pacificationi inſerta an committatur, ſi qui contra transactionem egit, novam prætendat cauſam.*

BELLI mala & incommoda concernunt partim corpus ipſum hominis, partim ejus bona. 1

Corpori quæ contingunt ex Bello incommoda, ſunt offenſiones corporis variæ.

2 Offenduntur devictorum corpora cæde, vulneribus, turpitudine, vinculis, ſervitute.

Cæde afficiuntur, & occiduntur non ſolùm qui ſe tueri conantur, ſed & ſæpè qui projectis armis ſe dedunt; Caput Ducis obtruncatum lanceæ infixum ſpectaculo fertur; viri nobiles, cæterique milites ut beſtiæ mactantur; filii ante ora parentum trucidantur: terra corporibus interfectorum cooperitur; flumina ſanguine multo cruenta fluunt: honeſtæ fœminæ, matres nurus, virgines à ſcelerato milite ludibrio habentur: Quibus vita non adimitur, per triumphum ab hoſte abducuntur: ſervitute perpetua premuntur. Omnia cæde, cruore, cadaveribus, luctu, plena.

3 In Bello tamen civili qui capiuntur, non efficiuntur ſervi, ſed ingenui manent. *l. ſi quis ingenuam. 21. §. ult. ff. de capt. & poſtlim. reverſ.* Joan. à terra Rubea, *Tractat. contra Rebelles, part. 3. Artic. 10. concluſ. 13.* Didac. Covarrvu. *in c. peccatum, 2. part. Relect. §. 9. num. 4.* ubi hoc maximè notandum eſſe ſcribit.

4 Bona quæ Bellum aufert, ſunt liber Chriſtianæ religionis uſus; Reipublicæ tranquillitas, ſtudia literarum, poſſeſſiones, agri, vineæ, prædia, domus, agricultura, mercato-

rum

rum navigatio, pecora,aurum, argentum, &c. Milites etenim caſtra ſequuntur ſæpè, non ut bonam, & juſtam cauſam defendant, ſed ut ſpoliato, & exuto omnibus fortunis adverſario ditiores domum redeant, pileis inter ſe nummos diſtribuant, holoſericum non ulnis, ſed haſtis metiantur, &c.

Nulla ſalus Bello pacem te poſcimus omnes.
Nil opus eſt Bello, veniam pacemq; rogamus.
——————— Pax optima rerum,
Quas homini noviſſe datũ eſt: Pax una triũphis
Innumeris potior.

Civili tamen in Bello ſi quid captum ſit, 5
non redigitur in dominium capientium, Panorm *in c. ſicut, num. 9. & 10. extr. de jurejur.* & ibi Bald. *num. 12.* Dd. *in l. Ex hoc jure, ff. de juſtit. & jur. & in l. 1. ff. de adquir. vel amittend. poſſ.* Bart. *in l. Hoſtes, 24. numer. 10. & 11. ff. de capt. & poſtlim. reverſ.* Mynſinger. *Reſponſ. 21. num. 2.* Qui enim illicitè Bellum parant, prædones & latrones ſunt, *dict. leg. Hoſtes. ff. de capt. & poſtlim. reverſ. & l. Hoſtes 118. de verb. ſignif.*

Damnum quoque illicito civili in Bello 6
ſubditis illatum, Dux & autor illius reſarcire tenetur, Andr. Geil. *lib. 2. obſerv. practic. obſervat. 57. num. 6.* Niſi ipſorum Dominus, puta Princeps, Comes, aut Baro in tranſactio-

ne illud remiſerit; modò ex neceſſitate, & ob publicam utilitatem, ad evitanda majora mala eo modo tranſactio facta fuerit. *Tit. 52. de prohib. feudi alienat. per Lothar. l. utilitas. C. de Princip. lib. 12. l. ſi quis grave §. utrùm. ff. Ad Senatuſconſultum Syllan. l. conventionum,* & ibi Dd. *ff. de pact. c. In noſtra extr. de injur.* Geil. *dict. obſerv. 57. num. 1. & ſeq. & lib. 2. de pace publ. cap. 19. num. 25.* Aliâs enim remiſſio facta à Domino ſubditis non præjudicat, Mynſinger. *cent. 4. obſerv. 9.*

7 Quæri hoc loco & illud poteſt, an & quatenus pœna pacificationi inſerta committatur, ſi is qui contra pacificationis conditiones egit, novam prætendat cauſam? De hac quæſtione videri poteſt Hartman. Piſtor. *lib. 1. quæſt. jur. q. 17.*

De fœderibus, induciis, & pacificationibus commodè hîc tractari poſſet; At quia de his aliorum erudita extant ſcripta, Balthzar. Ayalæ, *de jure & officiis bellicis, cap. 7.* Waremundi de Erenberg, *lib. 1. & 2. de Meditamentis pro fœderib.* D. Chriſtoph. Beſoldi Collegæ mei *Diſput. 6. de fœderum jure. ſub claſſ. 2. Diſput. polit.* & aliorum, meam in hoc argumentum extendere operam nolui.

Liber

Liber Secundus;

DE DVELLO.

Cap. I.

Quid Duellum?

Summaria.

1. Quid ſit Duellum?
2. Duellum ſæpè non à duobus, ſed pluribus committitur.
3. Notatio Duelli.
4. Duelli definitio à Ioan. de Lig. tradita, ſed reiecta.
5. Definitio Duelli à Cagnolo conflata, ſed vitioſa.
6. Duelli definitio à Ferd. Vaſquio confecta, ſed improbata.

DE BELLO HACTENUS: 1 Veniamus nunc ad Duellum. Duellum eſt pugna duarum partium, citra formam Belli dimicantium. Idque, ſi duo tantùm manus conſerant, ſingulare certamen vocant.

QUÆCUNQUE PUGNA REALIS Bellum non eſt, eam Duellum eſſe puto. Quid autem Bellum ſit, libro ſuperiori expoſitum eſt. Et duo in-

primis

primis Bellum conſtituunt; duo nimirum contrarii Exercitus, & horum pugna priùs ritè indicta, hoc eſt, auctoritate Imperatoris, & ex juſta cauſa indicta. Quòd ſi ergo pugna ſit duarum partium, quæ utrinque exercitum non conſtituant, vel quidem Exercitum conſtituant, ipſa autem pugna priùs ritè indicta non ſit, hoc eſt, neque ex auctoritate Imperatoris, neque ex juſta cauſa indicta ſit: vel quidem ex auctoritate Cæſarea, & juſta cauſa pugna committatur; priùs autem ipſa pugna indicta non ſit, cùm Bellum eſſe nequeat, Duellum eſſe puto.

2 Non eſt tantùm Duellum ſi duo duntaxat, quos ſingulares appellant, manus conſerant, quod Duellum ſingulare certamen vocant, Cujac. *in c. unic. tit. de pace tenenda, in uſib. feud.* Cephal. *conſil. 57. num. 12. lib. 1.* Ferdin. Vaſq. *lib. 1. controverſ. illuſtr. cap. 11. num. 36. & cap. 48. num. 16.* Alciat. *lib. de ſingulari certamine, & lib. 1. Reg. cap. 17.* Sed eſt etiam Duellum, ſi plures ſint utrinque, qui pugnam committunt. Cagnol. *in l. favorabiliores, n. 16. ff. de reg. jur.* Ferdin. Vaſq. *d. lib. 1. controverſ. illuſtr. cap. 11. num. 34.* Cùm enim antiquitùs etiam Duellum dicebatur, quod nunc tantum Bellum dicimus, ut oſtendi libro primo, nihil impedit, quò minus Duellum ſit, quòd plures ad pugnam procedunt.

Duellum

Duellum ergo non dicitur quaſi duorum 3
hominum, ſed quaſi duarum partium Bellum,

Alii autem ex Interpretibus juris aliter 4
Duellum definiunt, verùm non ſatis accuratas & perfectas definitiones conſtituunt. Johan. de Lig. *in tractat. de Duello. §. circa quintum,* in hæc verba Duellum definit. Duellum, ait, eſt pugna capitalis deliberata hinc inde duorum ad purgationem vel gloriam conſequendam. At hæc definitio perfecta non eſt, tùm quòd Duellum non tantùm eſt duorum, ſed & quandoque plurium; ut anteà oſtendi; tùm quòd non omne Duellum capitalis eſt pugna, ſed aliquando non capitalis, veluti cùm duo pugiles exercendi corporis cauſa, vel Diſciplinæ gratia pugnant: tùm quòd non omne Duellum ad purgationem vel gloriam conſequendam initur; ſed interdum etiam turpis lucri captandi cauſa ſuſcipitur; veluti quando latro cum viatore ad ipſum ſpoliandum pugnam committit.

Gagnolus *in dict. leg. favorabiliores, num. 16.* 5
ff. de reg. jur. ita definit Duellum: Duellum, ait, nihil aliud eſt, quàm duarum partium de victoria contendentium Bellum & dimicatio. Sed quia hujus definitionis cùm definito reciprocatio non eſt: ſiquidem & Bellum ſit dimicatio duarum partium de victo-

ria

ria contendentium, perfectis definitionibus annumerari haudquaquam poterit.

6 Denique Ferd. Vaſq. *d. lib. 1. controverſ. illuſt. cap. 11. num. 36.* talem Duelli definitionem tradidit: Duellum nihil aliud eſt, quam ſingulare certamen, aut pugna, æquis legibus dimicantium. At quia non omnes duellantes ſunt ſingulares, quippe cùm plures interdum Duellum committant, ſicuti ipſe Vaſquius ſub eodem capite docet; neque omnes, qui Duello decertant, æquis legibus pugnent, veluti cùm inſidioſus aggreſſor in viatorem armis impetum facit, ſequitur certè neque hanc definitionem perfectam & abſolutam eſſe. Unde nec perfecta dici poteſt hæc definitio; Duellum eſt pugna duorum, ſuſcepta ex pacto & mutua voluntate, alterum occidendi, ſive privato conſilio, ſive publico permiſſu. Adductus ergo fui, relictis hiſce definitionibus, aliam conficere, quam ab omni vitio liberam eſſe exiſtimo.

CAP. II.

De Duelli diviſione: Et in ſpecie de judiciali Duello.

SUMMARIA.

1. DIviſio Duelli in iudiciale, & extraiudiciale.
2. Iudiciale Duellum quod ſit.
3. Duellum Iudiciale quibuſdam in locis uſu receptum eſt.

4. Iudi-

4. *Iudiciale Duellum omni iure eſt prohibitum.*
5. *Eſſe prohibitum iure divino Duellum iudiciale Argumentis variis oſtenditur.*
6. *Duellum iudiciale canonico iure vetitum.*
7. *Iure gentium Duellum iudiciale prohibitum.*
8. *Ius civile non admittit Duellum iudiciale.*
9. *Duellum iudiciale neque conſuetudine, neque ſtatuto recipi poteſt.*
10. *Mala conſuetudo tempore non firmatur.*
11. *Baldus refert illicitum non eſſe Duellum, quod generalis conſuetudo permittit.*
12. *Ea quæ de facto fiunt, quandoq; ad cauſam iuris trahuntur.*
13. *De requiſitis Duelli iudicialis, remiſſivè.*
14. *Defenſio per aquam frigidam, aut candens ferrum exigi non debet.*

DUELLUM DUPLEX EST: 1
Judiciale, & extrajudiciale. Judiciale Duellum eſt, quòd auctoritate Judicis, in cauſis controverſis, deficientibus plenis probationibus, litigatores ad indagandam veritatem ineunt, ut qui cedet, vel ſuccumbet, ejus cauſa inferior ſit.

FUNDATA eſt hæc definitio *in c. ultim. ibi, quia teſtes ſui defecerunt. Extr. de Clericis pugnantibus in Duello. c. un. in princ. verſ. Niſi per Duellum, & verſ. Si autem omnibus*, ubi Bald. *num. 17. verſ. porrò Duellum, & verſ. qualia autem, tit. de pace tenend. in uſib. feudor.* & firmatur iis, quæ tradit Petr. Jacob. Aurel. *in practic. aurea libellor. Rubr. 98. in princ. & num. 17.* Johan. Cephal. *conſil. 57. num. 30. lib. 1.* Guido Papæ, 2

do Papæ, *quæſt. 617. num. 13.* Jodoc. Damhouder. *in praxi rer. criminal. cap. 42.*

3 Ut autem res plenius intelligatur, ſciendum eſt, hoc Duellum probationis & defenſionis quoddam genus alicubi eſſe. Uſu enim receptum eſt aliquibus in locis, ut ſi accuſator vel actor intentionem ſuam contra Reum plenè in judicio non probet, unus alium provocare ad Duellum poſſit, ut qui vicerit in eo Duello, eâ ipsâ victoria ſuam intentionem vel defenſionem probare dicatur. Jodoc. Damhoud. *in praxi rerum criminal. cap. 42. num. 1. 2. 3. 4. 5. & 6.* Alciat. *libro de ſingulari certamine; cap. 4. in princip.* Tale Duellum ſub Othone primo prope Trevirim nepos cum patruo, de legitimarum hereditatum jure habuit, uti ſcribit Jacob. Cujac. *in c. un. tit. de ſucceſſione feudi. in uſibus feud.* Hotomannus, *lib. quæſt. illuſtr. quæſt. 3.* Grammaticus *deciſ. Neapol. 1. n. 24.* & notatur in addit. Capellæ Tholoſanæ, *quæſtion. 434.* & meminit Tiraquell. de jure primogen. *quæſt. 40.*

4 At licet alicubi in conſuetudinem legem aut ſtatutum venerit hujus generis Duellum, ut patet ex conſtitutione Friderici Imp. *in Tit. 27. verſ. ſi quis hominem, & §. Si ruſticus, lib. 2. feudor.* omni tamen Iure, divino ſcilicet, canonico, gentium & civili penitus prohibitum

tum eſt. Oldrad. *conſil. 191. num. 2.* Petr. Jacobus Aurelian. *in practica aurea libellorum, Rubric. 98. num. 51.* Jodocus Damhouder. *in practic. rerum criminal. cap. 42.* Balthas. Ayala *Tractat. de jure & officiis bellicis, libr. 1. cap. 3.* Bronchorſt. *cent. 2 miſcell. controverſ. aſſert. 77.* & alii, quos refert Philipp. Hœnon. *Diſput. polit. 7. ſub theſi 3.*

Jure divino prohibitum eſſe tale Duel 5
lum, ita oſtendi poteſt. Ille actus jure divino inhibitus eſt, per quem fit Dei tentatio. Nam *Matth. 4* præceptum tale extat: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Sed hujuſmodi Duellum eſt actus, quo tentatur divinum Numen. *cap. monomachia. 2. quæſt. 4.* In eo enim hoc quæritur, ut Deus eâ pugnâ manifeſtum reddat per victoriam, utra pars juſtam foveat cauſſam, *cap. ultim. Extr. de purgat. vulgari.*

Secundò, hujuſmodi Duellum inventum quoddam eſt Diaboli, *cap. conſuluiſti. 2 quæſt. 4.* Legibus igitur divinis prohibitum id eſſe nemo dubitabit.

Tertiò, illo actu nobis jure divino interdictum eſt, per quem innocens ſæpenumerò damnatur. *Deus enim non vult damnari innocentem. cap. quæritur, 22. quæſt. 2. Sed per Duellum innocens ſæpenumerò damnatur, cap. ſignificantibus. Extr. de purgat. vulgari.* Er-

go Duellum jure divino interdictum nobis eſt.

Quartò, cùm aliquid prohibetur quodam jure, videtur etiam prohibitum omne id, per quod pervenitur ad illud. *l. oratio. 16. ff. de ſponſalibus, cap: cùm quid una; de Regulis juris in 6.* Sed jure divino prohibetur homicidium, *Deuteronom. cap. 5.* ad quod perveniri ſolet per Duellum. Jure ergo divino Duellum eſt prohibitum.

Denique quod à proximi charitate & dilectione alienum eſt, id divino jure eſt prohibitum. Dilectio enim & charitas in proximum, ut omnium virtutum fundamentum & vitiorum excluſio, magnoperè jure divino tum præcipitur, *Rom. cap. 12.* tum etiam extollitur. *1. Cor. 13. Proverb. cap. 3.* Et Legem divinam implere dicitur, qui proximum diligit, *Rom. cap. 13.* Sed hujuſmodi Duellum eſt alienum à proximi dilectione, & charitate: Quia Duellans tendit ad hoc, ut vincat & necet, vel aliter lædat proximum. Jure igitur divino hoc Duellum prohibitum eſt.

6 Jus quoque Canonicum tale Duellum fieri omninò vetuit, ſicuti patet ex textu. *c. 1. & 2. Extr. de Cleric. pugnantib. in Duell. cap. 1. & 2. Extr. de purg. vulgar. d. c. monomachiam. 2. quæſt. 4.* vide *Epiſtol.* Bembi *5. lib. 4.*

Juri

Juri etiam Gentium hoc Duelli genus 7
odioſum eſſe, ita oſtendi poteſt. Ille actus inhibitus eſt jure gentium, qui repugnat naturali æquitati, ſuper qua fundatum eſt jus Gentium. Sed hoc Duellum repugnat naturali æquitati. Nam æquitas juris gentium mandat, ut facinoroſi puniantur, & innocentes abſolvantur: quod tamen non ſemper fit, cùm ad Duellum deventum eſt: quippe, cùm in Duello ſuccumbat ſæpe juſtus & innocens, vincat autem injuſtus, & qui malam cauſam fovet, *cap. 2. Extr. de purgat. vulg.* Jure gentium ergo nobis hoc Duello interdictum eſt.

Jus etiam civile hujus generis Duellum 8
omninò deteſtatur. In criminalibus enim jus civile probationes requirit luce meridiana clariores. *l. ultim. C. de probat.* Sed tales probationes per hujus generis Duellum non fiunt. Experientia namque teſtatur, innoxium ſæpenumerò ſuccubuiſſe & periiſſe in tali Duello. *cap. 2. Extr. de purgat. vulgar.* Ergo jus civile ad probandum crimen Duellum non admittit.

Deinde jus civile in cauſis & negociis pecuniariis pœnam corporis Reo non imponit, sed eam pro delictis tantùm infligit delinquentibus, *tot tit. ff. de pœnis.* Ergo neq; in pecuniariis cauſis jus civile Duellũ agnoſcit:

ſiquidem hoc ad corporalem pœnam irrogandam perpetuò tendat, cùm tamen etiam in cauſis pecuniariis & civilibus Leges Longobardicæ Duellum admittant, Petr. Jacob. Aurel. *in practic. aurea libellor. Rubric. 98. n. 3. & 4.* Jodoc. Damhoud. *in praxi rer. criminal. cap. 42. num. 5.*

Adhæc actore non probante, jus civile Reum ſimpliciter abſolvit, licèt ille nihil præſtet, *l. qui accuſare. 4. C. de edend.* Ergo jus civile deteſtatur hujuſmodi Duellum.

Quàm enim abſurdum eſſet; ut Reus, quando actorem vel accuſatorem probationes deficiunt, ejus arbitratu, armis decertare compelleretur.

Præterea civili jure cautum eſt, ne debitores armata vi terreantur, ſed petitore non implente ſuam intentionem, vel exceptione ſubmoto, abſolvantur; victi autem condemnentur, ac juris remediis ad ſolutionem urgeantur. *l. negantes. 9. C. de obligat. & act.* Ergo deſtitutus probationibus actor, provocare ad Duellum debitorem ſuum prohibetur. Porrò, quod metu fit, jure civili prætorio ratum non habetur, *toto titul. ff. & C. Quod metus cauſa.* Sed cùm unus litigatorum, ad Duellum provocat alterum, tunc metum illi injicit, ut ſæpenumerò timore futuræ necis, malit cauſa cadere, quàm in Duelli pugnam

cum

cum adverſario deſcendere. Jure ergo civili ratum non habetur Duellum.

Tuetur inſuper eandem ſententiam & hæc argumentatio: In cauſa criminali confeſſiones Reorũ pro exploratis criminibus haberi non oportet. *l. 1. §. Divus Severus. ff. de quæſt.* Sed Reus nolens pugnare & digladiari cum accuſatore, confitetur delictum. Alterutri enim pugnæ videlicet, vel confeſſioni criminis aſtringitur. Cùm igitur veritas ita non exploretur, jus civile prohibet hujuſmodi Duella.

Ulteriùs propugnat hanc conclusionem Legiſlatio Imp. Conſtantini *in l. un. C. de gladiator. lib. 11.* Cujus Legis verba hæc ſunt: *Cruenta ſpectacula in ocio civili, & domeſtica quiete non placent; quapropter omninò gladiatores eſſe prohibemus.* Et licèt hæc Lex ſpecialiter loqui videatur de his, qui vel in ludum gladiatorium damnabantur, de quibus *in l. ejus, qui apud hoſtes. 8. §. fin. ff. Qui teſtament. fac. poſſ.* & apud Ulpian. *infra ment. titul. 1.* Item *in l. ſi quis mihi. §. ſi quis plagē. ff. de adquirend. heredit. l. ſi quis filio. §. ſed tſi quis fuerit. ff. de injuſt, rupt. irrit. fact. teſteament.* Cujuſmodi damnatio apud Saxones quoq in uſu olim fuit, ut patet ex Franc. Jureto ue Symmachum *lib. 2. Epiſt. 46.* Vel qui operad ſuas locabant, ut cum beſtiis pugnarent, das

S 3 quibus

quibus *in l. 1. §. ſed ſi quis operas. ff. de poſtulando*; tamen ejus Diſpoſitio ſua generalitate rectè quoque de hujuſmodi Duello intelligi poteſt; quam etiam ita intelligunt Old. de Ponte, *conſil. 191. num. 2.* Joan. de Plat *ibidem*, & Jaſon *dict. conſil. 144. num. 2. verſ. Item Duellum*, *& verſ. ſeq* Bartol. *conſilio ſuo, quod eſt quintum ſub Tomo 1. conſilior. criminalium, opera* Joannis Baptiſtæ *congeſtorum*, & Johan. Baptiſta Aſinius, *conſilio ſuo, quod eſt 112. ſub Tomo ſecundo eorundem conſiliorum.*

Adhæc, quos ſua juriſdictione & poteſtate Magiſtratus aut Judex componere poteſt, eos ad arma & rixam procedere pati non debet, *l. ſi cujus. 13. §. ſed ſi inter duos. ff. de uſufr. l. quidam exiſtimarunt. 21. ff. de rebus credit.* Sed poteſt Judex & Magiſtratus componere litigatores, licet deficiant plenæ probationes. Aut enim ad juſjurandum devenire poteſt. *l. admonendi. 31. ff. de jurejur. & l. generaliter 12. C. de rebus credit.* Aut, ſi ſemiplenè probatum non ſit, abſolvere Reum, *dict leg. negantes. C. de obligat. & action.* Ergo eos ad arma procedere pati non debet.

Denique huic etiam ſententiæ plerique Doctores, Canoniſtæ & Legiſtæ ſubſcribere minimè dubitant, *gloſſ. in c. 1. Extr. de purgat. vulgar* Hoſtienſ. *in Summa tit. de Cleric. pugnant. in Duello, in princ. verſ. an ſit, & in ſumma tit.*

ma tit. de purg. vulg. verſ. quare ſit prohibita, & *in ſumma tit. de Maledict.* §. *1. ver. alii maledicunt*, gl. *in d. c. monomachiam. 2. quæſt. 4.* Bart. *conſil. ſuo, quod eſt quintum ſub Tom. 1. conſilior. criminalium, opera* Joan. Baptiſtæ *congeſtorum*, Oldr. de Ponte, *conſ. 191. num. 2.* Petr. Jacob. Aurel. *in aurea pract. libellor. cap. 98. num. 51. & ſeq.* Jodoc. Damhoud. *in ſua praxi rer. criminal. cap. 42. num. 7. & 8.* Ludovic. Carer. *in pract. criminal. mihi fol. 211. num. 7.* Alciat. *lib. de ſingulari certamine. cap. 3. in fin. & conſilio ſuo eidem libello adjecto, in princip.* M Gribald. Mopha *in tract. de homicidio, cap. 3. de prima ſpecie homicidii, ſcilicet homicidio legitimo. numer. 19. & ſeqq.* Additio ad Guid. Papæ, *quæſtion. 617.* Cujac. *libro primo feudor. in Commentariis ad titul. 4. & libr. 2. feudor. ad tit. 39. de alienat. paterni feudi, ubi Longobardicam Legem de hujuſmodi Duello impiam Legem vocat.*

Probanda ergo non eſt contraria ſententia, quam amplectuntur gloſſ. *in* §. *per contrarium, in verb. perduellionis. tit Inſtitut. de hered. quæ ab inteſt. defer.* & Guido Papæ, *quæſt. 617. & ſeqq.* Item alii *alibi*.

In tantum etjam jura hoc Duellum exe- 9
crantur, ut neq; Conſuetudine, neq; Statuto introduci poſſit. *dict. cap. 2. Extr. de Cleric. pugnantibus in Duello.* Oldr. *dict. conſil. 191. num. 2. & 3.* Jaſon *dicto conſil. 144. numer. 2. verſ.*

Stat ergo ex prædictis. Petr. Jacob, Aurel. *in practic. aurea libell. dict. Rubr. 98. num. 52.* Alciat *conſilio ſuo, in materia Duelli, quod additum eſt libello de ſingulari certamine.* Ex eo enim, quòd Canones & Leges omniaq; jura deteſtantur hoc Duellum, quippe ex quo peccatum oritur, occaſiones & membrorum debilitationes ſequuntur, atque periculum animarum conflatur, neque Statuto, neque Conſuetudine recipi poteſt, *cap. 1. de conſuetudin. lib 6.* ubi prohibitum tanquam illicitum à Canone, nullo modo prætextu alicujus conſuetudinis poteſt fieri licitum. Et
11 † *malè ad inventa*, ut Juſtinianus ait, *malæq; conſuetudines neque ex longo tempore, neque ex longa conſuetudine confirmantur. Novell. 154. c. 1. circ. fin.*

12 Baldus tamen *in l. is penes, in fin. C. depoſiti,* ſcribit, *non intelligi illicitum Duellum, quod permittit conſuetudo generalis.* Et ſanè non potuit hujus generis Duellum tam efficaciter à Legumlatoribus prohiberi, quin inoleverit Conſuetudo quibuſdam in Provinciis & locis, ut nonnullis caſibus ſaltem de facto Duellum id exerceatur: qui caſus enumerantur à Petr, Jacob. Aurel. *in practic. aurea libellor. Rubric. 98. num. 3.* Item Baldo *in c. un. in princip. num. 20. titul. de pace tenend. & ejus violatoribus*, & Andr. Alciat. *in libello*

libello de ſingulari certamine, cap. 4. ubi novendecim caſus recenſet. Cùm ergo de facto Duellum hoc committi ſoleat, perinde hâc de corruptela ſæpenumerò diſputandum eſt, ac ſi valeret. Nam † ea, quæ de facto fiunt, 13
quandoque ad cauſam juris trahuntur. *l. mulier. §. ff. de condit. Inſtit. l. qui habebat. 54. ff. de manumiſſ. teſt.* Idcircò † de requiſitis & con- 14
ditione hujus Duelli conſulendi ſunt, Petrus Jacob. Aurel. *d. cap. 98.* Guid. Papæ, *quæſt. 617. & ſeqq.* Alciat. *in libell, de ſingulari certamine*, Johan. de Lignano *in tractat. de Duello*, & alii *in ſuis ejuſdem Argumenti libellis.* Cagnolus *in l. favorabiliores, num. 19. & ſeqq. ff. de reg. jur.*

Probationi autem & defenſioni, quæ per 15
tale fit Duellum, proxima eſt probatio & defenſio, quæ fit periculo aquæ frigidæ, vel ferventis, ein Waſſer Vrtheil/ aut ferri candentis ſive igniti, *de qua in c. ex tuarum. Extr. de purgat. Canon. c. conſuluiſti, & c. Mennam. 2. quæſt. 4. c. fin. Extr. de purg. vulg.* Oldendorp. *Claſſ. 7. in princ.* Hujus probationis & defenſionis exemplum extat apud Cranzium in Saxonia *libr. 4. cap. 26.* Qui ſcribit, *quòd mulier nobilis cujuſdam viri*, *quem* Maria conjunx Otthonis Tertii *falsò accuſaverat, quòd ab eo de ſtupro ſolicitata fuiſſet, ignitum ferrum in conſpectu omnium illæſa pratu-*

lerit. Theodor. item *lect. lib. 2.* ſcriptum reliquit, *quòd Orthodoxus quidam Epiſcopus cum Ariano contendens, eam conditionem propoſuerit, ut verborum aucupiis relictis, ignem ingrederentur, & ſic oſtenderent, utra ſententia magis pia eſſet. Et quòd Arianus accipere conditionem detractârit, ſed Orthodoxus ignem ingreſſus è rogo diſputârit, & illæſus ſervatus ſit.* Apud Saxones quoque frequens fuit hæc purgatio per aquam & ignem, *lib. 3. artic. 21.* De hac innocentiæ probatione, vide etiam Hotoman. *Diſputat. feudal. cap. 44.* Jacob. Durant. *varior. lib. 2. cap. 1. & 2.* Pithæ. in gl. *ad capitula Carolina, in verb. aquæ ferventis.* At hoc quoque genus probationis ita ſublatum eſt, ut Magiſtratus vel Judex compellere aliquem non poſſit, ut ſe per ferrum candens aut aquam frigidam purget, & ſe innocentem oſtendat, *c. dilecti, Extr. de purgat. vulgar. & dict. c. conſuluiſti. 2. quæſt. 4.*

Cap. III.

De Duello, quod publicæ utilitatis cauſa committitur.

Summaria.

1. *EXtraiudicialis Duelli Diſtributio in quatuor genera,*
2. *Duellum ob Patriæ & Eccleſiæ ſalutem eſt jure permiſſum.*

3. *Eiuſ-*

3. Eiuſmodi Duellum fuit inter David & Goliath.
4. Tale eſt Duellum, quod quis cum proditore Patriæ committit.
5. Quod item Dominus quiſpiam pro tutela, & ſalute ſuorum Subditorum cum alio ſuſcipit Domino, cuius vim armatam patitur.
6. Huiuſmodi quoque Duellum fuit inter Carolum Andagavenſem, & Petrum Tarraconenſem de Inſula Sicilia.
7. Duo etiam Fratres Hungariæ Reges eius generis Duellum commiſerunt.
8. Eſt item huiuſmodi Duellum, ſi miles cum hoſtis milite ex indulgentia Ducis ob bonum publicum æquis Legibus certet armis.

EXTRAJUDICIALE DUELLUM eſt, quod partes citra Judicis auctoritatem capeſſunt. Idque committitur vel publicæ utilitatis, aut virtutis, & honeſtæ gloriæ cauſa: vel oſtentationis, aut defenſionis gratia. 1

Publicæ utilitatis cauſa committitur Duellum, quo propter Patriæ & Eccleſiæ ſalutem decertatur. Cujuſmodi Duellum fuit inter Davidem & Goliathem, *1. Reg. cap. 17.* Hujus quoque generis eſt Duellum, quod quis cum proditore Patriæ inſtituit

DUELLUM, ad quod ob Patriæ & Eccleſiæ ſalutem proceditur, omninò licitum eſt, Ferdinand. Vaſq. *libr. 1. controverſ. illuſtr. cap. 49. per tot.* Jaſon *conſil. 144. num. 2. verſ. Interdum, ubi* interdum, ait, fit Duellum 2

cauſſa

cauſſa publicæ ſalutis, & iſtud eſt valdè laudabile, & glorioſum. *l. 1. §. beſtias. ff. de poſtuland. l. minimè. 35. ff. de religioſ. c. fortitudo, ibi, vel doni, &c. c. ab Imperatoribus. 23. quæſt. 3. facit. §. ſed ſi in Bello, Inſtitut. tit. de excuſat. tut.* Sentit idem Balthaſ. Ayala, *Tract. de jure, & officiis bellicis, cap. 3. num. 7. & 8.* Ejuſmodi
3 † eſt Duellum quod David & Goliath commiſerunt. *1. Reg. cap. 17.* S. Thom. *22. quæſt. 85. artic. 8. in princ. & in fin.* Ferdinand. Vaſquius *lib. 1. controverſ. illuſtr. cap. 49. num. 18. & seqq.* & Ayala *dict. cap. 3. num. 8.* Jacob. Ayrer. *Tract. de homicid. part. 1. num. 151.*

4 Eſt quoque hujus generis Duellum, quod quis cum proditore Patriæ inſtituit, *argum. l. 2. ff. de juſtit. & jur. leg. 1. §. removet, verſ. ſed ſi quis operas ſuas. ff. de poſtul. dict. leg. minimè. 35. ff. de religioſis.* Bald. *in uſib. feudor. titul. de pace tenend. & ejus violatoribus. in princ. num. 16.* Vaſq. *dict. lib. 1 cap. 49. num. 24.*

5 Similiter hujus generis Duellum eſt, quod Princeps, Comes, Baro, Nobilis, pro tutela & ſalute Principatus, Comitatus, Baronatus, Dominii ſui ſuſcipit cum alio Principe, Comite, Barone, aut Nobili, à quo ad occupandum eum Principatum, Comitatum, Baronatum, Dominium, Exercitu quodam, de improviſo & inopinatò obruitur. Si enim inter utroſque illos Dominos convenerit,

ut

ut Duelli pugnâ ipſi ſoli certantes, Exercitu ſemoto contentionem, & controverſiam illam finiant, exiſtimare videntur, imò palàm ſcribunt nonnulli, *ejuſmodi Duellum omninò licitum eſſe.* Jacob. Ayrer. *Tract. de homicidio, part. 1. num. 155.* ubi alios hanc in ſententiam allegat. Cùm enim, ſi Exercitus non ſolùm duceretur in Territorium alicujus, cõtrà ejus Dominum ſuperiorem, ſed etiam ad confligendum cum ipſo, ejuſque Copiis cogeretur, maxima Subditis calamitas inveheretur: quippe cùm infinitis incendiis, innumeris ſtupris, & homicidiis plurimis, ac cæterorum malorum undis premerentur: nihil juſtius excogitari poſſe videtur, quàm ut tanta noxa de medio ſublata, hi potiſſimùm ſoli armis decernant, ad quos ea res pertineat, victoremque res ſequatur, Hieronym. Cagnol. *in dict. leg. favorabiliores. 148. num. 17 ff. de regulis juris.* Andr. Alciat. *lib. de ſingulari certamine, cap. 3.* Hujus tamen Duelli uſum Ayala, *lib. 1. de jure & officiis bellicis, cap. 3. num. 11.* non admittit, *niſi inter ſummos Principes, vel eorum autoritate, qui Belli gerendi jus habent.*

Hujus Duelli ſimilia ferè Exempla apud veteres extant, quorum potiſſimum eſt illud Caroli Andegavenſis, & Petri Tarraconenſis, *qui, cùm de* Inſula Sicilia *Bellum diu geſſiſſent,* 6

ſiſſent, Martini Pontificis Romani, Collegiique Cardinalis *auctoritate*, Burdegalæ in Aquitanis, *armis concurrere pacti ſunt; jureq; jurando ſanxerunt, uter victus eſſet, Inſula decederet, nec ampliùs de ea re controverſiam faceret*, Paris de Puteo, *in libello de Duello*. Cagnol. *in dict. leg. favorabiliores, num. 17. ff. de regul. jur.* Alciat. *lib. de ſingulari certamine, cap. 3.* vide Froſſard. *lib. 1.*

7 Eſt & illud duorum Fratrum, Hungariæ, quæ inferior Pannonia eſt, Regum memorabile Exemplum. Cùm enim inſtructo Exercitu jam jam congreſſuri forent, periculumque eſſet, ne in totius Gentis internecionem toto certaretur Exercitu, alter ſolus intra fratris præſidia ingreſſus, ad eum ſe rectà deduci clariore voce petiit, progreſſusque: Quid, inquit, frater opus eſt, tot fortiſſimorum hominum ſanguine alterutri victoriam quæri? quin nos potiùs committimus manus? atque hoc idem identidem exclamans, hoſtem trucidavit omnibus ejus audacia perterritis, &, quia Regis frater erat, tela inhibentibus: ſicque univerſa Gens in victoris jus atque ditionem pervenit, Alciat. *dict. lib. de ſingulari certamine, cap 3.* Non tamen ſemper Bello finem imponit hujuſmodi Duellum duorum Principum, ut oſtendit Exemplum Mœtii Suffecii, de quo Ayala *dict. cap 3. num. 13.*

Eſt denique hujus generis Duellum, quòd miles cum milite hoſtis, ex indulgentia Ducis militaris (aliâs enim citra ejus permiſſionem non liceret) ob bonum publicum æquis Legibus inſtituit; ut ſcilicet alacritas creſcat Exercitus illius partis, cujus miles victor in ſingulari certamine evaſit; & timor incutiatur Exercitui partis victæ. Alciat. *libr. de ſingulari certamine, cap. 3.* Ferdinand. Vaſquius, *lib. 1. controverſ. illuſtr. cap. 49. num. 16. & 18.* Balthaſ. Ayala, *dict. cap. 4. num. 7.* 8

Tale Duellum ſæpe committit quiſpiam ex limitaneis militibus Chriſtianis, cum Turcarum aliquo, in finibus Ungaricis & Turcicis, facta ſcilicet priùs Duelli indictione, & armorum genere, quo certare velint, antea definito.

CAP. IV.

De Duello, quod virtutis, & honeſtæ gloriæ causâ committitur.

SUMMARIA.

1. *DVellum, quod virtutis, & gloriæ honeſta causâ committitur, vel nobile eſt, vel vulgare Duellum.*
2. *Nobile Duellum quod ſit.*
3. *Author quis ſit Duelli equeſtris, ſive nobilis.*
4. *Certæ Leges præſcriptæ ſunt Duello equeſtri.*
5. *Ad nobile ſive equeſtre Duellum non admittitur, niſi nobilitatem ſuam, quod ab atavis deducat, docere poſſit.*

5. Quæſtio

6. *Quæſtio, an Imperator hominem novum ad ludos equeſtres legitimare poſſit.*

1 DUELLUM QUOD VIRTUTIS, & honeſtæ gloriæ causâ committitur, aut nobile eſt, aut vulgare.

2 Nobile Duellum eſt, quod ad viros equeſtris tantum ordinis pertinet; puta Principes, Comites, Barones, Nobiles. Cujuſmodi Duellum eſt in conſuetis torniamentis, haſtiludiis, enſiludiis.

3 HOc Duellum jure eſt permiſſum, *l. 2. & l. ſeq. ff. de alemnib. l. Qua actione 7. §. 4.* ubi gl. *ff. ad leg. Aquil.* Dd. *in l. Ex hoc jure. 5.* Ubi Jaſon, *num. 32. ff. de Iuſtit. & jur.* Bald. *in l. 1. num. 5. C. de dedit. libertat. toll.* Eſt autem Duellum hoc, ut dixi, aliud nobile, ſive equeſtre, aliud vulgare.

4 Equeſtris Duelli author eſt Imperator Henricus I. Saxo cognomento Auceps. Cum enim inquietos Sacri Romani Imperii finibus accolas, crebris ſuis excurſionibus omnia vaſtantes, & perturbantes debellaſſet, Proceribus Imperii, quo recrearentur, & excitarentur, ludos inſtituit equeſtres, & concinnos Equitum concurſus, quos Turnir appellant.

5 Et quia probè intelligeret, abſque ordine nihil quicquam conſiſtere, ludis illis leges duode-

duodecim præſcripſit de his, qui arceri ab illis debeant.

Inter has Leges duodecima hæc fuit: Si 5
quis à parentibus nobilibus ſatus non fuerit, deque ſua nobilitate, quatuor avorum natalibus docere non poterit, ludos equeſtres nullo pacto accedito, ut memorat Reinh. Comes in Solms, & Müntzenberg *in opuſculo*, Von des Adels Urſprung. *ad fin.* Et Autor der Turnirbuchs / *fol. 15.* Sebaſt. Münſter. *in ſua Coſmographia, lib. 3. fol. 743.*

Hinc quæſtio oritur, poſſitné Imperator 6
gratiam facere novo homini, ut torniamentis, ſive ludis hiſce intereſſe queat? quam quæſtionem eleganter tractat & affirmativè decidit Frideric. Bruckman. *Tractat. de Regalib. part. 1. §. ſoluta poteſtas, membr. 1. effect. 4, pag. 278. & ſeqq.*

CAP. V.

De vulgari Duello.

SUMMARIA.

1. *VUlgare Duellum quod ſit.*
2. *Vulgaris Duelli diſtributio.*
3. *Vulgare Duellum Leges ſacrum appellant Certamen.*
4. *Quæſtio an Spurii ad ſacrum Certamen admittantur.*
5. *Sacro in Certamine victor qui exiſtit, coronam conſequitur, & præmium ei ex publico conſtituitur.*
6. *In Certamine ſacro ter qui vicit, & coronatus fuit, civilium munerum immunitatem habet.*

T 7. Vulgari

7. *Vulgari in Duello qui interfecit, aut vulneravit aliquem, ab omni liber eſt pœna.*

1 VULGARE DUELLUM voco, quod ad omnes pertinet mares, Nobiles, & Plebejos: Exemplo vulgaris ſubſtitutionis, quâ cuilibet ſubſtituitur, non tantùm impuberi.

2 Hoc Duellum vel ex publico Magiſtratus inſtituto committitur, ut Duellantes corporis & animi vires ad Militias exerceant & præparent; vel citra publicum Magiſtratus inſtitutum habetur.

HÆc vulgaris Duelli diviſio patet *ex l. qua actione. §. Si quis in colluctatione, ibi, ſiquidem in publico Certamine. ff. ad Legem Aquil. l. milites, 5. ibi, ut armorum quotidiano uſu ad Bella ſe præparent. C. de re militari, lib. 12.* Et, quod experimentum ſit Militiæ hoc Duellum, docent Jaſon, *conſil. 114. num. 2. verſ. Interdum Duellum.* Alciat. *lib. de ſingulari certamine, c. 2. num. 5.* Pardulph. Pratterus *in Lexico ſuo, in verb. Pancration*, Donell. *lib. 27. Commentar. in Explicat. l. commodis, 40. ff. de re judic.*

3 Hujuſmodi Duellum Leges ſacrum Certamen appellant, *d. l. commodis 40. ff. dict. tit, & l. un. C. de Athletis, lib. 10.*

In quæſtionem autem vocatur, an etiam Spurii ad illud admittantur? Alciat. affirmat *lib. 10. parerg. cap. 8.* Sed negat Petr. Heig. *part. 1. quæſtion. jur. quæſt. 21. num. 42.* Ajens opinio juri conſona videtur, cum Spurii, ſi eos ſua honeſtas commendet, etiā ad dignitates jure admittantur, *l. Spurii 6. in pr. ff. de Decurionib.* Cōfert text. *in c. Niſi 10. §. perſonæ extr. de renunciat. & Canon. 1. diſtinct. 56.* Pertinent huc, quæ ſcribunt Palæot. *libr. ſingulari de Spuriis, & Nothis, cap. 55. num. 13. & 14. cum præcedent. & ſeqq.* Thoming. *deciſ. 48. num. 3. & ſeqq.* & Hartman. Piſtoris *libr. 1. quæſtion. jur. quæſt. 30. num. 36. in fin. cum præcedent. & ſeqq.*

Neganti verò opinioni firmitatem tribuit, tùm, quod filius etiam naturalis, ex concubinâ progenitus, alieno, parentum ſcilicet, vitio laborare dicitur, *l. ult. C. de naturalib. liber.* tum, quod injurioſum exiſtimatur, nominare aliquem Spurium, qui legitimè natus eſt, *l. Si qua, 5. Cod. ad Senatus-Conſultum Orphit.* tum, quod filius Sacerdotis, ob defectus notam, ad ſacros ordines non promovetur, *cap. Accedens, extr. de purgat. can.* Tum item, quod ſacra Scriptura ex illegitimo thoro natos ignominiâ affectos dicit, *Deut. 23. verſ. 2. Eccleſiaſt. cap. 23. circa finem. & Sapient. 3. verſ. Filii autem.* Tum poſtremò, quod jus Canonicum Spurios degeneres &

ignobiles vocat. *Can. Si gens, diſtinct. 56.* eoſque infamia notat, ac infames eſſe cenſet. *Can. conjunctiones. 35. quæſt. 2. & 3. cap. per venerabilem, extr. Qui Filii ſint. legit.*

5 Hoc in Duello qui vincit, coronam meretur, & præmium ei ex publico conſtituitur, *l. ſpem 5. C. Quæ res pignor. obligat. & dicta Lege commodis 40. ff. de re judic. l. ſi duas 6. §. Athletæ, ff. de excuſat. tutor.* Cujac. *in libr. 100. Reſponſ. Papin. pag. 456. colum. 2. in fin.*

6 Et qui ter vicerit, & coronatus fuerit, civilium munerum immunitatem conſequitur, *l. un. C. de Athlet. lib. 10.*

7 Hoc in Duello ſi alter alterum interfecerit, aut vulneraverit, non punitur, niſi cedentem percuſſerit. *dict. leg. Qua actione 7. §. ſi quis in colluctatione, ubi* Bald. & alii, *ff. ad Legem Aquil.*

Cap. VI.

De Pugilatu.

Summaria.

1. *Pugilatus iure eſt permiſſus.*
2. *In Pugilatu alterum qui necat, aut vulnerat, pœnâ afficitur nulla.*
3. *Gladiatores, qui pro mercede cum beſtiis pugnant, infames ſunt.*
4. *Laniſtæ nullam incurrunt infamiam ex eo, quòd armis certant de pecunia à ſpectatoribus data.*

Citra

CITRA PUBLICUM MAGIſtratus inſtitutum, quod virtutis cauſa committitur Duellum, eſt vulgaris ille Pugilatus. **Das gewöhnliche vnd gemeine Fechten** / quod Certaminis genus, & jure permiſſum, & moribus receptum eſt.

DUELLUM hoc jure permiſſum eſſe arguit text. *in l. 2. & l. 3. ff. de aleatoribus. & l. 3. §. penult. ibi, aut dum certat. ff. de injur.* 1

Quòd ſi in eo alteruter pugnantium aut pereat, aut vulneretur, liber eſt, & innoxius à pœna victor, modò non proditoriè ſive nefariè quid feciſſe probetur, *dict. leg. Qua actione 7. §. ſi in colluctatione*, ubi gloſſ. Bart. Bald. & alii, *ff. ad Legem Aquil. c. lator. extr. de homicid.* Jodoc. Damhoud. *in praxi rerum crim. cap. 84. numer. 31.* Franciſc. Cremens. *ſing. 150.* Gribald. Mopha Cherianus, *Tractat. de homicid. cap. 3. de homicid. legit. num. 25. & ſeq.* Menoch. *de arbitr. jud. caſu 400.* 2

Eſt & illud hîc notandum, quod, licet gladiatores, qui collectâ hominum turba pro mercede cum beſtiis depugnant, ignominiæ notam non effugiunt. *l. 1. §. Removet, verſ. Beſtias autem. ff. de poſtul.* 3

Laniſtæ verò, qui invicem virtutis cauſa, in pecuniam à ſpectatoribus projectam, ar- 4

mis certant, famam ſuam & boni nominis opinionem minimè abjiciunt, *l. 2. & l. 3. ff. de aleatorib.*

Cap. VII.

De Duello, quod Oſtentationis cauſâ committitur.

Summaria.

1. *Duellum Oſtentationis cauſâ ſuſceptum quod ſit.*
2. *Duellum hoc uſitatum quidem, ſed iure prohibitum eſt.*
3. *Iure etiam Saxonico hoc Duellum in nullo habetur precio.*

1 Duellum Oſtentationis gratiâ inſtitui dicitur, ſi ex condicto ad virium & audaciæ oſtentationem quidam in Certamen deſcendant.

2 Duellum hoc licèt ſæpenumerò etiam in ſolitis & conſuetis Pugilatibus & Collučtationibus ſuſcipiatur; ut, cùm Laniſtæ nudi ſtrictis acutisque gladiis congrediuntur, canonicæ tamen & civiles Sanctiones illud omninò deteſtantur.

c. 1. & 2. ubi Canoniſtæ. Innocent. & alii. *Extr. de torneamentis. l. un.* & ibi gloſſ. & Dd. *C. de gladiatoribus, libr. 11.* facit eodem text. *l. nam*

nam ludus. ff. ad leg. Aquil. † De hoc forte 3 Duello intelligendum, quod apud Saxones in nullo precio ars Pugilum & Hiſtrionum fuiſſe dicitur, Landrecht. *lib. 3. artic. 45.* Petr. Heig. *part. 1. qnaſt. jur. quæſt. 74.*

Et licet Duellum hoc ex licentia Superioris ad probandam alicujus fortitudinem fieri poſſe exiſtiment Bald. *in l. Ex hoc jure, n. 7.* & Jaſ. *ibid. num. 31. ff. de Iuſtit. & jur.* Matth. de Afflict. *libr. 2. conſtitut. Neapol. Rubr. 31. num. 1.* erroneam tamen hanc eſſe opinionem teſtantur jura citata. Fortitudo enim laudem non meretur, niſi cum Juſtitia conjũcta ſit, *Novell. 69. in princ.* Joan. de Platea, *in l. un. C. de gladiatorib. lib. 11.* Sed abeſſe Juſtitiam ab hoc Duello vel inde convincitur, quod hoc in Duello alter alterius ſalutem in diſcrimen adducere intendit. Vide quoque ita ſentientem, Jacob. Ayrer. *de homicidio, part. 1. nnm. 154.*

Cap. VIII.

De Duello, ad quod defendendi honoris gratia proceditur.

Summaria.

1. *Definitio Duelli, quod defenſionis cauſa ſuſcipitur; Et diſtributio eiuſdem.*
2. *Duellum honoris defendendi causâ ſuſceptum quod ſit.*

3. *Eiuſdem Duelli diſtributio.*
4. *Quando licitè honoris cauſa Duellum ſuſcipiatur.*
5. *Illicitè quando committatur hoc Duellum.*
6. *Qui injuriâ me affecit, ſi in Iudicium vocatus non veniat, nec cogi à Iudice poſſit, aut copia Iudicis deſit, provocari ad Duellum poteſt.*
7. *Neceſſitas facit probabile, quod aliâs licitum non eſt.*
8. Azo *diſtinguit.*
9. Azonis *diſtinctio pro parte probatur, & ex parte rejicitur.*
10. *Copiam Iudicis, & injuriatoris habere qui poteſt, Iudicio convenire, non Duello petere injuriantem debet*
11. *Non deſunt, qui putant ſemper licitum eſſe hoc Duellum.*
12. *Crudelis eſt, famam ſuam qui negligit.*
13. *Fama & Vita paribus paſſibus ambulant.*
14. *Probatur contraria ſententia, non ſemper licitum eſſe hoc Duellum*
15. *Reſpondetur ad argumentum contrariæ opinionis.*
16. *Mos inolevit quibuſdam in locis, ut, qui mentiri aliquem dixerit, confeſtim ad Duellum provocetur ab eodem, ſed Iure vetente.*
17. *Provocatus in Certamen acceptare Duellum non tenetur.*
18. *Licet valdè contumelioſis verbis provocatio fiat.*
19. *Verbali injuria affectus, ſi occidat injuriatorem, arbitrariâ tantùm pœna tenetur.*

1 DUELLUM DEFENSIONIS cauſa ſuſceptum, eſt, quod ad aliquid propugnandum pertinet. Et, vel ad honoris defenſionem, vel ad rerum corporisvé propugnationem ſpectat.

2 Duellum ad honoris defenſionem pertinet, quod injuria affectus, cùm injuriante ſeu conviciatore ſuſcipit.

3 Quod vel licitè fit, vel illicitè.

4 Licitè proceditur ad hoc Duellum, ſi injuria laceratus in ejuſmodi ſit territo-

rio,

rio, ubi decus & honorem ſuum ope judiciali non poſſit tueri; ut, ſi copia Judicis non fuerit.

Illicitè in hoc procurritur Duellum, ſi 5
injuria oneratus, Judicis, & injuriantis copiam habere poſſit. Tunc enim judiciali ope, non propria ultione injuriam ſibi illatam vindicare debebit.

QUANDO copia Judicis non eſt, vel non 6
ſuppetit facultas habendi injuriatorem in Judicio; veluti, ſi vocatus non veniat in judicium, & Judex eum cogere non poſſit, tunc affectus injuriâ, ipſum injuriatorem provocare ad hoc Duellum poteſt, ut ſentit poſt Azonem, gloſſ. *in leg. nullus. 14. in verb. ultionem. C. de Iudæis, per l. generali. 54. Cod. de Decurionib. lib. 10. l. ait Prætor. 10. §. ſi debitorem. ff. Quæ in fraud creditor. leg. ſi quis curialis. 12. & ibi* gloſſ. *in verb. judicantium. C. de Epiſcop. & Cleric.* Scribit idem Didac. Covarruv. *in c. peccatum, de Regul. Iur. in 6. ſecund. part. relect. § 9. num. 3.* Item And. Alciat. *libr. de ſingulari certamine, cap. 3.* Ubi enim deficit jus, ibi ſupplet enſis, & propria ultio, Bart. *in l. hoſtes. num. 9. ff. de capt. & poſtlimin. reverſ.* Bald. *ad Rubr. de Treuga & pace, num. 8.* Nevizanus *in ſylva nuptiali libr. 4. mihi, fol. 162.*

T 5 Alexand.

7 Alexand. *conſil. 135. num. 2. volum. 1.* Et † neceſſitas facit probabile, quod aliâs licitum non eſt, *leg. qui potuerint. 27. ff. de manumiſſ. teſtament. l. ſi alius. 7. §. belliſſimè. ff. Quod vi aut clàm.*

8 Didacus Covarruv. tamen *proximè allegato loco* ſcribit, *quod* Azo *hanc opinionem in privato intelligat veram, modò vindicta fiat abſque occiſione, & percuſſione. In Principe verò, qui ſuperiorem non habet, ea moderatione opus non eſſe;* quam limitationem cujuſvis judicio ſubmitto.

9 Ego autem, quantum ad occiſionem, illi ſubſcribo, non verò quo ad percuſſionem. Si enim hoc caſu propria vindicta permiſſa eſt, quæ eſſet ea vindicta in ſola velitatione conſiſtens?

10 Quòd ſi autem Judicis copia haberi poſſit, nec non Adverſarii, tunc judiciali ope, non propria ultione injuriam ſibi illatam vindicare debebit, qui injuria affectus eſt. Idcirco enim judiciorum vigor, jurisque publici tutela in medio conſtituta eſt, ne quiſquam ſibi ipſi permittere valeat ultionem, *dict. leg. nullus. 14. C. de Iudæis.* Et quos Magiſtratus ſua poteſt componere juriſdictione, eos ad arma & rixam procedere pati non debet. *leg. ſi cujus rei. 13. §. æquiſſimum eſſe. ff. de uſu-fruct. & quemadmodũ quis utatur fruat.*

Ea

Et hanc ſententiam tenent Alciat. *libro de ſingulari certamine, cap. 3.* & Cujac. *libr. 5. obſerv. cap. 18.*

Sunt tamen, qui putant *ſemper licitum eſſe, & iure permiſſum, ob honoris defenſionem, Duellum*, in quorum numero eſt Baldus, *ad tit. de pace tenenda, in princ. num. 16. in uſibus feudor.* Jul. Clar. *libro quinto ſententiarum. §. homicidium. num. 26.* Franciſc. Curt. Jun. *num. 4. 5. & 6. conſilii ſui, quod eſt. 102. ſub* Tomo. 2. *conſilior. criminal. operâ* Joan. Baptiſtæ *collect.* Petr. Gerard. de Petra Sancta, *ſing. 33. & 82. num. 6.* Joan. Cephal. *conſil. 57. num. 4. 5. & 6.* Vaſq. *lib. 1. controverſ. illuſtr. cap. 18. num. 13.* & ali *alibi*, quos refert Jacob. Ayrer. *Tractat de homicid. part. 1. num. 88. & ſeqq.* qui omnes utuntur hujuſmodi argumento. † *Crudelis eſt, qui famam ſuam negligit, cap. noli. 12. quæſt. 1. &, non minor eſt infamia timor, quàm mortis, leg. iſti quidem. 8. §. penult. ff. Quod metus cauſa. Sed* † *fama & vita paribus paſſibus ambulant. leg. juſta cauſa. 9. ubi* gloſſ. *ff. de manumiſſ. vindict. Ergo ſicuti vitam armis defendere licet contra vim, ita & armis licet defendere honorem contra illatam injuriam.* 11 12 13

At, non obſtante hac ratiocinatione, contraria ſententia de jure verior eſt, ſicuti *antea* oſtendi, & tradit Ferdinand. Vaſquius *lib. 1. controverſ. illuſtr. cap. 12. num. 2. & ſeqq.* 14

ubi

ubi aliorum quoque auctoritates pro veritate hujus contrariæ ſententiæ allegat, *& c. 49. num. 12. & 14.* Accedit in eandem ſententiam poſt alios, quos citat, Iacob. Ayrer. *dict. tract. de homicid. part. 1. num. 93. & ſeqq.*

Si quis ergo injuriam ab aliquo accepit, ſive in rebus, ſive in perſona, is ignorare non debet, latas eſſe Leges huic rei conſulentes, & conſtitutos eſſe Magiſtratus, quorum auxilio injuria illata vindicanda eſt.

Nunquam certè, vel rarò ſaltem quieta & tranquilla eſſet Reſpublic. ſi, quoties quis injuria oneraretur, integrum illi fuerit provocare injuriantem ad arma, & cum eo in arenam deſcendere. Cùm autem eò ſpectent Leges, & jura noſtra hoc velint, ut Reſpub. hominumque vita ſit quieta atque tranquilla, non permittitur ei, qui verbali injuria affectus eſt, ut injuriantem ad arma provocet: Sed Magiſtratum armis decorant, ut is, per legitimos tramites, calumniantium & conviciatorum iniquitates expellat.

15 Non refragantur, quæ pro altera ſententia adducta ſunt. Nam, ſi Legum auxilio & Magiſtratus ope vindicemus injuriam, quâ quis nos laceravit, non negligimus famam & honorem noſtrum. Et, quamvis non minor ſit infamiæ timor, quàm mortis, & proinde, ob metum infamiæ ſi quid datum aut

pro-

promiſſum ſit, non magis id ratum Leges habeant, ac ſi metu mortis datum, vel promiſſum fuerit, *d. l. iſti quidam. 8. §. penult. ff. Quod metus cauſa.* Inde tamen inferendum non eſt, ſicuti pro tuenda vita noſtra poſſumus inſultantem vulnerare, aut neci dare, *l. ut vim. ff. de juſtit. & jur. leg. ſcientiam, 45. §. ſi quis cùm aliter. ff. ad Legem Aquil. leg. 1. C. unde vi*: ita quoque pro tuendo honore noſtro, licitum nobis eſſe injuriantem jugulare. Nam periculum præſens & vim imminentem violentiâ contrariâ repellere poſſumus: Sin autem illatâ nobis vi & per eam vulnere impoſito percuſſor diſcedat, eum inſequi, & repercutere jura non ſinunt: ſiquidem ad vindictam privatam, non ad vim avertendam ea repercuſſio pertineret, Bart. *in l. ſi ex plagis 52. §. 1. ff. ad Legem Aquil. & in l. 1. nu. 10. C. unde vi, ubi etiam* Bald. *num. 28.* Decius *in d. l. ut vim, num. 10. ff. de juſtit. & jur.* Aym. Gravet. *conſil. 120. num. 8. part. 1.* Didac. Covarruv. *in Clem. de homicid. §. un. tert. part. relect.* Andr. Geil. *lib. obſervat. practic. 2. obſerv. 110. num. 15.* Multò minùs ergo concedunt jura acceptam verbalem injuriam armis vindicare: quippe, cùm ea nobis ita impoſita ſit, ut armis deponi haud queat, ſed opus ſit vindicta publica, & Emplaſtro judiciali, quo vulnus illud exiſtimationi inuſtum ſanetur.

Quibus

26 Quibuſdam tamen in locis, cùm de controverſia aliqua verbo inter homines litigatur, qui vel mentiri alium dixerit, provocari ad Duellum ſolet. Cenſetur enim atrox injuria, quam, ſi aliter, quàm ferro aboleant, de honore ſuo actum arbitrantur. Hinc frequens eſt provocationis exordium: at jure, ut oſtendi, vetante, haud licitè id fieri poteſt, ſi injuria affectus Judicis & conviciatoris copiam habere in Judicio poſſit.

17 Unde & illud ſequitur, quòd provocatus acceptare Duellum, & in Certamen cum provocante deſcendere non tenetur; ut etiam ſentit Ferdinandus Vaſquius, *lib. 1. controverſ. illuſtr. cap. 18. num. 15,* Dec. *conſil. 786. num. 3. & ſeqq.* Nevizan. *in Sylva nuptiali, pagin. 24. colum. 1.* Joan. Cephal. *conſil. 57. n. 12. & ſeqq. lib. 1.* Franciſcus Vivius, *in communibus opinionibus, in verb.* Duellum, *in fin. allegat* Cottam *in memor. in verb.* perduellionis, & Socin. Junior. *conſil. 125. num. 2. & ſeqq. volum. 2.* Idem quoque tradidit & conſuluit Jaſon *in l. ex hoc jure, num. 34. ff. de juſtit. & jur. & conſil. 144. volum. 2. Ubi ſcribit, quòd provocatus ad Duellum licitè pugnam illam recuſare poſſit: atque ita conſuluiſſe* Angelum, *qui pro eo conſilio lucratus ſit centum florenos aureos;* Amplectitur opinionem eandem Proſper. Farinac. *Tract. criminali titul. 14. de homicidio, quaeſt. 119.*

quæſt. 119. num. 23. & 24. item Jacob. Ayrer. *in Repetit. l. ut vim, part. 1. num. 141. & ſeqq.* & Bernhard. Græv. *lib. 2. practic. obſerv. obſ. 100. conſiderat. 1. num. 1.* Quæ enim ſunt contra honeſtatem, & bonos mores, vel lædunt famam & opinionem, ea non dicimur poſſe. *l. filius. 15. ff. de condit. Inſtitut. l. nepos. 125. in fin. ff. de verb. ſignificat. l. veſtis. 23. §. veſtimenta. ff. de auro & argent. legat. l. pen. ff. de furt. l. 3. & 4. de uſur. l. in eadem. 4. ff. Ex quibus cauſis major. c. faciat homo quod poteſt. 22. quæſt. 2. Et omne indecens reputatur impoſſibile,* Card. *in c. perpendimus. Extr. de ſentent. excommunicat.* Petr. Gerard. *ſingul. 82.*

Et licet verbis valde contumelioſis ea 18
provocatio fiat, nec tamen provocatum parere oportet. Ea enim provocatio ipſi provocato injuriam infert: quippe, cùm omne id, quod fit, vel dicitur in aliquem contra bonos mores, injuriam importet. *l. item apud Labeonem. 15. §. ait Prætor, ubi* Bartol. *& §§. ſeqq. & §. generaliter. ff. de injur.* Et injuria fit, licèt quis tantùm manus adverſus aliquem levet, eumq; terreat. *d. l. item apud. §. 1. ff. d. tit.* Iccirco eam injuriam non armis, ſed Judicio vindicare debet. *d. l. nullus. 13. C. de Iudæis, & d. leg. ſi cujus rei. 13. §. æquiſſimum eſſe. ff. de uſufruct. & quemadmodum quis utatur-fruatur.*

Inter illuſtres tamen, & nobiles perſonas, non

obſtante

obſtante Canonica prohibitione, permitti hodie Duella, ſentit poſt alios Valentin. Forſterus, olim in Marpurgenſi Academia Præceptor meus, *de juriſdict. part. 2. ad legem Numa III. num. 122. pag. 446.* Sentit idem Sichard. *conſil. criminali 8.* & Maranta *conſil. 77.* Vide quoque Andr. Geil. *lib. 2. pract. obſervat. obſ. 100. num. 7.*

19 Quod ſi aliquis injuria affectus verbali injuriatorem confeſtim occidat, non de occiſo, & ejus delicti pœna ſtata & ordinaria plecti, ſed extra ordinem arbitrio Judicis mitius puniri debet, ut docet Ludovicus Carer. *in pract. criminal. mihi, fol. 177. fac. 1. nu. 11.* ignoſcendũ enim eſt ei, qui voluit ſe ulciſci provocatus. *l. qui cum major. 14. §. ſi libertus. ff. de bonis libert.* Tuentur præterea hanc ſententiam, quæ longo ſtylo ſcribit Andr. Tiraquell. *Tomo 7. de pœnis temp. aut remitt. num. 1. & ſeqq. & num. 12.*

CAP. IX.

De Duello, quod ad rerum defenſionem pertinet.

SUMMARIA.

1. *Pro defenſione rei noſtræ ad pugnam procedere poſſumus.*
2. *Pro defenſione rerum occidi poteſt invaſor aut raptor earum, ſi quis ſine corporis periculo res ſuas tueri nequeat.*
3. *Quando*

3. *Quando in continenti fieri dicatur illata vis repulſi.*
4. *Nobilis, cuius Caſtrum vi armata ab alio occupatum eſt, poteſt illud etiam poſt ſex menſes vi armata recuperare.*
5. *Qui iniuſte Provincia ſive Ditione ſua pulſus eſt, poteſt eam poſt decennium quoque armis recuperare.*
6. *Nec ob id incidit in pœnam.* l. ſi quis in tantam, Cod. unde vi.
7. *Quando eſt dubium, an in continenti hoc Duellum ſuſceptum ſit, Iudicis arbitrium interponi debet.*
8. *Ex intervallo non poteſt ſpoliatus arma contra ſpoliatorem ſumere: niſi autoritate Magiſtratus id fiat.*
9. *Contra detentatorem rei noſtræ competenti actione experiri debemus, non propria vi & auctoritate uti.*
10. *Principis copia ſi haberi non poſſit, aut moratoria procraſtinatione ſpoliatus Principis in Aula circumducatur, & ſpe inani diu fruſtraq; lactetur, poteſt auctoritate propria admotis armis, poſſeſſionem ſuam recuperare.*
11. *Non poteſt ſpoliatus propria autoritate armis recuperare poſſeſſionem vi ablatam, ſi Iudicem prius adierit, & coram eo lis iam pendeat.*
12. *Iuris remedia adverſus vim armatam, qua quis alium & poſſeſſionem eius moleſtat.*

SEQUITUR DE DUELLO, quod ad rerum corporisve defenſionem pertinet. Duellum pertinet ad rerum tuitionem, ſi quis ad jus ſuum vel res propugnandas cum earundem raptore aut invaſore manum conſerat. Quod ex propria auctoritate in continenti fieri poteſt: Ex intervallo autem, ut ſi ſpoliatus poſt dejectionem ad alios actus à propoſito & animo recuperandi poſſeſſionem vi armata alienos diſceſſerit, non, niſi auctoritate Superioris,

U hujuſ-

hujuſmodi Duellum pro repetenda re iniri poteſt.

1 QUOD quis pro defenſione rei ſuæ incontinenti ex propria auctoritate cum raptore vel invaſore illius rei ad pugnam procedere poſſit, eumque necare, aut vulnerare impunè, ſi aliter tueri rem ſuam abſque corporis periculo non poſſit, expreſsè traditur *in l. 3. §. eum igitur. l. qui poſſeſſionem. 17. ff. de vi & vi armat. l. ſed & partus. §. 1.* ubi Cujac. *ff. Quòd metus cauſa, l. 1.* ubi Donell. C. *unde vi*, & ſcribit idem Cujac. *lib. 5. obſerv. cap. 18.*

2 Corporis periculum ſi deſit, impunè occidi non poteſt invaſor, vel raptor rei alienæ, *l. Furemus, ff. ad Legem Cornel. de ſicar. l. ſi ut. 4. ibi, Inferendæ cædis.* C. *dict. tit. l. 4. ibi, inſidiantem mihi. l. 5. ibi, metu mortis. l. ſcientiam 45. §. Qui cum, ibi, tueri ſe, & l. ſi ex plagis 52. §. 1. ff. ad Legem Aquil.* Confert eodem, quòd vita hominis rebus etiam precioſiſſimis præferenda eſt. *l. ſancimus 21. in fin.* C. *de Sacroſanct. Eccleſ. l. Iuſtiſſimè. 44. in princ. ff. de ædilit. edict.* Amplectuntur hanc ſententiam Fortun. Garz. *in d. l. 3. ut vim, num. 28. & ibidem* Bolog. *num. 67. & ſeq. ff. de juſtit. & jur.* Didac. Covarruv. *in Clem. Si furioſus. §. un. 3. part. Relect. num. 6. verſ. Secundo proponitur ea ſpecies.*

cies. Placa *lib. 1. delictor. cap. 28. num. 31. & ſeq.* Voltz *in Comment. ad leg. Cornel. de ſicar. cap. 7. num. 100.* Fachinæus. *libr. 1. controverſ. jur. cap. 31.* Petreus *in theſauro controverſ. concluſ. criminal. concluſion. 100.* Diſſentiunt verò Accurſ. Bartol. Jaſon. Claud. de Seyſel. *in dict. leg. 3. ut vim. ff. de juſtit. & jur.* Abbas, & Felin. *in c. extr. de homicid.* Carer. *in practic. crim. Tit. de homicid. §. Quintò. excuſat, num. 12.* Clar. *lib. 5. ſentent. §. Homicidium. n. 25.* Chaſſenæ. *in conſuetud. Burgund. Rubr. 1. §. 5. verſ. Quæro. num. 11.* Bald *in l. 1. C. unde vi.* Jacob Ayrer. *tract. de homicid. part. 1. num. 168. verſ. Ex quibus ubi, num. 169. & ſeqq.* reſpondere conatur ad Argumenta ajentis opinionis. Idem *num. 184.* affirmat hanc ſententiam communem eſſe, & in foro receptiorem.

In continenti autem dico fieri hoc Duellum, non tantùm ſi illico fiat, zu friſcher That / & ſtatim ipſo momento, quo res, vel jus aufertur, ſed etiam ſi ex intervallo, *l. 3. §. cum igitur, ff. de vi & vi armat.* Bart. *in l. 3. n. 6. & ibi* Jaſ. *num. 23. ff. de juſtit. & jur.* puta, poſt aliquot horas, dies, vel ſeptimanas fiat, antequam tamen ad extraneos actus diſcedat ſpoliatus, ſed tempus, quod poſt ſpoliationem intervenit, tribuatur tantùm conquirendis amicis & auxiliatoribus, quorum 3

ope recuperetur poſſeſſio, *per textum expreſſum in ordinat. Cameræ Imperial. part. 2. tit. 9. §. 1.* So jemands / *in fin. ibi,* zu friſcher That/oder/wann er ſeine Freunde vnd Helffer haben mag. text. *in l. continuus. 137. in princ. ff. de verb. obligat. in c. olim cauſſam, & ibi* gloſſ. *in verb.* cùm ſtatim. *Extr. de reſtit. ſpoliat. l. 2. §. confeſtim. ff. ad Senatus-Conſultum Tertyll.* gloſſ. *in dict. leg. 3. §. eum igitur, in verb. continenti. ff. de vi & vi armat.* Zaſ. *conſil. 11. num. 14. volum. 1.* Menoch. *de recuperand. poſſeſſ. Remed. 1. quæſtion. 34. num. 385.* Andr. Geil. *lib. 1. de pac. pub. cap. 16. num. 14.*

4 Hinc Dd. communiter inferunt, *ſi Nobilis vi armata iniquè occupet Caſtrum alterius, quod ſpoliatus poſſit pro ſua commoditate illud recuperare, quandocunque, etiam poſt ſex menſes; quia ad recuperationem talis Caſtri magnus apparatus requiritur,* facit *l. ſi ita ſtipulatus eſſem, 14. l. interdum pura 73. l. continuus. 137. §. cùm ita ſtipulatus. l. ſi Inſulam. 84. ff. de verb. oblig.* Andr. Geil. *d. c. 16. num. 15.*

5 Item, *ſi Dominus ab alio injuſtè Ditione & Provincia ſua pellatur, quòd poſſit illam Ditionem & Provinciam recuperare per occaſionem legitimam, etiam poſt decennium,* & talis recuperatio non pro ſpolio, ſed poſſeſſionis continuatione accipitur. Nam, qui continuat poſſeſſionem ſuam, ſpoliare non dicitur: Et, qui ſe præpa-

rat ad recuperandum, animo retinet poſſeſſionem, & tacitè rixatur, ac contendit cum illo, qui violenter & naturaliter tenet. *Et ſic licèt quodammodo ex intervallo fiat recuperatio rerum, tamen ſemper dicitur durare rixa propter animum recuperandi.* Panormitan. *in c. ſignificaſti, l. 2. Extr. de homicidio,* Decius *conſil. 460. num. 17. cum ſeq.* Bart. *in dict. l 3. §. eum igitur. ff. de vi & vi armat.* Bald. *in l. fin. num. 3. C. de his, qui à non domino manumiſſ. ſunt,* quos omnes refert & ſequitur Andr. Geil. *lib. 1. de pace public. cap. 16. num. 16. & cap. 17. num. 29.*

In hujuſmodi ergo recuperatione non eſt, quòd timeas pœnas Conſtitutionis, quæ eſt, *in l. ſi quis in tantam. 7. C. unde vi.* Zaſ. *in dict. conſil. 11. num. ultim. volum. 1.* 6

Quia tamen quandoque dubium eſt, an in continenti pro recuperanda poſſeſſione hoc Duellum ſuſceptum ſit, idcirco Judicis arbitrio hæc diſceptatio committi debet, qui conſiderabit qualitatem defectionis, perſonæ dejicientis, & rei per vim ablatæ, ſive occupatæ, Bart. *in dict. l. 3. §. eum igitur. ff. de vi & vi armat.* Panormit. *in dict. c. ſignificaſti. 2. Extr. de homicid.* Andr. Geil. *lib. 1. de pace public. cap. 16. num. 14.* facit. text. *in l. quod meo. 18. §. fin. ff. de adquir. poſſeſſ.* in primis autem text. *in d. l. continuus. §. cùm ita ſtipulatus. ff. de verb. obligat.* 7

8 Cæterùm ex longiori intervallo ad hoc Duellum procedere non poteſt ſpoliatus, niſi priùs veniam à Principe, cujus Juriſdictioni & Imperio ſubjectus eſt, ad hoc impetraverit, Innocent. *in dict. c. olim cauſam. num. 4. extr. de reſtitut. ſpoliat.* Et ſcribit poſt alios Frid. Schenck *in tit. Hîc finit Lex in prin. in uſib. feudor.*

9 Unde ſi quis ſuum ab alio injuſtè poſſideri, aut detineri putat, legitimis modis, cum eo confligat, & competentibus actionibus experiatur, non vi agat, non ipſe in propria cauſa ſit Judex, neque propriam vindictam in adverſarium armis exerceat, *ut præcipit Conſtitutio* Caroli V. *de pace publica edita Anno 1548. Tit. 4.* Die Peen des Friedbrechers/ *& ord. Cam. Imp. part. 2. dict. Tit. 9. l. Extat. ff. Quod metus cauſa.*

10 Quòd ſi tamen Principis copia haberi non poſſit, aut in ejus aula procraſtinatione moratoria deluſoriaque circumducatur, & lactetur fruſtra ſpoliatus, ex ſententia Doctorum non expectata veniâ adverſus ſpoliatorem arma capere poteſt, & ſuum repetere, Bart. *in l. Ex hoc jure, num. 6. & ibidem* Claud. à Seyſello. *ff. de Iuſtit. & jur.* Henning. Cœden. *conſil. 104. num. 28.* Innocent. *in c. olim cauſam, num. 7. C. de reſtitut. ſpoliat.* Frideric. Schenck, à Tautenb. *in dict. tit. Hic finit. lex. in princ.* Non

Non poteſt etiam ſpoliatus propria au- 11
ctoritate concitare hoc Duellum adverſus ſpoliantem pro recuperanda poſſeſſione ſua, ſi poſt ſpoliationem Judicem adivit, & quando lis jam pendet coram Judice, Afflict. *in Commentar. ad Conſtitut. Neapolit. lib. 1. Rubr. 25. num. 14.* Menoch. *de recuper. poſſeſſ. remed. 1. quæſt. 34. num. 385. in fin.*

Quòd ſi quis injuſſu Imperatoris adver- 12
ſus alium armis inſurgat, præmiſſis advocatoriis mandatis, *ex vigore Conſtitutionum Imperialium de pace publica*, ipſe cum militibus, ſi non pareatur mandatis, in pœnam Banni, aliasque Juris communis pœnas declaratur. Et interim vis vi repellitur, implorato ad hoc auxilio vicinorum Principum, & Præſidum Provinciarum, ſive Circulorum, der nächſtgeſeſſnen Kreiß Obriſten. Vide *Conſtitut.* Caroli V. *de pace pub. inter receſſus Imperii, Titul. 4.* Von Mandaten des Cammergerichts/wider die Friedbrecher/ *& ordinat. Cam. part. 2. Tit. 9.* §. Vnd ob ſich/ *cum* §. *ſeq.* Andr. Geyl. *de pace publ.*

Cap. X.

De Duello, quod ad Corporis tuitionem pertinet illius, qui ab alio inſultum patitur.

Summaria.

1. *Poteſt quis ſe tueri adverſus vim cum nece adverſarii.*
2. *Licet etiam tertium aliquem contra vim alterius defendere.*
3. *Puta Proximum, Amicum, Fratrem, Dominum, Socium, Extraneum.*
4. *Quin etiam tenetur quis alium quoque adverſus vim tueri, licet Extraneus ſit.*
5. *Quæſtio anceps, an iure quoque civili teneatur aliquis adverſus vim alium, etiam Extraneum, tueri.*
6. *Quandoq; poteſt quis non inſultantem armis aggredi.*
7. *Diſtributio aggreſſuræ ex qualitate eius.*
8. *Levis aggreſſura repelli poteſt, at ſine inter ecione aggreſſoris.*
9. *Si tamen occidatur aggreſſor, levem qui fecit inſultum, extra ordinaria remiſſior pœna locum habet.*
10. *Quis inſultus contineat dubium ſalutis diſcrimen.*
11. *Impunè occidere poteſt, non ſolùm, qui mortis periculum, ſed etiam, qui graviorem aliquam offenſam ſuſtinet.*
12. *Non deſunt, qui tantum mortis deſiderant periculum, ut occidens adverſarium impunitatem habeat.*
13. *Quæ conſideranda ſint in dubio ſalutis diſcrimine: puta ipſum periculum per ſe, & eius probatio.*
14. *Ex quo colligatur dubium vitæ diſcrimen.*
15. *Defenſio neceſſaria omni iure permiſſa.*
16. *Neceſſaria defenſio permiſſa iure naturali.*
17. *Quæ defenſio neceſſaria naturali iure permiſſa ſit, ex* Dd. *quorundam ſententia.*
18. *De iure gentium defenſio quæ ſit iuxta* Dd. *quoſdam.*
19. Authoris *ſententia de neceſſaria defenſione iuris naturalis, & iuris gentium.*
20. *Defenſio neceſſaria quo reſpectu ſit iuris civilis.*

21. Propter

21. *Propter moderamen inculpatæ tutelæ defenſionem Iuris eſſe civilis* quidam *autumant*.
22. Decii *ſententia, qua ex re naturalis defenſio ſit Iuris civilis*.
23. *Oſtenditur error* Coraſii & Connani *de cauſa, cur defenſio contra vim ſit Iuris civilis*.
24. *Ratio opinionis* Connani, & Coraſii.
25. *Vindicationis definitio*.
26. *De ſignificatione verbi ultionis & ulciſci*.
27. *Oſtenditur error* Decii, *de ratione, cur defenſio contra vim ſit Iuris civilis*.
28. *Moderatio inculpatæ tutelæ num mandata & exacta primum*. l. 1. C. unde vi.
29. *Reſponſio ad ultimam opinionem*.
30. *De moderatione inculpatæ tutelæ; quid ea ſit, & quot partibus conſtet*.
31. *Vindicta privata abeſſe debet à defenſione legitima*.
32. Gloſſa & Dd. *moderationem inculpatæ tutelæ in tribus ponunt; modo, tempore, cauſa*.
33. *Variant* Dd. *in deſcribendo modo & cauſa*.
34. *Repercuſſio periculi imminentis quid ſit*.
35. *Provocans non dicitur legitimam ſuſcipere defenſionem*.
36. *Provocatio non ſit ad defenſionem, ſed offenſionem*.
37. *In delictis principium ſpectatur, non finis, & exitus*.
38. *Præſens impetus vi repellendus eſt*.
39. *Primum expectare ictum nemo tenetur*.
40. *Ratio, cur nemo expectare teneatur primum ictum*.
41. *Melius eſt in tempore occurrere, quam poſt vulneratam cauſam remedium quærere*.
42. *Aggreſſorem fugientem non poteſt provocatus inſequi, & impunè repercutere*.
43. *Repercuſſio in continenti fieri debet, non ex intervallo*.
44. *Aggreſſorem fugere nemo tenetur*.
45. *Quid ſit propulſare, & repellere vim*.
46. *Neque Plebeius, neque Nobilis, in vita periculo conſtitutus, aggreſſorem fugere tenetur*.
47. *Fugere qui poteſt abſque vitæ diſcrimine, in quo nondum conſtitutus eſt, fuga ſibi conſulere debet*.
48. VVeſenbecii *explicatio rejicitur*
49. *Iuſtitiæ genera duo ſunt*.
50. *Quæſtio, an, ut Plebeius, ſic & Nobilis fugere debeat, ſi nondum in dubio vitæ periculo ſit conſtitutus, ut fugere tutò poſſit?*
51. *Leve honoris detrimentum non eſt curandum*.
52. *Malis ex duobus eligendum eſt minus*.

 53. *Ratio-*

53. *Rationes, cur Nobiles fugere non teneantur.*
54. *Quibuſdam fugere ignominioſum eſt, quibuſdam verò non.*
55. *Quibus ignominioſum ſit fugere?*
56. *Proportionata periculi propulſatio quæ ſit?*
57. *Proportio illa non ſemper conſiſtit in armorum paritate.*
58. *Pugnus aut baculus quandoque repelli poteſt gladio.*
59. *Pugnis inſultum qui facit, occidi non poteſt gladio, niſi acrius, & vehementius percuſſurus ſit.*
60. *An quis limites defenſionis exceſſerit, vel non; Iudicis relinquitur arbitrio.*
61. *Provocatus ſi excedat moderamen defenſionis, non ordinaria tenetur pœna, ſed extra ordinem punitur, ut culpæ reus.*
62. *Extraordinaria illa pœna, imponenda ei, qui modum exceſſit, eſt plerunque relegatio temporalis.*
63. *Ex quorundam ſententia eſt pecuniaria pœna.*
64. *Quæſtio, an fuſtigatione puniri poſſit, qui moderamen inculpatæ tutelæ exceſſit?*
65. *Qua pœnâ afficiendus ſit Reus, ſi dubium fuerit ex quibuſdam circumſtantiis, uter Reus, vel qui occiſus eſt, primum inſultum fecerit?*
66. *Qui in ipſo inſultu modum excedit, nulla tenetur pœna.*
67. *Moderatio inculpatæ tutelæ neceſſaria non eſt adverſus publicum latronem, furem nocturnum, depopulatorem agrorum, & militiæ deſertorem.*
68. *De probatione defenſionis neceſſariæ.*
69. *Articuli probatorii, qui & quomodo formandi in materia defenſionis neceſſariæ.*
70. *Quidam* Dd. *volunt, probandam eſſe & provocationem, & defenſionem neceſſariam.*
71. *Quidam ſentiunt, provocationem, & inſultationem ſolam eſſe probandam; nec opus eſſe, ut probetur inſuper defenſio neceſſaria.*
72. *Sola adverſarii inſidiæ ſi probentur, ipſa quoque neceſſaria defenſio cenſetur probata.*
73. *Solus armorum terror, & iactatio percuſſionis ſufficit, ut Reus dicatur ſui defendendi cauſa occidiſſe, vel debilitâſſe adverſarium.*
74. Bartol. *ſibi contrarius.* }
75. Bald. *ſibi contrarius.* } *In probãda neceſſaria defenſione.*
76. Angelus *ſibi cõtrarius.* }
77. Decii & aliorum opinio *de probãda neceſſaria defenſione.*
78. *Refutatio opinionis illorum, qui exiſtimant, duo probanda eſſe, aggreſſuram primam, & defenſionem neceſſariam.*

79. Lex

79. *Lex præſumit contra primum aggreſſorem, pro inſultato, quod in diſcrimen vitæ ſit adductus.*
80. *Cùm teſtes deponunt, quod Reus ad ſui defenſionem occiderit adverſarium, probatur hoc ipſo neceſſaria defenſio.*
81. *Neceſſaria defenſio & teſtibus & coniecturis probatur.*
82. *Teſtes minus idonei audiuntur de neceſſaria defenſione, ut Domeſticus pro Domeſtico, Frater pro Fratre, Adfinis pro Affine, Abbas pro Monacho, &c.*
83. *Teſtes de credulitate deponentes admittuntur ad proband. neceſſ. defenſionem.*
84. *Teſtes etiam negantes hic audiuntur.*
85. *Per unum teſtem probata defenſione, Reus non adficitur ordinaria homicidii pœna.*
86. *Coniecturis & præſumptionibus probatur quoque defenſio neceſſaria.*
87. *Coniecturæ & præſumptiones illæ unde capiantur?*
88. *Aggreſſor præſumitur, qui gravioribus armis uſus fuit.*
89. *Occulta latitatio, & præparatio armorum, indicia ſunt primæ aggreſſuræ.*
90. *Robuſtior, audacior, & agilior præſumitur primus aggreſſor.*
91. *Rixoſus & contentioſus præſumitur primus aggreſſor.*
92. *Rixæ cauſam qui præbuit, primus aggreſſor præſumitur.*
93. *Similiter minans & inimicus.*
94. *Qui auditus fuit clamâſſe :* Succurrite, ſuccurrite, *primum præſumitur ſuſtinuiſſe inſultum.*
95. *Pro viro bono, & probo eſt innocentiæ præſumptio.*
96. *Iuramentum purgationis locum habet, ſi præſumptiones pro Reo adſint.*
97. *Quæſtio, quid agendum Iudici, ſi neque teſtibus, neque coniecturis probetur prætenſa defenſio neceſſaria?*
98. *Contra exceptionem de neceſſaria defenſione admittitur replicatio.*

DUELLUM AD CORPORIS defenſionem ſuſceptum dicitur, in quo pars una corporis ſui, aut alterius integritatem, adverſus partem alteram impetum injuſtè facientem, propugnat.

Non

1 NON tantùm poteſt quis ſe ipſum adverſus vim tueri, etiam cum nece adverſarii, *leg. 3. ff. de Iuſtit. & Iure. leg. 4. l. 5. in princip. l. ſcientiam. 45. §. qui cùm aliter. l. ſi ex plagis. 52.*
2 *§. 1. ff. ad leg. Aquil.* ſed † etiam jure licet tertium aliquem, cui impetus fit, defendere, *l. Iſti quidem 8. §. fin. ff. Quod metus cauſa. l. 5. §. item Divus. ff. de Sicar. c. dilecto, tit. de ſentent. excommunic. in 6.* Bart. *num. 7. & 8.* Dec. *n. 32 in d. l. ut vim. ff. de Iuſtit. & jur.* Peinliche Halßgerichts Ordnung / Keyſer Carls des V. *art. 150. verſ. 2.* Jul. Clar. *libr. 5. ſentent. §. homicidium. num. 27.* Didac. Covarruv. *in d. Clement. ſi furioſus. §. un. Tert. part. relect. nu. 5.* Maſcard. *de probat. volum. 1. concluſ. 489. n. 10.* Guil. Onciacus *libr. quæſtionum. Iuris Philoſophicar. quaſt. 2. num. 1.* Ubi, quin imò, inquit, plerunque ſi inferatur alteri injuria, conce-
3 ditur propulſatio, † puta ei, qui ſocium ſe itineris addidiſſet, gloſſ. *in l. Item apud Labeonem. §. abduxiſſe. ff. de Injur.* Boër. *deciſ. 83. num. 6.* SI PROXIMO Panorm. *in cap. penult. Extr. ff. de Cleric. percuſſ.* SI AMICO, quem animi cuſtodem gloſſ. vocat *in l. lata. ff de verb. ſignificat.* Bald. *conſil. 143. volum. 2.* SI FRATRI. Alexand. *conſil. 2. volum. 7.* SI DOMINO. *l. fin. C. de his, quibus ut indig.* SI SOCIO, generaliter cuivis alii, *c. non inferenda, verſ. qui enim non repellit. 23. quaſt. 3. c. dilecto, verſ.*

ſto, verſ. imò ſi poteſt. Extr. de ſententia excommunicat. Quocirca Parentes Liberis ſuis, Liberi Parẽtibus, Vir Uxori, Uxor Viro, Sponſus Spõſæ, & Sponſa Sponſo ſuo contra vim ſubvenire jubetur, ut rectè ſentiunt, quos citat & ſequitur Jacob. Ayrer. *Tract. de homicid. part. 1. num. 202. & aliquot ſeqq.* Eandem comprobat ſententiam Dominus Collega Harpprechtus *Diſp. 29. theſ. 8. part. poſter.*

Quin etiam tenetur quis Proximum ſuum, licet Extraneus ſit, contra vim defendere, ſi id commodè ſine periculo ſuo facere poſſit. *c. ſicut dignum. §. Illi etiam, verſ. Qui potuit, extr. de homicid. c. Quanta. extr. de ſentent. excommunicat. & c. Dilecto. §. Et quidem; d. tit. in 6. l. 6. §. 8. ff. de re milit. Exod. 2. cap. Actor. 7. can. Non inferenda, cum ſeq. 23. quæſt. 3.* Didac. Covarruv. poſt alios, quos citat *in c. Si furioſus, Clement. de homicid. part. ſecunda part. Relect. §. 2. num. 7. mihi, fol. 261. fac. 2. & in cap. Peccatum, Tit. de Reg. Iur. in 6. part. 2. §. 3. num. 4.* 4

Sed quæſtionis eſt ambiguæ, num etiam jure civili ſententia hæc procedat? Quidam negant *ex l. 1. § Sed in eos, ff. de Senatus-Conſulto Silanian.* Aliqui affirmant, per text. à contrario ſenſu *in l. culpa caret, & l. Nullum crimen. ff. de reg. jur.* Et quidem rectè per text. *proximè allegatos, & in l. 3. verſ. Et cùm inter nos. ff. de Iuſtit. & jur.* confert, textus, *l. omne* 5

delictum

delictum 6. §. pen. ff. de re milit. l. 2. l. 3. ff. de noxalib. action. l. 2. in fin. C. de commerciis, & mercatorib. Ad dict. leg. 1. §. Sed in eo, ff. de Senatus-Conſulto Silan. reſponderi poteſt ex verbis: niſi particeps ſceleris fuerit.

6 Dico autem, INJUSTE IMPETUM FACIENTEM, non dico, ARMATUM AGGRESSOREM. Quandoque enim armis licitè alius alium aggredi, & contra eum inſurgere poteſt, cum tamen inſultatus ille rurſus inſultare in ipſum haud impunè queat, uti etiam oſtendit *Carolina Conſtitutio in ordinat. judicii criminalis, articul. 142. verſ.* So einer / *& articul. 150.* ubi ſempiternâ memoriâ digniſſ. Imperator Carolus V. *ita diſponit:* So einer einen vnkeuſcher Werck halben bey ſeinem Ehelichen Weib / oder andern böſen ſträfflichen Vbelthaten funde / vnd darumb gegen demſelben Vbelthäter tödtliche Handlung/Zwang oder Gefängnus/wie die Recht zulaſſen/fürneme / oder dem Entleibten hette gebürt / den verklagten Todſchläger von Ampts wegen zufahen / vnd die Notturfft erfoddert / jhne mit Waffen ſolcher Gefängnus halben zubedrawen / zwingen vnd nötigen/ daß er alſo in recht zuläſſiger Weiſe gethan hette / ꝛc.

7 Hoc autem Duellum in duplici eſt Differentia: Aut enim continet tantùm pericu-

periculum levioris percuſſionis: aut ſuſtinet gravius ſalutis diſcrimen.

Duellum continet tantum levioris percuſſionis periculum, ſi aggreſſor duntaxat leviter, & ſine vulnere, vel nece aliquem cædere intendat: id quòd ex Circumſtãtiis colligendum eſt, veluti ex qualitate aggreſſoris, pugni, teli, &c.

In hoc autem Duello non poteſt inſultatus impunè aggreſſorem occidere, ſed ſolùm contra eum ſe defendere, & percuſſionis vim propulſare poteſt.

Etſi jure permiſſum eſt, vim atque injuriam propulſare, *l. ut vim. ff. de Iuſt. & Iur.* non omnis tamen vis & impetus cum nece adverſarii reflecti poteſt. Si enim inſultus contineat tantùm levioris percuſſionis periculum, averti illud poteſt, verùm abſque adverſarii nece; Et tantùm repercutiendo cum pugno, aut baculo, aut minando cum armis, vel projiciendo adverſarium in terram, vel alio modo impetus ille reflecti debet, ne mors inferatur, *c. ſignificaſti 18. §. fin. Extr. de homicidio.* Dec. *in dict. leg. ut vim, n. 15. ff. de Iuſtit. & Iur.* Ludovic. Carer. *in pract. criminal. mihi, fol. 179. num. 47.* pro levi, inquit, injuria perſonali, non licet occidere, cum

non

non diceretur moderata defenſio. Weſenbec. *conſil. 19. num. 57. part. 1.* facit text. *in d. Clement. Si furioſus, tit. de homicidio, & leg. ſcientiam. 45. §. qui cum aliter. ff. ad Legem Aquiliam.*

9 Quòd ſi tamen inſultatus in hujuſmodi Duello aggreſſorem occidat, ordinaria pœna haudquaquam afficitur, ſed extra ordinem arbitrio Judicis remiſſiùs punitur, *d. c. ſignificaſti. 18. §. fin. ibi, non videtur penitus excuſari; ibi* Felin. & alii Canoniſtæ, *extra de homicid.*

10 Duellum, continens dubium ſalutis diſcrimen, eſt, quo provocatus aliter evitare mortis aut alterius gravioris offenſionis periculum non poteſt, quàm ſi injuſtum & truculentum adverſarium vel interficiat, vel debilitet.

d. Clement. Si furioſus; in fin. tit. de homicidio; dict. leg. ſcientiam. 45. §. qui cum aliter. ff. ad l. Aquil. l. 2. & 3. C. ad l. Cornel. de ſicar. l. furem. 9. ff. eod. tit. l. pignore. 54. §. furem. ff. de furtis. Conſtitut. Carolina, artic. 140. Ex quibus locis omnibus hanc definitionem collegi.

11 Dico autem MORTIS AUT ALTERIUS GRAVIORIS OFFENSIONIS PERICULUM. Non enim neceſſum eſt, ut tantum præſens ſit periculum mortis, ſed ſufficit, ſi impendat periculum gravioris plagæ, vulne-

vulneris, mutilationis, ſtupri violenti, &c. Carol. V. *in d. ordinat. judicii criminalis, art. 139. Ibi,* Leib vnd Leben/ *& artic. ſeq. ibi,* der mag ſein Leib vnd Leben/ ꝛc. *l. 3. ibi propria ſalutis. C. ad leg. Corn. de ſicar. l. 1. pen. ff. eod. tit. d. l. ſcientiam. 45. §. qui cùm aliter, ff. ad l. Aquil.* Jaſon *in l. 3. ut vim. num. 10. ff. de Iuſtit. & jur. Vbi non eſt,* inquit, *neceſſe probare, quod imminebat periculum alicujus injuriæ perſonalis:* & allegat Bartol. & alios. Sentit idem Alexand. *conſil. 76. num. 8. volum 1. Non eſt,* ait, *neceſſe, quòd aggreſſus vel offenſus eſſet in periculo alicujus vitæ, ſed ſatis eſt, quod ſit in periculo & diſcrimine offenſæ perſonalis.* Idem voluit Weſenb, *conſil. 19. num. 58. part. 1.* Mynſing. *Reſponſ. 27. num. 6. Decad. 3.* Andr. Geyl, *lib. 1. de pace publ. cap. 16. num. 6.*

Non deſunt tamen, qui tantùm mortis periculum hic deſiderant, ut gloſ. per illum text. *in d. Clement. Si furioſus, in verb. Qui mortem aliter vitare non valens. tit. de homicidio, &* Dec, *in d. leg. 3. num. 13. circa finem. ff. de Iuſtit. & jur.* Sed allegata priùs jura, & Dd. auctoritates reclamant. 12

Hujus autem Duelli tùm vitæ illud dubium diſcrimen, & moderatio inculpatæ tutelæ, quæ in eo obſervari debet: tùm etiam probandi ejuſmodi periculi, 13

X &c defen-

& defenſionis neceſſariæ ratio hîc conſideranda ſunt.

14 Ad periculum ejuſmodi quod attinet, id ex præcedentibus ſignis & actibus manifeſtæ nocendi voluntatis colligitur: veluti ſi terror armorum à truculento aggreſſore inferatur.

l. 3. §. qui armati. ff. de vi & vi armat. puta, ſi aggreſſor cum cultello, pugione, gladio ſtricto, aut quo alio inſtrumento, & telo terribili in me truculenter ruat, Carolus V. *in dicta ordinat. Iudicii criminalis, artic. 140. leg. etſi quemcunque. 5. in prin. & ibi,* gloſſ. *ff. ad leg. Aquiliam. l. 1. §. Divus, ibi, ſi gladium ſtrinxerit, ff. ad leg. Corneliam de ſicar. l. 3. C. eod. tit.* gloſſ. *in dict. l. 1. in verb. moderatione, circa fin. & ibi,* Bald. *num. 11.* Ang. *num. 8. C. unde vi.* Bart. *in dict. l. ſed etſi, quemcunque, in princ. ff. ad leg. Aquil.* Bolognet. *in dict. leg. 3. num. 26. 27. & 35. verſ. concluſi poſt* Decium. *ff. de juſtit. & jur.* Felin. *in dict. c. ſignificaſti. 18. num. 11. Extr. de homicid.* Ludovic. Carer. *in practic. criminal. mihi, fol. 176. fac. 2. num. 5. Item fol. 179. fac. 2. num. 44. & ſeqq.* Weſenb. *dict. conſil. 19. num. 35. & num. 47. & 48. part. 1.* Mynſing. *Reſp. 27. num. 2. 3. 4. 5. & 6. Decad. 3.* Andr. Geyl. *lib. 1. de pace public. cap. 16. num. 21. & lib. 2. obſerv. pract. obſerv. 110. num. 13.*

Contra

Contra hujuſmodi periculum, omnes Le- 15
ges, omniaque jura defenſionem etiam cum internecione vel debilitatione aggreſſoris permittunt. *dict. l. ſcientiam. 45. §. qui cum aliter. ff. ad leg. Aquil. d. c. ſignificaſti. 18. in fin Extr. de homicid. C. Dilecto, Tit. de ſentent. excommunicat. in 6.* Omnia, inquam, jura naturalia, gentica, & civilia, Cujac. *lib. 5. obſerv. cap. 18.*

De jure naturali eſt textus *in l. 1. §. vim vi.* 16
ff. de vi & vi armat. & in l. 1. §. cum arietes. ff. Si quadr. pauper. feciſſ. dicatur.

Et hujus juris ea eſt defenſio (ut quidam 17
ex Dd. volunt) quæ fit contra vim ab homine furioſo, dormiente, aut beſtia illatam. Ab his enim ſola vis infertur, abſque injuria, ſiquidem mentis judicium non habeant. *§. furioſus. Inſtitut. de inutilib. ſtipulat. d. l. 1. §. quæ actio. ff. Si quadr. pauper. feciſſe dicatur.*

Et quod furioſorum, itemque dormientium vim etiam cum nece ipſorum propulſare poſſimus, tradit Bart. *in d. l. ut vim, nu. 5. & ibidem etiam* Decius, *num. 28. ff. de juſtit. & jur. &* Bald. *in l. 1. num. 50. C. unde vi.* & alii, quos citat Jacob. Ayrer. *Tract. de homicid. part. 1. num. 64 & ſeqq.* Decii verba hæc ſunt: Nam ratio, quæ in textu hic allegatur, *ibi,* Quod Quisque ob Tutelam Corporis, videtur militare etiam contra bruta, & contra dormientes, & furioſos: Et

hoc reſpicit jus naturale, *dict. leg. 1. §. cum arietes. Si quadrup. pauper. feciſſ. dicatur, & in §. jus naturale, legis primæ, de juſtit. & jur. & in dict. c. jus naturale, diſtinct. 1.* Baldi quoque hæc ſunt verba: Quid de furioſo, & dormiente aliquem inſultante, ſicut multi faciunt in ſomnis, an iſte poterit impunè occidi? & videtur, quòd non, quia vitiò caret, *l. Divus. ff. de offic. præſid. cap. indicas Hermannum. 3. quæſt. 9. & ibi notatur. Ergo injuſtum eſſet eum interfici. Sed dic contrà; non quia non contingit vitio offenſionis; ſed natura defenſionis: ſicut, ſi quis inſultum à bruto animali tuo pateretur. Nam impunè illud animal occideretur, licet aliter occidens Aquilia teneatur. Nam cùm ſe defendens propriam ſalutem principaliter intendit, impunè facit; quia principalis intentio debet conſiderari, & non cauſa ſecundaria. l. qui poſthumum. ff. ad Syllanian. l. verum. ff. de furt.* hactenus Bald.

18 De jure autem gentium eſt textus, *in dict. l. ut vim. ff. de juſt. & jur.* Ea enim Lex eſt de vi injurioſa, non de ſola vi, uti textus arguit: & proinde non de ea vi, qualem brutæ animantes, furioſi, & dormientes inferunt, ſed de ea, quam ſolæ gentes rationis participes, & mente utentes, contra aliquem ſuſcipiunt. Et quòd injurioſam vim jus gentium repellere permittat, tradit quoque Decius *in dict.*

leg.

leg. ut vim, num. 28. ff. de juſt. & jur. Alia, inquit, *ratio, quæ ponitur ibi.* Et cùm inter nos cognationem, &c. *reſpicit vim injurioſam, quæ ſolùm cadit inter homines, & iſta eſt de jure gentium.*

Cæterùm haud ineptè dici poteſt, neceſſariam defenſionem juris eſſe naturalis, reſpectu ſolius inſtinctus, & impulſus naturæ, qui cum omnibus animalibus eſt communis in tuendo proprio corpore adverſus vim illatam. Sed juris gentium, intuitu rationis naturalis, qua ſuadente & impellente contra vim allatam homo ſe defendit, ſive ab homine, ſive à beſtia vis offeratur. Hæc explicatio rei hujus patet abundè ex definitionibus juris naturalis, & gentium juris propoſitis *in l. 1. §. Ius naturale, & l. omnes. 9. verſ. Quod verò naturalis ratio. de juſtit. & jur. Titul. Inſtitut. de jure natural. gent. & civil. in princip. & §. Ius autem civile, verſ. Quod verò naturalis ratio.* 19

Juris autem civilis eſt hæc, de qua agimus, neceſſaria defenſio, propter comprobationem civilem. Nam ea, quæ origine juris naturalis, vel gentium juris ſunt, dici quoque civilia poſſunt, ex eo, quod jus civile ea comprobavit. §. *venditæ verò, Inſtit. de rer. diviſ. & §. 1. verſ. civiles, ubi* Cujac. & Weſenb. *Inſtit. de obligat.* 20

21 Alii tamen putant, *defenſionem neceſſariam juris eſſe civilis, propter moderamen inculpatæ tutelæ, quod juri civili acceptum referunt; affirmantes jure naturæ non tantùm propulſationem, ſed & ultionem injuriæ conceſſam eſſe, verum jure civili temperatum eſſe jus illud naturæ.* Ita ſentit, Joan. Coraſ. *lib. de arte juris, part. 2. cap. 8.* Item Franciſcus Connanus *libr. 1. Commentar. jur. cap. 6. num. 8. ubi* ſcribit, *quòd primo naturæ jure facultas fuerit, & defendendi & ulciſcendi, ſed hanc ſcilicet ulciſcendi facultatem Leges civiles ademiſſe.*

22 Decius verò *in dict. leg. 3. num. 16. de juſtit. & jur.* exiſtimat *de jure quoque gentium, ex quadam diſcretione, moderationem defenſionis adhibendam eſſe; ſed poſtea* de jure civili *defenſionem ad formam reductam fuiſſe. Et talis,* inquit, *moderatio defenſionis erat etiam de jure gentium ex quadam diſcretione: quia pro levi offenſa, vel injuria, non debuiſſet quis hominem occidere. Sed poſtea de jure civili defenſio ad formam reducta fuit. Et propter hoc dici poteſt de jure civili: quia, quando additur aliquid juri gentium à jure civili, poteſt dici jus civile. Et ſic defenſio cum iſta forma inculpatæ tutelæ dici poteſt, quod abſolutè ſit de jure civili.* Hæc Decius. Nec deſunt etiam, qui defenſionem hanc jure naturali inventam, gentium jure approbatam, civili autem jure confirmatam eſſe dicunt.

Sed

Sed hi omnes in errore mihi verſari videntur. Quod enim attinet ad Coraſium & Connanum, illi hoc modo refutari poſſunt. Jus naturale & gentium eſt æquum & bonum. *l. penult. in princ. ff. de juſtit. & jur.* Cùm ergo permittit defenſionem neceſſariam, non niſi cum moderamine inculpatæ tutelæ eam permittit, quippe, quæ æqua & bona eſt. Quî quæſo privata ultio ſive vindicta odioſa in exceſſu conſiſtens juris naturalis ſive gentium juris eſſe poſſet? ſiquidem omninò cum iniquitate & injuſtitia conjuncta ſit; jus autem naturale, & gentium primævum jus, divina providentia conſtitutum ſit. §. *ſed naturalia quidem jura*, *Inſtitut. de jure natural. gent. & civil.* Abſit, ut divina providentia, iniquitatis & injuſtitiæ auctrix dicatur. 23

Coraſius & Connanus ſuæ opinionis fundamentum habent autoritatem Ciceronis *lib. 2. de Invent.* & Lucretii. Cicero *dicto loco* Exemplis juris naturalis annumerat vindicationem, quam dicit etiam ulciſcendo fieri. Lucretius ſcribit, *quòd humanum genus ſe ulciſcatur: ſed hoc nunc conceſſum eſſe Legibus æquis. Acrius* (inquit) *ex ira: quòd enim ſe quiſq; parabat ulciſci, quàm nunc conceſſum eſt Legibus æquis.* Quaſi verò hinc probari poſſit, jure naturæ & gentium privatam ultionem, quæ in exceſſu moderationis conſiſtit, permiſſam eſſe. 24

25 Vindicatio, Cicerone quoque teſte, fit vel defendendo vel ulciſcendo. Tu lius enim vindicationem ita definit: *vindicatio eſt, per quam vis & injuria, & omninò omne, quod obfuturum eſt defendēdo, aut ulciſcendo propulſatur.* Unde intelligitur aliud eſſe defenſionē, aliud item ultionem: Id quod cōfirmatur etiam reſponſo Pauli Juris-Conſulti *in l. ſcientiā. 45. §. pen. ibi. Et hoc ſi tuendi duntaxat, non etiam ulciſcendi cauſa factum ſit. ff. ad legem Aquiliam.*

26 Verùm ultio & ulciſci non ſemper ſignificat odioſam illam & privatam illatæ injuriæ compenſationem; ſed quandoque denotat licitam & lege permiſſam injuriatoris coërcitionem, vel privatam & propriam: de qua *in l. 1. & Rubr. C. Quando liceat unicuiq; ſine Iudice ſe vindicare, & l. devotum. 5. C. de metatis, lib. 12.* vel judicialem: de qua *in l. qui cùm majör. 14. §. ſi libertus. ff. de bonis libertor.* quem locum ita interpretatur gl. *ibidem in verb. retorſit, & in l. ſcientiam. 45. §. pen. in verb. ulciſcendi ff. ad l. Aquil.* Sed melior textus eſt *in l. 2. §. Item ſi extra, verſ. ſed etſi agant. ff. de judiciis, & in l. deferre. 18. §. ſed communem. ff. de jure fiſci,* quibus locis vindicare, eſt injuriam & quodvis aliud delictum judicialiter perſequi. Et de hac judiciali ultione & vindicta Ciceronem intelligo, quippe, qui non tantùm de vi & injuria illata loquitur, ſed etiam

de

de quovis alio delicto, quod nobis obfuturum eſt, niſi id vindicemus; quale furtum, rapina, damnum, injuria, &c. quæ delicta, cùm ea judicialiter perſequimur, vindicare & ulciſci dicimur. *d. l. 2. § Item ſi extra, verſ. ſed etſi agant. ff. de judic.*

Quod verò ad Decium attinet, ejus ſententia, qua vult moderationem illam, quam de jure gentium eſſe dicit, à jure civili ad formam eſſe reductam, probari meo judicio non poteſt. Si enim ea moderatio de jure gentium eſt, non poteſt non eſſe forma quædam neceſſariæ defenſionis ab eodem jure gentium inventa. Et ſi ab eo jure iſtiuſmodi forma inventa eſt, nulla ratione dici poteſt, quod propter moderationem inculpatæ tutelæ defenſio ad formam reducta ſit de jure civili: quippe cùm inventum juris gentium non ſit, inventum juris civilis. Leges civiles comprobant neceſſariam defenſionem, & moderationem in ea obſervandam: Et ea ſola comprobatio facit, ut defenſio dicatur juris civilis, ſicuti *ſupra* expoſui. 27

Non eſt putandum cum Doctoribus, dictam moderationem inculpatæ tutelæ primò inductam eſſe reſcripto Impp. Dioclet. & Maxim. *in l. 1. C. unde vi.* Nam longo ante reſcriptum illud tempore, aliæ Leges ejus meminerunt, *l. 5. in princ. verſ. Sin autem cùm* 28

 poſſet,

poſſet, & l. ſcieutiam. 45. §. qui cum aliter. ff. ad leg. Aquil. quæ tamen Leges, non ut novum inventum, temperamentum illud defenſionis proponunt; ſed quia jus gentium id invenerit, ideoque in uſum per eas Leges Auctores earum deducere i lud voluerunt. Et certum eſt, quòd non omnes Leges in corpore juris reconditæ, jus tantùm civile complectantur, ſed infinitis jus naturale, vel gentium continetur.

29 Quod attinet ultimam opinionem eorum, qui volunt, quod defenſio neceſſaria jure naturali ſit inventa, jure gentium adprobata, civili jure confirmata; non omninò aſpectu primo incommoda videtur. At quia nuſquam in jure noſtro legimus, Jus gentium adprobare ea, quæ juris ſunt naturalis: nec veriſimile eſt jus naturale comprobari à gentium jure, cum utrumque jus tempore eodem ſit natum, naturale ſcilicet & primævum, quod vocant, gentium jus. Neque etiam opus fuerit, ut jus civile confirmaret defenſionem hanc; Siquidem naturali, & gentium jure ſatis firmata fuerit; Et, quod jure gentium per ſe firmum eſt, jus civile duntaxat adprobet, §. *omniū, ibi, aut certè jure civili comprobatæ ſunt, Inſt. de oblig.* Confirmet verò, quod ex gentium jure ſatis efficax non eſt. *l. 5. ff. de pactis.* ſubſcribere opinioni huic renuo.

Dicen-

Dicendum nunc de moderatione in- 30
culpatæ tutelæ. Eſt autem moderatio inculpatæ tutelæ, defenſio æqualis, & remota ab omni culpa.

Cujacius *lib. 5. obſervat. cap. 18.*

Ea duabus potiſſimum conſtat partibus: Repercuſsione periculi imminentis: Et propulſatione ejuſdem periculi proportionata. Unde † conſequens 31
eſt, vindictam & ultionem propriam remotam eſſe debere à defenſione hac legitima.

Idque expreſsè cavetur *in dict. leg. ſcientiam. 45. §. qui cùm aliter. ff. ad leg. Aquil. & cap. ſignificâſti. 18. §. ult. Extr. de homicid.*

Gloſſa autem & Dd. alias partes modera- 32
tionis illius conſtituunt, gl. *in l. 1. in verb. moderatione. C. unde vi, ubi* Bartol. *num. 7. & ſeq.* Bald. *num. 10.* Jaſon *in dict. leg. ut vim, num. 2. ff. de Iuſtit. & jur.* Ludovic. Carer. *in practic. criminal. mihi fol. 176. fac. 2. num. 2. & ſeqq.* Andr. Geyl. *lib. 2. obſervat. 119. num. 9. & ſeqq. & lib. 1. de pace publ. cap. 16. num. 17.* Weſenb. *conſil. 19. num. 47. 57. & 71. part. 1.* Qui omnes ſcribunt, moderationem inculpatæ tutelæ in tribus conſiſtere: modo, tempore & cauſa. Vide Erneſt. Cothman. *conſil. 34. num. 79. & ſeqq.*

& ſeqq. & Jacob. Ayrer. *Tract. de homicid. part. 1. num. 385. 387. & 391.*

33 Alii tamen aliter has partes, præſertim primam partem, modum ſcilicet, item partem tertiam definiunt. Quidam dicunt, Modum eſſe, *ſi defenſio ſit proportionalis periculo vitæ.* Tempus, *ſi in continenti & confeſtim fiat repercuſſio.* Cauſa, *ſi injuſtè provocatus & laceſſitus ab alio pro defenſione ſalutis ſuæ repercutiat eum.* Alii modum definiunt defenſionem neceſſariam, & præſens vitæ periculum, in cæteris partibus deſcribendis ferè conveniunt: Bald. tamen tertiam partem aliter deſcribit. *Tertia,* inquit, *eſt, quod talis & tanta debet eſſe propulſatio, quanta eſt neceſſitas defenſionis, vel offenſionis.* Sed placuit mihi ad propoſitum modum partitionem moderationis illius inſtituere.

34 Repercuſsio periculi imminentis eſt, qua aggreſſoris, hoc eſt, primò truculenter inſultantis impendens, & præſens impetus periculoſus repellitur.

Duo itaque ſunt, quæ hanc partem potiſſimùm conſtituunt. Prius eſt, ut repercuſſio fiat contra eum, qui primus eſt autor pugnæ & rixæ. Non enim fit defenſio legitima ab eo, qui initio provocans fuit, & primus autor rixæ, licèt poſtea in eadem pugna conſtitutus ſit in vitæ diſcrimine. Unde

Unde non poteſt uti beneficio legitimæ defenſionis, ſi adverſarium provocatum occidat, aut debilitet, Andr. Geyl. *lib. 1. de pace public. cap. 16. num. 17. circa finem.* Weſenbec. *dict. conſil. 19. num. 57. verſ. tertiò moderamen conſiſtit, part. 1.* Quia Lex non præſumit eum in diſcrimine vitæ fuiſſe, qui ſua culpa ſe vitæ periculo expoſuit. *leg. Item Mela. 11. in princ. ibi,* ipſum de ſe queri debere. *ff. ad legem Aquiliam & leg. nemo damnum 151. ff. de reg. jur.* & 35

† conſiderato principio, homicidium vel debilitatio corporis, non fit ad defenſionem, ſed potiùs ad offenſionem & vindictam; atque † in delictis principium, non finis & exitus ſpectatur, *l. ſi ex plagis. 52. §. tabernarius. ff. ad l. Aquil. l. quoniam multa facinora. 6. C. ad l. Iul. de vi publ.* Hipp. de Marſil. *in practic. criminal. §. quoniam. num. 91.* Doctores *in dict. leg. 1. C. unde vi.* Andr. Geyl. *libr. 2. obſerv. pract. obſerv. 110. num. 10. & lib. 1. de pace publ. cap. 16. num. 17. circa finem.* 36 37

Alterum, quod priorem hanc partem conſtituit, eſt, ut repellatur prædicto modo (cum internecione ſcilicet, vel debilitatione aggreſſoris) ille periculoſus impetus, qui tantùm impendet & præſens eſt. 38

Hujus partis conſectaria potiſſimùm quatuor ſunt. Primùm, quod provocatus expectare primum ictum non tenetur. Leges 39

ges enim vim vi repellere, & propulſare ſinunt, *l. 1. §. vim. vi repellere. ff. de vi & vi armat. l. 1. C. unde vi. l. 3. ff. de juſtit. & jur.* Repellimus autem vim impendentem: Ea, quæ pulſatione & ictu jam illata eſt, amplius repelli non poteſt. Conſtitutione quoque Carolina, quæ eſt *in ordinatione Iudicii criminalis, artic. 140.* expreſſè diſpoſitum eſt, quòd provocatus expectare provocantis primum ictum non cogatur. Verba Conſtitutionis hæc ſunt: Iſt auch mit ſeiner Gegenwöhr / biß er geſchlagen würdt / zuwarten nicht ſchuldig. Atque hanc ſententiam tenent quoque Bartol. *in d. l. 1. num. 9. & ibidem etiam* Bald. *num. 29. C. unde vi.* Jaſon. *in d. l. ut vim. num. 9. 10. & 14. ff. de Iuſt. & Iur.* Ant. Corſet *ſing. 153. in verb. metus,* Boër. *deciſ. 168. num. 9.* Jul. Clar. *libr. 1. ſent. §. homicidium, num. 33.* Joſeph. Maſcard. *de prob. vol. 1. concl. 489. n. 3.* Weſ. *conſil. 19. nu. 15. & 16.* Mynſing. *Reſp. 27. num. 2. & ſeqq.*

40 Ratio autem hujus juris eſt, quod primo ictu perire & extingui, aut ſaltem periculosè vulnerari poſſet inſultatus; cùm tamen omni jure permiſſa ſit defenſio pro ſalute corporis tuenda. *dict. leg. ſcientiam. 45. §. qui cum aliter. ff. ad Legem Aquil. & c. ſignificaſti. 18. in fin. extr. de homicidio.*
41 Unde † melius eſt in tempore occurrere, quàm poſt exitum & vulneratam cauſam vindicare; & remedium

quæ-

quærere, *l. fin. C. quibus cauſis in integr. reſtit. neceſſ. non eſt, & l. 1. C. Quando liceat unicuique ſine judic. ſe vindic.*

Secundum conſectarium eſt, quòd ſi aggreſſor poſt percuſſionem aufugiat, provocatus eum inſequi, & repercutere impunè non poſſit, licet mitiùs puniatur. Bart. *in dict. leg. 1. num. 10. & ibi* Bald. *n. 28. C. unde vi, & in l. ſi ex plagis 52. §. 1. ff. ad Leg. Aquil.* & *ibidem* etiam Bald. Dec. *in d. l. ut vim, n. 10. ff. de Iuſt. & jur.* Aymon Gravet. *conſil. 120. n. 8. part. 1.* Weſ. *dict. conſil. 19. n. 60. part. 1.* Maſcard. *de prob. volum. 1. concluſ. 489. num. 13. & ſeqq.* 42

Quòd ſi autem, facta percuſſione, & ictu primo ab aggreſſore, ille nihilominùs conſiſtat, nec aufugiat, tunc quia provocatus veriſimiliter timere poteſt, ne iterum percutiatur, ideóq; repercutere aggreſſorem licitè poteſt, uti *prædictis locis* Dd. relati communiter tradunt.

Tertium conſectarium eſt, quod confeſtim, in continenti, illicò, in ipſa concertatione & congreſſu, non etiam ex intervallo provocatus aggreſſorem impunè occidere vel debilitare poteſt, *l. 3. §. cùm igitur. l. qui poſſeſſionem. 17. ff. de vi & vi armat. leg. ſed & partus. 12. §. 1. ibi, mox ego, & ibi* Cujac. *ff. Quod metus cauſ.* Andr. Geyl. *lib. 1. de pace publ. c. 16. n. 12.* Lud. Carer. *in pract. crim. mihi fol. 177. fac. 2. n. 18.* 43

Quar-

44 Quartum conſectarium eſt, quòd provocatus fugam quærere non tenetur, ſi in dubio vitæ diſcrimine conſtitutus fuerit. Primò enim Leges permittunt VENIENTEM percuſſorem gladio repercutere, etiam cum nece ipſius. *l. 3. C. ad l. Cornel. de ſicar.* Ergo venientem fugere provocatus non tenetur. Deinde Leges permittunt propulſare & repellere vim, illique reſiſtere, *d. l. ut vim. 3. ff. de iuſtit. & jur. leg. 1. C. unde vi. l. 3. §. cùm igitur, & §. vim vi. ff. de vi & vi armat. dict. cap. ſignificâſti. 18. in fin. Extr. de homicid. L. 1. Cod. Quando liceat unicuique ſine Iudic. ſe vindic.* Sed fugere non eſt propulſare & repellere vim,
45 illiq; reſiſtere. †Nam propulſare & repellere vim, eſt vi ipſa contraria avertere vim; mit Gewalt abtreiben vnd außſchlagen/ Leges ergò provocatum fugere non cogunt. Præterea, in vitæ periculo conſtitutus ſi fugiat, facilè in fuga cadere, atque ita ab aggreſſore interfici poſſet. Ex hac igitur ratione inſultatus fugere non tenetur, Bald. *in d. l. 1. nū. 14. C. Vnde vi,* Ang. Salicet. & Bald *in dict. leg. ut vim, & ibidem* etiam Jaſon. *num. 38. ff de juſtit. & jur.* Denique reali injuriæ vi ipſa reſiſtere poſſumus. *l. 3. ff de juſtit. & jur.* Sed manus adverſus aliquem levare, & eum terrere, quaſi vapulaturum, eſt realis injuria. *l. Item apud Labeonem, 15. §. 1. juncta. l. 1. §. 1. verſ. re, quoties*

quoties manus inferuntur. ff. de injur. Ergo ejuſmodi injuriam vi ipſa propulſare poſſumus, nec cogimur fugere eum, qui adverſus nos manus levat.

Et hic non diſtinguimus inter Nobiles & Plebejos inſultatos. Primò enim, eædem illæ rationes jam adductæ etiam in Plebeis procedunt, ſi & illi in dubio vitæ diſcrimine conſtituti fuerint. Secundò, Leges de legitima violentiæ propulſatione latæ, generaliter, indefinitè, & ſine ulla diſtinctione loquuntur; ubi autem Lex non diſtinguit, ibi nec nos diſtinguere debemus. Erubeſcimus enim ſine Lege loqui, *Novell. 18. de Triente & ſemiſſe, cap. 5. conſideremus autem.* Tertio, neceſſaria & legitima hæc defenſio originie juris naturalis & juris gentium eſt. *d. l. ut vim. ff. de juſtit. & jure, d. l. ſcientiam. 45. §. qui cùm aliter. ff. de Iuſtit. & jur. d. c. ſignificaſti. 18. in fin. Extr. de homicid & d. l. 1. §. ut vim vi. ff. de vi & vi armat.* At jus naturale & gentium cum omnibus hominibus, Nobilibus & Ignobilibus, commune eſt. *l. jus civile, 6. & l. omnes populi. 9. ff. de juſtit. & jur. §. 1. § jus autem civile, & §. jus autem gentium. Inſtitut. de jure naturali, gent. & civil.* Atque ſemper & ubique æquum & bonum eſt utrumque illud jus naturale & gentium *l. jus pluribus. 11. ff. de juſtit. & jur.* Unde hæc legitima defenſio, 46

quæ non in fuga conſiſtit, ſed in repercuſſione, tam in Plebeis, quàm Nobilibus procedit. Poſtremò, hanc quoque ſententiam tenent plerique ex Dd. noſtris: Veluti Ang. *in dict. l. 1. num. 8. C. unde vi, & in l. 2. num. 2. C. ad leg. Cornel. de ſicar. & in l. filius quem, ff. de condit. Inſtitut.* Petr. Ancor. & Imol. *in dict. Clement. ſi furioſus, tit. de homicid.* Joan. Andr. Panorm. & Felin. qui *hanc* dicit *eſſe communem opinionem in c. ſuſcepimus. Extr. de homicid.* Panorm. *in c. ſignificâſti. Extr. de homicid.* Alex. qui *hanc* dicit *eſſe magis communem concluſionem, à qua in judicando non ſit recedendum, conſil. 109. num. 7. verſ quin imò, volum. 1.* Jaſ. *in d. l. ut vim. 3. num. ult. ff. de juſtit. & jur.* Weſenbec. *conſil. 19. num. 17. part. 1.* Zaſius *in d. l. ut vim. ff. de juſtit. & jur.*

47 Qui tamen nondum in dubio vitæ diſcrimine conſtitutus eſt, ita ut fugâ ſaluti ſuæ rectè conſulere poſſit citra ullum periculum, is certè fugere tenetur, ſi omninò innoxius eſſe velit. *§. injuria autem, ibi, utique ſi aliter periculum effugere non poteſt*, & *ibi* Balduin. *Inſtitut. de leg. Aquil.* Ille enim innoxius tantùm eſt, qui aliter adverſus vim ſe tueri non poteſt, quàm id faciendo, quod fecit. *d. l. ſcientiam. 45. § qui cùm aliter. ff. ad l. Aquil.* Unde, qui non fugit adverſarium, cùm fugere poſſet, minimè innoxius erit, ſi eum occîdat,

vel

vel debilitet. Textus eſt expreſſus in Conſtitut. Carolina; *quæ eſt in ordinatione judicii criminalis, articulo 140. & articulo 142.* Prioris illius articuli verba hæc ſunt: So einer jemand mit einem tödtlichen Waffen oder Wöhr vberläufft / anficht oder ſchlägt / vnd der benötigt (notentur ſequentia verba) kan füglich ohne Fährlichkeit oder Verletzung ſeines Leibs / Lebens / Ehr vnd guten Leumuts nicht entweichen / der mag ſein Leib vnd Leben / ohn alle Straff / durch eine rechte Gegenwöhr retten. Poſterioris articuli hæc ſunt verba: Mehr / ſo fürgeben würdt / der Todtſchläger wer dem benötigten wol füglicher weiß vnd ohn Gefährlichkeit ſeines Leibs / Lebens / Ehrn vnd guten Leumuts halben entwichen / darumb die Entleibung / vor dem verklagten Todſchläger / nicht auß einer rechten entſchuldigten Notwöhr / ſondern bößlich geſchehen wer / vnd darumb Peinlich geſtrafft werden ſoll.

Ex hiſce Conſtitutionibus manifeſtò apparet, quærendam eſſe fugam, quoties quis nondum in vitæ dubio diſcrimine conſtitutus fuerit, ita ut fugere adverſarium & periculum poſſit. Idem evincitur ex textu *l. 5. in princ. verſ. Sin autem. ff. ad Legem Aquiliam. Ibi* Ulpianus Juris-Conſultus ita reſpondet: *Sin autem*, Cùm poſſet apprehendere, maluit

occidere : *magis eſt, ut injuria feciſſe videatur: Ergo & Cornelia tenebitur*: Ex hoc Juris-Conſulti reſponſo ita concludo : Si quis, cùm poſſet fugere, venientem percuſſorem maluit occidere, magis eſt, ut injuria feciſſe videatur. Sunt enim ſimilia; non apprehendere, quem poſſes apprehendere : Et non fugere, quem poſſes fugere. Denique, ſola neceſſaria defenſio cum interitu & occiſione aggreſſoris permiſſa eſt. *l. is, qui aggreſſorem, ibi, in dubio vitæ diſcrimine conſtitutus. C. de Sicar. dict. l. ſcientiam. 45. §. qui cùm aliter. ff. ad Legem Aquil. Clement. unic. ibi. Qui mortem aliter vitare non valens, ſuum occidit vel mutilat invaſorem. titul. de homicid. c. un. §. ſi quis hominem, ibi*, NON NECESSARIÒ, *ſed voluntariè, tit. de pace tenend. & ejus violat.* Andreas Geyl. *lib. 1. de pace public. cap. 16. num. 6. Sola*, inquit, *provocatio adverſarii non excuſat à delicto, ſed neceſſitas defenſionis & vitæ periculum, quòd provocatus aliter evadere non potuerit, niſi provocantem occideret, vel vulneraret. Qui ergo fugâ periculum vitare poteſt, fugere tenetur.* Didac Covarruv. *in Clement. ſi furioſus, part. 3. §. un. nu. 4. &* alii, quos refert & ſequitur, additis rationibus, Bernhard. Græveus *libr. 2. pract. concluſ. 110. num. 27. 28. 29. & 30.* Si quis ergo cùm pro foribus ſuis ſtaret, potuerit adverſarium minitantem & ad ſe pergentem arce-

re occluſo oſtio ædium ſuarum; maluerit tamen adverſario ſuo coràm reſiſtere, is non ſervavit moderamen inculpatæ tutelæ: ut nec ille, qui cùm ex ædibus videret adverſarium ſibi minitantem, aut ſe provocantem ad certamen, quid in illum miſit, aut deſcendit, & cum eo digladiatur. Nam utroque modo ſatis ſeptis ædium ſuarum defendebatur, ut, ſi quid præterea fecerit, intelligatur non tuendi ſui cauſa feciſſe, quod neceſſe non erat, ſed ulciſcendi. Hugo Donell. *in l. 1. num. 6. C. unde vi.* Jacob. Ayrer. *Tract. de homicid. part. 1. num. 148.*

48 Weſenb. tamen *in d. §. injuria autem, Inſtit. de leg. Aquil. & conſil. 19. num. 17. part. 1.* ſcribit. *d. §. qui cum aliter, & ad §. injuria autem, intelligendos eſſe non de facultate fugæ, ſed de facultate defenſionis armatæ.* Verùm hanc interpretationem adductæ jam rationes minimè ferunt.

Non obſtat textus. *l. ſi ex plagis. 52. §. 1. ff. d. t. ad leg. Aquil. & l. 1. C. unde vi.* Ex quibus textibus intelligitur ſervare modum inculpatæ tutelæ eum, qui non fugit, ſed ad defendendam poſſeſſionem conſiſtit, & vim propulſat: Non obſtat, inquam. Hìc enim differentia conſtituenda eſt inter defenſionem poſſeſſionis. Nam qui fugit, perſonam ſuam defendit per fugam: At non defendit poſſeſ-

ſionem, qui deſerta poſſeſſione fugit. Permittitur igitur in poſſeſſione & loco ſuo conſiſtere. & ibi vim à poſſeſſione propulſare, Donell. *in dict. leg. 1. num. 8. C. unde vi.*

Non refragatur quoque, quòd jura permittunt ſuccurrere, & opem ferre aliis, quando vim alicujus patiuntur. *d. l. iſti. 8. §. fin. ff. Quòd metus cauſa. l. 5. §. Item Divus. ff. ad leg. Corneliam de ſicar.* Nam tunc neceſſaria eſt defenſio contra vim & injuriam percuſſoris, cum in dubio ſalutis diſcrimine tertius ille cōſtitutus ſit, quod niſi repelleret is, qui

49 propè adeſt, verè injuſtus eſſet. † Sunt enim duo genera injuſtitiæ, unum eorum, qui inferunt, alterum eorum, qui ab his, quibus infertur, ſi poſſunt, non propulſant injuriam, uti Cic. ſcribit. *lib. 1. de Offic.* quod etiam jure Canonico comprobatur *in c. nō inferenda. 23. quæſt. 4.* Ubi dicitur, qui non repellit à ſocio injuriam, ſi poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille, qui facit. Et quia natura inter nos homines cognationem quandam conſtituit, nefas eſſet pati, ut quiſpiam alterius vitæ inſidiaretur. *l. 3. §. 1. ff. de juſt. & jur.* Verum igitur manet, illi fugiendum eſſe, qui ſaluti ſuæ fugâ conſulere poteſt.

Non deſunt tamen, qui putant, non teneri quenquam fugere, licet ſine periculo fugere poſſit; quos referunt, & ſequuntur Weſenbec. *conſil. 19. num. 17.* & Jacob. Ayrer.

Tractat.

Tractat. de homicid. part. 1. num. 21. 22. 23. & 24.

50 Cęterùm, hoc loco non immeritò in quęſtionem vocatur, ſit ne hìc differentia conſtituenda inter Nobiles, & Plebejos; ut hos quidem, non etiam illos fugere oporteat caſu prædicto, quo nondum omninò in dubio vitæ diſcrimine conſtituti ſunt? Et ſanè haud pauci ſunt, qui exiſtimant, non æquè Nobiles, aliosque ſuperioris ſubſellii viros fugæ adſtrictos eſſe, ſicut cæteri inferioris conditionis homines quærere fugam tenentur, ſi innoxii eſſe velint. Illos enim ſalvo honore & honeſtate ſua fugere nõ poſſe, quippe, cum fugere non ſit viri fortis, ſed timidæ mulierculæ; horum autem famæ nihil detrahi per fugam. Ita ſentit Bart. *in d. l. ut vim in fin. ff. de juſtit. & jur.* Cyn. *in l. ſi ex plagis. 52. §. tabernarius & in l. ſcientiam. 45. §. qui cum aliter. ff. ad Leg. Aquil.* Bald. *in l. filius,* & *ibidem* Cyn. *ff. de condit. Inſtitut.* Petr. Gerard. *ſingul. 82. num. 5.* Hyppolitus de Marſil. *in practic. criminal. §. quoniam. num. 88.* Alexand. *conſil. 119. numer. ultim. volum. 7.* & alii per Tiraquell. *In tract. de Nobilitat. capit. 20. numer. 36. & ſeq.* & Jacob. Ayrer. *in tractat. de homicid. part. 1. numer. 29.* relati.

Sed hoc perſonarum diſcrimine planè rejecto, ſtatuo, quoſvis ad pugnam armis provocatos, nondum tamen in dubio vitæ diſcrimine ita conſtitutos, ut effugere periculum impendens non poſſint, ſed ut facilè ſaluti ſuæ fugâ conſulere queant, eam accipere juris ratione juberi, ſive Nobiles, ſive Plebei fuerint; tùm, quòd nulla Lege hujuſmodi perſonarum hac in Diſputatione diſtinctio tradita ſit: tùm, quia rationes, quibus fulciri putatur, languidiores ſunt & infirmiores, quàm ut iis probè ſuſtineri poſſit. Nuſquam enim, quod ſcirem, in libris noſtri Juris ſcriptum legimus, ſuâ quemq; fugâ decus ſuum minuere, & dignitatem deformare, ſi inſidias tantùm privati alicujus adverſarii vitet.

Militi quidem ignominioſum eſt, ſi contra diſciplinam militarem, & Sacramentum Militiæ in acie fugam faciat, & Commilitones ſuos in ſummo vitæ periculo deſerat, *l. 3. l. omne delictum. 6. §. qui in acie. ff. de re militari, l. in princ. & l. 2. ff. de his, qui notantur infam.*

Eſt quoque in ſervo reprehenſibile, ſi Dominum ſuum in vitæ periculo conſtitutum relinquat, *l. 1. §. cùm dominus, & § tuliſſe, l. cùm dominus. 19. ff. de Senatus-Conſulto Silan.* Vaſallo item probroſum eſt; ſi Dominum ſuum in prælio periclitantem, nec lethaliter vulneratum dimittat, *c. un, in princ. 1. Quibus modis*

feud.

feud. amitt. c. un. §. fin. tit. de feud. ſine culp. non amittend. c. un. §. item qui dominum. tit. Quæ fuit prima cauſa beneſic. amitt.

Eſt denique injuſtum, & cum dedecore quodammodo cōjunctum, ſi, cum proximo tuo vim ab aliquo inferri videas, tu fugam adornes, & in vitæ diſcrimine eum relinquas, *c. non inferenda, & c. ult. 23. quæſt. 3.* At quod ille dedecus ipſe committat, ſeq; ignominia defornet, qui fugâ ſaluti ſuæ conſulit, quando aliquem ferro contra ſe venientem videt, non puto uſquam in jure noſtro ſcriptum eſſe.

Eſt quidem injuria, fugam facere, hoc eſt, levatâ manu aliquem fugare: ſed ejus injuriæ & ignominiæ auctor eſt, non qui fugit, ſed qui fugat: unde hic ab illo injuriarum actione conveniri poteſt. *l. atque ita decus ſuum, is, qui fugit, ab illa injuria vindicare poteſt. l. Item apud Labeon. 15. §. 1.* ubi Bart. & Ang. *ff. de injur.* Idem Bart. *in l. 1. num 2. C. unde vi.* Bart. Cæpoll. *conſil. 29. Incip. viſo proceſſu, colum. 6.* Hippolyt. de Marſil. *in pract. crim. §. quoniam, num. 87.* Alexand. *conſil. 109. num. 2. volum, 1.*

Quòd ſi tamen Nobilioribus ex ſua fuga quædam macula vulgi opinione aſpergeretur, tamen ea levior eſſet, quàm ut eam conſiſtendo, & adverſarium necando vel debi-

litando vitarent, atque ita conſcientiam
51 ſuam hoc peccato vulnerarent. † Leve enim honoris detrimentum non eſt curandum. *l. injuriarum. 13. §. ſi quis de honoribus. ff. de injur.* Bald. *in l. 1. num. 14. in fin. C. unde vi.* Tiraquell. *de Nobilitate, c. 20. num. 64.* Et potiùs mala pati debemus, quàm peccatum facere. Nec quis debet pro metu levioris infamiæ peccatum incurrere, *cap. ſacris, Extr.*
52 *de his, quæ vi metusvé cauſa.* † Ex duobus enim malis eligendum eſt minus. *c. quòd David. & c. ſeq. c. non ſolùm, & c. ſeq. 22. quæſt. 4.* Hanc ſententiam amplectitur quoque Bernhard. Græ

væ. *lib. 2. concluſ. practic. concluſ. 110. num. 24. & 27. & ſeqq.* & alii, quos refert & ſequitur Dominus Collega Harpprecht. *Tractat. criminal. ad Tit. Inſtitut. de public. judic. §. Item Lex Cornel. numer. 121. & ſeqq.*

53 At pro ſententia contraria, qua quidam volunt, Nobiles non teneri parare fugam, licet fugâ impendens periculum vitare queant, plurimùm adhuc facere videntur Conſtitutiones Carolinæ, *in ordinat. judicii criminal. dict. artic. 140. ibi*, vnd der Benötigt kan füglich ohne Verletzung ſeiner Ehr vnd guten Leumuts nicht entweichen. *Item articul. 142. ibi*, der Todtſchläger wer dem Benötigten wol füglicher weiß/

vnd

vnd ohne Gefährlichkeit ſeiner Ehren vnd guten Leumuts halben entwichen/ꝛc. † Hiſce locis & verbis Imperator Carolus V, diſcrimen facit inter eos, quibus ignominioſum eſt fugere, & eos, quibus fugere non eſt ignominioſum; atque ordinat, illos conſiſtere poſſe, & armis congredi cum inſidiatore: hos verò oportere fugam quærere; alioqui ſi perſiſtant, & potiùs repercutere, quàm fugere velint, pœna eos teneri, ſi vel occidant, vel debilitent aggreſſorem. Quòd ſi jam Nobiles cæterosque dignioris conditionis viros intelligamus per eos, quibus fugere ignominioſum dicit Imperator, *ſupra* propoſita diſtinctio jure firmata erit. 54

55 Verum enim vero non poſſum adduci, ut credam hanc eſſe dictis locis & Conſtitutionibus Imperatoris mentem; ſed potiùs ſentio, per ejuſmodi Conſtitutionum illarum verba intelligi quoſdam alios, quibus probroſum eſſet & turpe, ab aggreſſoris omninò recedere conſpectu: Qualis eſt, primò, maritus deprehendens domi ſuæ cum uxore adulterum vilem, quem ex permiſſione juris licitè occidere poteſt. *l. marito 24. ff. ad leg. Iul. de adulter.* licet interpoſitis quibuſdam horis, poſteaquam in adulterio eum deprehenderit, antequam ad aliū extraneum actum diſcedat, id fecerit, *per l. quod ait lex. 23.*

§. fin.

§. fin. ff. d. t. Adulter ille ſi armis ſtatim aggrediatur maritum, fugere maritus, licet fugere queat, non tenetur. Quin imò non debet, adulterino coitu nondum facto. Probroſum enim ipſi fuerit, ſi adulterum cum uxore relinquat; *argum. l. miles. §. ſocer. ff. ad leg. Iul. de adult.* quia quaſi leno haberetur ille maritus, *leg. 2. §. 2. & ſeqq. ff. de adulter.* qui turpitudinis nota deformatur. *l 1. verſ qui lenocinium, l. 4. §. ait Prætor. ff. de his, qui notantur infam.*

Idem juris eſt de Patre adulterum cum Filia, ſuæ, vel generi ſui, domi deprehendente: qui licitè ipſum adulterum, & filiam interimere poteſt. *d. l. quod ait lex. 32. ff. de adult.* Quòd ſi hic Pater adulterum illum ferro ſe petentem fugiat, ſuæ quidem ſaluti parcit, at famæ ſuæ non per omnia parcit: ſi nimirùm infectis rebus venereis diſcedat, & eas perficere adultero permittat; cùm tamen etiam cum vitæ ſuæ periculo filiæ pudicitiam ſalvam ſervare debuiſſet, *l. iſti quidem. 8. §. penult. & ult. ff. Quod metus cauſa.*

Poſſumus quoque eaſdem Carolinas Conſtitutiones interpretari de Proximis, Sociis, & Amicis, qui juſſu Legum non fugere, ſed opem ferre tenentur Proximis, Sociis, & Amicis ſuis, cùm ipſis ab aliquo vim fieri, atque in dubio ſalutis diſcrimine eos conſtitutos vident, ſicuti *ſuprà* expoſui, *hoc*

eodem

eod. cap. num. 49. Quòd ſi eos in periculo deſerueris, non juſtè egeris. *cap. non inferenda, verſ. qui enim. 23. quaſt, 3. c. dilecto. verſ. imò ſi poteſt. Extra de ſentent. excommunicat*, & proinde in vituperationem hoc nomine te ipſum adduxeris. Hanc meam interpretationem probant Dominus Collega Joan. Harpprecht. *Tract. criminali, ad tit. de public. jud. §. Item Lex Cornelia, num. 124. 125. 126. 129.* & Bernhard. Græværus. *dict. concluſ. 110. n. 30.* Vide quoque Jacob. Ayrer *de homicid. part. 1. num. 36.* qui tamen. *num. 37.* ſibi contrarius videtur.

Et tantùm de prima moderationis inculpatæ tutelæ parte: Propulſatio periculi imminentis proportionata dicitur, quando fit æquo modo, & non eſt atrocior, quàm inſultus. 56

Zaſius *in dict. leg. ut vim. ff. de Iuſtit. & jur.* Joan. Coral. *in libello de arte juris, part. 3. cap. 8.* gloſſ. *in dict. leg. 1. in verb. moderatione. C. unde vi. Primum,* inquit *ibi, eſt, ut ſi armis inferatur violentia, & armis repellatur: ſi ſine armis, ſimili modo repellatur.* Bald. *in l. unic. num. 45. C. de confeßis, Defenſio,* inquit, *debet eſſe proportionata*, putâ, *pugnum pro pugno, baculum pro baculo, non enſem pro fuſte,* Jodoc. Damhouder. *in praxi rer. crim. cap. 76. num. 14. Si me,* ait, *quiſpiam*

quiſpiam invadat inermis, pugnis tantùm bellaturus, inermis quoque me defendam, Ludovic. Carer. *in practic. criminal. mihi fol. 176. fac. 2. num. 3.* ubi aliorum autoritatem ſecutus tradit, *quòd inſultatus levioribus armis defendere ad internecionem inſultantis impunè ſe poſsit contra arma duriora: at non durioribus armis contra leviora.* Hoc ideò, inquit, *ſi cum enſe ſit inſultatus, & defenſio cum pugione facta, dicitur ſe defendiſſe æqualibus armis, ut excuſetur. Idem dicendum eſt, ſi inſultatus enſe, fuſte occidat: Secus tamen contrà; ut ſi pugione inſultatus, aut fuſte, occidat enſe: Nam tunc dicitur exceſſus in armis. Item, ſi hic cum baſtone, & ille cum roncha percutiat, aut altero armorum inæquali genere, non dicitur inæqualibus armis ſe defendere. Item, ſi aggreſſor lapide, provocatus enſe utatur, dicitur excedere moderamen.* Hæc Carerius. Laurentius etiam Kirchovius. *num. 2. conſilii ſui, quod eſt. 27. ſub Tomo 3. conſil. variorum Iuris-Conſult. Germaniæ, Eodem,* inquit, *genere armorum, quo quis percuſſus fuit, etiam ſe defendat. l. 3. §. eum igitur. ff. de vi & vi armat.*

57 Prædicta tamen procedunt & vera ſunt, niſi aggreſſoris robur & fortitudo ſuppleat, quod armis ipſius deeſt, aut aliud non ſit in promptu ipſi inſultato ad defendendum telum. Si enim multò major, robuſtior & fortior fuerit aggreſſor, quàm provocatus, etiam

iam duriori telo hic illum occidere, vel debilitare impunè poteſt, gloſſ. *in d. l.1. in verb. moderatione. C. unde vi*, & *ibi* Bart. *num. 7.* & Bald. *num. 10.* Idem Bart. *in d. l. ut vim. num. 9. ff. de juſtit. & jur. & ibi notatur ad* Decium *ſub litera G.* Bald. *in d. l. un. num. 45. C. de confeſſis.* Alexand. *conſil. 96. num. 7.* quem omninò vide, *vol. 1.* Ludovic. Carer. *ſupra allegato loco. num 4. & 5.* Jul. Clar. *lib. 5. ſentent. §. homicidium. num. 34.* Weſenbec. *conſil. 19. num. 57. part. 1.* Et hanc ſententiam confirmat text. *in dict. leg. ſcientiam. 45. § qui cùm aliter. ff. ad leg. Aquil. & d. Clement. Si furioſus, in fin. tit. de homicid. & l.1. §. pen. ff. ad leg. Cornel. de ſicar.*

Si quoque aggreſſor ſolo pugno, & manu vacuâ inſultum in me faciat, aut baculo quodam ſubitò me invadat, nec aliud mihi ſit in promptu ad defendendum inſtrumentum, quàm gladius, tueri me illo gladio poſſum, neq; dicor moderationem inculpatæ tutelæ excedere. Bald. *in d. l. 1. num. 11. & 12. C. unde vi*, Jodoc. Damhouder. *d. c. 76. nu. 15.* Carer. *ſupra allegata in pract. crim. fol. 196. fac. 2 num. 6. & fol. 177. fac. 1. num. 7. &* Weſenbec. *dict. conſil. 19. n. 57. part. 1.* Cujac. *quoque ad l. 3. ff. de juſtit. & jur.* Adhæc, ait, exigunt Dd. *ut arma ſint paria, quibus arma propulſantur*; quod neq; rationem, neq; autoritatem habet ullam, & eſt opinio ridicula. 58

Non

59 Non aliter tamen gladio impunè eum occidere poſſum, quam ſi probabili ratione extimeſcam, ne pugno acrius, & vehementius me percuſſurus ſit. Voltz *in Commentar. ad leg. Cornel. de ſicar. cap. 7. num. 126.*

60 Utrum verò aliquis limites defenſionis exceſſerit, vel non, cum Lege definitum non ſit, nec ulla certa Regula tradi poſſit, relictum cenſeri debet diſcretioni & arbitrio Judicis, qui conſideratis circumſtantiis, & conjecturis æſtimare debebit, ſteterit quis in meris defenſionis terminis, nec ne. Bart. *in l. 3. §. Eum igitur, ff. de vi, & vi armat.* Coraſ. *in libello de jure civil. in artem redig. part. 2. cap. 8. circa med.* Voltz. *in Commentar. ad Legem Corneliam de ſicar. cap. 7. num. 2. 3, 4. 5. & 129.* Dominus Obrecht. *part. 1. Diſput. 3. theſ. 223. & ſeqq.*

61 Quando autem provocatus non ſervat illud inculpatæ tutelæ moderamen, ſed id excedit, ſtatâ & ordinariâ homicidii pœnâ affici non debet, ſed pro arbitrio Judicis extra ordinem tanquam culpæ, non dolo obnoxius puniendus erit, textus *in l. ſi adulterium cum inceſtu. §. Imperatores. ff. ad l. Iul. de adult.* In provocato enim præſumitur dolus, & animus occidendi, aut mutilandi, vel vindictæ ſtudium, ſed potiùs defenſionis neceſſitas: Et vulnera ad menſuram non dantur,

tur, neque povocatus ſtateram in manu habere poteſt, ut non aliter offendat, quàm velit: imò intenſo dolore commotus non cenſetur habere plenitudinem intellectus. Metus enim improviſus inſtantis periculi tollit rectum judicium & conſilium deliberandi ut poſt alios non paucos autores ſcribit Ludovic. Carer. *in ſæpè allegata practica criminali, mihi fol. 182. cap. Cujus initium eſt: Circa quintum de exceſſu.* Julius Clar. *lib. 5. ſent. §. homicidium, num. 34 & ſeq.* Didac. Covarruv. *in Clement. ſi furioſus. titul. de homicidio. §. unic. tert. part. relect. num. 3.* Gribald. Mopha. *Tractat. de homicidio, cap. de homicidio ſimplici, num. 3.* Menoch. *de arbit. Iudic. libr. 2. Cent. 3. caſu. 277. num. 5. & caſu ſeq. num. 2. Item caſu. 279. num. 2.* Andr. Geyl. *lib. 1. de pace publ. cap. 16. num. 11. & lib. 2. obſerv. pract. obſervat. 110. num. 15.* Laurent. Kirchoff. *num. 24. & ſeqq. conſilii ſui, quod eſt 13. ſub* Tomo 2. *conſil. varior. Iuris-Conſultorum Germaniæ,* Weſenb. *conſil. 19. num. 72. & 73.*

Illa autem extraordinaria pœna relegatio plerunque eſſe ſolet, Bolognet. *in dict. leg. ut vim. ff. de juſtit. & jur. per l. 1. in fin. l. 3. §. 1. l. 4. & l. 8. ff. ad leg. Cornel. de ſicar. & l. 4. Cod. eod. tit.* Weſenbec. *dict. conſil 19. num. 72. & 73.* & quidem relegatio duntaxat temporalis, veluti in quinquennium, Ludovic. Carer. *in* 62

dicta practic. criminal. mihi fol. 183. fac. 1. nu. 8.

63 Quidam tamen † volunt *exceſſum puniri pœna pecuniaria*, cujus ſententiæ Autores allegat Carer. *jam citato loco.* Idem ſentit Alexand. *conſil. 140. num. 8. vol. 2. & conſil. 120. num. ult. vol. 7. ubi* addit, *quod pecuniaria illa pœna non debeat eſſe magna.*

64 Sed quęritur, an fuſtigatione puniri poſſit, qui moderamen inculpatæ tutelæ exceſſit? Negantem ſententiam Dd. ſequuntur, affirmātes, quod nulla corporali pœna affici debeat, Carer. *in pract. crim. mihi pag. 183. fac. 1. nu 8.* Alexand. *conſil 110. in fin. vol. 7.* Hippol. de Marſil. *in pract. crim. §. Quoniam, nu 95. & ſeq.* qui omnes docent, quod non ſit imponenda pœna corporis afflictiva, quando ex cauſa recedendum eſt ab ordinaria pœna.

65 Quid verò agendum, ſi dubium fuerit, uter primum inſultum fecerit, puta, ſi ex Circumſtantiis quibuſdam pro Reo nonnulla, nonnulla etiam contra ipſum extent indicia, quâ extraordinariâ pœnâ affici debet Reus accuſatus? Memini ex pluralitate votorum Dominos de Collegio Facultatis Juridicæ Studii Tubingenſis conſuluiſſe, *hoc caſu Reum ad fines ungaricos, ut contra Hoſtem Chriſtiani Populi pugnaret, in quinquennium eſſe relegandum.*

Notandum autem diligenter, quòd extraordina-

ordinaria aliqua pœna imponitur excedenti tantùm moderationem inculpatæ tutelæ; qualis eſt, ut *ſupra* expoſui, qui ex intervallo & poſt periculum, iracundia & dolore motus, ſine ulla neceſſitate ulteriùs procedit: Item, qui occidit, non data armorum paritate, neque in periculo vitæ conſtitutus.

At ſi in ipſo inſultu & flagrãte terrore armorũ, ac medio periculo mortis, & aggreſſione provocatus percuſſorẽ vel occiderit, vel mutilaverit, exceſſus nullus attẽdi debet, ſed Reus ſimpliciter abſolvendus eſt. Non enim poteſt modus præſcribi ſe defendenti, cùm is non habeat ſtateram in manu; & neſciat, quouſq; percuſſor progredi velit. Bald. *in d. l. 1. n. 9. 10. & 11. C. unde vi*, Bolog. *d. l ut vim, n. 26. 27. 35. & 36. ff. de juſtit. & jur.* Hipp. *in l. is, qui. n. 16. C. de ſicar.* Weſ. *dict. conſil. 19. n. 19. & n. 72.* Rudolph. Schrad. *conſil. 40. n. 58. lib. 1. variorum conſilior. Academ. & Iuris-Conſultorum German.* 66

Eſt poſtremò & illud hìc monẽdum, moderationem illam inculpatæ tutelæ neceſſariam non eſſe, ubi quis provocatur vel à publico latrone, vel à fure nocturno, depopulatore agrorum, vel militię deſertore. *l. 1. & 2. C. Quando lic. ſine judic. ſe vindic.* vel à proditore Patriæ. *l. minimè. 35. ff. de religioſ.* vel à bannito ſive proſcripto ob delictum aliquod. 67

Cammergerichts Ordnung. *part. 2. titul. 9. §. 1. ibi.* Sollen deß oder derſelben Leib vnd Gut aller menniglichen erlaubt ſeyn/ vnd niemands daran frevelen oder handlen können oder mögen.

68 Reliqua eſt ex iis, quæ *ſuprà hoc capite* propoſita ſunt; ratio probandi periculum & defenſionem neceſſariam.

Qui occìdit, vel debilitavit aliquem percutiendo jaculandove, ſi prætendat neceſſariam defenſionem, ſiquidem contra eum præſumptio ſit. *l. 1. C. ad Legem Cornel. de ſicar. & l. 5. C. de injur.* probare id, quod dicit, tenetur, uti etiam conſtituit Imp. Carol. V. *in ordinat. judicii criminal. artic. 141.* Cujus verba hæc ſunt: Welcher ſich aber / nach erfindung der That/ einer gethanen Notwöhr berhümpt oder gebrauchen will/ vnd der Ankläger / der nicht geſtändig iſt / ſo leget das Recht dem Thäter auff ſolche berhümpte Notwöhr / obgemeldter maſſen / zu Recht genug zubeweiſen/ beweiſet er die nicht/ er würdt ſchuldig gehalten.

Ea autem probandi ratio in duobus potiſſimùm conſiſtit: idonea Articulorum formatione, & eorundem probatione.

69 Idonea Articulorum formatio definitur

nitur in primis poſitionibus duabus, licet plerunque in plures diſcedat. Atque alterutra probata, intelligitur etiam neceſſaria defenſio probata.

Una poſitio ſive Articulus eſt, quo ſpecialiter accuſatus reus ponit in ſe priùs ab occiſo vel debilitato factum eſſe inſultum.

Sunt, qui putant & tradunt duo in primis conjunctim, non tantùm articulanda, ſed & probanda eſſe à Reo, provocationem ſcilicet, & neceſſariam defenſionem: neque ſufficere, ſi probetur tantùm provocatio injuſtè facta ab occiſo vel debilitato, ſed in primis etiam probandam eſſe defenſionem neceſſariam. Ita ſentit Bart. *in l. ſcientiam. 45. §. qui cùm aliter. ff. ad Legem Aquil.* Bald. *in l. unic. num. 45. C. de confeſſis.* Ang. *in dict. leg. is, qui aggreſſorem, num. 2. C. ad Legem Cornel. de ſicar. & in l. filius qui. num. 2. ff. de condit. & demonſtrat.* Jaſon. *in l. ut vim, n. 3. ff. de juſtit. & jur.* Jodoc. Damhouder. *in praxi rerum criminal. cap. 76. num. 3.* Andr. Geyl. *lib. 2. obſervat. practic. obſerv. 110. num. 14. & lib. 1. de pace public. cap. 16. num. 3. & 6.* 70

Verba Bartoli hæc ſunt: *Ex hoc §. facias articulum ad probandam defenſionem. Nam non ſufficit dicere, quòd ipſe eſt aggreſſus, vnde tu percuſſiſti?*

cuſſiſti? ſed dicas, quòd aliter te tenere non poteras, nec ab eo evadere, niſi eum vi repelleres.

Baldus *in loco antea allegato, Tu*, inquit, *Aſſeſſor, conſidera, quòd iſta exceptio Fori ad meam defenſionem non proponitur aptè, & ſi teſtes hoc probarent, non probarent ſufficienter, ſed debet inſeri, quod fecit ad neceſſariam defenſionem.* Baldum ſequitur Romanus *ſingulari.28.*

Angelus item *priori loco* prædictum articulandi modum in hęc verba tradit: *Singulariter* nota *hanc* gloſſam, *quæ conjuncta* textui *tradit Advocatis formam practicandi, cum juvant accuſatum, prætendentes, eum ideò non debere puniri, quòd omnia fecit ad ſuam defenſionem. Debent enim articulare de loco & tempore in accuſatione deductis, ſuper tali tempore & loco tali, & ea exprimere ſigillatim: Accuſator armatus talibus armis inſultum fecit, & impetum contra accuſatum, cauſa eum percutiendi cum dictis armis, & tunc dictus accuſatus videns ſe ſic inſultatum, & in vitæ diſcrimine conſtitutum, eiſdem loco & tempore, vulneribus in dicta tali accuſatione deſcriptis, percuſſit dictum accuſatorem. Iſta eſt recta practicandi forma; quia te coarctas ad locum & tempus, & vulnera in accuſatione deſcripta, & ideò te coarctando deducis, quod, cùm eſſes in vitæ diſcrimine conſtitutus, per dictum inſultum tu percuſſiſti: Et hæc practica eſt bona.* Hæc Angelus *loco priori. Poſteriori loco* ejus verba hæc

ſunt:

ſunt: *Et ſecundum illam Legem formavi jam articulos ad defenſam hoc modo. Quòd talis armatus cultello nudo, vel enſe aggreſſuram fecit, & inſultum contra Ber. loco & tempore in accuſatione ipſa contentis. Et declara locum, & tempus: Et tunc dict. Ber. ſic aggreſſus & inſultatus exiſtens in periculo vitæ ſic occidit talem, vel percußit talem. Sic enim eſt facilis modus probandi defenſionem.* Hactenus Ang.

Porro, Jaſon ſecutus Bartolum & alios *ſupra citato loco* hac de re ita loquitur: *Notāt*, ait, *ex illo* textu, *qualiter formari debeat articulus ad probandam defenſionem. Nam non ſufficit dicere, quòd quis fecit inſultum cōtra me, ſed eſt neceſſe dicere, quòd aliter evadere non poteram, niſi eum occidiſſem, vel vulneráſſem.* Et ſic oportet capitulare de defenſione neceſſaria.

Jodoc. Damhouderii verba ſunt hæc: *Hîc ſciendum eſt, quòd, qui coactam neceſſariamq́; hujuſmodi defenſionem ſuo facto præſtruere voluerit, is priùs invaſionis ab altero certitudinem per articulos proponat & probet oportet.* Primò, *quòd ab illo priùs invaſus fuerit. Nam, ſi hic prior invaſiſſet (ſcilicet injuſtè & illicitè) nulla haberetur coacta defenſio.* Deinde, *doceat oportet articulatim, ſe in ea invaſione adeò fuiſſe in anguſtia conſtrictum, ut ſine ſummo vitæ ſuæ periculo, imò nec ullo alio modo potuiſſet ex ea afflictione effugere, niſi ſemet defendendo ac adverſarium cædendo.*

Poſtremò, Andreas Geyl. *priori citato loco* apertiùs hanc, quam propoſui, doctrinam, explicat. *Ad obtinendam*, ait, *abſolutionem vel abolitionem perpetrati homicidii, provocatus in materia purgationis & innocentiæ duo potiſſimùm, puta provocationem, & neceſſariam defenſionem articulare & probare debet: Poſteriori loco, Reus*, inquit, *neceſſariam & coactam defenſionem articulare & probare debet. Non enim ſola defenſionis probatio ſufficit, ſed etiam neceſſitatis qualitas ſimul proponatur & probetur.* His conſonant, quæ idem Geyl. *eodem cap. 16. nu. 6.* ſcribit: *Sola*, dicit, *provocatio adverſarii non excuſat à delicto, ſed neceſſitas defenſionis & vitæ periculum, quòd provocatus aliter evadere non potuerit, niſi provocantem occideret vel vulneraret, per* text. *in dict. leg. is, qui aggreſſorem. 5. ibi, in dubio vitæ diſcrimine conſtitutus, Cod. dict. leg. Cornel. de ſicar. &* text. *in dict. leg. ſcientiam. 45. § qui cùm aliter. ff. ad Leg. Aquil.* text. *in c. 1. §. ſi quis hominem, ibi, non neceſſariò, ſed voluntariè, titul. de pace tenend. in uſibus feudor.* text. *in leg. ſi quis percuſſorem, Cod. ad Legem Cornel. de ſicar. & in dict. leg. 1. C. unde vi.*

Volunt itaque jam relati & nonnulli alii, *duos in primis articulos eſſe ponēdos; unum: de provocatione priùs ab occiſo vel debilitato facta; alterum: de defenſione neceſſaria.*

71 At verior eſt aliorū ſententia, qui volunt, inter

inter cæteros, unum hunc, ut neceſſarium articulum ponendum & probandum eſſe, qui eſt de provocatione & inſultatione ab occiſo vel debilitato prius facta. Neceſſaria enim defenſio in prius facta aggreſſione injuſta maximè fundata eſt. Die Notwöhr iſt auff der einen tödtlichen Anfechtung oder Benötigung zegründet / ut loquitur Carolus V. *Imper. & ordinat. judicii criminalis articulo. 142. in prin* & poſtea *ibidem articulo eodem* ita diſponit: So einer verklagt Todtſchläger ſeiner berhümpten Notwöhr außfündig macht / daß er von dem Entleibten mit einer tödtlichen Wöhr erſtlich angefochten worden were / ſo iſt die Notwöhr durch den verklagten Todtſchläger außgeführt / probata igitur ipsâ injuſtâ aggreſſione armata, prius in Reum facta, probata etiam intelligitur neceſſaria defenſio. Idem haud obſcurè arguit, *l. 2. ibi.* AGGRESSOREM *occidere. & l. 3. ibi*, PERCUSSOREM *ad ſe venientem* (nota, venientem) *gladio repulerit.* C. *ad Legem Cornel. de ſicar. l. ſed etſi quemcunque. 5. in princ. & l. ſi ex plagis 52. §. tabernarius: ibi, quoniam prior flagello percuſſus eſt. ff. ad Legem Aquiliam.* Ita in terminis docet Honded. *deciſ. conſultat 99. num. 13. & 14. vol. 1.* Mynſing. item *Reſp. 27. nu 3. 4. 7. decad. 3.* Weſ. *conſil. 19. nu. 16. & 37.* & poſt hos alioſque Bernhard. Græv. *lib. 2. concluſ. pract. concl. 110. num. 41.*

72 Quin imò, ſolis adverſarii inſidiis præſentibus probatis, ipſa defenſio probata intelligitur, *l. is, qui cum telo. 6. C. ad Legem Cornel. de ſicar.* Maſcard. *de probat. vol. 1. concluſ. 98. per tot.* Jacob. Ayrer. *de homicid. part. 1. num. 44.* Non ſolum enim obviandum eſt offenſioni, cùm eſt in actu offenſa, ſed etiam, cùm eſt in potentia ad actũ, ut inquit Bald. *in l. in Leg. ff. locati,* quem ſecutus Auguſtinus Ariminẽſis. *in addit. ad Ang. in §. Et, d. Titius ſe defendendo. ver. 2. num. 12. Si video,* inquit, *inimicum meum parantem ſe, ut me offenderet, poſſum ego prorumpere ad offendendum ipſum, antequam aggrediatur me.*

73 Gloſſa *in l. 1. in ver. moderatione.* C. *unde vi* dicit, *quòd ſufficiat terror armorum, & jactatio percuſſionis ad hoc, ut reus dicatur ad defenſionem occidiſſe aut debilitâſſe adverſarium, per dict. l. ſed etſi quemcunque. 5. in princ. ff. ad leg. Aqui-*
74 *liam, & ibi* Bart. ſibi contrarius. † *Eo ipſo,* inquit, *quod probo, quod aliquis veniebat contra me cum cultello, & occidi eum, ſtatim eſt probata mea defenſio.* Idem Bart. *in l. ſi ex plagis, 82 §. Tabernarius. ff. dict. tit. Veritas,* ait, *eſt, quando ego percutio te, antequam me percutias, dum es in actu percutiendi, tunc in dubio videor facere ad defenſam.*

75 Baldus ſibi contrarius, *in l. 1. in prima lectur. num. 10. C. unde vi, Advocati,* înquit, *facientes arti-*

articulum de ratione loci, ſcilicet, quòd ille erat ita arctatus in quodam loco, quòd non poterat evadere, niſi ſe defenderet eo modo; ſecundum Doctores iſte articulus non eſt neceſſarius: Quia ſufficit articulus de terrore armorum & de inſultis.

Idem Baldus *in leg. etſi percuſſor. 6. aliàs, etſi certus. §. ult. ff. ad Silan. Solo*, inquit, *inſultu probato, evadit inſultatus à pœna homicidii. Et in l. multis, in fin. C. de liberal. cauſ. In eo*, ait, *qui vult probare, quòd vitam ſuam defendendo inimicum ſuum occidit, ſufficit probare, quòd adverſarius animo occidendi, vel vulnerandi in eum irruebat.* Ita quoq; conſulit idem Bald. *conſil. 91. part. 3.*

Angelus etiam ſibi contrarius *in dict. leg. 1. num. 8. C. unde vi. Tu dic*, ait, *quòd ſufficit terror armorum; & ad probandum, quòd quis occiderit vel percuſſerit alium ad ſui defenſionem, non eſt neceſſe, quòd eamus vaticinando, an potuerit fugere, vel aliter evadere, &, an cum honore, vel non. Et ſufficit, quod aggreſſuram paſſus erat in ſuæ vitæ diſcrimine conſtitutus.* Et ita facias articulum tu, qui vis defendere occiſorem, vel te ipſum, ſi occidiſti. Debes enim dicere, quod talis te inſultavit cum armis nudis & evaginatis in manu, & quòd talis exiſtens in vitæ diſcrimine conſtitutus occidiſti eum. Et hoc modo jam plures defendi, & aliter non poteſt bene probari. 74

Decius

77 Decius *in dict. leg. ut vim. 10. ff. de Iuſtit. & jur. Si probo,* dicit, *quòd aliquis veniebat contra me cum armis, & occidi eum, ſtatim videtur probata defenſio mea.* Eandem hanc ſententiam probant Jaſon *in d. l. ut vim. num. 9. ff. dict. tit.* Felin. *in c. ſignificâſti, num. 13.* ubi alios allegat. *extr. de homicidio.* Alex. *conſil. 76. num. 11. & conſil. 109. num. 3. 4. & 14. volum. 1.* Ludov. Carer. *in pract. criminal. mihi fol. 179. num. 44. & aliquot ſeqq.* Bolognet. *in dict l. ut vim. n. 35. in fin. verſ. concluſi poſt* Decium. *ff. de juſtit. & jur.* Weſenbec. *dict. conſil. 19. num. 16. part. 1.* Mynſing. *Reſp. 27. num. 3. 4. & 7. Decad. 3.* Laurent. Kirchoff. *num. 7. & 9. prioris partis, & num. 15. & 16. partis poſterioris conſilii ſui, quod eſt 26. ſub Tomo III. conſilior. variar. Academiarum & Iuris-Conſultorum.* Latè Maſcard, *de probat. vol. 1. concluſ. 489. num. 1.*

78 Non tuetur contrariam ſententiam, & hanc deſtruit, quod requiritur, ut ſit neceſſaria defenſio, hoc eſt, ut reus accuſatus aliter ſe tueri, & mortem aut aliam perſonalem offenſam evadere non potuerit, *dict. leg. ſcientiam. 45. §. qui cùm aliter. ff. ad Legem Aquiliam. Clement. ſi furioſus, in fin. tit. de homicidio,* vel, ut ait text. *dict. l. 2. C. ad Legem Cornel. de ſicar.* ut in dubio vitæ diſcrimine conſtitutus fue-
79 rit. Nam † eo ipſo, quod provocans inſultum fecit cum armis contra provocatum,

præ-

præſumit Lex, quod defenſio neceſſaria, & provocatus in dubio vitæ diſcrimine conſtitutus fuerit. *d. l. ſi quis percuſſorem. 3. ibi, ad ſe venientem. C. dict. tit. d. l. ſed etſi quemcunque. 5. in princ. & d. l. ſi ex plagis. 52. §. tabernarius, ibi, quoniam prior flagello percuſſus eſt. ff. ad Legem Aquil.* Bald. *in d. l. 2. C. ad Leg. Cornel. de ſicar.* Alex. *conſil. 109. num. 14. volum. 1.* Auguſtinus Ariminenſis *in addit. ad* Angel. *in §. Et dictus Titius ſe defendendo, verſ. 2. num. 12. Tractat. de maleficiis. Et ſic,* ait *ibi, mirabiliter nota, quod eo ipſo, quod probo, quòd cum armis feciſti inſultum contra me, lex præſumit, quòd eram conſtitutus in diſcrimine vitæ. Eodem verſ. num. 13.* Idem Auguſtinus ita ſcribit: *Ex quibus colligo, quod eo ipſo, quod probo, quòd tu cum armis inſultâſti me, ſatis dicor probâſſe defenſionem meam, ſcilicet, quòd occidi te ad mei defenſionem:* Et hoc modo Lex præſumit, quod inſultatus erat in periculo. Auguſtinum & alios ſequitur Laurentius Kirchoff. *in conſil. ſuprà allegato. n. 7.*

Neque etiam obſtat, quod qualitas jure prolata & requiſita, probari debeat, Bartol. *in l. 1. §. Ait Prætor. ff. Ne quid in loco publ.* Jacob. Aret.. & Cyn. *in l. 2. C. de probat.* Bald. *in l. 1. C. Qui accuſare non poſſ.* Hippolyt. de Marſil. *in l. ſi quis ne quæſtio, num. 164. ff. de quæſt.* Maſcard. *de probat. vol. 3. concluſ. 1248. num. 9. 10. & 11.* Procedit enim definitio iſthæc in qualitate

litate extrinſeca, & ab actu ſeparata, quæ ſe habet ad eſſe & non eſſe. Hæc qualitas non præſumitur. Intrinſeca verò qualitas, ut quæ ipſi facto inhæret; probato facto, probata cenſetur quoque hæc ipſa qualitas.

Poteſt etiam priori huic articulo & ille adponi à Reo, quod primò ſit percuſſus. Peinliche Halsgerichts Ordnung. *artic. 140. ibi*, mit tödtlicher Wöhr vberläufft oder ſchlägt. Ayrer. poſt alios, quos citat, *de homicid. dict. part. 1. num. 324.*

80 Alter articulus eſt, quo reus ſimpliciter dicit, ad ſuam defenſionem ſe occidiſſe vel debilitaſſe eum, de quo reus factus eſt.

Satis probata eſt defenſio, ſi teſtes dicant, & deponant, quod viderint Titium occidiſſe Cajum ad ſui defenſionem: vel, ſimpliciter (omiſſo, quòd viderint) dicant ad ſui defenſionem, Titium interfeciſſe Cajum. Etſi enim non mero ſenſu corporeo, ut viſu, ſed judicio intellectus percipiatur, an quis ad ſui tuitionem quid fecerit: tamen, cum viſus proxima & immediata ſit cauſa iſtius judicii intellectus: quippe, cùm ex eo, quod videmus in rixa, cognoſcimus, an factum ſit ad defenſionem vel non: ideoq; ſufficit, ſi teſtes dicāt, quod viderint: vel, (hoc omiſſo, quòd

quòd viderint) ſimpliciter dicant ad ſui defenſionem, Titium necuiſſe Cajum, Bart. *conſil. 110. per doctrinam* Innocentii *in c. cùm cauſam. Extr. de teſtibus.* Bartolum ſequitur Baldus *in l. ſolam. 3. n. 11. C. de teſtibus.* Utroſq; ſequitur Alexand. *conſil. 109. num. 10. volum. 1.* Hos omnes ſequitur Decius *in dict. l. ut vim, num. 17. ff. de juſtit. & jur.* Sentit idem poſt Bart. Auguſtinus Ariminenſis *in addit. ad* Angel. *dict verſ. 2. num. 16.* Ludov. Carer. *in pract. crim. mihi fol. 179. nu. 43.* Joſeph. Maſcard. *de probat. vol. 1. concl. 489. nu. 16.* & Joan. Sichard. *in d. l. ſolam, num. 4. circa finem. C. de teſtib.*

Succedit nunc articulorum, de quibus hactenus, probatio. Probantur autem ejuſmodi articuli tum teſtibus, tum præſumptionibus & conjecturis. Et 81
† quidem teſtibus aliâs minùs idoneis, 82
ut ſunt: primò, Domeſticus pro Domeſtico, Frater pro Fratre, Affinis pro Affine, Abbas pro Monacho, &c. qui omnes ad probandos illos articulos audiuntur.

Speculat. *tit. de inquiſit. §. 1. n. 22. ſed nunquid,* Jaſon *in dict. l. ut vim, num. 5. ff. de juſtit. & jur.* Boër. *deciſ. 165. nu. 7.* Gravet. *conſil. 119. num. 9. lib. 1.* Ludovic. Carer. *in practic. criminal. mihi fol. 183. fac. 2.* Horat. Lucius, *num. 32. & ſeqq.*

& ſeqq. conſilii ſui, quod eſt 168. ſub Tomo I. conſilior. crim. operâ Joan. Baptiſtæ Zilettâ *congeſtor.* Andr. Geyl. *lib. 1. de pace publ. cap 16. num. 22,* Weſenbec. *conſil. 19. num. 40. & 61. part. 1.* Joſeph Maſcard. *de probat. vol. 1. concluſ. 490. num. 4. 5. & 6.* Non obſtat, quòd in genere prohibitorum præſumptio eſt contra delinquentem, Bolog. *in l. ut vim, num. 36. & ſeq. ff. de juſtit. & jur.* Unde dicendum videtur, quod probationes omni exceptione majores hic deſiderentur, *l. ult. C. de probàt.* & teſtes omni exceptione majores, Decius *conſil. 429. num. 12.* Ana. *conſil. 13. num. 8.* Hippolyt. de Marſil. *cònſil. 12. num. 8. vòl. 1.* non obſtat, inquam: regula enim iſthæc intelligenda eſt de accuſatore, non reo. Et qui in terminis defenſionis eſt, non verſatur in terminis prohibitis, ſed omni jure permiſſis, ut *ſupra* oſtendi.

8. Ejus quoque generis teſtes ſunt, qui de credulitate deponunt; ut: ſi dicant ſe exiſtimare vel credere homicidium ad defenſionem factum eſſe: quippe, cùm aliter quàm per credulitatem deponere nequeant.

Alex. *conſil. 76. in fin. & conſil. 110. num. 12. & 13. volum. 1.* Hippolyt. de Marſil. *ſing. 19.* Dec. *in leg. ut vim, num. 17. ff. de juſtit. & jur.*

Boër.

Boer. *deciſ. 164. num. ult.* Mynſing. *Reſp. 27. num. 8. Decad. 3.* Weſenb. *dicto conſil. 19. n. 40. part. 1.* Andr. Geyl. *lib. 1. de pace public. cap. 16. num. 22.* Joſeph. Maſcard. *vol. 1. de probat. concluſ. 490. num. 10. & ſeq.*

Similiter, teſtes negantes maleficium, 84
licèt alias magis credatur duobus teſtibus affirmantibus, quàm mille negantibus, tamen hîc ad defenſionem probandam adhibentur.

Ludovic. Carer. *proximè allegato loco, nu 4.* Matth. Weſenbec. *dict. conſil. 19. num. 40. part. 1.* Andr. Geyl. *lib. 1. de pace publ. cap. 16. num. 23.*

Uno etiam teſte ſi probata ſit defen- 85
ſio, Reus non mortis, ſed alia pœna aſfici debet.

Octavian. Vulpell. *conſil. 66. num. 8. vol. 1.* Maſcard. *dict. concluſ. 490. num. ult.*

Ad conjecturas & præſumptiones 86
quod attinet, iis locum damus, quoties dubium eſt, nec apparet, quis primus fuerit aggreſſor.

Auguſtinus Ariminenſis ad Angel. *in tractat. de maleficiis. §. Et dictus Titius ſe defendendo, num. 14.* Ludovic. Carer. *in practic. criminal. mihi fol. 181. fac. 1. num. 62.* Vide Johan. Ro-

bert. Aurel. *lib. 4 ſentent. jur. cap. 1.* Et Franciſcum Duaren. *libr. 1. Diſputat. Anniverſar. cap. 27.*

87 Illæ autem conjecturæ & præſumptiones capiuntur ex genere armorum, loco, tempore, perſona, inimicitiis præcedentibus, &c. quæ omnia accurato Judicis arbitrio committuntur.

Carolus V. *in ordinat. judicii criminalis, articulo. 143.* cujus articuli verba hæc ſunt: So einer jemand entleibt / daß niemand geſehen hat / vnd wil ſich einer Notwöhr gebrauchen / der ihm der Kläger nicht geſtehen / in ſolchen Fällen iſt anzuſehen der gut vnd böß Stand der Perſon / die Statt / da der Todſchlag geſchehen iſt / was auch jeder für Wunden vnd Wöhr gehabt / vnd / wie ſich jeder theil in dergleichen Fällen / vor vnd nach der That gehalten hab / welcher Theil auch auß vorgehenden Geſchichten mehr glaubens / Vrſach / Bewegung / Vortheils oder Nutz haben mög / dem andern an dem Ort / als die That geſchehen iſt / zuerſchlagen oder zubenötigen. Darauß kan ein guter verſtändiger Richter ermeſſen / ob der fürgewendten Notwöhr zuglauben ſey / vnd wa die vermutung der Notwöhr wider die bekäntliche That ſtatt haben ſoll / ſo muß dieſelbig vermutung gar gut ſtarck beſtändig

ſtändig Vrſach haben / aber der Thäter möcht wider den Entleibten ſo viel böſer / vnd ſein ſelb halb ſo viel guter ſtarcker vermutung darbringen / jhme wer der Notwöhr zuglauben. In dieſem Fall aber / aller obgemeldten vermutung halb / die beweiſung dem Thäter auffgeleat werden ſoll: doch vnabgeſchnitten dem Kläger die beweiſung / die er darwider fürbringen wolt. Vnd wo dieſer Fall / vorgemeldter maſſen / redlich zweifel hat / ſo iſt not in der Vrtheil der verſtändigen Rhat / mit fürlegung aller vmbſtänden / ſtattlich zugebrauchen.

Huic Carolinę Conſtitutioni conſonant, quæ ſcribit Andr. Geyl. *libr. 1. de pace public. cap. 16. num. 22.* Bartol. *in l. ult. §. de illo, nu. 2. ff. de bonis eorum, qui ſibi mort. conſciver.* Bald. *in l. 1. num. 21. C. de confeſſis*, Jaſon *ad Rubric. ff. de injur. num. 7. cum ſeq.* Hippolyt. *in leg. unius. §. cogniturum. ff. de quæſtionib. num. 51.* Idem *ſingul. 19. circa finem.* Alex. *d. conſil. 76. num. 5. & dicto conſil. 109. num. 16. volum. 1. & conſil. 24. num. 39. volum. 2.* Boër. *deciſ. 164. num. 17.* Cravet. *conſil. 119. num. 9.* Maſcard. *de probat. volum. 1. concluſ. 490. n. 1. & 2.* Weſenbec. *d. conſil. 19. num. 61. & ſeq. part. 1.*

Quem ergo gravioribus in armis fuiſſe conſtat, eum etiam aggreſſorem præſumimus. 88

Dict.artic.143. Ludovic. Carer. *in pract. criminal. mihi fol. 181. fac. 1. num. 65.* ubi allegat Cæpol. *conſil. 28. verſ. ſexto, qualitas armorum, & conſil. 29. verſ. octavo, qualitas.* Idem ſcribit Aymon Cravett. *dict. conſil. 119. num. 9. Arguendo,* inquit, *à præſumptionibus, dico, quòd omnis præſumptio eſt pro ipſo Orontio, quia non erat armatus enſe, prout erat defunctus, ſed ſolùm habebat unam dagam.* Cravettam refert & ſequitur Weſenbec. *conſil. 19. num 61. part. 1.* Sentiunt idem poſt alios Menoch *lib. 2. de arbitr. jud. cent. 4. caſu 363.* & Maſcard. *de probat. volum. 1. concluſ. 72. num. 4.*

89 Qui item viſus fuit occultè alicubi latere, expectans alium tranſeuntem, maximè, ſi præparationem quandam armorum adhibuerit; veluti ſi enſem è vagina eduxerit, & chlamydem brachio circumvolverit, aggreſſor primus fuiſſe præſumitur.

l. 3. § vi poßidere, ibi, qui in hoc ipſum aptus, & præparatus venit. ff. de vi & vi armat. Cic. *in Orat. pro Milone,* ubi, *quoniam,* inquit, *miles inermis, Clodius armatus expectabat.* Cæpell. *conſil. 28.* Menoch. *dict. caſ. 363. num. 4. & 5.* Blanc. *in pract. crim. part. 3. num. 16.* Ludovic. Carer. *in practic. criminal. mihi fol. 181. fac. 1 num. 64.*

Præſumimus etiam aggreſſorem eum, 90
qui robuſtior, audacior & agilior reperitur, niſi contrarium probetur.

Argument. l. 1. §. cum arietes, & ibi Florian. *ff. ſi quadr. pauper. feciſſe dicatur.* Aymon Cravet. *conſil. num. 7. & 8.* Cæpol. *conſil. 28. verſ. octavo, & ult. & conſil. 29. verſ. nona præſumptio.* Alex. *conſil. 109. num. 3. vol. 1.* Carer. *dicto fol. 181. fac. 2. num. 69.* Alciat. *de præſumpt. leg. 3. præſumpt. 39. num. 11.* Menoch. *dict. caſ. 363. nu. 9.* Maſcard. *dict. concluſ. 72. num. 4.* Matth. Weſenbec. *conſil. 19. num. 60. part. 1.*

Aggreſſor item præſumitur occiſus, 91
vel debilitatus, ſi facilè excitare rixas, & contentiones movere odioſas ſolitus fuit, reo nimirum pacifico exiſtente.

Per l. 5. §. à barbaris. ff. de re milit. Jodocus Damhouder. *in pract. criminal. cap. 76. nu. 23.* Ludovic. Carer. *dicto fol. 181. fac. 1.* ubi allegat Cardinalem *in Clement. un tit. de homicidio. 33. quæſt.* Alber. *in leg. ut vim, num. 8. ff. de juſtit. & jur.* Boër. *deciſ. 237. num. 2.* Grammat. *vol. 24. num. 5.* Menoch. *dict. caſ. 363. num. 12.* Andr. Geyl. *lib. 2. obſerv. 109. num. 4.* Ex cujuſque enim ingenio facta ejus judicamus, *leg. vel univerſorum. 12. ff. de pignorat. act. l. fin. in fin. ff. de oblig. & act.* Et, qui ſemel malus, ſemper

in eodem genere malus præſumitur. *c. ſemel malus, tit. de reg. jur. in 6.*

92 Eum etiam, qui cauſam rixæ prębuit, aggreſſorem primum exiſtimamus.

Carer. *dict. fol. 181. fac. 1. num. 63.* ubi alios allegat; facit etiam text. *in leg. 1. §. cùm arietes, ubi* Florian. *ff. Si quadrup. pauper. feciſſ. dicatur.*

93 Inimicus quoque & minans præſumitur primus aggreſſor.

Dict. artic. 143. Jodoc. Damhouder. *in praxi rer. crim. cap. 76. num. 18.* Ludovic. Carer. *in pract. crim. d fol. 181. num. 62.* Felin. *in c. dilecti, num 14. dxtr. de except.* Alex. *conſil. 14. num. 9. vol. 3.* Grammat. *conſil. 27. num. 16.* Blanc. *in pract. crim. part. ult. num. 14.* Menoch. *dict. caſ. 363.*

94 Præſumimus item in eum priùs inſultum fuiſſe factum, cujus audita fuit vox talis: Succurrite, ſuccurrite.

Ludovic. Carer. *dict. fol. 181. fac. 1. num. 66.* per Innocent. *in c. ſignificâſti. 18. Extr. de homicidio.* Bald. *in l. 1. num. 7. C. unde vi*, Alciat *de præſumpt. Reg. 3. præſumpt. 39. num. 4 verſ. quartò colligitur.* Menoch. *de arbitr. jud. lib. 2. cent 4 caſ. 363. nu. 13.* In exceſſu enim peccans præſumitur quoque in aggreſſione peccaſſe. Quocirca, ad majorem cautelam, cùm quis

armis

armis in te inſultat, clamabis; ſuccurrite, vel occurrite, Bart. *in dict. l. ut vim. num. 8. ff. de juſt. & jur.*

Si quoque Reus Vir bonus ſit, probus, atque ſemper valde honeſtè ſeſe geſſerit, tunc in dubio (ut ſi nemo viderit conflictationem) priùs ab altero invaſus præſumitur. 95

Æquum enim eſt, ut boni nominis ſinceritas, bono ſit patrocinio, & ut nigri nominis macula famoſo ſit detrimento, Jodoc. Damhoud. *in praxi rer. crim. cap. 76. num. 29. & ſeqq.* & eſt textus expreſſus *in l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re militari, & l. 3. §. ſed ſi ex improviſo. ff. d. t. Novell. 5. de Monachis, c. 2. hinc autem nobis, verſ. Si verò is.*

Hæ & id genus aliæ conjecturæ ſi juvent Reum, dicenrem ad ſui defenſionem ſe attuliſſe necem, aut vulnus impegiſſe alicui, ſeque ad juramenti præſtationem obtulerit, Judex illud non ægrè acceptare debebit. 96

Damhouderius *dict. cap. 76. nu. 29. & ſeqq.* Carer. *dict. fol. 181. fac. 2. in fin.* ubi hujus ſententiæ quoſdam Autores allegat.

Quid verò ſi neque teſtibus, neque ullis conjecturis probat Reus prætenſam defen- 97

ſionem neceſſariam, nunquid condemnari debet, quia fatetur homicidium; aut abſolvi, quia dolum malum negat? De hac quæſtione Doctorum contraria extant vota. Aliqui *damnari capite hunc Reum debere* ſentiunt, Nonnulli *mitiori pœna eum afficiendum* ſcribunt. Non deſunt etiam, qui *tormentis ipſum ſubjiciendum ad veritatem eliciendam* volunt, cujus poſtremæ opinionis Autores refert Weſenbec. *in paratit. ff. ad leg. Cornel. de ſicar. num. 2.* & Clar. *lib. 5. ſent.* §. *fin. quæſt. 55. num. 16.* Ego cum Fachinæo *lib. 1. controverſiar. juris, cap. 27.* opinionem primam veritati conſonam judico, per text. *in l. 1. C. ad leg. Cornel. de ſicar. cap. 1. extr. de præſumpt. & l. ſi non 5. C. de injuriis.* Quò confert etiam, quod ſi ſola allegatio neceſſariæ defenſionis ſufficeret, abſq; ulla probatione multi Rei pœnam Legis evaderent, non abſque magno Reipublicę detrimento, cum plerique homicidæ excuſationem facinoris prætexere ſoleant.

98 Quòd ſi tamen defenſionis exceptione propoſita, replicationis remedio utatur accuſator, dicendo, occiſum juſtè, & permittente jure in Reum inſultum, ut ſi in adulterio cum uxore, aut filia, vel quo alio facinore eum deprehen-

henderit, aut ratione officii capere ipſum voluerit: Aut, ſi proponat, quòd Reus inculpatæ tutelæ moderationem non adhibuerit, audiendus omninò eſt, & hujuſmodi replicationis probatio ab eo exigenda.

Ita conſtituit Imp. Carolus V. *in ordinat. judicii criminalis, art. 142. & art. 150.*

Digitized by Google

Oratio
DE PRIVILEGIIS Doctorum;

à

Nobili & Conſultiſsimo Viro,

DN. IOHANNE HALBRITTERO,

JURISCONSULTO CLARiſſimo, Illuſtriſſimorum Principum: Marchionum Brandenburgenſium; Ducis Wirtembergici, & Marchionis Badenſis Conſiliario prudentiſſimo, in inclyta Tubingenſi Academia Anteceſſore celeberrimo

DICTA

In Actu Doctoreo,

Quo Ipſe tum Decanus Collegii Facultatis Iuridicæ, Inſignia & Privilegia Docturæ, Viro Clariſsimo,

Dn. Sebaſtiano Willingio, Onoldino, Juris Candidato, Conſiliario Brandenburgico,

30. Julii. An. Salutis 1604. ſolenniter conferebat.

2

ETSI EX HOC *eminentiſſimo loco, Illuſtriſſimi et Potētiſſimi Principes, Magnifice Domine Rector, Generoſi Domini Barones, Digniſſime Domine Cancellarie, cæteriq́ꝫ Reverendi, pietate, prudentia, omnisq́ꝫ generis ſcientia & doctrina præſtantiſſimi & celeberrimi Viri, Concio auguſtiſſima, Magnifica, & Ornatiſſima: Etſi, inquam, ex hoc eminentiſſimo loco, de dignitate, nobilitate, excellentia, & præroga-*

rogativa omnis generis diſciplinarum, à viris prudentiſsimis & diſertiſsimis hactenus innumera non mediocri cum admiratione Auditorum ſplendidiſſimè perorata ſunt, nihil ut à quoquam de hujus generis argumento in mediũ afferri poſſe videatur, quod auribus veſtris non prius inculcatũ videri poſſit: non tamen ab hoc noſtro propoſito alienum, nec vobis ingratum, vel auditu injucundũ exiſtimavi, ſi de laude, præeminentia, & honore Doctorei gradus ab aliis ante me ſapientiſsimè dictis, ego de Privilegiis, quæ comitantur hunc gradum, quo-

ad

ad ejus per temporis anguſtiam, quæ circumſcripti ſumus, fieri poteſt, ſigillatim aliquid memoraverim. Nam recenſere omnia Jura & Privilegia Doctorum mei non eſt inſtituti, neque temporis & loci ratio ferre poteſt. Rogo itaque, ut, quæ craſſa minerva de hac materia mihi dicenda videntur, tùm benignè audire, tùm æqui boniqúe conſulere velitis.

Digitized by Google

INITIÒ AUTEM, Gradum Doctoris dignitatem eſſe, tàmeluceſcit, ut non niſi ſumma cum temeritate abs quibuſdam Contentioſis id negatum fuerit: His enim ex profeſſo reclamat textus *in c. quanto, extr. de Magiſtris*, & Doctoratum dignitatem eſſe oſtendit. *l. nobiliores. C. de Commerciis, l. Medicos. C. de Profeſſorib.* & *in Authent. ut liceat Matri, & Aviæ. §. Quia verò Legem, in verb. ſtudii dignitatem*, & diſſerit Pancirol. *conſ. 59. num. 61.* communi ſuffragio hoc receptum probant. Doctores enim quaſi ſplendor Firmamenti lucere, & tanquam luminoſæ Candelæ, univerſi Orbis corpus, profligatis errorum tenebris, velut Sydus matutinum, & Stellæ, in omnem æternitatem manſuræ irradiare dicuntur, *c. ſuper ſpecula, extr. de Magiſtris, c. ex eo, d. elect. in 6.* Quamob cauſam ab Imperatore appellantur nobiliſſimi, *l. providendum, C. d. poſtulando*, & ſcriptum reliquit Azo *in proœmio Inſtitutionum*, quòd ſcientia Juris Civilis facit ejus Doctores, per Orbem terrarum ſolenniter principari, & in Aula Imperiali ſedere; ipſorum ſiquidem doctrina totum illuminat mundum, & ad obediendum Deo & Magiſtratui

ſtratui vitam Subditorum informat, *Auth. habita, C. ne Filius pro Patre.*

Sed, quid multis ad hanc rem opus eſt Authoritatibus, cum hujus Ordinis Dignitatem præcellentem multis evidentioribus Argumentis cernere poſſimus? Si enim ex præſtantia Cauſæ, de Effectu judicium ferri debet, ſolus Imperator, & quibus hæc ab eodem poteſtas tributa eſt, Inſignia Doctoralia conferre poſſunt, teſtis eſt Cagnolus *in proœmio. ff. §. hæc autem tria,* eleganter probans id ipſum argumento *l. final. Cod. de ll.* Omnes enim Dignitates ab Imperatore proficiſcuntur, tanquam à rivulo & fonte, & in ſupremo Principe omnes theſauri Dignitatum reconditi ſunt, ut loquitur Riminaldus noſter *conſil. 5. num. 93.* Dignitas igitur & Præeminentia Doctoribus emicat ex Cauſa, à qua originem trahit, præſtantiſſima & omnium nobiliſſima, Imperatoria ſcilicet Majeſtate omnium celſiſſima. Ad hæc, Doctoribus in Scholis publicis profitentibus, Jure communi Juriſdictio competit in Scholares, ut mox aperietur.

Quod argumento graviſſimo eſt, eos Dignitate præditos eſſe, ut poſt multos alios colligit Bartolomæus Bologninus, *in d. auth. habita, C. ne Filius pro Patre,* plures ad hoc allegans.

Porro, Spurium aliave infamiæ macula notatum, ad Gradum Doctoris, ſecundum Juris ſcripti diſpoſitionem evehi non poſſe, nemo, ut exiſtimo, inficias iturus, nec Mynſingero, celeberrimo Juris-Conſulto, *Centur. 4. obſervat. 31.* id atteſtanti repugnaturus eſt, maximè, cùm Fulvius etiam Pacianus *lib. 2. tit. 41. num. 121. de probat.* huic aſſertioni ſuppetias ferat, eamque crebriori noſtrorum ſententia, ſtabilitam aſſerat.

Hæc autem juris Diſpoſitio, qua Spurius aliiq; infames à Gradu Doctoris excluduntur, aliunde non deſcendit, nec alia introducta eſt ratione, quàm quod Gradus Doctoreus Dignitatibus annumerandus eſt, à quibus Spurii aliiq; infamia laborantes arcentur, *c. infamibus, de Regulis Iuris in ſextō.*

Denique, creatus Doctor ob ſcelus aliquod ultimi ſupplicii damnatus, ſine prævia degradatione è medio tolli non debet: quia nemo debet mori in Dignitate, ut explicat Matheſilanus *ſingular. 59. num. 9.* Perſpicuum igitur eſt, Doctorem in Dignitate conſtitutum eſſe, alioquin nulla degradatione præmiſſa Doctor capitis damnatus, ad ſupplicium trahi poſſet.

Adhæc, Gradum Doctoreum ſingularem eſſe Dignitatem, ex eo perſpicuum eſt, quia Doctor non poterat olim exercere Offici-

um

um Procuratoris, Guid. Papa, *quæſtion. 88. in pr.* Roland. à Vall. *conſil. 66. n.38. lib.1.* ea ratione, quod iſtud Officium, quamvis hodie noſtris moribus honorificum ſit, quondam tamen vile reputaretur, *l. ſi quis procurationem, C. d. Decurion.* Ex hoc deſcendit, quod nomen & InſigniaDoctoris falsò ſibi aſſumens criminis falſi Reus eſt. Bartolus *in l. reddatur. C. de Profeſſorib.* Menoch. *de arbit. lib. l. 2. caſu 318. num. 22.*

Sed, ne in re clariſſima argumentando, Soli meridiano lumen accendere videar, in hac Concluſione probè ſtabilita, Doctoris ſcilicet Gradum inſignem Dignitatem eſſe, acquieſco.

Ne tamen fruſtra id confirmâſſe videar; quæſo attendite, quot & quanta Privilegia; Doctorum Ordini convenientia, inevitabili conſequentia ex hac Propoſitione deducantur.

Cùm enim Juris Doctores, ut oſtenſum eſt, egregia Dignitate præditi ſint, injuria Doctori illata, propter Dignitatem & Excellentiam Perſonæ, pro atroci injuria reputatur, & ob id gravius, quàm contumelia Plebejo facta judicatur, Menoch. *lib. 2. de arbit. jud. quæſt. Caſ. 263. num. 17.* Intereſt enim totius Reipublicæ, Dignitatem Gradus Doctorei incolumem ſartamq; omnibus modis

defendi. Qua de cauſa injuriæ uni ex Doctoribus irrogatæ perſecutio cuivis de popul. conceditur, non ſecus, ac ſi in ipſam Rempublicam publicum crimen admiſſum eſſet,, ut not. Bald. *arg. l. 1. §. Ius publicum, ff. d. juſt. & jur.* Chriſtoph. Lanfranch. *in quæſtione illa: utrum præferend. Doctor an Miles, numer. 27.* ubi allegat: Quin imò offendens Juris-Conſultum, Sacrilegium committere intelligitur, non aliter, ac ſi Sacerdotem offendiſſet, Bald. Zaſ. & Fulgoſ. *in d. §. hujus ſtudii.*

Aliud à Dignitate Doctorîs quod proficiſcitur Privilegium Caput erigit.

Quoniam Reipublicæ plurimum intereſt, delicta non manere impunita, nec rarò uſu evenire ſolet, ut propter crimen aliquod ad pœnam pecuniariam damnatus propter inopiam ſatisfacere non poſſit, juſtiſſima ratione conſtitutum eſt, quod pœna pecuniaria, coercendi delicti cauſa alicui impoſita, eo non exiſtente ſolvendo, in cruciatum corporis converti, &, qui non habet in ære, in corpore luere debeat, *l. fin. ff. d. in jus vocand. l. 1. §. fin. ff. de pœnis, l. quicunque. §. Quòd ſi prædicta, C de ſervis fugit. l. ob fœnus. ff. de adminiſtr. tutor. l. fin. C. de ſepulch. violat. l. illicitas, §. ult. de Officio Præſid.*

Quid ergo, ſi gradu Doctoris inſignito, ob

ob delictum ejus, per Judicis ſententiam pœna pecuniaria impoſita eſt, quam propter rei familiaris anguſtiam ſolvere nequit: debetné, rigore Juris adverſus ipſum obſervato, pœna pecuniaria, cujus exactionem inopia excludit, in corporalem commutari? Minimè gentium; ſed ſatius eſt, delictum in Doctoris inopis perſona impunitum manere, quàm Corpus vinculis, carcere, vel alia afflictione, loco deficientis mulctæ coercere, ut eleganter docet Covarruvias *variar. reſolut. cap. 9. num. 4. in fin.* Ludovic. Bolognin. *in d. auth. habita, num. 56.*

Quorum Concluſio manifeſta hac ratione fulta eſt, quia, ſi Doctor, non valens ſolvere pœnam pecuniariam, in carcerem detruderetur, vel alia coercitione plecteretur, majorem pœnam, quàm pro delicti qualitate meruit, ſuſtineret, contra *c. ut afferamus 24. quæſt. 5. & authenticam, omnes peregrini C. communia de ſucceſſionib.* Id quod iniquum & abſurdum foret, quia in perſona, quæ Dignitatis gradu eminet, puta in Doctore vel Nobili, omnis pœna corporalis, quamvis leviuſcula, gravior eſt, quavis pœna pecuniaria, etiam maxima. *l. in ſervorum, in fine, ff. de pœnis, l. levia crimina, ff. de accuſationib.* Planum eſt ex his, Doctorem Dignitatis ſuæ cauſa, hoc munitum eſſe Privilegio, ut

propter delictum ad pœnam pecuniariam, quam ſolvere non poteſt, Authoritate Legis, vel ſententia Judicis obligatus neque Carcere, neque alia corporali pœna cruciari, ſed impunitus dimitti debeat.

Sequitur nunc ſimile Doctoris Privilegium. Quiſquis ex Contractu vel quaſi Contractu alterum tenetur, ſi propter inopiam Creditori ſuo ſolvere non poteſt, eo poſtulante, in Carcerem conjiciendus eſt, *l. 3. §. tutores, ff. de ſuſpect. tutor. l. 1. & Authent. ſeq. C. de Offic. diverſor. judic. l. Nemo Carcerem, C. de exactorib. tributor.* niſi Debitor ad remedium ceſſionis bonorum miſerabile & ignominioſum, tanquam ad ſacram anchoram confugere malit, cujus remedii commiſeratione digni uſurpatione Debitor Carcerem, ſed non citra honoris jacturam evitat. *l. 4. ff. qui bon. cedere poſſ. l. 1. C. eodem.*

Eſt, quod duriſſimum erat, lege duodecim Tabularum, Debitor, qui non ſolvebat Creditori, nec ſolvere poterat, addicebatur Creditori in ſervitutem, teſtibus Cicerone *in Oratione pro Flacco*: Gellio *libr. 10. cap. 1.* Quintiliano *lib. 3. cap. 8.*

Quod jus addictionis in ſervitutem rigidiſſimum, quamvis Legibus Romanis abrogatum ſit, apud Saxones tamen etiamnum uſurpatur, qui non modò Carcerem, ſed addictio-

dictionem etiam veterum, cujus meminerunt Gellius & Quintilianus, excluſo ceſſionis beneficio, admittunt, Weſenbec. *de bonor. ceſſion num. 3.* Colerus *de proceſſ. execut. part. 1. cap. 3. num. 150.*

Doctores autem propter ſummam, in qua conſtituti ſunt, Dignitatem, omni addictionis & Carceris periculo vacant, etiamſi æri alieno, qua tenentur, diſſolvendo, propter inopiam ſufficientes non ſint, neque bonis cedant, Authorit. text. *in l. Medicos, C. de Profeſſorib. argument. l. miles*, & *ibi* Bartol. cum aliis Interpretibus, *ff. de re judicat.* Albertus Brunus *de ceſſione bonorum 10. quæſt. quartæ quæſt. princip. num. 3.*

Generaliter enim ſancitum eſt, quod Perſonæ in egregia Dignitate conſtitutæ, veluti ſunt Nobiles, Doctores, & ſimiles, exigi nequeant, niſi in quantum facere poſſunt, & conſequenter Creditoribus pro ære alieno neque addici, nec in Carcerem conjici debeant, prout copiosè, contra alios diſſentientes, oſtendit Doctiſſimus Colerus *part. 1. cap. 6. num. 129. & ſeqq.*

Quamvis autem in delictis hoc obſervetur, quòd omnes de crimine capitali ſuſpecti, ne aufugiendo ſe pœnę ſubducăt, in Carcerem detrudi, vinculis cŏſtringi, & ad Condemnationem uſq; & ultimum ſuppliciŭ in

carcere detineri debeant, *tot. tit. ff. de cuſtod. reor.* quem carcerem noſtri malam manſionem, ſpeciem torturæ, locum horribilem appellant, cùm propter privationem converſationis hominum, tùm etiam propter immunditiam, quæ plerunque in carceribus reperitur, *l. Item apud Labeonem. §. Quæſtiones, ff. de Injuriis, l. Omnes, in verbis immenſorum cruciatuum C. de pœnis,* Bald. *in tract. de carcerib. cap. 1. num. 2.*

Quo quidem carceris ſqualore Reus immunem ſe non facit, utcunque ſponſorem offerat judicio ſiſti fide-jubentem. *l. Divus. ff. de cuſtod. reor.* in perſona tamen Doctoris de crimine quantumvis capitali ſuſpecti, non hoc communi, ſed ſingulari jure utimur, Doctor enim criminis ſuſpectus, datis fidejuſſoribus judicio ſiſti, etiam ubi agitur de pœna capitis, fidei ſuæ committendus & carcere relaxandus eſt, per elegantem textum *in l. quoties, C. de Dignitat. lib. 12.* & Interpretes probant *ex dict. leg. 1. de cuſtod. reorum.*

Quod tamen cum hoc temperamento exaudiendum eſt, non quod Reus Dignitate Doctorea inſignitus, liber omninò dimitti, ſed quod loco carceris ex arbitrio Judicis, vel Civitas, vel domus certa cum cuſtodia militum ei aſſignari, vel etiam remota cuſtodia in certum locum Arreſto conſtringi debeat:

beat: præclarè poſt alios multos Proſper. Farinacius *in praxi criminal. tit. 4. quæſt. 33. num. 60. & ſeqq.* Eleganter in ſimili perſona reſpondit Pruckmann. *conſ. 2. num. 331.*

Superioribus non diſſimile Privilegium ſubjicio; Suſpectus de crimine aliquo atrociore, & legitimis indiciis oneratus, ſi delictum negaverit, quæſtionibus ſubjiciendus, & per graviſſimos torturæ cruciatus ad veritatis confeſſionem adigendus eſt: Quàm gravis autem, & intolerabilis ſit tortura, facilè intelligunt omnes, qui varios torquendi modos cogitatione ſaltem attingunt. Quam ob cauſam Imperator *in §. Quia verò nos oportet, in Authent. ut nulli judicum, collat. 9.* torturam graviorem eſſe utriuſque manus abſciſſione exclamat, & experientia teſtatur, multos in ipſa tortura maximè immodica diem ſuum obiiſſe, propter cruciatum, & extremas corporis anguſtias, quas ſuſtinere non potuerunt. *per l. item apud., §. quæſtionem, & §. quamvis. ff. de injuriis, l. 1. §. quæſtionis, ff. ad Senatus-Conſultum Vellejan.* Inde profectum eſt, quod Judex, qui non legitimis præcedentibus indiciis, & per injuriam queſtionibus quempiam ſubjecit, non ſecus, ac homicida extremo ſupplicio puniri debeat, maximè, ſi Reus propter graviorem quæſtionem in tortura vitam finierit. Jul.

Clar. §. *fin. quæſt.* 63. Menoch. *lib.* 2. *cent.* 4. *caſ.* 340.

Verùm Doctor, quantumvis de crimine ſuſpectus, & legitimis indiciis gravatus, tormentis ſupponi non debet, *argum. l. milites, C. de quæſt.* Ex qua omnes Doctores hanc Concluſionem hoc modo probant, quoniam Doctores omnibus fruuntur Privilegiis, quæ militibus non propter imperitiam juris, ſed Dignitatis, vel publicæ utilitatis cauſa conceſſa ſunt. Bartol. Cynus & Salicet. *in l. 1. C. de jur. & fact. ignor.* Proſper. Farinac. *lib. 1, de tortura, tit. 5. quæſt. 39. nu. 38.* Miles autem, ut ex nunc allegato Textu conſtat, torqueri non poſſit, juſtâ conſequentia infertur, quæſtionem de Doctoribus ſumendam non eſſe.

Nam ne Decuriones quidem, quorum minor eſt, quàm Doctorum, Dignitas, torqueri poſſunt, *l. Decuriones. ff. de quæſtionibus.* Et, ſicut verſatur utilitas publica in Militibus, & Decurionibus: *l. 1. & l. fin. ff. de Teſtament. milit.* ita etiam verſatur in Doctoribus, *l. 1.* & *ibi* gloſſ. *C. de Studiis liberal.* Idcircò, ſicut Militi propter ejus Dignitatem & Nobilitatem conceditur à jure Privilegium, ne poſſit torqueri: Ita etiam nec torqueri poterunt Doctores, cum non minùs digni & Nobiles ſint, quàm ipſi Milites: & hanc eſſe

rece-

receptiſſimam omnium ferè ſententiam, tam numeroſis, quàm ponderoſis Authoritatibus probat Proſper. Farinac. *num. 37.* Jul. Clarus §. *fin. quæſt. 64. num. 16.* Omnem verò dubitationem in hac quæſtione excludit, quòd generaliter conſtitutum eſt, neminem egregia Dignitate præditum, utcunque alicujus criminis inſimulatus ſit, torqueri poſſe. *l. ſeveram. C. de Dignitat. l. Divo Martio. C. de quæſt.* Ruttger. Ruland. *lib. 8. cap. 2. nu. 14. de Commiſſariis.*

Et hoc Privilegium non tantùm Doctoribus actu legentibus, ſed etiam Doctoribus actu non legentibus, qui Advocationibus operam navant, competere exiſtimo, motus rationibus adductis per Vulpell. *conſ. 141. num. 8. & 9.* Imò etiam depoſito Advocationis Officio in honorem priſtinæ Dignitatis, Privilegium hoc ipſi Advocato competere, docuit Carerius *in pract. crim. 2. tract de indic. & tort. §. Circa tertium*, Jacob. Wenius *de Privileg. cap. 39. num. 6.*

Et quod magis eſt, imperitos etiam Doctores, & Advocatos hujus Privilegii participes eſſe reor, ne Doctoratus Dignitas dehoneſtetur, cæterisq; ejuſdem Ordinis injuria inferatur, ut poſt Rip. & Alciatum, quos allegat Wenius *d. c. 39. num. 7. verſ. Extenditur*, Proſp. Farinac. *lib. 1. tit. 5 quæſt. 39. nu. 41.*

Exi-

Exiſtimant quidem nonnulli, Doctorem malis præſumptionibus gravatum, quamvis reipſa non torqueri, attamen terreri ſaltem poſſe, propter generalem Regulam, qua dicitur: Quod perſonæ prohibitæ torqueri, non tamen ſunt prohibitæ terreri, Carerius *in pract. crim. in 2. tract. de indiciis & tortura*, §. *Circa tertium, quæ perſonæ torqueri poſſ. num. 43.* prout pluribus Doctorum Authoritatibus comprobat Ant. Gomeſ. *variar. reſol. tom. 3. c. 13. de tortura reorum, n. 4.*

Sed horum opinionem non admitto, & cum Gomeſ. *loco alleg.* Proſper. Farinac. *d. quæſt. 41. num. 19.* intrepidè ſentio. Doctorem nec quidem terreri poſſe: Territionem autem accipio de reali & propinqua, ea ſcilicet, quæ fit per ſpoliationem, ligationem, deductionem ad locum torturæ, & funi applicationem. Datum enim eſt Doctoribus hoc immunitatis Privilegium à tortura, eam potiſſimùm ob cauſam, ne Dignitati per torturam infamiæ macula inuratur, & gradus dehoneſtetur, prout conſideravit Gomeſ. *loco alleg.*

Quæ ratio evincit, Territionem æquè ac ipſam torturam à Doctoribus removendam eſſe, & ita in ſpecie concludit Jacob. Wenius *in tractat. de Privileg. Dd. Privil. 39. num. 4.* Proſper. Farinac. *d. q. 41. num. 109.*

Præ-

Præterea, quamvis Boſſius *in titulo de indiciis & conſiderationibus ante torturam*, Privilegium de non torquendis Doctoribus reſtringere conatur, ut non procedat, quando Doctor arguitur deliquiſſe circa ea, quæ officium Doctoris concernunt, veluti, ſi perperam advocando prævaricationis, vel colluſionis crimen admiſiſſe dicitur, *argument.* textus *in capitul. final. de immun. Eccleſ. & leg. auxilium in fin. ff. de minoribus.* Quibus locis hæc Juris Regula conſtituitur, quòd fruſtra Legis auxilium implorat is, qui in Legem ipſam deliquit, quare Doctor fruſtra Doctoris Pri ilegium implorat, ne poſſit torqueri, ſi in Officio Doctoratus deliquiſſe arguitur, & *per l. quilibet. C. de Decurion. libr. 10.* ubi inferunt Doctores, quod ſi Præſes, Senator, vel Theſaurarius deliquerit in Officio Præſidis, Senatoris vel Theſaurarii, tunc, quia committit contra eam Dignitatem, ex qua ſe vult tueri, poterit non obſtante ejuſdem Dignitatis Privilegio torqueri.

Hanc tamen Boſſii & aliorum limitationem Juris rationi non conſentaneam, & propterea rejiciendam eſſe dixerim cum Vulpellio, *conſ. 41. in fin.* abſurdum enim nimis videtur, quod quis privetur Privilegio alicujus Officii, propter delictum commiſſum in eo Officio, antequam conſtet illum

ſic

ſic in Officio deliquiſſe, ſed, quando agitur de inferenda tortura, nondum conſtat, torquendum in Officio deliquiſſe, quia ſi conſtaret, non torqueretur; Ergo ex ſola imputatione, quaſi Doctor in Officio ſuo deliquiſſet, ſatis abſonum videtur, quod Officii Privilegio privetur: Si enim conſtabit Doctorem in Officio ſuo deliquiſſe, tunc abſq; ulla Doctoratus Prærogativa puniendus erit, ac ſi non eſſet Doctor, *per* text. *in c. cùm quidam extr. de jurejur.* & in hac ſpecie loquuntur, quæ pro contraria Boſſii ſententia adducta ſunt: Aſt ubi non conſtat, Doctorem circa Officium Doctoratus delictum commiſiſſe, fruſtra agitur de privatione Privilegii Doctori conceſſi in tortura ob delictum commiſſum: Sunt etiam nonnulli, qui hoc Privilegium, de non torquendis Doctoribus, penitus è medio tollere nituntur, aſſerentes, quicquid ſit de jure, de conſuetudine tamen Privilegium hoc non ſervari, ſed Doctores non ſecus ac Plebejos de crimine ſuſpectos torturæ ſubjici ſolere, Brunus *in tract. de indic.& tort. 2. part. quæſt. 4. n. 23. in fin.* & plures ab eodem commemorati.

Sed his plurimum refragatur communi calculo Doctorum approbata opinio, quod conſuetudo de torquendis Doctoribus; tanquam irrationabilis, & bonis moribus contraria,

traria, non valeat, ut multorum Authoritatibus evincit Clar. *in dict. quaſt. 64. verſ. quaro an Doctores?* & noviſſimè Proſper. Farinacius *d. quaſtion. 41. num. 55.*

Illud tamen circa hoc Privilegium de non torquendis Doctoribus animadverſione dignum eſt, quòd hoc Privilegium non procedat in crimine læſæ Majeſtatis & Hæreſeos, quia Doctor de tali crimine ſuſpectus, & legitimis indiciis gravatus, propter ſummam atrocitatem criminis, poſthabita Dignitate, tormentis ſubjici, & ad veritatis confeſſionem compelli poteſt, Marſ. *in l. edictũ, in fin. n. 31. & n. 32. ff de quaſt.* Gomeſ. *variar. reſol. Tom. 3. c. 13.* Rubric. *de tort. reor. nu. 3. circa fin.* ubi teſtatur, hanc eſſe communẽ opinionem, quæ confirmatur Authoritate, *l. de minore, ff. de quaſt. l. ſi quis alicui, l. nullus, C. ad Legẽ Iuliam Majeſt.* Quibus cautũ eſt, quod in Crimine læſæ Majeſtatis omnes Perſonæ aliàs Privilegiatæ torqueri poſſunt.

Transeo nunc ad alia, & quidẽ excellentiora Doctorũ Privilegia: Dd. enim Nobilitate pręditi etiam revera Nobiles ſunt, *l. providẽd. C. de poſtul.* ubi quod meritũ ſcientiæ Juris civilis ipſo jure reddit peritũ nobiliſſimũ: unde Ulp. dictus eſt Nobilis *l. 2. §. fin. de ext. cogn.*

Hinc eſt, quòd Princeps Juris-Peritis reverentiam tribuit, *l. quicquid. C. de Advoc. diverſ.*

jud.

jud. Ex hoc etiam proficiſcitur, quod Doctores Legum ſunt ab omnibus honorandi, nec debent ab aliis, quantumcunque maximis, Fratres appellari, ſed Domini, *l. 2. C. de Offic. diverſ. judic.* Felin. *in c. cum à Deo 3. col. extr. de reſcript.* ubi ait; quod ſola literatura quem nobilem facit, Text. *in l. 1. §. Eſt quædam ſanctitas. de var. & extra cognit.* Caſſiodorus *lib. 9. Epiſt. 8.* Roderi. *in ſpeculo vitæ libr. 1. cap. 8.*

Tametſi autem, quæ ex juris Authoribus ad hanc rem modò allegata ſunt: Nobilitatem animi concernunt, veriſſimum tamen eſt, quod cujuſvis Facultatis Doctores, præter hanc animi Nobilitatem, politica etiam Nobilitate florent, ut probat Bart. authoritate, *l. 1. §. final. ff. de excuſat. tutòr.* Bonus de Curtili *in ſuo tract. Nobilitat. part. 3. num. 97.* Chaſſanæus *in Catalog. glor. mund. part. 8. conſiderat. 10.* Et de hac politica Nobilitate accipiendus eſt Bartol. *in l. Iudices Cod. de Dignitat. lib. 12.* dum ſentit, ibi, quod ſola ſcientia non ſufficit ad aliquem nobilitandum, niſi etiam cum ſcientia concurrat Dignitas Doctoratus: Bartolo aſtipulatur Cynus *in d. l. providendum* Alex. *conſ. 94. col. 2. verſ. ſed ita, vol. 1.* Ex quorum ſententia Curtilis *in dicto tractat. part. 3. num. 102.* eleganter concludit, quod Doctor Nobilis dicatur duplici Nobilitate, animi

animi ſcilicet, & politica ſeu civili Nobilitate, Chaſſanæus *dict. part. 8. conſiderat 10.* ſubjiciens: Quod Nobilitas Doctoribus ratione Dignitatis attributa, rectè dicatur politica ſeu civilis; quia ſatis dicitur conferri per Principem, ex quo, per Collegium habens à Principe Privilegium Doctores creandi, confertur.

His ſic ſtabilitis optimo jure concluditur, quemadmodum Doctores revera Nobiles ſunt, ſic omnia Nobilium Privilegia Doctoribus competere, Bart. *in l. Medicos, C. de Profeſſorib. & Medicis,* Bonus Curtil. *d. parte 3. num. 122.* Quamob cauſam Doctor, quia Nobilis eſt, in delictis Corporis pœna luendis, mitius, quàm Ignobilis puniendus eſt; Quamvis enim in delictis pecuniaria pœna coercendis, acrius puniendi ſunt Nobiles, quàm Plebeji, tamen, quando agitur de pœna corporali, ſeverius coercendi ſunt Plebeji, quàm Nobiles, Julius Clar. *libr. 5. §. fin. num. 24.* Didac. *lib. 2. reſolut. cap. 9. num. 3. l. aut facta. §. Perſona. ff. d. pœnis, l. Sacrilegii pœnam in princ. §. 1. ff. d. Peculatu. l. Pedius, l. ult. ff. d. incend. ruin. naufrag. l. 3. §. penult. & ult. ff. ad Leg. Cornel. de Sicariis. cap. paſtoralis. d. Offic. delegati.*

Ex quo etiam illud proficiſcitur, quod Doctor, quia Nobilis, & in Dignitate conſtitu-

ſtitutus eſt, propter furtum vel aliud crimen ſuſpendio dignum, non laqueo, ſed ferro è medio tollendus eſt, *per l. capitalium*, *§. non omnes, ff. de pœnis*, quod uſu obſervari teſtatur Clarus *in d. §. final. quæſt. 60. num. 24.*

Præterea, quia Doctor Nobilis, & in Dignitate conſtitutus eſt, idcirco eminentiore loco præ aliis ſedere & alios præcedere debet, Bartolus. Bolognin. *dict. Authent. habita; num. 63.* Et quòd magis eſt, Divorum Imperatorum Conſtitutionibus cautum extat, quod Doctor, ad Magiſtratum vel Judicem veniens, non ſtare, ſed apud ipſum Magiſtratum vel Judicem ſedere debeat, pœna ternarum librarum Auri adverſus Judicem conſtituta, qui hanc ſeſſionem denegaverit, Textus expreſſus *in l. fin. Cod. de Offic. diverſ. judic.*

Ubi etiam illud in favorem Advocatorum adjectum eſt, eandem pœnam mereri, qui adſcriptum togatorum Ordini, hoc eſt, Advocatum, ſalutatione non ſatis honorifica exceperit, vel inſcriptione literarum debitum non attribuerit Titulum & Honorem. Iiſdem ll. Doctoribus Advocatis Privilegii loco liberrimus ad Tribunal Principis aditus eſt conceſſus, permiſſaque facultas Auditorium Principis, quandocunque volunt, non petita licentia ingrediendi, &

ibidem

ibidem Actorum Secreta inſpiciendi. Dignitati enim, quoad Honores, Salutationem, Sedis aſſignationem, & cætera omnia, quæ Reverentiam concernunt, deferendum eſt, *l. fin. §. ſedendi. Cod. ubi Senator. vel Clariſſ. l. 2. §. final. de Offic. diverſor. judic.* Hinc eſt, ſi quis alicui Doctori tenetur reddere rationem, ipſe Doctorem accedere, non autem Doctor ipſum ſequi tenetur, *l. penult. §. fin. ff. de condit. & demonſtrat.* Prout in ſimili de Nobilibus ex Cæpolla, & Boni de Curtili reſpondit Chaſſanæus *part. 8. conſiderat. 38.*

Hinc etiam eſt, quòd Doctor, teſtimonii dicẽdi, vel juris jurandi præſtandi cauſa, domo ad Tribunal evocari non debet, eſt enim egregia Perſona, *l. 3. §. fin. ff. qui petant Tutores*, cùm ad ipſum Judex mittere quempiam debet, qui jus-jurandum, vel Teſtimonium domi ab eo recipiat, Text. *in l. ad egregias, ff. d. jure-jurand.* Bartol, Bolognin. *ubi ſupra, num. 68.* Menoch. *libr. 2. centur. 1. Caſu 70. num. 9.* Chaſſanæus *d. § 8. conſid. 38.* Sed & Doctoribus, propter eximiam, qua præditi ſunt, Nobilitatis Dignitatem, etiam hæc jure noſtro prærogativa data eſt, quòd Doctores, cum aliis in Officii vel Honoris petitione concurrentes, in Electionib. cęteris ante-

Cc 2 poni

poni debeant, Angel. per illum Text. *in Authent. de defenſor. Civit.* Bartol. Bolognin. *numer. 107.* In dubio enim præſumitur pro Dignitate ad Officia regenda, Text. eſt *in §. Interim, verſ. univerſi Nobiles Civitatum, in Authent. de Referendariis Palatii.* Non enim ſecundum numerum ſive ordinem, ſed ſecundum hominum Qualitatem ſeu Dignitatem Officia ſunt conferenda, *l. honores in princ. §. Is qui de Decurionib.*

Hinc eſt, quòd ſi in Electionibus ad Officia Eligentium vota ſunt diſcrepantia, numero tamen æqualia, præferuntur illorum vota, qui in Dignitate conſtituto calculum adjecere, *argum. l. majorem, ibi, qui Dignitate inter eos præcellit, ff. d. pact.* Chaſſan. *d. part. octava, conſiderat. 36.*

Et quemadmodum ipſi Doctores, ſic eorundem Filii præ cæteris Competitoribus promovendi ſunt, Gloſſ. *in l. jubemus, C. d. Advocat. diverſ. judic.* Bolognin. *num. 77.* ubi etiam notat, quòd Doctorum Filii, quando doctorantur, non tenentur aliquid ſolvere pro Examine, & debent magis ad Lecturam aſſumi, quàm alii, ſi ſint æqualis Scientiæ. Hæc ille.

Præterea, Doctoris Dignitas magis emicat ex eo, quod Princeps eum amicum ſuum appellat, *l. ſecundum Cod. d. contrahend. & com-*

committ. ſtipul. Juris-Conſulti enim debent eſſe Familiares Principum & aliorum Magnatum, Text. *in l. Divi in verb.* ET CUM ALIIS JURIS-PERITIS, AMICIS NOSTRIS *ff. de jure patronatus.* Et hinc Bald. *in l. juris-Peritos, ff. de excuſ. Tutor.* per illum Textum notat: Quod Doctores ſemper ſtare debent ad latus Principis: Et Princeps debet eos ut Parentes habere, *l. Ex Divi, C. locati.*

Ex eo profectum eſt, quamvis Papa ab omnibus circumſtantibus oſculari ſe velit in pede, dicit tamen Angelus *in l. cum ſalutatus, Cod. de ſententiam paſſis,* quòd ipſe à ſummo Pontifice, ſemper, non ad pedum, ſed pacis oſculationem admiſſus fuerit.

Ex Dignitate Gradus Doctorei hoc etiam Privilegium fluit: Quoniam Jure noſtro conſtitutum, & rationi conſentaneum eſt, quod in Dignitate conſtituto plus fidei, quàm Plebejo, tribuendum, *l. 3. in princ. ff. de teſtib. Novell. 90. cap. 1.* ubi Dignitas majorem fidei præſumptionem habere dicitur; Pruckmann. *conſ. 47. num. 16.* ſequitur ex eo, quòd ſi duo ſaltem Doctores teſtes ſunt ex una parte, quod præferuntur tribus teſtibus ex alia parte contrarium deponentibus, Text. & Gloſſ. *in c. in veſtra præſentia, extr. de teſtibus,* Bolognin. *de Auth. habita, num. 60.* Judi-

cis enim eſt prudenter æſtimare, quam fidem teſtibus adhibere debeat, *d. l. 3. §. 1. l. ob Carmen 21. §. fin. ff. de teſtib.* quod ex Dignitate, moribus, fortuna & conſtantia teſtium ponderandum eſt, *l. 1. §. final. de teſtib. dict. leg. ob Carmen §. final.* Unde rectè dicitur, teſtibus, non teſtimoniis, credi oportere, *d. l. 3. §. Idem, ff. de teſtibus.*

Ex quo etiam illud Privilegium deſcendit, quod Doctori, quamvis unico teſti, atteſtanti de peritia ſui Diſcipuli plena fides tribuatur, *l. Nemini, C. de Advocat. diverſ. judic.* ubi Bald. addit illud Privilegium: *quod Doctor in cauſa Scholaris ſui non debet reputari ſuſpectus teſtis*, quem refert & ſequitur Fulvius Pacian. *d. quæſt. 41. num. 154.*

Huic præſumptioni veritatis & fidei in Doctoribus accedit vicina præſumptio, qua Doctor propter Dignitatis Excellentiam fulget, præ cæteris bonus, & honeſtus eſſe præſumitur: Etſi enim quilibet bonus, & ob id non deliquiſſe præſumitur, *l. meritò, ff. pro ſocio:* attamen hæc præſumptio in Doctoris Perſona fortiores vires, quàm in aliis hominibus exerit, Crav. *conſ. 56. num. 14.* Menoch. *lib. 5. præſumpt. 2. num. 19.*

Cui præſumptioni conſentaneum eſt, ſi tres tantùm Perſonæ, videlicet Doctor, & duo alii in conclavi ſimul congregati fuerunt,

erunt, & alter ex illis non Doctoribus occiſus eſt, præſumitur homicidium iſtud non à Doctore, ſed ab altero non Doctore commiſſum eſſe, Bartol. Bolognin. *d. Auth. habita, num. 94. Quia ſcientia Scripturarum*, inquit, *inducit in ipſo optimam præſumptionem, per* textum *in cap. cùm in juventute, extr. d. præſumpt.*

Subjicio etiam illud, quod Interpretationi Doctoris ſtatur, donec de errore convincatur: Hinc, qui in forenſibus diſceptationibus unius boni Doctoris opinionem pro ſe habet, non debet, etiamſi ſuccumbat, in Expenſis condemnari, Fulvius Pacian. *dict. cap. 41. num. 156.*

Ex Dignitate Doctoris etiam illud Privilegium infertur: Inter plures Fratres, Hereditatem dividentes, hoc Jus obſervatur, quod Inſtrumenta & Documenta hereditaria uni ex illis cuſtodienda tradi & relinqui debeant, *per l. ſi ff. de fide Inſtrument.* & quidem reſpectu cæterorum Fratrum eminentiori vel digniori. Ex quo deducitur, quando Doctor cum ſuis Fratribus diviſionem hereditatis inivit, quod Inſtrumentorum cuſtodia ei, tanquam in Dignitate conſtituto, præ cæteris committi debeat, ut probat Bolognin. *in d. Authent. habita, num. 58.*

Eſt & illud, ex quo Doctorum Dignitas elucescit, probè notandum: In illa Civitate, in qua ſummus Princeps tanquam hoſpes verſatur, ipſe quidem Imperator, ſed alii curriculo uti non poſſunt: Doctoribus tamen Privilegii loco datum eſt, ut & ipſi in eadem Civitate, in qua eſt Imperator, vehiculo uti poſſint, text. *in l. 1. C de honoratorum vehiculis, lib. 11* Fulvius Pacianus *lib. 2. cap. 41. num. 152. de probat.*

Sed & propter Dignitatem ſuam Doctores huic non diſſimili gaudent Privilegio, quod Præſes Provinciæ, Epiſtolam Doctori ſcribens, non debet Doctorem in inſcriptione Fratrem appellare, ſed Pater appellandus eſt, alioqui Præſes contra faciens pœna arbitraria puniendus eſt, per text. expreſſ. *in l. 2. C de Offic. diverſ. judic.* Zabarell. *in Clement. cùm ſit, num. 16. colum. 3. d. Magiſt.* Fulvius Pacian. *d. c. 41. num. 149.*

Converto me ad aliud Privilegium, Doctoribus ratione Dignitatis conveniens: Armorum geſtatio jure civili regulariter omnibus eſt prohibita, niſi quis peregrè proficiſcens, vel aliàs ſui defendendi cauſa uſu armorum opus habeat. *l. 1 & tot. tit. C. ut armorum uſus,* latè Decian *lib. 8. cap. 3. per tot.* Ratio autem prohibitionis armorum eſt, ne tumultibus & homicidiis detur occaſio:

hæc autem juris prohibitio in Doctoribus & eorundem familia Officium ſuum perdit, ſiquidem Doctores, eorundem Filii atque Miniſtri arma quovis tempore & loco geſtare poſſunt, *argum. l. fin. C. de præpoſ. ſacri cubiculi. lib. 12.* Bart. *in l. Medicos*, C. *de Profeſſ. & Medicis lib. 10.* latè Decian. *d. c. 3. num. 53.* Fulvius Pacian. *d. cap. 41. num. 158.*

Tametſi autem Bartolus *in dict. l. Medicos*, ſentiat, quòd jus arma ferendi ſolummodò tribuatur Doctoribus actu profitentibus in Academiis publicis: alii autem Doctores non profitentes, etiam Advocati arma geſtare non poſſint, ſequitur Petrus Placa *in Epitome delictorum cap. 4. num. 20.* Hanc tamen Bartoli Interpretationem improbant plures commemorati ab eodem Decian. *num. 53.* & maximè Guido Papa, *deciſ. 88.* affirmans: quòd Bartolus eam opinionem defendat ſingulari affectione erga ſeipſum, quia & ipſe publicus Profeſſor fuerit, & idcirco ſibi ipſi favere, & Dignitati ſuæ blandiri voluerit: & Bartolum ſimiliter reprobavit Natta, *conſ. 1. in princ: volum. 1.* Quia Lex illa, ex qua deducitur geſtationem armorum Doctoribus permiſſam eſſe, generalis eſt, & ideò generaliter de Doctoribus intelligi debet, præſertim Advocatis, cùm ex Advocatione & Patrociniis maximas & capitales

ſibi contrahant inimicitias cum his, contra quos patrocinantur, adeò, ut Decian. *d. cap. 3. num. 53.* dicat, quòd multos Advocatos viderit ex inimicitia propter Patrocinium contracta occiſos; Quamobrem armorum geſtatio, Advocatis, etiam publicè Jura non profitentibus, haud quaquam deneganda, ſed Privilegium æquè ad illos extendendum eſt.

Accedit nunc aliud Privilegium, ex Conſtitutionibus Imperii, Doctoribus attributum: Nam Doctoribus eorundemq; Uxoribus, politica Conſtitutione, in Comitiis Francofurti Anno 1577. habitis, promulgata, facultas data eſt, veſtimenta, ornamenta, & aureas catenas annulosque, juxta Dignitatem, & Privilegia ſua gerendi, quod tamen non indiſtinctè omnibus, imò aurea catena, ne Nobilibus quidem ex ſtirpe, per eandem Imperii Conſtitutionem, niſi cum hac moderatione geſtanda permittitur; Daß ſolche Ketten nicht uber 200. fl. werth/ die ſie doch mit einem Schnürlin umbwinden oder durchziehen ſollen / wie von Alters herkommen.

Cæterùm, etiam illud ex Conſtitutionibus Imperii ad Dd. Privilegia referri poſſe videtur, quod juxta titulum Ordinationis Cameræ 3. *part.* 1. §. Deßgleichen ſollen die

Beyſitzer / ꝛc. ad Dignitatem Aſſeſſoratus Cameræ Imperialis ſolummodò progenie Nobiles, vel alii progenie non Nobiles, propter Juris tamen Scientiam Gradu Dignitatis inſigniti, eligi poſſunt.

Ex eodem Nobilitatis ornamento, quo Doctores præcellunt, etiam illud Privilegium extruitur: Maritus adulterum domi ſuæ cum uxore deprehenſum impunè occidere poteſt, *l. quod ait Lex, ff. d. adulteriis*, ſed, quia Lege determinatum extat, non quemvis, ſed vilem ſolummodò adulterum necari à Marito poſſe, *l. Marito quoque, ff. ad l. Iul. de adulteriis*, non immeritò concluditur adverſus Doctorem in flagitio adulterii deprehenſum, Maritum privata enecationis vindicta inſurgere non poſſe, ſed Magiſtratus ultioni crimen iſtud relinquendum eſſe, Gloſſ. *in l. Gracchus, Cod. d. adulter.* Bartol. Bolognin. *num. 63.*

Ad aliud Privilegium notatu dignum progredior: Quando teſtator, Filio heredi inſtituto, extraneum ſub hac conditione ſubſtituit, ſi Filius ſine Liberis in fata conceſſerit, Liberis non modò legitimè natis, ſed etiam naturalibus ex eodem Filio tempore mortis ejus exiſtentibus, deficit conditio, & ſubſtitutus excluditur,

l. fin.

l. fin. ff. de jure deliberandi, l. cùm Pater. § Vola, l. Lucius §. fin. ff. de legat. 2. Anton. Peregrin. *de fidei commiſſ. artic. 28. num. 43.* Hæc autem Juris communis Diſpoſitio in Doctore, qui ſub conditione, ſi ſine liberis ſubſtituit, Officium ſuum perdit, præclarè Roland. à Valle *conſ. 67. num. 8. & 9. vol. 3.* Text. eſt *in l. ex facto, §. ſi quis rogatus, ff. ad Senatus-Conſult. Trebellian.* Ex quo Bartol. & communiter Scribentes notant, quando ſubſtituens ſub conditione, ſi ſine liberis, Nobilis vel in Dignitate conſtitutus eſt, adeò ut verecundia ei eſſet, ſi bona ſua pervenirent ad naturales vel baſtardos, hac in ſpecie conditionem ſubſtitutionis propter exiſtentiam liberorum naturalium non deficere, & per conſequens excluſis naturalibus ſubſtituto locum eſſe.

Non poſſum etiam iſtud Privilegium ſilentio præterire: Quamvis unicuiq; Inſignia non habenti Jure permiſſum ſit propria Authoritate arma ſibi aſſumere. Bart. *in l. Eos, §. qui ſe pro milite, ff ad l. Cornel. de falſ. arg. l. ad recognoſcendos, C. de ingenuis manumiſſ. & l. falſi in princ. ff. ad l. Cornel. de falſis*, & eſt communis opinio, teſte Chaſſanæo *part. 1. concluſ 28.* Jure tamen prohibitum eſt, Ignobilibus ſive Plebeis propria Authoritate, & ſine permiſſu Imperatoris aſſumere & uſurpare

pare Nobilium Inſignia, *arg. d. l. eos, §. qui ſe pro Milite, ff. ad leg. Cornel. de falſ.* & ibi Bart. Bonus de Curtili, *in tract. Nobilitat. 2. p. n. 78.* Chaſſani. *part. Catalog. Glor. Mundi, concl. 23.*

Verùm, ad Doctores quod attinet, quia hi, ut modò oſtenſum eſt, omnibus Privilegiis Nobilium gaudent, exiſtimaverim licitum eſſe Doctoribus, etiam ſine ſpeciali Imperatoris permiſſu Inſignia Nobilium, hoc eſt, Wappen mit offnem Schilt vnd Helm / gerere & uſurpare, dummodò ab Inſignibus certæ Familiæ propriis abſtineant, Chaſſan. *d. part. 1. concluſ. 20.*

Propter Reverentiam, quam Diſcipuli Doctoribus & Præceptoribus debent, non poſſunt ab iiſdem, venia non petita, in jus vocari, multò minùs famoſa actione conveniri, Fulvius Pacianus *de probationib. lib. 2. cap. 4. numer. 157.* Bolognin. *numer. 92.* ubi aliud inſuper Privilegium ſubjicit, *quòd Scholares à Doctore ſuo Inſtrumentorum editionem petere non poſſint.*

Sed neq; hoc prætermittendum eſt, quòd Scholares & Diſcipuli inopi Doctori & Præceptori alimenta ſuggerere tenentur, idq; probatur Exemplo Sabini, quem, cùm amplæ Facultates ei non eſſent, plurimùm à ſuis Auditoribus ſuſtentatum ſcimus, *ex l. 2. §. fin. d. Origine jur.* quo Textu ad hoc Propoſitum

poſitum utitur Innocent. *cap. 1. extr. de Magiſtr.* Ludovicus Roman. *ſing. 139.* Zoannet. *l. ut vim, part. 1. num. 89. ff. de juſt. & jur.* Speckhan. *quæſt. 54. num. 4. centur. 1.* Quæ ampliatio ideò præcipuè obſervanda eſt, quòd etiam viros de Republica præclarè meritos ſumma paupertate preſſos legamus. Valer. Maxim. *libr. 4. cap. 4.* atque etiam maximi nominis Jure-Conſultos. Coraſ. *in Epiſtolar. quæſtione, cap. 23.* Etſi autem Cagnolus ad *d. l. 2. §. ſimul* hujus ſententiæ fundamentum reſpondet, ex verbis narrativis facti arguere non licere, gloſſ. *l. un. verb. quoties Cod. quand. non petent. part. pet. accreſc.* Quam gloſſ. communiter ad hoc approbatam eſſe teſtatur Curt. Jun. *conſ. 59. incip. Nova & ingenioſa, numer. 4.* Vel, quod in idem incidit, non Exemplis, ſed Legibus judicari oportere: *leg. nemo 13. Cod. de ſent. & interlocut. omn. judic.* tamen non arbitror Diſcipulos ab alendis Præceptoribus penitùs propterea eſſe liberos: ſiquidem diſtinguenda ſunt Exempla, quia alia Legibus apertè adverſantur, quæ imitari non debemus, *dict. leg. nemo 13.* alia verò Legibus non tantùm non adverſantur, ſed etiam ad virtutem præterea nos incitant, & certè horum veſtigiis nos inſiſtere par eſt: Exemplo Themiſtoclis, qui

ſe

ſe quieſcere volentem Miltiadis Tropæo excitari dicebat. Valerius Maxim. *libr. 8. cap. 15.* per elegantem text. *in §. ultim. verſ. nuper & nos eundem Principem ſuperare contendentes, Inſtitut. d. fideicom. hered.*

Cùm igitur naturali obligatione, ut benefacientibus beneficia rependamus, Diſcipuli ſuis Præceptoribus obſtringantur, *l. ſed etſi 25. §. conſuluit, ff. d. petit. hered.* ac ideo jure & rectè feciſſe perhibeantur, qui agnoſcentes hanc obligationem Præceptoribus benefaciunt, *dict. leg. 2. §. fin. ff. de Orig. jur. & l. Attilius Regulus 27. ff. de donat.* ideò omnes operam dare oportet, ut idem præſtent.

Alia hujus ampliationis ratio deſumitur ex eo, quod Præceptor & Parens pari paſſu ambulare perhibeantur, *l. 1. in fin. Cod. de excuſ. artific. lib. 10. l. aut facta 16. §. 1. verſ. à Magiſtro vel Parente, ff. de pœn. Ariſt. lib. 9. Eth. ad Nicom. c. 1. circa fin.* Zoannet. *dict. l. ut vim. part. 1. num. 87. & ſeq.* latè Menoch. *d. arbitrar. jud. quæſt. libr. 2. cent. 5. Caſ. 500.*

Neque hanc rationem evertit reſponſio, quam Cordub. de Lardo. *d. §. Etſi impubes, num. 17.* ex Luc. d. Penna, *in l. 1. C. de excuſ. artific.* in medium profert, quaſi id accipiendum ſit de Reverentia. Nam ſi Diſcipulum Officio ſuo functum arbitratur, ſi Præ-

ceptori obviam venienti de via decedat, vel ei aſſurgat, aut locum honoratiorem concedat, & ſi quæ alia hujus generis excogitari poſſunt: tùm ipſius ſententiæ, utpote à veritate alienæ, aſtipulari non poſſum: quia ejuſmodi Reverentia conſiſteret nō in re & facto, ſed in ejuſmodi rebus, quæ, pręſertim ſi modus excedatur, viros graves & doctos potiùs offendunt, quàm delectant: ut patet ex iis, quæ tradit Ariſtotel. *lib. 4. Ethic. ad Nicomach. c. 3. & 4.* Ut taceam ex iſtorum Honorum delatione potiùs Diſcipulorum laudem augeri, quàm Præceptoris commodum promoveri: cùm Honor potiùs ſit in honorante, quàm in honorato, teſte Philoſopho *lib. 1. Ethic. cap. 5.* Ergo puto Reverentiam Præceptori ſuo à Diſcipulo deberi eam, quæ in re & facto conſiſtat: ita ut, ubicunque Præceptoris res aliquid opis expoſcere videantur, quaſcunq;, honeſtas tamen, Præceptorem juvandi rationes ineat: Verbi cauſa: ſi ab ipſo tradita à quibuſdam vellicentur, conetur eum defendere, *l. qualem 29. §. ult. verſ. Caſſius Magiſtri ſui ſententiam benè excuſat, ff. de recept. arbitr.* ſi laboret inopia rei familiaris, ipſius egeſtati pro virili ſuccurrat, *dict. leg. 2. §. fin. ff. de Origin. Iur. & dict. leg. Attilius Regulus 27. ff. de Donat.* Si alia re opus habeat, ipſum etiam in iis juvet, ut oſten-

oſtendit præclarum Exemplum Ciceronis, Archiam Poëtam Præceptorem ſuum egregia Oratione defendentis, & alia Exempla ſubminiſtrare poteſt. Menoch. *d. caſ. 500. num. 5. & ſeqq.*

Præterea, Doctoribus & Literarum Profeſſoribus à Conſtantino Imperatore hoc Privilegium attributum eſt, quod immunes ab omni onere eſſe debeant, *l. Medicos, Cod. de Profeſſoribus & Medic. lib. 10.* Proinde pro tuenda Civitate non tenentur excubias agere, nec milites hoſpitio recipere, nec diurno tempore ad portas, vel nocturno tempore vigilare, nec loricis vel armis, quæ aliis Civibus imponuntur, inſtructi eſſe, nec denique Collectam ſolvere; latè Menochius *libr. 2. cent. 4. caſ. 379.* eleganter Flamineus Rubeus *lib. 1. conſil. 1. num. 13. & ſeqq.* Roland. à Vall. *conſil. 66. vol. 1. num. 37. & ſeqq.* ubi de communi Doctorum opinione teſtificantur. Et quamvis aliàs quilibet compelli poſſit munus Legationis publicum obire: Gloſſ. & Doctores *in l. univerſos, Cod. de Decurionibus.* Doctori tamen Legationis Officium invito imponi non poteſt, Baldus *in l. ſed & reprobari, ff. de excuſat. tutor.* Bolognin. *d. Authent. habita, num 182.* Quod autem non tantùm Doctores actu legentes, verum etiam alii non profitentes, præſertim autem

Advocati hoc Privilegio fruantur, Text. oſtendit *in l. ſancimus. C. d. Advocat. diverſor. judic.* Advocati enim non minùs militant pro Republica, quàm Milites, *l. Advocati*, C. *de Advocat. diverſ. judic.* & eorum Officium laudabile eſt & neceſſarium, *l. laudabile*, C. *eodem tit.* &, ut loquitur Vincentius Hondedæus, *conſultat. 81.* publicum & apud Deum meritorium, Natt. *conſ 1. num. 1. & ſeq. libr. 1.* ſubjiciens, ſatis eſſe, Advocatos docere Jura, inſtruendo Clientulos, & de Jure reſpondendo: à quo tamen Doctores inſcios & imperitos excluſos eſſe volunt.

Hujus autem Privilegii Immunitatis participes ſunt Doctores, non ea tamen in Civitate, in qua profitentur, verùm etiam in Patria ſua, ſi extra eam aliis in locis Profeſſionis vel Advocationis munere funguntur, *l. eos in princip. ff. de vacationibus*, Cagnol. *in procemio ff. §. hæc autem tria*, ubi reſpondet ad Textum, *ſed & reprobari. ff. de excuſat. tutor.* quæ huic opinioni obloqui videtur. Etſi enim in Patria non docent, illorum tamen excellenti doctrina, & præclara docendi induſtria, quamvis in extraneis Gymnaſiis præſtita, Patria clareſcit, aliaſque non contemnendas ſæpius ſentit utilitates: Nam, ut teſtatur Oddo Sfortia *part. 1. quæſt. 7. artic. 14. num. 124. de reſtitut. in integr.* Illuſtrium Doctorum

ctorum ſcientia, & aliorum peritorum in quacunque liberali Diſciplina peritia atque excellentia adeò illuſtravit Civitates. Unde nati ſunt, ut reperiatur traditum, ſæpè Duces Exercituum peperciſſe illis, propter memoriam illorum civium.

Non diſpar ſuperiori Privilegium, nec flocci-pendendum: quod Doctor ipſo jure efficitur civis illius Civitatis, ubi profitetur: Bart. & Alexand. *in leg. filii. §. fin. ff. ad municipalem.*

Iſtud etiam Privilegium omittendum non videtur: quòd ex communi Doctorum ſententia, de qua Menoch. *lib. 2. cent. 3. caſ. 236.* quòd nimirum Doctor, qui tranquillum & quietum habitandi locum ad ſua ſtudia continuanda, nullibi in eadem Civitate, quàm ea in platea, ubi faber habitat, reperire poteſt, fabrum iſtum ſibi obſtrepentem jure expellat, ut, remoto fabro, ſtudia ſua cum tranquillitate & ſilentio continuare poſſit.

Facit quod in ſimili à Doctoribus reſponſum eſt: vicinũ etiam in propria area ædificare volentem, non poſſe ædificare obſcurando lumina Scholarum, vel Auditoriorum, in quibus publicæ Lectiones proponuntur; Horatius *de Privileg. Scholar. Privileg. 97.* Proſper. Baſſet. *conſ. 130. num. 13. verſ. ad quartum;*

& noviſſimè Anton. de Padilla, *in l. altius, numer. 25. C. de ſervitut.*

Magni etiam momenti Privilegium eſt, quod Doctoribus competit in Teſtamenti factione; de quo varia quidem & difficilis eſt Interpretum diſceptatio, dum controvertunt: utrum Privilegia militi teſtanti conceſſa conveniant etiam Doctoribus? Qua in parte communem diſtinctionem approbo, quam eriam ſequitur Lancellotus Galiaula *in l. centurio, num. 23. & ſeq. ff. de vulg. & pupill.* & acutiſſimus Bolognet. *ibid. n. 14. & ſeqq.* Intereſt enim, num Privilegium aliquod militi, propter imperitiam juris, quæ militi circa expeditionem ineſſe creditur, datum ſit! veluti: Privilegium & Facultas ſine Solennitatibus & apicibus Juris teſtandi, quod militi idcirco indultum eſt, quia miles ignorare præſumitur, innumera ferè ſolennia ad perfectum Teſtamentum neceſſaria, *l. 1. in verbis, ſimplicitati, &c. ff. de milit. teſtament. l. quanquam Cod. eodem, juncta l. 7. in fin. C. de Inſtit. & ſubſtitut.* Hoc itaque Privilegio, ſine Solennitatibus Juris teſtandi, Militibus propter ſimplicitatem & Juris ignorantiam indulto, Doctores non utuntur: Quia ratio ignorantiæ Legum non militat in Doctore, cui turpe eſt ignorare Leges, in quibus verſatur, *l. 2. §. Serv. Sulpitius, ff. de*

Origine

Origine jur. Bolognetus Galiaula *ſupr. allegat.* Ferdinand. Vaſq. *de teſtator. potentia*, §. 24. *num.* 106.

Quæ autem Privilegia Militibus, non propter juris imperitiam, ſed propter Dignitatem Militiæ, vel utilitatem Reipublicæ, quam militando navant, vel, ut alii multi ad ſubeundum caſtra ejuſmodi Privilegiis, tanquam præmiis invitentur, hæc, cum Authoribus modò adductis, exiſtimo etiam Doctoribus competere: Nam & Doctores in Dignitate, & quidem majore quàm Milites conſtituti ſunt, & dicuntur militando utilem Reipublicæ navare operam, *l. Advocati. C. de Advocat. diverſ. judic.* &, cum ipſi defendant Clientulos, & Rempublicam ſcientia, labore, & allegationibus, ſicut Milites corpore ſuo defendunt Rempublicam: publica utilitas æqualiter verſatur in Doctoribus, ut in militibus *d. l. Advocati.*

In numero autem horum Privilegiorum eſt, quod miles mutus & ſurdus, vel damnatus ex delicto militari, vel etiam Filius-famil. teſtari poſſit, *l. fin. C. de inoffic. teſtament.* ſic etiam hujuſmodi Privilegiis annumerandum eſt, quod Miles poſſit inſtituere hæredem deportatum, & alios omnes, qui teſtamenti factione paſſiva carere dicuntur, *l. neque. §. ſi deportati, ff. de teſtament. militis.* Item

quod miles non poſſit relinquere mulieri, in qua ſit turpis ſuſpicio. Nam hæc & ſimilia Privilegia, cum non attributa ſint militi propter juris imperitiam, ſed propter publicam utilitatem, quæ per milites, in acie verſantes, promovetur: eaque ratio etiam in Doctoribus locum ſibi vendicet, *per d. l. Advocati, & per dict. leg. final. C. de inoffic. teſtamento* cum Galiaula, Alexandro Bolognin. aliisque communiter ita concludentibus ſentiendum eſt, quod Doctoribus etiam hæc Privilegia competant.

Quamobrem Doctoris Gradu inſignitus, etiam damnatus publico Judicio, vel Filiusfamil. teſtari deportatum, vel alium quemvis incapacem heredem inſtituere, non tamen Concubinæ, de qua turpis eſt ſuſpicio relinquere poterit.

Ad extremum, Profeſſores Academici, qui publicè in Scholis docent, præ cæteris Doctoribus multis ſunt exornati Privilegiis, quorum enumerationem, cùm temporis ratio non patiatur, unum ſolummodo attingo: Nam, ex communi receptaque Interpretum ſententia, Doctor, qui in Academiis viginti annis continuè docuit, illuſtris efficitur, *argument. l. 1. C. de Profeſſorib. qui in urbe Conſtantinopoli.* Ubi ejuſmodi Profeſſores, qui per viginti annos publicè profeſ-

ſun

ſunt, æquiparantur Comitibus, & vicariis, quos propter Dignitatem ſuam, illuſtres eſſe conſtat. Sic Imperator in prooemio Digeſtorum, Theophilum, Tribonianum, Dorotheum, cæteroſque Compilatores, vocat Anteceſſores illuſtres, & eo loci Anteceſſores Juris Profeſſores intelliguntur, *l. 2. §. Quæ omnia C. de veter. Iure enucleand.* & hæc quidem Concluſio, quamvis controverſia non careat, ſexcentis tamen Authoritatibus, ſi locus & tempus ferret, cõfirmari poſſet, eamq; ab omnibus impugnantibus defendit Valaſcus *in leg. Imperiũ, n. 104.* ut ab ea recedendum nõ videatur.

Hinc, quamvis Profeſſor, itemq; Doctor per ſubſtitutum legere non poſſit, *l. final. de excuſat. tutor. & per leg. 1. §. Ne autem, Cod. de caduc. tollend.* attamen quando viginti annorum ſpacio Doctor publica functus Profeſſione, illuſtris eſt factus: partes ſuas profitendi ſubſtituto demandare poteſt, *l. nullus, qui nexu, de Decurion: lib. 10.*

Hujus illuſtris Dignitatis ratione etiam hoc Privilegium Doctori, qui viginti annos publicè docuit, datum eſt, ut, quamvis aliâs in cauſis criminalibus per Procuratorem nemo accuſare poſſit, Doctori tamen tanquam Illuſtri Perſonæ liberum ſit, in hujuſmodi cauſis Procuratorem ad agen-

dum conſtituere, *l. final. C. de injuriis.* Barthol. Bolognet. *d. Authent. habita, num. 120.* ubi ſubjicit, quod Profeſſores & Doctores, qui ſunt Illuſtres, poſſint etiam Filiis patriæ ſuæ poteſtati ſubjectis donare, quod tamen aliis non permittitur.

Et quoniam Perſonæ Illuſtres Tutores conſtituti, ab onere Satisdationis, rem Pupilli ſalvam fore, immunes eſſe perhibentur, *argum. l. quoties 17. C. de Dignit. lib. 12. l. 3. §. ſciendum. ff. ſi cui pluſquam per leg. Falcid.* Anton Gabriel. *in tract. regul. lib. 5. tit. de uſufruct. concluſ. 1. num. 46.* Ideoque Doctores, propter viginti annorum Profeſſionem publicè peractam, Illuſtres facti, & ad tutelam Pupillorum vocati ſatisdare non coguntur.

Præterea Doctori, qui propter Officium Profeſſionis publicæ viginti annorum ſpacio geſtum Illuſtris factus eſt, hoc beneficium tribuitur; ut propter Illuſtrem Dignitatem adeptam patria poteſtate liberetur, *argum. §. filiusfamil. Inſtit. quibus mod. jus patriæ poteſt. ſolvitur.* Quo loci Juſtinianus conſtituit, quod Filius-famil. propter Dignitatem Patriciatus ſolvatur patria poteſtate, & per text. *in Authent. ſed Epiſcopalis Dignitas, Cod. de Epiſcopis & Clericis,* ubi Conſul, & Præfectus propter Dignitatem patria poteſtate liberantur.

rantur-

rantur, Barbatias *de præſtant. Cardinalium, 1. quæſt. 1. partis, num. 54. & ſeqq.*

Poſtremò non hæc tantùm, ſed plura alia Privilegia adjicienda ſunt, quæ, cum Illuſtribus perſonis conveniant, etiam Doctoribus, qui viginti annorum ſpacio publicam Profeſſionem ſuſtinuerunt, communicanda ſunt: Nam Illuſtris perſona Judicis Officio fungens per alios legere poteſt ſuas ſententias per Text. *in l. 1. C. de ſentent. ex periculo recitand.* quod tamen aliis Judicibus denegatur, qui ſententias proprio ore pronunciare tenentur.

Illuſtris perſona non poteſt citari, niſi per literas, *l. quoties, in fin. Cod. de Dignitat. lib. 12.* Felin. *in cap. 2. de judic. colum. 14.* ideò citatio Illuſtris perſonæ per nuncium facta, nullius eſt momenti, Purpuratus *in dict. leg. 1 num. 148. C. de ſentent. ex periculo, &c.* Chaſſanæus *part. 7. concluſ. 3. verſ. Quartus,* quia Illuſtris.

Quando Princeps alicui concedit Juriſdictionem generaliter in perſonas alicujus loci, is, cui talis conceſſio facta eſt, non poteſt exercere Juriſdictionem in perſonam Illuſtrem, quia non intelligitur perſona Illuſtris ſub conceſſione hac generali Juriſdictionis incluſa eſſe, Decius *in l. 1. ff. de Officio ejus, per* text. *in cap. 2. in fin. de Officio Vica-*

 rii

rii in 6. Chaſſanæus, *ubi ſupr. concluſ. 3. verſ. Quintus.*

Illuſtres Perſonæ, ut probat Purpuratus *in dict. l. 1.* non tenentur judicare ſecundum Acta, & probata, ſed poſſunt judicare ſecundum Conſcientiam.

Illuſtris Perſona in jus vocata, etiamſi accuſata ſit in Judicio, non tenetur ſtare, ſed jus habet ſedendi, *per l. final. C. de jure ſedendi*, quod tamen aliis Illuſtribus non conceditur, quippe, cùm hi accuſati, quamvis in Dignitate conſtituti, ſtare teneantur, nec ſedere poſſint in Judicio, *l. 1. C. de Offic. civil. judic.* Bald. *in d. l. final. §. ſedendi.*

Illuſtris Perſona non tenetur Satisdationem præſtare, ſed ſtatur Juratoriæ ejus promiſſioni, tàm in cauſis criminalibus, quàm in civilibus, text. *in d. l. quoties, in princ. Cod. de Dignitat.*

Illuſtres Perſonæ excuſantur à tutela vel cura, etiam jam ſuſcepta, *per l. Spadonem, §. ſcire, verſ. ſi autem quis, ff. de excuſ. tut. & in l. Iuris-Peritos, in princ. ff. eod. & l. verum. §. ex facto, ff. de minorib.*

Hæc itaque & alia plura Beneficia & Privilegia cum dentur Illuſtribus Perſonis, merito jure tribuuntur Profeſſoribus, qui viginti annos in Academiis publicè profeſſi ſunt: quoniam oſtenſum eſt tales Doctores

Illu-

Illuſtrem Dignitatem adipiſci, & Illuſtres reputari.

Sed, quoniam nunc tempus, quæ de privilegiis Doctorum ſupereſt, partem Orationis ſiſtere jubet, & ad inſtitutum Promotionis Ritum perficiendum vocat, longiore commemoratione ſuperſedendum nunc judico. Quod igitur ad præſentem Juris Utriuſque Candidatum attinet, natus eſt ab optimis clarisq; Parentibus, quorum Majorum Officiis & Conſiliis per multos annos Principes ac Marchiones Brandenburgenſes, &c. ſemper uſi ſunt, & adhuc utuntur: Patre namque progenitus eſt Joanne Willingio, &c. Illuſtriſſimi Sereniſſimique Principis, piiſſimæ memoriæ, Domini Georgii Friderici, Marchionis Brandenburgenſis Conſiliario & Ærarii Præfecto, per aliquot annos, piæ memoriæ, Avi & Proavi, non ſolùm in togata, ſed etiam militari Scientia viri clari fuerunt, qui multis ab hinc annis, ex ſingulari quadam devotione, quam erga Religionem habebant, multa ad pios uſus inſtituerunt, propogârunt, variis atque maximis donis hinc inde illuſtrârunt, ut ex Hiſtoricis, inprimis Johanne Funccio, apparet. Avum maternum primum habuit, Clariſſimum & Conſultiſſimum Virum, Dominum Auguſtinum Megersheimerum, Utri-

uſque

uſque Juris Doctorem Excellentiſſimum, Illuſtriſſimorum Principum ac Marchionum Brandenburgenſium, Burgg. Norimbergenſium, Principum Onoltzbacienſium, Electorum etiam reliquorum Brandenburgenſium Conſiliarium & Cancellarium Digniſſimum. Alterum ſuum Avum, Virum præclariſſimum excellentiſſimumq; Dn. Joannem Wurm, ex antiquiſſima illa & nobili Familia Wurmiorum, eorundem Principum, in primis verò ſapiētiſſimi iſtius Principis Georgii, cognomento Pii, Marchionis Brandenburgenſis, per aliquot annos Cancellarium fidiſſimum.

Nec non etiam proximo ſanguine junctum ex eo habuit, Nobilem & Conſultiſſimum Virum, Dn. Chriſtophorum Tettelbachium, ob virtutem & ſingularem Prudentiam, Nobilitate præditum, Sereniſſimi, non dudum præmortui, Principis Georgii Friderici, Marchionis Brandenburgenſ., Ducis Poruſſ., Burggravii Norimberg. Cancellarium fidiſſimum & per 40. annos ſolertiſſimum.

Horum præſtantiſſimorum Majorum Veſtigiis inſiſtendo, Candidatus hic noſter, poſt fundamenta Liberalium Artium in Gymnaſiis inferioribus egregiè poſita, ad florentiſſimas totius Germaniæ Academias

ſupre-

ſupremarum Diſciplinarum, imprimis autem Juriſprudentiæ addiſcendæ & excolendæ gratia ſe contulit: cumque huic ſacratiſſimo Juris Studio ſe totum mancipâſſet, tàm ſtrenuam & indefeſſam in eo navavit operam, ut audiendo celeberrimorum Profeſſorum prælectiones publicas, conferendo, diſſerendo, privatimque addiſcendo, copioſum in Utroque Jure Eruditionis theſaurum acquiſiverit: eaque re omnibus, qui ipſum norunt, ſpem minimè dubiam fecerit, fore, ut Majoribus ſuis Rempublicam cum fructu, gloria, & laude capeſſendo nihil conceſſurus, ſed eos vel ſuperaturus, aut certè exæquaturus ſit: Quam etiam ob cauſam, cum præclara hujus Candidati ornamenta Illuſtriſſimo Principi ac Domino, Dn. Georgio Friderico, Marchioni Brandenburgenſi, Duci Boruſſiæ, Burggravio Norimbergenſi, ſanctæ memoriæ, commendatione Clariſſimorum Virorum intercedente innotuiſſent, ab Illuſtriſſima Celſitudine ejus ad Conſiliarii Officium ſuſcipiendum deſignatus, idque Decretum deinceps, poſt obitum ejus Celſitudinis, ab Illuſtriſſimis Marchionibus Brandenburgicis, Burggraviis Norimbergenſibus Succeſſoribus, Dominis meis Clementiſſimis, comprobatum eſt.

Supe-

Superioribus etiam diebus prædictus Candidatus, Collegio inclyto noſtro ſuam in Utroque Jure ſcientiam & eruditionem aliquot ſpeciminibus, tàm publicè, quàm privatim editis, ſic probavit, ut unanimi omnium Collegarum ſententia dignus judicatus fuerit, cui ſecundùm deſiderium ſuum Inſignia Doctoralia, in Utroque Jure, ſolenni conſuetoque Ritu conferri debeant.

Quos quidem Honores illi hodiernâ ſolennitate publicâ conferendos dictum Collegium, præſtitis prius iis, quæ moribus & Statutis Acad. requiſita ſunt, ſuperioribus diebus cenſuit. Quam ad rem cum dicto Collegio tua ſit opus Auctoritate, Reverende & Clariſſime Vir, Domine Stephane Gerlachi, SS. Theologiæ Doctor & Profeſſor Celeberrime, Reverendam Dignitatem tuam nomine Collegii Facultatis Juridicæ officiosè rogo, ut, quâ eſt erga noſtrum Ordinem præclara, ſæpeque hactenus in partibus ſimilibus teſtatâ benevolentiâ, pro ſui muneris, qua fungitur, Authoritate, mihi poteſtatem faciat præſenti Domino Candidato meritiſſimo Titulos & Honores Doctorales conferendi. Quâ re, Reverenda tua Dignitas, & Dominum Candidatum ad perpetuam grati animi promptitudi-

ptitudinem ſibi obligabit, & Collegium noſtrum ad mutua Officia nullo non tempore habebit paratum.

RITVS.

NUNC, quod felix fauſtumq; ſit, Reipublicæ noſtræ Scholaſticæ, nec non Politicæ, recepto ac præſtito Juramento à Domino Candidato, Ego te Sebaſtianum Willing, Onoldinum, Francum, Autoritate, qua fungor, publica, Utriuſq; Juris Doctorem creo, nuncupo atque renuncio, talemq; jam creatum, nuncupatum & renunciatum publicè & ſolenniter deſigno, declaro atque proclamo, tibiq; poteſtatem tribuo,

Cathe-

Cathedram Doctoralem aſcendendi, Jura publicè & privatim docendi: & conſulentibus de Jure reſpondendi, conſiliaq́; Clientulis impertiendi; Inſuper concedo, ut omnibus & ſingulis Titulis, Dignitatibus, Praeminentiis, Honoribus, Prærogativis, aliisq́; Juribus quibuſcunque uti-frui & gaudere poſſis, quibus reliqui ſacratiſſimarum Legum Imperialium, & Juris Canonici Doctores, per alias Scholas, ubivis in Sacro Romano Imperio conſiſtentes, de Jure, vel conſuetudine utuntur, fruuntur & gaudent.

Et, quia inſuper certæ quædam

dam Solennitates inveſtiendi Doctores antiquitùs introductæ ſunt: &, ſecundum Jura noſtra, de Solennibus nihil facilè immutandum eſt: eas nunc quoque in collatione Honorum tuorum obſervabimus.

Et primùm quidem, Capiti tuo pileum rubrum impono; quod ſignum indictæ Libertatis apud Romanos fuit. Et B. Iſidorus pileum ſignum Dignitatis eſſe dixit: quem deferebant olim Græcorum Sacerdotes, feſtivis diebus, pro eminentia Sacerdotii. Et cùm te quoque Sacerdotem Juſtitiæ eſſe conveniat: non immeritò ejuſmodi Inſigne tibi competit.

Secundo loco, digitis tuis annulos aureos inſero, in ſignum ſubarrationis. Quemadmodum enim per dationem annuli, inter Sponſum & Sponſam, Matrimonium contrahitur: ita inter Scientiam & Doctorem fœdus religioſum & perpetuum conſtituitur: quo individuam Vitæ conſuetudinem inter ſe habere, & à ſe invicem nunquam divelli poſſe dignoſcuntur.

Poſtremò, libros quoq; apertos tibi trado: Eò, quòd Jura, quorũ Doctor reſpectivè nuncuparis, tibi ſemper in conſpectu & aperta eſſe debeant: ne, in

in Reſponſis tuis & Deciſionibus Cauſarum, à Veritatis tramite te aberrare & labi contingat: neque unquam te ſatietas & faſtidium inſolens librorum capiat: & imprimis ambitioſam vanamque Doctrinæ præſumptionem, tanquam deteſtabilem peſtem, in omni vita & actionibus ſtudioſè ut fugias, paternè te adhortor & moneo.

Porrò, Deus ter Maximus faxit, ut novos hodie collatos Titulos ſperatus ſequatur Effectus: Dei gloria, Eccleſiæ commodum, Reipublicæ ſalus,

Patriæ ornamentum, Bonis ſolatium, Malis everſio, tibi, tuisqúe honos, emolumentum ac decus perpetuum.

Quod reliquum eſt, Clariſsimus Dominus Doctor, jam nunc, tùm in excutienda ſelectiore aliqua quæſtione, tùm in agendo gratias, Illuſtriſsimo, Magnifico, Ampliſsimoq́ Cœtui huic, qui ſui Honoris, Congratulationis, Officiiq́ cauſa convenit, ſuis quoque fungatur partibus.

In-

Index RERUM MEMORABILIUM, QUÆ IN HOC, DE BELLO ET DUELLO, Tractatu continentur.

Numerus prior Paginam, poſterior Summarium denotat.

A.

Abſens ex juſta cauſa & animo revertendi, præſens eſſe intelligitur. 65.7.

Acies probè inſtruenda eſt. 135.17.

Actione competenti contra detentatorem rei noſtræ experiri, non propria Vi & Authoritate, debemus. 308.9.

Adverſarii Inſidiis ſaltem probatis, ipſa quoque neceſſaria Defenſio probata cenſetur. 360.72.

Adverſarium occidens ut impunitatem habeat, non deſunt, qui tantùm Mortis deſiderāt periculū. 319.12.

Adverſarium, cùm Teſtes deponunt, quòd Reus ad ſui Defenſionem occiderit, probatur hoc ipſo neceſſaria Defenſio. 364.8.

Adverſarium ut Reus ſui defendendi cauſa occidiſſe vel debilitâſſe dicatur, ſolus Armorum terror & jactatio percuſſionis ſufficit. 360. 73.

Ætas Militis quæ & qualis eſſe debeat. 81.27.

Aggrediendi Tempus in Bello obſervari debet. 134. 15.

Aggreſſorem inſequi fugientem, impunèque ejumdem

 dem

dem repercutere provocatus non poteſt. 333. 42.

Aggreſſorem nemo, neq; Nobilis, neq; Plebejus, in periculo vitæ cõſtitutus fugere tenetur. 334. 44. 335. 46.

Aggreſſorem, qui levẽ fecit inſultum, Inſultatus ſi occidat, extra-ordinariâ tantùm, eaq; remiſſiore & mitiore pœnâ plectitur. 318. 9.

Aggreſſor primus premitur, & contra eum pro inſultato, tanquam in vitæ diſcrimen adducto, Lex præſumit. 362. 79.

Aggreſſor primus præſumitur, qui gravioribus Armis uſus fuit. 369. 88. Talis omninò Cenſus, qui robuſtior, audacior & agilior cæteris. 371. 90. Ejuſdem quoque Valoris æſtimatur Contentioſus & Rixoſus. 91. Nec minoris precii, cauſam Rixæ qui præbuit. 372. 92 Itẽ Minans & Inimicus. 93.

Aggreſſura levis repelli poteſt, at ſine Aggreſſoris internecione. 317. 8.

Aggreſſuræ Diſtributio ex Qualitate ejus. 316. 7.

Aggreſſuræ primæ Indicia ſunt Armorum præparatio & occulta latitatio. 370. 89.

Aggreſſuram primam Defenſionemqúe neceſſariam ſimul probandas qui ſtatuunt, non audiuntur. 362. 78.

Agnatione ſui Heredis & ſucceſſione Nepotis in locum ſui Heredis Adoptione neq; Teſtamentum rumpi dicitur. 240. 6.

Agnatione Poſthumi nõ, neq; arrogatione Filii, neq; ſucceſſione in locum Filii ſui Heredis, neque Capitis Deminutione minimâ, neque inofficioſi Teſtamenti querelâ, neque Bonorum poſſeſſione contra Tabulas Teſtamentum Militis rumpitur. 242. 8.

Alæ dicuntur alio nomine

ne Vexillationes. 98.5.

Amplificatio Imperii an juſta Belli movendi cauſa? 47.20.

Animæ, Corporis & Bonorum perditio eſt Bellum. 36.5.

Anulo, an alio quoque Signo ſignare Teſtes Teſtamentum poſſint? 220.7.

Apparitores in Bello & Scriniarii Privilegiis Militaribus nō fruuntur. 260.13.

Aquæ frigidæ ferventisve, aut candentis ferri periculo quæ fit, noſtro Seculo improbatur Probatio. 279.14.

Arbitrariâ ſaltem afficitur pœnâ, Injuriatorem quando occidit Verbali Injuriâ affectus. 302.19.

Arma in pace non ſunt ſumenda. 35.2.

Arma ſumere ex intervallo contra ſpoliatorem ſpoliatus, niſi Magiſtratus Authoritate, nequit. 308.8. 309.11.

Armandi mos ſive Ritus recipiendi aliquem in Ordinem Equeſtrem: Einen Wöhrhafft machen/ unde natus? 94.9.

Armata Vis eſt, quum quis alium aliusve poſſeſſionem moleſtat: ubi adverſus vim talem Iuris remedia. 309.12.

Armatâ vi, quod amittitur, recuperari poteſt: Ita ſi Nobilis, Caſtrum alicujus illegitimè occupet, ſpoliatus eo poſt 6. Menſes legitimè iterum potiri poteſt. 306. 4. Similiter injuſtè ſuâ expulſus Provinciâ, poſt decennium eam Armis recuperat: nec ob id incidit in pœnam l. ſi quis in tantùm C. unde vi. 306.5. 307.6.

Armatas, etiam Pacis tempore, habebāt Militias Romani. 82.30.

Armati Milites qui? 248.2.

Armatorum Privilegiis Togati nō gaudent. 249.4.

Armatura, Commeatus, Munitiones, Locorum Oportunitates, &c. adjumenta ſunt Exercitus bellici. 129. 7. *de quibus omnibus & ſingulis, Ducibus Belli ante omnia ſedulò proſpiciendum.* 132. 10.

Armis inſtructus eſſe debet Miles. 82. 29.

Armis nō, niſi deliberatè & re prius penſiculata, decertaudnm. 37. 9.

Armis poſſeſsionem Vi ablatam recuperare non poteſt ſpoliatus Authoritate propria; ſi Iudicem prius adivit, & coram eo Lis jam dendet. 309. 11.

Armis quandoque quis non inſultantem poteſt aggredi. 316. 6.

Armis quòd certant Laniſtæ, de pecunia à Spectatoribus in harenam projecta, nullam incurrunt Infamiam. 291. 4.

Armis ſeſe crebrò exercere Vaſalli Principū, Colluctationes Torneamentaq; honeſta & licita inſtituere; atque ita ſe ad Bellum præparare debent. 84. 31

Armorum cui generi quis aptus, accuratè diſpiciendum. 87. 7.

Armorū paritas nō ſemper conſtituit Proport. 348. 57.

Armorū præparatio et occulta latitat. primæ Aggreſſuræ ſunt Indicia. 370. 89.

Armorū terror & jactatio percuſsionis ſufficit, ut Reus dicatur ſui defendēdi cauſa occidiſſe vel debilitaſſe Adverſarium. 360. 73.

Arrogatus Pater-familias Miles non facit Arrogatoris Bona ſua Caſtrenſia. 157. 20.

Articuli probatorii quî & quomodo formandi, in materia Defenſionis neceſſariæ. 354. 69.

Auctores quoque Iuris confuſas res in Genera & & Species ſecant. 8. 1.

Autoritas Imperatoris

eſt primum & eſſentiale Belli requiſitum. 28. 2.
Autoritatem Iudicialem ſi quis Princeps, vel alius Dominus, aut Civitas Imp. contumaciter ſpernit, juſta Belli ſuſcipiendi cauſa eſt. 42. 17.
Autoritate Magiſtratus ex intervallo ſpoliatus contra ſpoliatorem arma ſumit. 308. 8.
Autoritate propria admotis Armis, ſi copia Principis deeſt, aut moratoria procraſtinatione Principis in Aula circumdatur, & ſpe inani diu fruſtraq; lactatur ſpoliatus, poſſeſſionem recuperare poteſt. 308. 10.
Auxilium Divinum in Bello potiſſimum eſt Exercitus adjumentum. 126. 2.

B

Bellum quid. 14. 3.
Bellum & Duellum differunt. 14. 4.
Bellum & Duellum ſunt Species Pugnæ. 14. 4.
Bellum & Militia differunt. 15. 8.
Bellum variè diſtinguunt Dd.: vitioſa verò Diſtinctio rejicitur, rejectionis adjecta ratione. 22. 2.
Bellum rectè dividitur in Civile & Hoſtile. 25. 11.
Bellũ Civile quid. 26. 13.
Bellum Hoſtile. 25. 11.
Bellum Iudiciale. 23. 6.
Bellum Licitum. 22. 4.
Bellũ Neceſſarium. 23. 5.
Bellum Præſumtuoſum. 23. 7.
Bellum Publicum. 22. 3.
Bellum Temerarium. 23. 8.
Bellũ Voluntarium. 23. 9.
Bellum bona aufert, mala affert. 262. 4.
Bellum Exitu perdifficile eſt. 35. 3.
Bellum eſt perditio Animæ, Corporis & Bonorum. 36. 5.
Bellum omni Iure, Civ. Can. & Divino comproba-

rum eſt. 20. 14.

Bellum & Iuſtitia ſe invicem non patiuntur, ſed hæc ab illo exulat. 36. 7.

Bellum non eſt legitimum, niſi prius ritè indictum. 15. 9. *aut, niſi Denuntiatio prius, aut Diffidatio facta ſit* 56. 6.

Bellum abſque Diffidatione qui concitat, proditor eſt. 57. 9.

Bellum indicendi modus ex Livio *relatus.* 54. 5.

Bellum indicere alicui volens, per Fecialem ſive Patrem patratum id ei prius denuntiare, &, ut præſtet, quod debet, monere ipſum neceſſe habet. 53. 3.

Bellum indici per Legatos Adverſario Admonitionem & Denunciationem ſpernenti poteſt; qui Actus Diffidatio appellatur. 53. 4.

Bellum non eſt, ſed prædatio & latrocinium, ſi quis alius, quàm Imp. Bellum indixerit, inque Crimen læſæ Majeſtatis ille incurrit. 28. 4.

Bellum ſitne Iuris gentium, utrumque, juſtum & injuſtum. 18. 13.

Bellum ſemper in dubio ex juſta cauſa ſuſceptum præſumitur. 51. 23.

Bellum quoque eſt, quod Populo Romano alterius Gentis Princeps indicit. 29. 5.

Bellum ſi ſuſcipere velit Princeps, Viros prius in Conſilium calari prudentes jubeat, qui de causâ Belli prudenter & cautè diſpiciant. Ubi varia hujus rei Exempla. 48. 22.

Bellum, pro Fidei defenſione, cõtra Turcas, Sarracenos, aliosq́; Religionis ſinceræ Hoſtes meritò ſuſcipitur. 40. 14.

Bellum an in eos comparari poßit, qui Chriſtianam Fidem & Evangelii prædicationem liberam Blaſphemiis pravisq́; perſuaſioni-

bus

bus impediunt. 44. 19.

Bellum Imp. Romanus, hodie, niſi volente omnium Ordinum, præcipuè verò Septem-Virorum Voto, non facilè ſuſcipit. 30. 6.

Bellum movere, ad Arma Populū vocare, Milites conſcribere, & Romano Imp. in peregrinæ Gentis violentia & impetu, quo in Popul. Romanū ea truculēter incurrit, connivente, Gentis illius inſanæ vim reprimere Septem-Viris cæteriſq; Imp. Ordinibus integrum eſt. 30. 7.

Bellum, ob privatam Injuriam, damnumve Principi, vel alii cuidam, illatum, non eſt univerſæ cuidam Genti aut Provinciæ inferendum. 38. 11.

Bellum non Ducibus ſolùm, ſed & cæteris Militibus glorioſum eſt. 138. 4.

Bellum requirit pecuniam; ubi de Effectu Inopiæ Nummorum. 128. 6.

Belli cauſa juſta eſt rerum à Pop. peregrino injuſtè ablatarum Recuperatio. 37. 10.

Belli concitandi cauſa juſtane ac ſufficiens ſit Populi Infidelitas, id eſt, Contemptus Religioniſve abnegatio? 43. 18.

Belli gerendi, inferendi, movendi, ſuſcipiendi cauſa juſta eſt peregrinæ Gentis Vis & Injuria à Populo Romano illata. 39. 12. Rebellio Subditorum. 41. 16. quæ ad Reipublicæ Pacem & tranquillitatem pertinet. 39. 13. ſi peregrina Gens Pop. Rom. innoxium deneget tranſitum per Provinciā ſuā. 40. 15. Si quis Princeps, vel alius Dominus, aut Civ. Imp. Iudicialem Autoritatem contumaciter ſæpius ſpernit. 42. 17.

Belliné juſta ſit cauſa Imperii Amplificatio? 47. 20. Item Violatio Legis Naturæ? ut: quod Infideles com-

comedunt carnem humanam. 48.22.

Bellica præda quid ſit. 140.1.

Bellica præda dicitur omne id, quod Bello eripitur Hoſti. Idq; etiam Spolii adpellatione venit. 141.4.

Bellici Exercitus adjumenta ſunt Armatura, Munitiones, Locorum Oportunitates, Concordia Subditorum &c. 129. 7. 137.3. Adjumĕtum verò potiſſimùm eſt Auxilium Divinum. 126.2.

Belli Ducibus de Armaturis & Munitionibus &c. proſpiciendum eſt. 132.10.

Belli Dux poteſt etiam eſſe alius Princeps, quàm Imp., ſimodò hujus Authoritatem & Conſenſum adhibuerit. 31.8.

Belli Ετυμολογία ſ. Vocis Belli Notatio. 10.2.

Belli Incommoda, quæ Corpori adferuntur. 262.2.

Belli Indictio ritè quomodo fiat? 16.10.

Belli Initium quodammodò eſt Diffidatio. 57.8.

Belli Mala quæ ſint? 35.4.

Belli Mala ſunt Animæ, Corporis & Bonorũ. 261.1.

Belli Metus Calamitatem affert. 36.6.

Belli pernicies præſentiſſima, Ducis Conſilia forâs eliminari; auro contra nil carius, quàm ſi occultantur ea. 134.14.

Belli primum eſſentiale Requiſitum eſt Imp. Autoritas. 28.2.

Belli quadruplex in univerſum Conſideratio. 30.5.

Belli quatuor ſunt eſſentialia Requiſita, ipſum Bellum conſtituentia. 27.1.

Auctoris propoſitum, de modo tractandi Argumentum de Bello & Duello. 28.2.

Bello adhuc durāte, res mobi-

bilis capta capientium efficitur militum: non item, quod capitur Hoſtibus devictis. 140. 2.

In Bello civili, damnum Subditis illatum ſitne rejiciendum? 263. 6.

In Belli civili quod capitur, non ſit capientium. 263. 5.

In Bello civili homines capti non efficiuntur Servi. 262. 3.

In Bello ruſtica Gens idonea. 80. 25.

In Bello Stratagematum uſus magnus eſt & licitus. 133. 13.

In Bello Tempus aggrediendi Hoſtem obſervari debet. 134. 15.

Bella ſunt miſera; Pax v. infinita habet cõmoda. 36. 8.

Bellis honeſtis & licitis quum ſe noſtri quoq; temporis Milites obſtrinxerunt, Militum Privilegiis gaudent. 251. 8.

Beneficium & Privilegium differunt, ut Genus & Species. 151. 3.

C.

Calamitatẽ Adventus Hoſtis & Belli met. affert. 36. 6.

Per candens ferrum, aut aquã frigidam defenſio ſ. probatio fieri nunquã debet. 279. 14.

Capitales & non Capitales Militum Pœnæ referuntur & exponuntur. 111. 6. & ſeqq.

Capitis ad periculũ Coertionemve aliã Pœna Militũ propriè pertinet. 111. 5.

Capitis Diminutione minima &c. Teſtamentum, Militis nõ rumpitur. 242. 8.

Capitis diminutione &c. Teſtamentum Pagani fit irritum. 241. 7.

Capitis Pœna in Milite regularis non eſt. 111. 6.

Capitis pœnam quæ habent, Militum Crimina ordine percenſentur. 111. 7.

Quod capitur Hoſtibus devictis, in jus ac poteſtatẽ Impera-

Imperatoris venit. 145.6.

Capta res mobilis, durãte Bello, capientium Militum efficitur: non item quod Hoſtibus devictis capitur. 140.2.

Captus ab Hoſtibus jure ne quidem militari Teſtamentum facere poteſt. 183.23.

In Carcerem Milites Veterani pro debito Contractus vel quaſi Contractus nõ cõjiciuntur: modò tamẽ in Caſtris debitum contractum ſit. 152.5.

Caſtrenſe peculium Filius-familiâs Miles proprium habet. 156.17.

Caſtrenſe peculium non confertur. 157.19.

Caſtrenſi in pec. quid ſit & contineatur. 157.18.

Caſtrũ ſuum, Vi armatâ & iniquè à Nobili occupatum, ſpoliatus poſt 6. Menſes recuperare pro ſuâ commoditate poteſt. 306.4.

Cauſa Belli inferendi juſta &c. 39.12. 13.40. 15. 41. 16. 42. 17. 47. 20. 48. 22.

Cauſa Belli debet eſſe juſta. 34.1.

Cauſa Privilegiorum nõ eſt Imperitia & ſimplicitas Militum. 163.3.

Cauſam, Modum, Tempus Gl. & Dd. partes Moderaminis inculpatæ Tutelæ conſtituunt. 329.32.

Cauſam ſi is, qui contra tranſactionem egit, novam prætendat, an & quatenus Pœna Pacificationi inſerta committatur. 264.7.

In Cauſâ & Modo deſcribendis variant Dd. 330.33.

Cauſaria Miſsio quæ ſit. 155.12.

Certaminis quoq; Sacri appellatione exaudiri Leges volunt vulgare Duellũ. 288.3. *ad hoc an etiã Spurĳ admittantur, controvertitur?* 289.4. *In hoc qui vincit, Coronam meretur, & præmium ei ex publico cõſtituitur.* 290.5. *ter V. qui vicit,*

vicit, & coronatus ſuit, Civilium Munerū immunis. 6. quin ab omni pœnâ liber eſt, qui alium hoc in Duello aut vulnerat aut omninò interficit. 7.

Chriſtianꝰ an poſſit in Militia ſinè peccato Principis infidelis & non Chriſtiani Stipendium merere. 75. 17.

Chriſtia. Princeps poſſitne ſine peccato ex infideli gente Milites ꝯſcribere? 72. 16.

Chriſtianā Fidem &c. qui blaſphemiis praviſq; perſuaſionib. impediunt, an in eos Bellū cōparari poſſit? 44. 19.

Pro Cinctis quando hodie habeantur Milites? 90. 2. quando cingantur. 91. 3.

Cingantur ne ſoli Equites, an verò etiā Pedites? 91. 4.

Cingulum cum Enſe & Gladio erat Inſigne Ordinis Militaris. 94. 7.

Cingulū Militare quid? 90. 1. 93. 6.

Civile Bellum quid? 26. 13.

Civile Ius non admittit Duellum Iudiciale. 273. 8.

Civile Ius tantum non adfert Dignitatis, quantum res Militaris. 138. 3.

Civili in Bello capti non efficiuntur Servi. 262. 3.

Civili in Bello captum non fit capientium. 263. 5.

Civili in Bello damnum Subditis illatum ſitne reſarciendum? 263. 6.

Civiline Iure aliquis alium etiam Extraneum adverſus vim tueri teneatur? 315. 5.

Civilis Iuris quùr & quo reſpectu ſit Defenſio neceſſaria, Decii et aliorū ſententia. 323. 20. 324. 21. 22.

Clericus in Militiam vocari non debet. 78. 20.

Clerici non torquentur, non Dd. nec Milites. 152. 7.

Codicillis Paganus directò ſubſtituere nequit. 245. 2.

Codicillis ſuis Paganus uno eodemq; tempore 5 Teſtes, qui ſemet ſubſcribere jubentur, adhibere debet. 246. 4.

bet. 246.4.

Codicillis Pagani neque dari, neque confirmari, neque adimi directò poteſt Hereditas. 245.1.

Cohortes malè Legionibus obponuntur. 99.7.

Colluctationes &c. Vaſſali Principum inſtituere debent. 84.31.

Comes Victoriæ eſt Pax & Gloria Bellica. 137.2.

Commeatus, Armatura, Munitione, Locorum Oportunitates &c. Exercitus Bellici adjumenta ſunt. 129.7.

Commeatus neceſſitas. 130.8.

Commoda Pax infinita habet. 36.8.

Commune Ius diligentem ſtrictamque Obſervationem & acutam ſubtilitatem in ordinandis Teſtamentis requirit, quæ tamen Militibus remiſſa. 186. 3.4.

Communis Opinio in noviſſimam Legem tranſit. 235.17.

Communis Pœna Militum quæ ſit. 111.3.

Competente experiri Actione, non propria vi & Autoritate uti contra rei noſtræ detentatorem debemus. 308.9.

Conciliatio Dd. in Diſtinctione poſita ſæpiuſculè improbatur. 209.6.

Concordia Subditorum eſt quoddam Exercitus Adjumentum. 127.3.

Conjecturæ & præſumptiones unde capiatur. 367. 367. 86.

Conjecturis aut Teſtibus ſi non probatur Defenſio neceſſaria, quid Iudici agendum. 314 96.

Conquiſitio Militum quid. 60.3.

Conſcribi Milites qui debeant. 72.15. 79.21.

Conſilio prius exquirere omnia, quàm Armis decertare, decet. 37.9.

Conſilia Ducis Belli ſorâs eliminari extremè perniciosum eſt: nihil verò utiliq, quàm occultata ſervari ea. 134.14.

Conſuetudo generalis quod permittit Duellum, non eſſe illicitum ſcribit Baldus. 278.11.

Conſuetudo mala tempore confirmatur. 278.10.

Cõtemtus Religionis &c. an juſta Belli cauſa. 43.18.

Contentioſus & Rixoſus Aggreſſor primus præſumitur. 371.91.

Contubernio Militis Mulier ſtupro cognita ex ejus Teſtamento nihil capit. 192.8.

Contumelioſis licet provocatio fiat verbis, provocatus tamẽ acceptare Duellum cogi non poteſt. 300.17. 361.18.

Copiam Iudicis & Injuriatoris habere qui poteſt, Iudicio convenire, non Duello petere Injuriatorem debet. 296.10.

Coronam juxta & præmium ex publico conſequitur, ſacro in Certamine qui vincit. 290.5.6.

Corporis, Animæ & Bonorum perditio eſt Bellum. 36.5.

Corpori quæ Incommoda inferat Bellum. 262.2.

Corpore idonei in Militiam legendi ſunt: ubi hujuſmodi deſcribũtur. 80.24.

In Creatione pugilum, probatoriâ Militum & Indulgentiâ Iuris geſtandi Gladium ſolennitas quædam Maxillæ percuſſio eſt. 95.11.

Creditor, quàm Debitorem in Iudicium citat, humanius facit monens eum prius de præſtando debito: non tamen ad hoc neceſſariò tenetur. 53.2.

Crimen læſæ Majeſtatis incurrit, qui non Imperator Bellum indicit. 28.4.

Crimina Militum, quæ

Capitis Pœnam habent, ordine recenſentur. 111.7.

Crudelis eſt, famam qui negligit ſuam. 297.12.

Culpæ Reus extra Ordinem punitur. 350.61.

D

Damnum in Bello Civili Subditis datum anne reſarciendum? 263.6.

Damnum, privatamve ob Principis aut alterius cujuscunque Injuriam, univerſa quædam Gens ſive Provincia Bello premi non poteſt. 38.11.

Damnatus capite &c. deportatusve Paganus Teſtamenti factionem non habet. 182. 21. Miles verò &c. Teſtationis Libertate gaudet. 22.

Datæ Fidei utrùm tenaciter adhærendum: vel rupto Dicti promiſſiq; jugulo an obrui Hoſtis inſidioſè poſſit? 135. 18.

Debitorem de ſolutione debiti ut ante moneat Creditor, quàm eum in Iudicium citat, Humanitati magis conſonum eſſe videtur. 16. 11. 274. major etiam exinde laus, quàm ſi ſtrictè procederet: quippe Legum Vrbanitatis obſervantiſſimus, obſervatorq; Charitatis Chriſtianæ religioſiſſimus habetur, qui hanc viam. 53. 2.

Decedere Miles pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus poteſt, Paganus non poteſt. 196.5.

Decernere linguâ & mente præſtat, quàm ferro aut manu decertare: Et omnia prius experiri Ingenio vel Arte, quàm artu aut Marte decet. 37.9.

Defendendi non, ſed offendendi animo præſumitur provocatio. 331.36.

Defendendi ſui causâ ut Reus dicatur ad necẽ Adverſariũ verberaſſe, vel ſolus Armorũ terror, & percuſſionis jactatio ſufficit. 360.73.

Defen-

Defendere rem noſtram Ius naturale ſuadet, atque pro eâ tutandâ cum invaſore illius rei illicò eq; veſtigio, & ex propriâ Autoritate digladiari nobis omninò permiſſum eſt. 304. 1. immo, ſi Corporis periculum imminet, rerum noſtrarum raptorem impunè necamus. 2.

Defendit quis non modò ſemetipſum adverſus vim etiam cum nece Adverſarii. 314. 1. ſed tertium quoque, cui impetus ſit, tueri licet. 2. Fratri, Amico, Domino, Socio ſi inferatur Injuria, propulſatio conceditur. 3. quin etiam tenetur quis proximi ſui, quamvis Extranei, Illationem injuſtam avertere. 315. 4.

Defenſio aut probatio, quæ ſit per aquā frigidam aut ferventē, ferrove ignito ſeu candente, abolita & ſublata eſt. 279. 14.

Defenſio legitima nihil habet commercii cum vindictâ ultioneve privatâ. 319. 31.

Defenſio legitima non eſt, quando provocatum provocans perimit. 331. 35.

Defenſio neceſſaria omni jure permiſſa eſt. 321. 15. Naturali. 16. quæ & qualis hæc, ex quorumdam Dd. Sententia. 17. Gentium, quæ & qualis hæc juxta Decii & aliorum mentem 322. 18. Auctoris Sētentia utriuſq; [Naturalis & Gentium] 323. 19. quur & quo reſpectu ſit Iuris Civ. 323. 20. propter moderamen Tutelæ inculpatæ reſpondent Coraſius & Conanus, Suadâ perſuaſi Romanâ, quorum tamen pumicoſi Calculi vel levi Auctoris adflatu vaneſcunt. 324. 21. 325. 24. Decii quoq; erronea ſuper hac re Sententia refellitur. 22.

Defenſio neceſſaria qui, qui-

quibus modis & mediis probetur. 354. 68. Decii & *alii.* 362. 77. *In hac probatione ſibimet cõtrarii* Angelus. 361. 76. Baldus. 75. Bart.. 360. 74.

Defenſio neceſſaria probatur Conjecturis & Teſtibus. 365. 82. 367. 85. *negantibus* 367. 84. *etiam minus idoneis. Audiri namque Domeſticum pro Domeſtico; Fratrem pro Fratre; pro Adſine Adſinem; Abbatem pro Monacho.* 82. *nec excludi teſtes de Credulitate deponentes certũ eſt.* 366. 83. *Item, ſi Teſtes deponunt, quod Reus ad ſui defenſionem Adverſario jugulum percuſſerit.* 364. 80. *Solis AdverſarI captiunculis, tendiculis cæteriſq; fraudulentis Inſidiationibus demonſtratis ipſa quoq; probata cenſetur.* 360. 73.

Defenſio neceſſaria unius quoq; Teſtis Teſtimonio ſufficienter probata & ſatis valida habetur, atq; adeo Reus, qui Mortis culeo dignus, non ex aſſe damnatur, ſed arbitrariæ, eiq; minùs terribili, magis tolerabili pœnæ ſubmittitur. 365. 86.

Defenſionis Exceptione propoſitâ Replicationis remedium contra utiq; eſt conceſſum. 374. 98.

Defenſionis limites an quis obſervaverit, nec ne, Iudicis judicio pariter & arbitrio relinquitur. 350. 60. *Itidem diſcretioni Iudicis committitur, quando Defenſionis præſcriptum, ſeu Tutelæ inculpatæ moderamen exceſſiſſe provocatus deprehenditur.* 61.

Defenſionem neceſſariam & provocationem quidam ſimul. 355. *nonnulli verò provocationem duntaxat & ſolam inſultationem volunt probandam, nec opus eſſe, ut neceſſaria Defenſio probetur.* 358. 71.

Verùm

Verùm arguuntur Erroris & corriguntur, qui Defenſionis neceſſariæ & primæ aggreſſuræ probationem regerunt. 362. 78.

Defenſione neceſſariâ, neq; Teſtibus, neq; ullis conjecturis probatâ, quid Iudici agendum? 373. 97.

Definitio rei, quæ tractatur, inter cætera præcepta primas tenet. 4. v. 9. & ſeqq.

Definitioni in Methodo proxima eſt Diſtributio. 5. verſ. 1.

Delectus Militum quid. 85. 1. *Ejus partes.* 2.

Delecti Milites Iuramentum præſtare coguntur. 88. 2 *quale.* 3.

Delegendorum Militum ultima Solennitas eſt Relatio in numeros. 96. 2.

Delicta quod attinet, non finem aut exitum, ſed Principium ſpectari propalam certum & expeditum eſt. 331. 37.

Deminutione Capitis; defectu Heredis; inofficioſi querelâ Teſtamenti & Bonorum poſſeſſionis petitione contra Tabulas, pagani Teſtamentum annihilatur & nullo æſtimatur numero. 241. 7.

Deminutione Capitis minimâ; aut poſthumi agnatione; aut Filii arrogatione; aut Heredis in locum Filii ſui ſucceſſione; aut inofficioſi querelâ Teſtamenti; Bonorumve contra Tabulas poſſeſſione Teſtamentum Militis ratum manet, nec rumpitur. 242. 8.

Denuntiare, Bellum qui concitat, per Legatos neceſſe habet &c. 53. 3. *Abſque Denuntiatione enim, qui Bellum movet, proditor eſt.* 57. 9.

Denuntiationem ſi ſpernit Adverſarius, Bellum ei per Feciales indici poteſt: quem Belli indicendi Actũ, Diffidationẽ vocant 53. 4.

Denuntiatione ſeu Diffidatione nondum factâ, Bellum nec juſtum reputari, nec legitimũ poteſt. 56. 6.

D E O, *non homini, Victoria meritò adſcribitur.* 137. 1.

Deponentes de Crudelitate Teſtes ad probandum neceſſariam Defenſionem admittuntur. 366. 83.

Deponentes Teſtes, quod Reus ad ſui Defenſionem Adverſarium debilitaverit, neceſſariam Defenſionem itidem faciunt probatam. 364. 80.

Deportatus aliusque peregrinus, licet à Pagano Heres ſcriptus ſit, Scriptionem tamen iſtam pro ſe penitùs nil, aut certè parùm facere pro certo habeat: ſecus eſt in Milite, qui damnatum rectè poteſt inſtituere. 192. 7.

Deportatus aut aliter damnatus capite Paganus teſtandi poteſtate omninò deſtitutus eſt. 182. 21. *Deportato autem Militi Teſtationis jus conceſſum eſt! ſobriè tamen & cum grano ſalis hoc accipiendum, nempè: ſi ex delicto militari damnatus fuit; ſi ſacra & illibata Sacramenti Fides manſit, & de Bonis Caſtrenſibus Teſtatio facta eſt.* 22.

Detentatorem rei noſtræ legitimo exercere modo & competenti Actione poſſumus: proprias manus in ipſum vindices mittere non poſſumus, non debemus, Litem vindiciarum uni Prætori mittẽtes. 308. 9.

Detrimentum Honoris leve non eſt curandum. 344. 51.

Dictio Multæ ad quam Iuriſdictionis ſpeciem pertineat. 119. 10. *ad quos primariò ſpectet ea.* 122. 12.

Diebus feriatis, quibus, quæ domi, quæ foris geruntur, negotia regulariter

ter differri & in profeſtos rejici ſolent, feriandumne in Caſtris & parcendum Armis: an verò depugnare cum Hoſte cõveniat? 134.16.

Denuntiationem Adverſario ſpernenti Bellum per Legatos indici poteſt: qui Actus Diffidatio adpellatur. 53.4. quæ niſi facta, Bellum haut adprobatur. 56.6. qua ſine qui Bellum gerit, proditor audit. 57.9.

Diffidatio eſt quodammodo Belli Initium. 57.8. ad omnes diffidati Subditos vires ſuas exſerit. 58.11. nõ ſemper neceſſaria. 58.10. quandiu fieri debeat. 56.7.

Dignitatis plus adfert Res militaris, quàm Ius Civile. 138.3.

Dimiſſi cum ignominiâ Milites, ejuſmodi Privilegiorum, quibus veterani fruuntur, non ſunt Heredes. 154.10.

Diſcedere à numeris ſuis Militibus non modò probroſum, ſed ſimul damnoſum. 98.4.

Diſciplina Militaris, quæ & quibus in rebus conſiſtat. 106.1.

Diſcrimen Vitæ dubium unde colligatur. 320.14.

Diſcrimine in Salutis dubio ipſum periculum per ſe ejusque probationem in conſiderationem venire liquidi Iuris eſt. 319.13.

Diſpoſitionem Teſtamentorũ ipſam quæ cõcernunt, Militũ Privilegia. 184.1.

Divinum Auxilium in Bello potiſſimum juxta ac potentiſſimum Exercitus Adjumentum. 126.2.

Doctores, Clerici, Milites Equuleo non torquentur, nec tormentis examinantur. 152.7.

Domini ſui Militibus an Subditi alimoniam præbere cogantur. 132.9.

Domi quoq; Filio-f. de eo, quod in Caſtris adquiſivit, ut & de quaſi Peculio Ca-

ſtrenſi Teſtamentum condere fas & jura ſinunt. 167. 9.

Donare Filius-familiâs Paganus non poteſt; poteſt verò Filius-familiâs Miles, qui Peculium Caſtrenſe habet, ut & ſervos Caſtrẽſes manumittere. 159. 1.

Donans de Caſtrenſi peculio Mortis causâ Filius-familias paganus, non verò Miles, 5. Teſtes adhibere jubetur. 246. 6.

Dubio in Salutis diſcrimine, quæ obſervatu maximè neceſſaria ſint: puta periculum ipſum per ſe & ejuſdem probatio. 319. 13.

Dubitantes de Iure Iudices antiquitùs à Principibus aut Præſidentibus conſilium petere ſolebant. 232. 16.

Dubitare & incertus eſſe de Statu ſuo, aut ignorare Statum, aut errare in Statu ſuo quis, et cujus Stat9 in ſuſpẽſo eſſe dicatur. 181. 19.

Dubium Vitæ Diſcrimen unde colligatur. 320. 14.

Auctoris propoſitum de modo tractandi Argumentum de Duello & Bello. 8. v. 14.

Duellum quid. 265. 1.

Duelli Notatio 267. 3.

Duelli Definitiones conceptæ à Joh. d. Lig. 267. 4. à Cagnolo. 5. à Ferd. Vaſquio. 268. 6. in totum languidæ, morbidæ, vitioſæ, deſperatæ ſunt, & quæ curam non admittunt.

Duellum nõ ſingulorum ſaltem, ſed & plurium eſt: atq; adeò non ſemper à duobus tantùm, verùm etiam ut plurimũ plurimorũ congreſſu committitur. 266. 2.

Duellum denuntiare Injuriatus Injurianti poteſt. Veluti: Vocatus ſi ſtare coram Iudice recuſat, ſi cogere eum Iudex nequit, aut ipſus Iudex deficit. 295. 6. Azo diſtinguit. 296. 8. utcunq; probatur hæc Diſtinctio. 9.

Duel-

Duellum à Bello diſtinguitur. 14. 4.

Duellum dividitur in judiciale et Extra-judiciale. 269. 1.

Duellum Iudiciale quid. 2. *quandoquidem alicubi frequens & uſu receptum.* 270. 3. *omni tamen inhibitũ Iure eſt.* 4. *Divino.* 271. 5. *Canonico.* 272. 6. *Gentium.* 273. 7. *Civili.* 8. *denique non Legibus in univerſum, aut Iuri duntaxat odioſum eſt, ſed nec Conſuetudine ullâ, nec Statuto recipitur.* 277. 9.

Duellum, quod generalis Conſuetudo permittit, non ſemper eſſe illicitum Baldus *retur.* 278. 11.

Duelli Iudicialis Requiſita & Conditiones quæ & quales. 279. 13.

Duelli Extra-Iudicialis Definitio ejusq́ in 4. Genera Diſtributio. 281. 1.

Duellum, ad quod pro Aris & Focis, hoc eſt, pro Eccleſiæ aut Patriæ Salute proceditur, non modò licitum, verùm etiam laudabile nimis & glorioſum eſt. 281. 2. *Cujuſmodi inter Davidem & Goliathem exortum S. Pagellæ demonſtrant.* 282. 3. *tale etiam, quod quis adverſus Perduellionem ſive Proditorem Patriæ ſuſcipit.* 4. *Item: quando Dominus aliquis pro ſuo Dominio cum alio Domino contendit, cujus vi armatâ ſe obrutũ ſentit.* 5. *Non diſpar hujus Duelli Exemplum nobis proponũnt,* Carolus Andagavenſis & Petrus Tarraconenſis de Inſulâ Siciliâ *concertantes.* 283. 6. *Idem planè memorabile illud duorũ Fratrũ, Hungariæ Regũ, &c.* 284 7. *Ejuſmodi quoq; Duellũ eſt, quãdo Miles Militi Hoſtis Boni publici causâ ex indulgentiâ Ducis æquis Legib. aciem ferri communicat.* 285. 8.

Duellum Gloriæ & Virtutis Intentione indictum: eſt vel Nobile, ſive Equeſtre, vel vulgare. 286. 1.

Duellum Nobile ſive Equeſtre quid. 2. hujus Autor quis. 3. Leges, quibus circumſcriptum, quot & quæ. 4. Inter duodecim hæc duodecima. Ad Ludos Equeſtres, niſi quis Atavos Nobiles doceat, non admittitor. 287. 5. Hinc quæſtio: Ad hoc utrum Imperator Hominem novum legitimandi facultatē habeat? 6.

Duellum vulgare quid. 288. 1. Ejus Diviſio. 2. Idem Leges Sacrum adpellitant Certamen. 3. In quo, qui vincit, Coronam & Præmium ex publico meretur. 290. 5. & , ter qui vicit coronatusque fuit, omnium Munerum Civilium ſolutus habetur. 6. qui verò lædit aut necat aliquem, omni Pœnâ vacuus eſt. 7.

Duellum ventoſo Oſtentationis fine inſtitutum quod ſit. 292. 1. Conſuetum quidem erat hoc Duellū multis Regionibus, quas importuna vis Iactationis, & minax Arrogantiæ Spiritus adſlaverat: verùm Conſuetudo hæc in Deſuetudinem abiit. Neq; enim Iuri tantùm Canonico ſed & Civili omnibus modis contrarium eſt, 2. quod & Saxones toto animo deteſtantur. 293.

Duellum Defenſionis ergo ſuſceptum definitur, & diſtribuitur. 294. 1.

Duellum honoris defendendi causâ acceptū quod ſit. 2. Ejus diſtributio. 3.

Duellum hoc quando licitè acceptetur. 294. 4. quando non. 295. 5.

Duellum ob Honoris Defenſionem ſemper licitum eſſe, multi iiq; prudentiſſimi putant. 297. 11. immo putant. 14. 298. 5.

Duellum provocatus acceptare non tenetur. 300. 17. etiam verbis valdè contumelioſis factâ provocatione. 301. 18.

Duellum pro recuperandâ poſſeſſione ſi dubium eſt an in continenti ſuſceptum ſit, Iudicis diſcretioni remittendum. 307. 7.

Duelli fœcundum olim ſemen infelix illud Vitilitigi lolium, hodie radicitus exſtirpatū & ſtirpitus eradicatum! Etenim cominus exſurgebat fumꝰ ex verbis jurgiorū ignivomis; & Duellum exoriebatur, ſi quis mentiri alium dicebat, Iure nunc vetante. 300. 16.

Duello qui Adverſariū petit Injuriâ notatus, æquitati contra facit: lactea Via verſus Curiæ plagam, hanc qui aberrat, longè errat! nimirùm: utriusq; & Iudicis & Adverſarii præſentiâ lis dirimitur: hæc norma Iuſtitiæ. 296. 10.

Dux ſive Imperator Militiæ quis. 63. 9. qualis eſſe aut eligi debeat. 10.

Dux Belli poteſt etiam eſſe Princeps Imperatore inferior, modò hujus Conſenſum adhibeat & Auctoritatem. 31. 8.

Ducis inventi Conſilia ceteri, qui Exercitui præſint, quærendi ſunt. 69. 11.

Duces non tantùm, ſed & cæteri Milites ex Militiâ Laudem capiunt. 138. 4.

Duces et Bellorum Præpoſiti ut in explorandis Hoſtium Conſiliis nullum non lapidem movent: ita viciſſim in hoc toti eſſe debent, ut ſua ſub Secretorum ſerâ adſervēt ſecreta. In Caſtris Formale! Aures patulæ; Os elingue. Itaque non ſollicitos ſolùm & anxios Arcanorum aliorum ſcrutatores, ſed & ſuorū ſe tectores eſſe et Adminiſtros, qui Cōſiliorum conſcIi ſunt, fovere ἐχεμύτους, id eſt, qui-

quibus Numen Silenti ſatis religioſum eſt, Imperatoribus expedit. Siquidem nil magis periculoſum eſt, quàm Militiæ Principem prodi, ejusq; ſenſus abditos revelari, & , ſi quid occultius parat, non tam Imprudentium, quàm Infidelium ſportulis exportari. 134.14.

Ducibus Belli curæ & cordi eſſe debent Munitiones & Armaturæ. 132.10.

E

Ἐχεμυθία *ut rerum omnium difficilima: ita in Bello maxumè neceſſaria.* 134.14.

Equeſtre Duellum quid. 286. 2. *Ejus Author.* 3. *Leges, quibus cautum & captum eſt, quot & quæ.* 4. *ſufficiatne Imperatoris Majeſtas novo homini ad tale Certamen.* 287.6.

Equeſtrem in Ordinem, qui & quali Solennitate recipiantur. 94.9.

Equitesne ſoli an etiam Pedites cingantur. 91.4.

Equitum et Peditũ, utrorũ uſus major in Bello. 60.4.

Eſſentialia Belli Requiſita quot & quæ. 27.1. *potiſſimũ eſt, qualificati Imperatoris Auctoritas.* 28.2.

Errare in Statu ſuo quis dicatur. 181.19.

Exceptione Defenſionis propoſitâ Replicatio omnimodè valet. 374.98.

Exceſſus provocati in Inſultu non adtenditur. 353.66.

Exercere crebrò ſe Armis, colluctari gnaviter, torneamẽta inſtituere atque ita ſe ad Bellum paratos et habiles reddere Principum Vaſalli debent. 84.31.

Exercitus Deſcriptio & Denominatio. 14.5. *Quantitas.* 15.7. *Diſtributio ex Iure.* 98.6. *ex Conſuetudine deſumpta.* 100.10. *Regiminis.* 11.

Exercitus Adjumenta. 125.1. *primum eſt Auxilium*

lum DEI. 126. 2. *non mi- nimum quoque eſt Subdi- torum Conſenſus, Vnitas & Civium Vnanimitas.* 127.3. *neque mœnia, ſed Virtutis Vallum: hæc murus aheneus eſto.* 4. *Pecunia Belli anima.* 128. 6. *Item: Armatura, Commeatus, Munitiones, Locorum Oportunitates, &c.* 129. 7.

Exheredare Miles liberos ſuos, quos ſe habere non ignorat, ex nulla quoque cauſa & impune poteſt: Factum pro juſto habetur adeo, ut locus non detur querelæ inoſſicioſi, aut petitioni Bonorũ poſſeſſionis, fremãt alii, ut velint. 187.6.

Exitus in delictis non ſpectatur. 331. 37.

Exitus pugnæ mitior ne ex uſu Bombardarum. 133. 11.

Exitu perdifficilia ſunt Bella. 35. 3.

Experiri omnia prius Conſilio, quàm Armis ſapientem decet. 37 9.

Expulſus injuſtè ab alio Ditione ſeu Provinciâ ſuâ, poteſt eam poſt decennium Armis reparare. 306. 5. *abſque ullo periculo, nec obſtante, l. ſi quis in tantùm. Cod. unde.* 307. 6.

Exſpectare primum ictũ nemo tenetur. 331. 39.

Extra-judicialis Duelli definitio, definitioq; in quatuor Genera diviſio. 281. 1.

Extraneũ quoq; adverſus Adverſarĩ inſultũ protegere Iure gẏis jubetur. 315. 1.

Extra-ordinaria hodie omnia ſunt Iudicia. 120. 11.

Extra-ordinariè punitur provocatus, planè quaſi Culpæ Reus, qui provocationis præſcriptum tranſcendit. 350. 61.

F.

de Facto quæ fiũt, quandoq; ad cauſam Iuris trahuntur. 279. 12.

Fama & Vita paribus paſſibus ambulant. 297. 13.

Famam ſuam qui negligit, ſeipſum non diligit, & crudelis eſt. 12

Feciale Ius quid. 52.1.

Fecialem ſive Patrem patratum adhibeat neceſſe habet, cui Bellum alicui denuntiare animus eſt, per quem denuntianda denuntiet Adverſario; prius monendo ipſum, ut, quod debet, debito more & modo præſtare velit. 53.3.

Feriato die utrum cum Hoſte manus conſerere liceat. 134.16.

Ferro candente aut frigidâ ferventeve aquâ quæ fit; defenſio ſive probatio noſtrâ ætate non probatur. 279.14.

Fides Hoſti data, quamvis à Privato, intemerata, illibata; prout nata & ex condicto rata haberi, fideliter & firmiter ſervari, nec flexuosâ aſtus rotâ circumagi debet. 135.18.

Fides Sacramenti ſacra ſi mãſit, ſi intacta, & ex delicto militari multatꝰ reperitur Miles deportatꝰ aut aliter capite damnatus, utiq; teſtãdi copiã habet. 182.22.

Fidei Catholicæ defendẽdi causâ; Turcæ, Sarraceni aut horũ nõ abſimiles Religionis reformatæ Perſecutores, Sanctitatis Profanatores & Eccleſiæ Impoſtores, an Bello legitimè reprimi et cohiberi poſſint. 40.14.

Fidei Orth. abnegatio an juſta Belli cauſa. 43.18.

Fidem Chriſtianam & liberam Evangeli prædicationem, qui Blaſphemis turbant & pravis perſuaſionibus impedire cupiunt, an Bellum adverſus eos moveri poſſit. 44.19.

Fieri in continenti debet Repercuſſio, non ex intervallo. 333.43.

Filius-familias Miles peculium Caſtrenſe proprium habet, nec in eo ullum Ius Patris. 156.17. donare poteſt, inſimul quoq; Caſtrenſes manumittere. Paganus non item, etiam ſi libe-

liberam & ſolutam peculii adminiſtrationem habet. 159. 1. Caſtrenſium rerum etiam invito Patre Actionem & Functionem habet: quum Filius-familias neglectâ Patris Voluntate agere adverſus alium regulariter non, ſed tantùm extraordinariè poſſit. Poſtremò ſi à Commilitone, vel ab eo, quem per Militiã cognovit, Heres inſcriptus eſt, citra juſſum Patris & ſuopte arbitrio Heres ſtare poteſt: quod ſecus eſt in Filio-familias non Milite, qui inſcio Patre Hereditatem ſibi delatam adire prohibetur. 159. 3. de peculio Caſtr. & quaſi Caſtrenſi domi quoque teſtatur! quo Iure Paganus omninò deſtitutus eſt. 167. 9. 10. 1.

Filius-familias an de Adventitiis, quorum Pater neque uſum-fructum neq; Adminiſtrationem habet, teſtari poſſit. 167. 10. Militi iſtud licitũ eſt. 169. 11. Pagano etſi de Caſtrẽſi vel quaſi caſtrẽſi mortis causâ donare permiſſum: caſſa tamẽ et nulla eſt donatio, niſi 5. Teſtes adducit. Hæc aut ratio in Milite nõ militat. 246. 6.

Filii arrogatione Teſtamentum Militis non rumpitur; non ſucceſſione in locum Filii ſui Heredis; nec poſthumi Adgnatione; non Capitis deminutione minimâ neq; inofficioſi Teſtamẽti querelâ, neque etiam Bonorum contra Tabulas poſſeſſione infirmatur. 242. 8.

Finis non adtenditur in Delictis. 351. 37.

Formari quomodo debeant Articuli probatori in materia defenſionis neceſſaria. 354. 69.

Frater pro Fratre, Adſinis pro Affine; Domeſticus pro Domeſtico; Abbas pro Monacho, atque adeò Teſtes minus idonei tanquam idonei de neceſſariâ defenſione pro-

probanda admittuntur. 265. 82.

Fratrem, Amicum, Dominum, Socium, Itineris Comitem, Extraneum &c. cōtra alterius aſſultum defendere licet. 314. 2. 3.

Frigidâ ſervēteve aquâ, aut ferro candente deſenſio exigi non debet. 279. 14.

Fugere Aggreſſores, velut ſanguiſugas Hirudines, Venam cui Venum exponere non reformidant, nemo, ſive Nobilis, ſive Ignobilis, tenetur. 334. 44.

Fugere qui poteſt abſq; naufragio Vitæ, dum adhuc in Vado natat, & extra periculi gulam vagatur, cito pede & curſu currere ſtrenuo debet. 336. 47.

de Fugâ Weſenbecii Interpretatio non omninò tolerabilis tollitur. 339. 48.

Fugâ anné Nobilibus æquè ac Plebeis, de Vitæ jacturâ nondum periclitatis, ſeſe tutari atque ita ſuæ ſaluti cōſulere expediat. 341. 50. de Nobilibus negatur, & rationes, quur nō, affinguntur. 344. 53. quibuſdam namque probroſum eſt fugere, & vitio vertitur his, quod aliis Laudi ducitur. 345. 54. 55.

Fugientem Adverſarium inſequi, eumq; impunis vapulari & repercutere provocatꝰ nequit. 333. 42

Fuſtigatione an puniri poſſit, qui moderamen inculpatæ Tutelæ exceſſit. 352. 64.

G

Gart oder Herꝛenloſe Knecht / Murci, Milites maleſeriati; non Marti ſed Murciæ litantes: non Agonii ſive Anculi baculo ſudantes, ſed foco Vacunæ calentes; qui nihil agendo malè agunt & φιλοπόνοις quibusvis oneri ſunt, honore Privilegiorum Militarium onerari non debent. 250. 7.

Generis fulgor an in eligendis

gendis Militum Præfectis ſpectandus. 70. 13.

Generi & oneri Armorum ferendo cui humeri cujuſvis aptati, notatu dignum. 87. 7.

Generalis Conſuetudo quod admittat, Duellum non eſſe illicitum, inquit Baldus. 278. 11.

Generalia ſive communia omnium Militum præcepta. 108. 4.

Gens peregrina Populo Romano per Provinciam ſuam innoxium denegando tranſitum juſtã Belli cauſam ſufficit. 40 15.

Gens ruſtica ad Bellũ cæteris paullò habitior. 80. 25.

Gentis alterius Principi Princeps Romanus & huic ille Bellum intendere poteſt. 29. 5.

Gentis peregrinæ impetui, quo in Populum Romanum impetuosè tumultuatur, Imperatore Romano non reſiſtente, VII-Viris & reliquis Imp. Ordinibus Milites ſcribere, Claſsicum canere et ferocis iſtius Gentis vim vi reprimere integrum eſt. 30. 5.

Genti in genere aut toti Provinciæ ob privatam privatæ alicujus Perſonæ Injuriam, aut damnum Principi, vel alii cuidam in ſpecie datum, Belli gravamen imponi iniquum eſt. 38. 11.

Gerendi Belli cauſa, &c. 37. 10. 39. 12. 40. 15. 41. 16. 42. 17.

Gladiatores, qui pro mercede cum Beſtiis congrediuntur, Famæ ſuæ prodigi. 291. 3. *qui verò Virtutis amore illecti de Monetâ à Spectatoribus datâ brachia torquent, eam nõ proſtituere, ſed Honoris ſui continentes cenſentur.* 4.

Gladius cum Cingulo Ordinis Militaris Inſigne erat. 94. 7.

Gladium geſtandi jus, quàm cui conceditur, ex Con-

cõſuetudine maxilla prius percutitur. 95.11.

Gladio perimi non poteſt, qui pugno inſultum fecit, niſi probabilis conjectura adſit, quòd intentis virium nervis et pleno brachio percuſſurꝰ eſſet. 350.59.

Gloria & Pax ſunt comites Victoriæ. 137.2.

Graviorem offenſam, quàm Mortis periculum, qui ſuſtinet, impunè occidit. 318.11.

H.

Heres inſtitutus Filiusfamilias vel à Commilitone, vel ab eo, quem per Militiam novit, Heredem ſe citra patris juſſum ſiſtere intrepidè audet, nullius terroris interjectione averſus. 159.3.

Heres rectè in Teſtamento Militis inſcribitur deportatus aut peregrinus, licet invalida Pagani Scriptura eũ nihil penitùs juvet. 129.7

Heredis ſui Agnatione; item Nepotis in locum ſui Heredis ſucceſſione & Adoptione Teſtamentum annihilatur. 240.6.

Heredis defectu; Capitis Deminutione; Inofficioſi querelâ Teſtamenti & Bonorum contra Tabb. poſſeſſionis petitione Teſtamentum Pagani obſignatum reſignatur. 241.7. At enim verò Militis Teſtamẽto recenſitis modò modis nõ diſſolvitur. 242.8.

Heredem directò Miles Codicillis inſtituere, ſubſtituere & Hereditatem adimere poteſt. 245.3.

Hereditas Codicillis Pagani directò neq; datur, neque confirmatur neque deminuitur. 245.1.

Hereditatem Miles, non autem Paganus dare ex certo tempore, ad certam diem & ad conditionem uſque Teſtamento poteſt. 205.3.

Herz

Herꝛnloſe oder Gart-Knecht/ [*ignavum, fuci, pecus*] *qui non merere ſub ſole, ſed ſub umbrâ ſtertere didicerunt, & tantùm ex rapto vivere conſueverunt, Privilegiorum Militarium non ſunt capaces.* 250. 7.

Hominem novum an etiam penes Imperatorem ſit ad ludos Equeſtres legitimare. 287. 6.

Homines, qui in Bello civili capiuntur, non ut ſervi ſtatim dejiciuntur aut ſub jugum ſervitutis deprimuntur, verùm ingenui manent. 262. 3.

Hominum Memoria labilis. 1. v. 11.

Honeſtæ Gloriæ causâ Duellum aut nobile eſt aut vulgare. 286. 1.

Honeſta miſſio vel cauſaria eſt, vel in ſpecie honeſta dicitur. 154. 11. *hæc quæ.* 155. 13.

Honoris defendendi gratiâ Duellum quid. 294. 2. *quando licitum.* 4. *quando non.* 295. 5.

Honoris detrimentum leve non eſt curandum. 344. 51.

Hoſtis utrùm, poſthabito Fidei pacto, teſte Cœlo Terrâ erecto, captioſis fallaciis, fallacibusq; captiunculis fraudulenter circumveniri poſſit. 135. 18.

Hoſtis quo tempore adgrediendus; Obſervationes hinc inde maximè neceſſariæ. 134. 15.

Hoſtes Eccleſiæ Bello debellandi. 40. 14.

Hoſtes quem ceperunt, ne militari jure quidem Teſtamentū condere valet. 183. 23.

Hoſtis cum Milite Miles alius veniâ Ducis ob Bonum publicum ſi Armis certat, Duellum eſt. 285. 8.

Hoſtium adventus & ipſus Belli metus calamitatem parit. 36. 6.

Hoſtibus an die feriato dimi-

dimicare liceat. 134.16.

Hoſtibus devictis quod detrahitur, capientibus non addicitur, ut res mobilis, quæ Bello durante capta eſt. 140. 2. *Errores Interpretum varii circa hanc Diſp.* 141. 3. *omne autem, ſive mobile, ſive immobile, Imperatori ſive Exercitus alicujus Duci adpropriatur.* 145.6.

Hoſtibus quodcunq; capitur, utriusq; & bellicæ prædæ & ſpolii ſignificatione comprehenditur. 141. 4.

Humanas carnes dum devorant, Bellum non vomunt Infideles. 48.21.

Humanitatis regiã metiri dicitur, lentè venire & gradus Lenitatis ad unguem noſſe laudatur Creditor, qui perſonaliter & privatim cum ſuo Debitore agit, antequam jure ſtricto procedere & judicialiter cum eo confligere cogitat. 16.11.53.2.

I.

Iactatio percuſſionis innuit, Reum ſui defendendi causâ Adverſarium trucidaſſe. 360. 73.

Ictum primum expectare provocatus non tenetur. 331.39. *Ratio, quur non.* 332.40.

Idoneus non reputatur Miles, utroque teſticulo orbus. 81. 27.

Idonei Corpore legendi ſunt Milites. 80.24.

Idonei ad teſtandũ haut ſunt nonnulli, etſi ex Teſtamento aliquid capere poſſunt. 218.3.

Ignominiâ comite dimiſſi, Militum Privilegiis privantur. 154. 10.

Ignominioſa Miſſio quæ. 156. 16. *tali miſſione, ceu virulento malè-ſani fœtoris afflatu, Teſtamentũ Militis infectum derepente ſuffocatur.* 243.9.

Ignominioſum, ſunt qui putant, pede fugaci ſalutem

tem venari, dum Nobilitati ſuæ conſultum volunt, ſatius ducētes fulgere, quàm fugere, & honeſtam morari mortem, quàm fulgentes vitæ radios fugiente tergiverſationis umbrâ obſuſcare. 345 54. 55.

Illatæ vis repulſio in continenti quando fieri dicatur. 305. 3.

Illicitè quando Duellum honoris causâ committatur. 295. 5.

Illicitum non eſſe Duellum, quod generalis conſuetudo permittat, ſcribit Baldus. 278. 11.

Illiterati Teſtamento ſcripto non adhibentur, ſi literati ad manus ſunt. 220. 6.

Imminentis periculi repercuſsio quæ. 330 54.

Immunes à Perſonarum Muneribus ut & à cæteris oneribus privilegiati ſunt Milites veterani. 153. 9.

Imperator ſive Dux Militiæ quis. 63. 9. *qualis eſſe debeat.* 10. *utrùm in tali delegendo ſplendorem Natalium ſpectari oporteat.* 70. 13. *eo tamquam Prælii Capite declarato, declarati ſuaſu membra quoque aſſiſtentia inquiri proximum eſt.* 69. 11. *Ejus Auctoritas ad Pugnam valdè neceſſaria.* 28. 2. *neq; alius Bellum licitè indicit. Etenim, de Plebe qui tumultū movere, aut motum excitare molitur, læſæ Majeſtatis Reus efficitur, & latrocinii confinia adtigiſſe convincitur.* 4. *Ejidem, quod Hoſtibus ſuperatis ſurreptum, jure militari, quale eſt, quantum eſt, id omne ſive mobile, ſive immobile, in totum nuncupatur.* 145. 6.

Imperator Romanus, utrum ſolus & ſemper & neceſſariò Belli ſupremus Dux & Gubernator univerſalis recognoſcatur: atque adeò, annon hic Honor,

etiam ad omnes Imperii Proceres deſcendat. 31. 8. Inſeriori cuidam Principum: ſed & hic illi Bellum denunciare poteſt. 92. 5. abſq; Septem-Virorum Cõſenſu belligerare nequit. 30. 6. quin Electoribus & reliquis Romani Orbis Inſpectoribus Exercitum conſcribere, & Hoſtis furori reſiſtere fas & jus eſt, niſi Romanum in Imperium peregrinæ alicujus Gentis impetũ impedire ſatagit. 7. utrum Copiam habeat hominẽ novũ, ad ludos Equeſtres legitimandi. 287. 6.

Imperialis Civitas, aut Princeps, ſive alius quiſpiam Dominus judicialem authoritatem contumaciter negligendo Belli cauſam movet. 42. 17.

Imperii dilatatio an movens eaq; juſta Belli cauſa. 47. 20.

Imperitia aut ſimplicitas Militum per ſe non eſt cauſa Privilegiorum Militum Teſtamentariorum. 163. 3.

Impetus cervici imminens & oculis prævius vi repellendus eſt. 331. 38.

Impunitatem ut habeat, Adverſarium qui occidit: eorum numerus non eſt exiguus, qui tantùm Mortis periculnm deſiderant. 319. 12.

Impubes quamquam Tribunus militaris eſſe poſſit, attamen propter puerilem captum capax non eſt Privilegii Teſtationis. 183. 24.

Impunè Adverſarium inſequi et repercutere provocatus nequit. 333. 42.

Impunè numeros aut ſigna relinquere Milites non poſſunt. 98. 4.

Impunè Miles liberos ſuos, quos patrio titulo ad ſe deveniſſe pulcrè callet & callidè tenet, præterire & exheredare poteſt. 187. 6.

Impunè

Impunè necat, non tantùm qui Mortis periculo, ſed etiam qui graviori cuidam offendiculo ſubjacet. 318.11.

Incertus eſſe de Statu ſuo quis dicatur. 181.19.

Incertus licet ſit de Statu ſuo Miles, nihilominus tamen ad teſtandum aptus judicatur. 181.20.

Incommoda, quæ ex Bello proficiſcuntur et quibus hominis corpus proſternitur, varia ſunt. 262.2.

Inculpatæ moderatio tutelæ quid & quot partibus abſolvatur. 329.30. non mandata & exacta primùm. l.1. C unde vi 327.28. in 3. ponitur à Gloſsâ & Dd. in Modo, Tempore & Causâ. 329.32 eã qui excedit, an fuſtigatione puniri poſsit. 352. 64. in ipſo inſultu qui tranſgreditur, eum nulla manet pœna. 353.66. neceſſaria non eſt provocato abs triũ literarũ homine provocatore. 67.

Indicendi Belli modus ex Livio mutuatus. 54.5. per Fecialem ſeu Patrem patratũ, perve Legatos, nẽpe, Adverſarius ſi nauci habet Denunciationem aut Admonitionem: qui Actus ſequiori nomine Diſſidatio. 53. 4. quomodo ritè fiat. 16. 10. Bellum non indictum, non legitimum. 15.9.

Indicia primæ adgreſſionis ſunt occulta latitatio & Armorum præparatio. 370.89.

Infames in Militiam non admittuntur. 23.

Infames ſunt Gladiatores! famam namq; & vitam vendere non dubitant, dum cum Beſtiis duellando ipſis ſanguinem ſuum propinare nulli verẽtur. 291.3.

Infamiæ notam Laniſtæ non ſubeunt, armis dum prodeunt, de pecuniâ à Circumſtantibus donatâ certaturi. 4.

Infidelis & non Chriſtiani Principis Stipendium in Militiâ merere an Chriſtianus poſſit. 75.17.

Infideli ex Gente poſſitne Princeps Chriſtianus ſine peccato Milites conſcribere. 72.16.

Infidelitas alicujus Populi, hoc eſt, abjectio & abnegatio Fidei an juſta Belli cauſa. 43.18.

Infinita habet Pax commoda: Incommoda Bellum excludit infinita. 36.8.

Ingenui, nec Servi, aut qui Status controverſiam patiuntur, adſciſci Milites debent. 79.21.

Inidonei quoq; Teſtes de neceſſariâ Defenſione audiuntur. 365.82.

Inimicus præſumitur primus Aggreſſor. 372.93.

Initium Belli ex parte eſt Diffidatio. 57.8.

Injuria Populo Romano illata eſt juſta Belli cauſa. 39.12.

Injuriâ affectus deficiente Iudice &c. Injuriatorem ad Duellum vocare poteſt. 295.6. Azo diſtinguit utcunqne. 296.9.

Injuriâ privatâ toti Provinciæ Bellum non creatur. 38.11.

Injuſta Bella qui turpi ſaltem lucro ducti fulgenteq; argento fulvove auro ſeducti ſequuntur, ad ſe veterum Militum Privilegia non pertinere arbitrentur. 250.6.

Injuſtè ſuâ Ditione expulſus, poteſt eam à Decennio armatâ vi reparare. 306.5. nil morans pœnam Legis, &c. 307.6.

Injuſtitiæ duo genera ſunt. 340.49.

Innocētiæ præſumptio ſemper pro Viro bono & integro eſt. 373.95.

Inofficioſi querelâ Teſtamenti Teſtatio Pagani infirmatur. 242.7.

Inſequi provocatus Adverſa-

verſarium & repercutere impunis nequit 333. 42.

Inſidiæ Adverſarii ſolæ probatæ ipſam quoq; neceſſariam Defenſionem dant probatam. 360. 72.

Inſigne Ordinis militaris Cingulũ erat cum enſe &c. 94.7. cui Gloſſa malè adnumerat Stigmatis impoſitionem. 95. 10.

non Inſultantẽ quandoq; quis impetere poteſt. 316. 6.

Inſultati in favorem, puta, quod in Diſcrimen Vitæ ſit inductus, contra primum Aggreſſorem Lex præſumit. 362. 79.

Inſultationem & provocationem ſolam eſſe probandam nonnulli opinantur, nec requiri neceſſariæ Defenſionis probationem. 358. 71.

Inſultus quis dubium Salutis Diſcrimen contineat. 318, 10.

Inſultum qui fecit manu aut pugno, perſodi nequit gladio, ſi non vehementiore motu & intentiore ſpiritu percuſſurus ſit. 350. 59.

Inſultu in ipſo, ardentibus armis, calẽte ſanguine, corde ſaliente, ore ſpumante & quando penè ad umbilicum ducta eſt digladiatio; ſi provocatus provocantem vel è medio ſuſtulit, vel ad necem verberavit, vel mutilum fecit, aut leviter ſaltem ſauciavit: exceſſus nulla ratio habetur, quin potiùs ſimpliciter abſolvẽdus eſt Reus. 353. 66.

Interpretes Iuris, quid ſit Milites referre in numeros, intellectu ſuo non aſſequuti videntur. 97. 3.

Inteſtatus pro parte & pro parte teſtatus decedere Miles poteſt: Paganus non item. 194. 1. 195. 2. & ſeqq.

Inventio uſus Bombardarum mitiores ne fecerit pugnarum exitus, necne. 133. 11.

Invito etiam Pagano Teſtamentũ ipſius certis quibuſdam modis vires ſuas amittit. 239.4.

Iudex arbitrari debet de Duello, pro recuperandâ poſſeſſione, quando ambigitur, an incontinenti ſuſceptum ſit. 307.7.

Iudicis copiam & Adverſarii ſui præſentiam habere qui poteſt, non aliâ, niſi judiciali ope, nec privatâ ultione injuriam ſibi illatam vindicare debet. 296.10.

Iudicem quod ſi ſpoliatus de Bonis ſuis ablatis compellavit, & jam coram eo lis pendet, propriâ autoritate ea recuperare non poteſt. 309.11.

Iudices de re aliqua ſubdubitantes, ſive profundo inIuris gurgite ſcrupulum incidentes, vel potiùs turbatæ rationis ſuæ navem ad ſcopulum appellentes opem Principum Provinciarumq; Præſidum ſollicitare atque reſponſa ab illis petere ſolebant. 232.16.

Iudicia hodie omnia ſunt extra-ordinaria. 120.11.

Iudiciale Bellum quid, 23.6.

Iudiciale Duellum quid. 269.2. *quibuſdam in locis uſitatum.* 270.3. *nihilo tamen minùs omni Iure injuſtum atque adeò minùs licitum.* 4. *Divino.* 271.5. *Canonico.* 272.6 *Gentium.* 273.7. *Civili.* 8. *omni Conſuetudine & Statuto ſublatum.* 277.9. *Ejus Requiſita, remiſſivè.* 279.13.

Iuliacẽſis Principis Wilhelmi Subditorum Laus. 128.5.

Iuramentum purgationis locũ habet, ſi præſumtiones pro Reo adſint. 275.96.

Iuramentum præſtare Milites cogũtur. 88.2. *quale.* 89.3. *Modus præſtandi &c.* 4.

Ius Civile tantum non ad-

adſert Dignitatis, quantum Diſciplina Militaris. 138. 3.

Ius commune in Teſtamentorũ erectionibus ſtrenuam & ſtrictam omnium rerum obſervationem, oculorũ vigilantiam, emunctæ naris & purgati cerebri acutosq; ſubtilesq; homines requirit: Verùm excipiùtur Milites hoc in caſu. 186. 3. 4.

Ius feciale quid. 52. 1.

Iuriſ-Conſulti in Species & Genera res confuſas ſecare & vocum Notationes quærere in uſu habent. 10. 1. 8. v. 1.

Iuris ad cauſam, quandoq; trahuntur, quæ de facto fiunt. 279. 12.

Iuriſdictionis ad quam Speciem Multæ dictio referenda veniat. 119. 10.

Iuris remedia & ἀντίδοτα vim armatam, qua quis aliũ & poſſeſſionẽ ejus moleſtat, profligantia. 309. 12.

Iure univerſo admiſſa eſt Defenſio neceſſaria. 321. 15. *Naturali.* 16. *hujus Iuris quænam ea ſit, ex* Dd. *quorundam Sententiâ.* 17. *G ntium, & quæ ea, juxta* Dd. *quoſdam.* 322. 18. Auctoris *Calculus de Defenſione naturalis & Gentium Iuris* 323. 19. *Civili, & ex qua conditione.* 20. 324. 21. Decii *Mens.* 22. *Ratio* Corafii & Connani. 325. 24. *Error horum omnium publicatur addito rationum robore.* 325. 23.

Iure civili, Canonico & Divino comprobatum eſt Bellum. 20. 14. *Gentiumne etiam illud introductum ſit, quod eſt injuſtum.* 17. 12.

Iure Canonico & Civili conſuetudo Duelli ingloriæ Gloriolæ causâ apud Majores noſtros frequenter ſuſcepti deleta & Saxonicâ Sãctione minus ſancta, immo nulla habetur. 192. 2

Iure

Iure valet pugilatus. 291. 1.

Iure ipſo tollitur Pagani Teſtamentum. 293. 5.

Iure etiã civili aliquis adverſ9 vim Inſultãtis pro extraneo ſtare tenetur. 315. 5.

Iure omni, etiam Divino, Servitus perſonarũ contra Dd. permiſſa eſt. 143. 5.

Iura ſcire tenentur, non tantùm juris periti, ſed & reliqui Milites. 250. 5.

Iuſta debet neceſſariò eſſe Belli cauſa. 34. 1. ſic enim ſemper in dubio ſuſceptum præſumitur. 51. 23. juſta eſt, quæ ad Reip. tranquillitatem &c. 39. 12, 13. 40. 14. 15. 41. 16. 42. 17. 47. 20. 48. 22.

Iuſtâ ex cauſâ qui abeſt, ſi animum revertendi habet, præſens eſſe intelligitur. 165. 7.

Iuſtũ non eſt Bellũ, niſi priùs Diffidatio facta. 56. 6.

Iuſtitia & Bellum ſe invicem non patiuntur, ſed hoc ab illâ exulat. 36. 7.

L.

Laicus non Clericus in Militiã animandus. 78. 20.

Læſæ Majeſtatis crimen ſubit, qui Imperatore inferior, nec volente, præcipiente aut jubente eo, turbam turmamq; exſuſcitat; nec etiam Belli, ſed Latrocinii & prædationis nomine nominari poteſt hæc flamma. 28. 4.

Laniſtæ eò, quòd cum Adverſariis contendunt, quòd Corporum ſuorum vires probant, quòd membra exercent, membrorũq; articulos in Circulo torquent & de Spectatorum muneribus invicem luctantur; omnia dum peragunt, non tamen Famæ ſuæ obliti hæc agunt, nec deturpare eam, aut boni Nominis ſui exiſtimationem hiſce ludicris amittere laborant. 291. 4.

Latitatio occulta & Armorum jugis præparatio primæ

prima præferunt Aggreſſuræ ſigna. 370. 89.

Latrocinium potius quàm Bellum appellari meretur, quod à non Imperatore indicitur. 28. 4.

Laus Subditorum Ducis Iuliacenſis. 128. 5.

Laus ex Bello non Belli duntaxat Præfectis aut Ducibus ſaltem, ſed & cæteris Militantibus debetur. 138. 4.

Legionum diſtributio. 99. 8. *quibus haut aptè obpoſitũ ivit Cohortes* Cujac. 7.

Legitimis probationibus, Miles quòd Teſtamentum fecerit, oſtẽdi oportet. 231. 13

Legitimum non eſt Bellum, niſi ritè prius indictũ. 15. 9.

Legitimum Defenſionis modum ſuſcipere provocans nõ intelligitur. 331. 35.

Levis aggreſſura repelli poteſt, at ſine Aggreſſoris internecione. 317. 8.

Leve Honoris detrimentum non admodum eſt curandum. 344. 51.

Lex præſumit in primum Aggreſſorem pro Inſultato, quòd in diſcrimen Vitæ ſit adductus. 362. 79.

Legem in noviſſimam communis Doctorũ *Opinio tranſit.* 233. 17.

L. Ordo. 8. D. d. publ. judic. cum l. Hodie 13. *D. d. pœnis conciliatur.* 122. 12.

L. Centurio 15. *D. d. vulg. & pup. Subſt. & l. precibus* 8. *C. d. impuber. & aliis Subſt. uniuntur.* 206. 5.

L. quoties. §. ſi duo. D. d. Hered. inſtit. 195. 2.

L. ſi duobus 37. *D. d. Teſtam. Milit.* 199. 5.

L. 3. *C. de Teſtam. Milit.* 200. 6.

L. quærebatur 19. *D. de Teſtam. Milit.* 7. *harum ll. omnium & ſingularum nervi durâ Objectionum & Inſtantiarum torturâ miſerè ad uſque ſaniem extenſi, Rationumq; contrariarum Anatomiâ ſubtiliter diſſecti, leni Diſtinctionum*

ctionum oleo oblinuntur et præſentiſſimâ Reſponſionum curâ mirè ſanantur.

Liberis ſuis impuberibus Miles directò ſubſtituere poteſt, etiam ſi nullum ſibi condidit Teſtamentum. 216. 7.

Liberos ſuos Paganus Teſtamento præterire non poteſt. 187. 5.

Licitum eſſe Duellum omni tempore permulti opinantur. 297. 11. ſed plurimi in hac perparùm verâ opinione hallucinātur 14. quid autem ſit. 22. 4.

Licitum quod alias non eſt, id neceſſitas facit probabile. 296. 7.

Licita ſunt in Bello Stratagemata. 133. 13.

Licitè quando Honoris causâ Duellum committatur. 295. 5.

Limitanei Milites qui, & an gaudeant veterum Militū Privilegiis. 254. 9. 11

Literatus Miles in Militiâ mutus ſurdus factus an citra ſolennitatem teſtari poſſit. 178. 17.

Literarum ignarus & ἀμουσος Miles mutus ſurdus, an contingere ullo caſu poſſit, ut ſignis & nutu intentum ſuum ſolidè explicet. 180. 18.

Literarum imperiti ad teſtandum penitùs ineptis literatorum, quo loco Teſtamentum ordinatur, copia ſi haberi poteſt. 220. 6.

Locorum oportunitates &c. ad Exercitum percommodæ. 129. 7.

Longi Temporis præſcriptio & reſtitutionis in integrum Tempus non currit contra Milites in expeditione conſtitutos. 157. 21.

Ludos ad Equeſtres an Imperator homini novo gratiā facere poſſit. 287. 6.

Luſtratio quoq; dicitur Militum probatoria. 85. 4. eam qui exſequantur. 5.

Magi-

M.

Magiſtratus Autoritate Spoliatus ex intervallo contra Spoliatorem Arma ſumere poteſt. 308. 8.

Magiſtratusne ſolùm Militares an verò cæteri quoq; Milites cingantur. 92 5

Majeſtatis læſæ crimen tangit, qui Belli tubam non juſſus canit, aut prælium ſatis imperiosè indicit. 28. 4:

Mala Belli. 35. 4. *quæ Corpus & Corporis Bona corrumpunt.* 261. 1.

Malè adinventis pravis moribus, corruptisq; Conſuetudinibus neq; uſus neq; Tempus robur addit. 278. 10

Malis ex duobus malle quivis debet, quod eſt minus malum. 344. 52.

Maxillæ percuſſio ſolennitas quædam eſt in Probatoriâ Militum, Pugilum Creatione, & indulgentiâ juris geſtandi Gladium. 95. 11.

Memoria Hominum labilis & debilis eſt. 1. v. 11.

Mentiri aliquem qui dicebat olim, oppidò conſors Duelli fiebat: qui mos non ampliùs in more. 300. 16.

Methodi Majeſtas ſimul & Dignitas quæ. 1. v. 3.

Metus quoq;, nec Adventus Hoſtis tantùm, Calamitatis Advena. 36. 6.

Miles unde dicatur. 14. 6. 61. 6. 62. 7. *in eo quid conſiderandum.* 87. 6. *Armorum cui generi aptus ſit.* 7. *ætate qua.* 81. 28. *Armis inſtructus eſſe debet.* 82: 29. *ut reverâ Miles ſit, requiritur omninò; ut in numeros referatur.* 96. 2. *idoneg eſt ingenuus; nõ Servus, nec qui ſtatus controverſiam patitur.* 79. 21. *quandoq; tamen Servus.* 22. *Laicus, non Clericus.* 78. 20. *nec Mulier, & quur.* 77. 19. *nec mutus, aut ſurdus.* 81. 26. *teſticulo nec utroque qui caret,* 27. *Tyro autem.* 88. 8. *Annos* 20. *continuos*

qui militavit, Militiæ tempus compleſſe laudatur. 155. 14. *Filius-familias peculiũ Caſtrenſe proprium habet.* 156. 17. *Pater-familias arrogatus non facit Arrogatoris Bona ſua Caſtrenſia.* 157. 20. *Liberos ſuos, quos ſe habere non ignorat, impunis præterit, & vel ex nullâ causâ exheredare poteſt.* 187. 6. *Heredem deportatũ aliumve peregrinum licitè inſtituit.* 192. 7. *Hereditatem Teſtamento dare ex certo tempore, ad certum tempus, & ad conditionem usq; novit.* 205. 3. *Codicillis Heredem directò inſtituere, ſubſtituere ac Hereditatem adimere poteſt.* 245. 3. *Liberis ſuis directò ſubſtituere valet, licèt ſibi nullum faciat Teſtamentum.* 216. 9. *ſubſtituere in ſecundum caſum potis eſt, non modò explicitè, ſed et implicitè.* 205. 4. *Legum 2 conflictus componitur.* 206. 5. *atq;* Dd. *Cõciliatio hæc in arenâ & trepido Diſtinctionis ſabulo fundata admodũ lubrica, periculoſa, nec perpetua eſt.* 209. 6. *Caſtrenſium rerum nomine actionem & perſecutionem habet, vel invito Patre.* 159. 2. *pro Herede ſe rectè gerit citra Patris juſſum, dummodò vel à Commilitone, vel ab alio quovis, quem Militia ſibi familiarem reddidit, Heres inſcriptus ſit.* 3. *Teſtationis ſuæ ordinationi Teſtes etiam minùs idoneos, ut: peregrinos & Fœminas, adhibet.* 233. 8. *ſi per nuncupationem teſtatur, non eſt, quod Teſtes Teſtamenti totius tenorem percipiant.* 234 21. *Teſtamentum condere poteſt etiam alieno actu interpoſito.* 236. 2. *Filius-familias de peculio Caſtrenſi etiam domi teſtatur.* 167. 9. *an verò de Adventitiis quoque, quorum*

Pater

Pater neque uſum-fructum neque adminiſtrationē habet, teſtari poſſit. 10. poteſt. 169. 11. mutus ſurdus ita factus Teſtamentum facere poteſt. 170. 13. ſolo nutu. 171. 14. 204. 1. Gloſſa negat. 205. 2. mut9 ſurdus ita nat9 an poſſit. 172 15. an in Militiā factus talis. 174. 16. literatus talis factus an citra ſolennitatem. 178. 17. mutus ſurdus illiteratus, an poſſibile ſit, ut nutu & ſignis teſtetur. 180. 18. quamvis de Statu ſuo dubitat, &c. nihil tamen impedit, quò minus Teſtamentum facere poſſit. 181. 20. deportatus aut aliter Capite damnatus de Bonis Caſtrenſibus teſtādi Ius habet, &c. 182. 22. pluria facere Taſtamenta. 201. 9. etiā Notis. 192. 9. pro parte teſtatus, ꝑ ꝑte inteſtatus decedere poteſt. 196. 3. utrū in dubio præſumatur, eū ita de cedere voluiſſe. 197. 4. 9.

Militis in conſpectu teſtantis ut Teſtes comparēant, opus non eſt. 234. 19. ejus in Teſtamento ſubſcriptio ſignorūq; adpoſitio non eſt neceſſaria. 20. item diverſis Temporib. adhiberi Teſtes, illiq; ſe ſubſcribere poſſunt. 245. 3. Teſtamentum nudā ejus voluntate non rumpitur. 238. 2. neq; verò infirmatur agnatione poſthumi, neq; arrogatione Filii., &c. 242. 8. fit tamen irritum Miſſione ignominioſâ & q-dem confeſtim: item honeſtâ, ſed lapſo demum à Miſſione Anno. 243. 9.

Militem feciſſe Teſtamētum legitimis probationib. oſtendi debet. 231. 13. modis 2 conſtare poteſt. 14. an nobilitet Militia. 139. 5.

Milites Armati qui 248. 2 Civiles, Pagani ſive Togati qui. 249. 3. non gaudent Privilegiis Armatorum. 4. jura ſcire tenentur. 250. 5. Limitanei qui dicātur. 254. 9. an ad eos quoq; ſpectent Veterū Militum Privilegia. 11. Stationarii qui. 10. an & ipſi

ipſi hi participes fiant Immunitatum, quarum Veterani Milites ſunt capaces. 238. 11. Armis, non privatis negotiis occupari debent. 163.4. qui conſcribi debeat. 72.15. quales. 77.18. Corpore idonei. 18. 24. Ingenui, non ſervi, nec, qui Status controverſiam patiuntur. 70.21. quandoq; etiam ſervi. 22. Laici, non Clerici. 78. 20. delecti jurare tenentur. 88.2. quid. 89.3. quo modo. 4. quando hodie pro cinctis venditentur. 90. 2. 94. 8. quando cingantur. 91.3. ſoli ne Equites an Pedites quoque. 4. non poſſunt impunè à numeris ſuis diſcedere. 98. 4. honeſta & licita Bella ſequentes etiamnum gaudent Militum beneficiis. 251.8. Veterani pro debito contractus vel quaſi contr. non conjiciuntur in carcerem: ſi modò in Caſtris contractum ſit debitũ. 152. in id, quod facere poſſunt, tenentur. 6. non torquentur; uti, nec Dd. nec Clerici. 7. Plebejorum pœnis non damnantur. 15.3.8. Veterani à Muneribus Pœnarum ſoluti ſunt. 9. dimiſſi cum ignominiâ ſine Militaribus Privilegiis dimittuntur. 154.10. Vectigalia portant omnes & patrimoniorum ſolennia ferunt onera. 156.15. Teſtes ſuo adhibere Teſtamento non coguntur, neque etiam, quos adhibent, duos Teſtes convocare ſpecialiter & nominatim rogare jubẽtur. 226. 11. Gloſſæ & Dd. *diſtinctio rejicitur. 12. Majores qui. 67.8. Minores. 71.14. Martiales injuſta ſaltem lucri ergo ad repentes à privilegiis Militum abdicantur. 249.6. quin ocioſi illi, quos Germani* Gartknecht, *tã q̃ minus digni arcentur. 7.*

Milites in numeros referre quid, ignorabant Interpretes. 97.3. contra Milites in expeditione conſtitutos tempus petendæ reſtitutio-

tutionis in integrum non currit, nec longi temporis præſcriptio. 157. 21. *inter eos pactum de futurâ ſucceſſione reciprocum valet.* 247. 7. *ex infideli Gente an Princeps Chriſtianus ſine peccato colligere poſſit.* 72. 16.

Militum alii Armati alii Civiles, ſive Togati, & Pagani. 248. 1. *alii Limitanei, alii Stationarii.* 254. 9. *alii Majores, alii Minores. Pedites alii, alii Equites: utrorum uſus major in Bello,* 60. 4. *Conquiſitio quid.* 60. 3. *Crimina recenſentur ordine, quæ Capitis pœnam habent.* 111. 7. *Delectus quid.* 85. 1. *Ejus partes.* 2. *Miſſio duplex: honeſta & ignominioſa. Illa vel cauſaria, vel in ſpecie honeſta.* 154. 11. *Cauſaria quæ.* 155. 12. *honeſta in ſpecie quid.* 13. *Ignominioſa quid.* 156. 16. *Officia quæ.* 101. 13. *Pœna.* 110. 1. *Et ſeqq. vid. ſub. Lit. P. Probatoria quid.* 85. 3. *aliter Luſtratio.* 4. *eam qui expediant.* 5. *Relatio in numeros quid & quam neceſſaria.* 96. 1. *eſt ultimum ſolenne deligendorum Militum.* 2. *Stipendia.* 104. 14. *Imperitia & ſimplicitas per ſe non eſt cauſa Privilegiorum.* 163. 3.

Militum in probatoriâ, Pugilum Creatione, & Libertatis geſtandi Gladium datione ſolennitas quædam eſt Maxillæ percuſſio. 95. 11.

Militaris Diſciplina quæ & quibus in rebus conſiſtat. 106. 1.

Militaris Iuramenti præſtandi modus. 89. 4.

Militaris Ordinis Inſigne olim erat Cingulum cum Enſe ſive Gladio. 94. 7. Gloſſa *Stigmatis impoſitionem adponit, ſed perperam.* 95. 10.

Militaris res, quàm jus Civile, plus Dignitatis affert. 138. 3.

Militaris Tribunus impubes an teſtari poßit. 183. 24.

Militare Cingulū quid. 90. 1. *eſt Zona militaris.* 93. 6. *Sacramentum quid.* 88. 1.

Militari ne jure quidem captus ab Hoſtibus Teſtamentum facere poteſt. 183. 13. *Militi verò extra Caſtrum tali jure teſtari licitum eſt.* 164. 6.

Militares Scriniarii & Apparitores non ſuperbire poſſunt Privilegiis militaribus. 260. 13.

Militarium Præceptorum Diſtributio ex Subjectis. 106. 2. *ea, quæ concernunt Præpoſitos Militum.* 107. 3. *generalia ſive communia & omnes Milites concernentia.* 108. 4. *Specialia ad Minores tantùm Milites pertinentia.* 109. 5.

Militarium Privilegiorū Deſcriptio ejorumdēq; Partitio. 150. 1. 2. *tribuuntur Militibus, quando Expeditionib. præpediti ſunt.* 60. 1.

Militia & Bellum differunt. 15. 8. *Eius Ordinatio quid.* 60. 1. *Ordinationis partes.* 2. *ab eâ Tyrones rejici non debent.* 88. 8. *Ejus Dux ſive Imperator quis.* 63. 9. *an Generis ſplendor in elegendo tali præpolleat.* 70. 13. *In eâ an Chriſtianus Principis infidelis & non Chriſtiani Stipendium ſine peccato merere poſſit.* 75. 17. *an Militem nobilitet.* 139. 5.

Minans & Inimicus Aggreſſor primus præſumitur. 372. 93.

Miſera ſunt Bella. 30. 8.

Mitiorem ne faciat Pugnæ exitum uſus Bombardarum. 133. 11.

Mobilis res durante Bello capta capientium efficitur: non item, quod capitur Hoſtibus devictis. 140. 2

Mobiles res privatæ poſtliminiò utrum ad priſtinos

nos ſuos revertantur Dominos, an verò in prædæ numerum cogantur. 147. 7.

Moderatio inculpatæ Tutelæ quid & quot abſolvatur partibus. 329. 30. num mandata & exacta primitùs. l. 1. C. unde vi. 327. 28. eam Gl. & Dd. in tribus ponunt: Modo, Tempore, Causâ. 329. 32. ejus limites ſi provocatus excedit, non ordinariā incidit pœnam; 350. 61. an fuſtigatione puniri poſſit. 352. 64. in ipſo autem inſultu qui tranſgreditur, ſimpliciter nullâ tenetur pœnâ 353. 66. eâ non eſt opus adverſus publicum Latronem, Furem nocturnum, depopulatorem agrorum, & Militiæ deſertorem. 353. 67.

Mœnibus non, ſed Virtute Incolarum ſparta erat vallata & validata. 127. 4.

Monere prius de ſolutione Creditor Debitorem, neque eum primo ſtatim aſpectu in judicium trahere debet. 16. 11. 53. 2.

Mortis aut gravius quoddam periculum qui ſuſtinet, impunè poteſt occidere. 318. 11.

Mortis tantummodò periculum deſiderant multi, ut Adverſarius occidens impunitatē habeat. 319. 12.

Multa quid. 118. 9. Ejus dictio, ad quam Iuriſdictionis ſpeciem referenda. 119. 10. dictionem qui habeant. 122. 12.

Mulier Miles eſſe non poteſt, et quæ hujus rei cauſa. 77. 19. in Militis contubernio cognita ſtupro ex ejus Teſtamento nihil capere novit. 192. 8.

Munerum Immunitatem Civiliū aſſequitur, ter qui vicit & coronatus fuit in Duello vulgari. 290. 6.

Muneribus perſonarum non gravantur Milites veterani. 153. 9.

Munitiones quibus mo-

dis commodè exſtrui poſſint, Dux Belli dies noctesq; meditetur. 132. 10. Hæc enim, ut & Armaturæ, Commeatus, &c. valida Belli propugnacula, præparatoria & adjutoria. 129. 7.

Mutus ſurdus an Teſtamẽtum facere poſsit. 170. 12.

N.

Narrativè ſolummodò, nec diſpoſitivè poſita, nihil probant verba. 232. 15.

Naturalis Methodi dignitas pariter & utilitas. 1. v. 3. & ſeqq.

Naturæ Legis violatio anne juſta Belli cauſa. 48. 22.

Neceſſaria in Teſtamento Militis non eſt, ſubſcriptio & ſignorum adpoſitio. 234. 20.

Neceſſariâ de Defenſione, &c. vid. ſub lit. D.

Neceſſarium Bellum quid. 23. 5.

Neceſsitas Armaturæ, commeatus, pecuniæ &c. in Bello. 128. 6. 129. 7. 130. 8.

Neceſsitas efficit probatum, quod aliàs licitum non eſt. 296. 7.

Negantes quoq; Teſtes de probandâ Defenſione neceſſariâ audiuntur. 367. 84.

Negotii priuatis non ſtudere, ſed Arma tractare, eisq; gnavius inherere Miles debet. 163. 4.

Nihil perniciosius in Bello, quàm Ducis conſilia Hoſtibus ſuis communicari: nihil utilius, quã manere in caſtris, & extraneos non cernere, quæ Belli Principes invicem decernunt. 134. 14.

Nobilis ſi vi armatâ inique occupat caſtrũ alterius, poteſt id ſpoliat9 poſt 6. menſes manu violentâ pro commoditate ſuâ iterum adſciſcere. 306. 4.

Nobilis

Nobilis in vitæ periculo conſtitutus Aggreſſorem fugere non urgetur. 335.46.

An verò pede fugaci ſe ſalvare queat, more Plebejorum, valde dubitatur. 341.50.

Nobile Duellum quid. 286. 2. *Huius Author quis.* 3. *Legibus probè clauſum eſt.* 4. *ad hoc nemo niſi ab Atavis nobilibus ortum ſuum probare qui didicit, admittitur.* 287. 5. *utrum autem Imperator alicui novo homini gratiam facere poſſit, ut huic Duello intereſſe queat.* 6.

Nobilitetne militem militia. 139.5.

Notationem vocum inveſtigare etiam ICti in uſu habent. 10. 1.

Notis quoq; condere teſtamentum poteſt Miles, Paganus non. 192.9. 204.1.

Nuda voluntate Militis teſtamentum ceſſat. 239.3. *Pagani non.* 238.1.

Numeros relinquere ſuos Milites tutô non poſſunt. 98.4. *in numeros referre quid.* 96.1. *quid ſit non videntur intellexiſſe Interpretes.* 97.3.

Nummi quorum animam Bellis injuſtis attrahunt, a Privilegiis militaribus abſtrahuntur. 250.6.

Nuncupativa voluntas ultima ex chartâ prælegi teſtibus debet. 225.9.

Nuncupativum teſtamentum rectè conditur. &c. 225.10. *Eius ſolennitas.* 224.8.

Nutu ſolo Teſtamentum facere poteſt Miles. quod Paganus non poteſt. 171.14.

Nutu & ſignis ut Miles mutus ſurdus & illiteratus teſtari poßit, an ullo accidat caſu. 180.18.

O.

Occidit impunè, qui Morte cadit, aut alii cuidã periculo fortiori ſuccumbit. 318.11.

Ocioſi Milites, in Foro ſtantes, biantes, non laborantes, ſuſpicientes, nihil agentes manus in ſinu calefacientes, in ſaccis pendulas habentes, in plateis cunctantes, oculos in viis furtivos circumgeſtantes, in vicis animo prædandi ſpaciantes, in pagis ſolo nocendi fine vagantes, non Stipendia caſtratim, ſed ſtipẽ oſtiatim rogantes, non largiter dantibus flammam & quævis dira minitantes, publicæ, proclamatæ & generales illæ Ruſticitatis laborioſiſſimæ clades, communia Hominum impedimenta, remoræ, tritæ tricæ, tricas pullorum magis intricantes, Anates captantes, Gallinas capientes, Anſeribus aſſiduò inſidiantes eorumq; neces unicè meditantes, quid? anne æqualia cum Militibus honeſtè & ſtrenuè ſub Martis vexillo merentibus Beneficia & Privilegia merentur? minimè Gentium. 250.7.

Offendendi non, ſed defendendi gratiâ fit provocatio. 331.36.

Officia Militum varia. 101.13.

Onera Patrimoniorum ſolennia ut & vectigalia omnes ſuſtinent Milites. 156.15.

Opinio communis in novam Legem tranſit. 233.17.

Oportunitas Locorũ, &c. in Bello inſigniter utilis. 129.7.133.12.

Optiones quid. 100.9.

Ordinis Militaris Inſigne erat Cingulum cum Enſe. 94.7.

Ordinem in Equeſtrem quo more recipiatur aliquis. 9.

Ordines Imp. in primis

verò

verò VII-Viri niſi conſentiunt, Imp. Rom. belligerare non poteſt. 30. 6. Itidem, quod Imp. vel ſtudio vel incautus negligit, diligenter adtendere opus habent. 7.

Ordinum Imperii, ſi non omnium, ad minimum tamen Electorũ cõſenſum habere oportet Imp. Rom. ſi Bellum movere proponit. 6.

Ordinatio Militiæ quid, & eius partes. 60. 1.

Ordinationi Teſtationis ſuæ Miles minus idoneos quoque Teſtes licitè adhibet. 233. 8.

P.

Pactum de futura ſucceſſione reciprocum valet inter Milites. 247. 7.

Paganus deportatus vel aliter capite damnatus Teſtamenti factionem non habet. 182. 1. Liberos ſuos &c. Teſtamento præterire non poteſt. 187. 5. nec poteſt deportatum aliumve pegrinum Heredem ſcribere. 192. 7. aut pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus decedere. Obſtare videtur. l. quoties. §. ſi duo. D. d. Hered. inſt.! ſed Reſponſio in promptu. 194. 1. uno Actus contextu teſtari debet, nec alienum immiſcere Actum. 236. 1. directò ſubſtituere Codicillis nequit. 245. 2. Codicillum ſi efficit, de neceſſitate uno eodemq; tempore Teſtes 5 adhibendo, ad ſubſcriptionem eorundem adigit. 246. 4. Filius-familias de caſtr. pec. mortis cauſa donans 5 Teſtes producere jubetur. 6. ex certo tempore, & ad certũ tẽpus & ad conditionẽ uſq; Teſtamento Hereditatem, prout Miles, dare nõ poteſt. 205. 3.

Pagani Teſtamentũ nutu factum non valet. 204. 1. ut valeat 7 Teſtes requiruntur, adjunctâ Iuris ratione. 218. 1. nudâ voluntate non reſcinditur. 238. 1.

quibuſnam modis. 2. *invito quoque eo certis modis tollitur.* 239. 4. *ipſo etiam Iure duabus viis; veluti: cum rumpitur & in irritum conſtituitur.* 5. *item Capitis deminutione, defectu Heredis; querelâ inoffic. Teſtamenti, & Bonorum poſſeſſionis contra Tabb. petitione.* 241. 7. *Codicillis Hereditas directò neq; datur, neq; confirmatur, neq; demitur.* 245. 1.

Pagano etiam invito certis conditionibus Teſtamentũ ejus annullatur. 239. 4.

Paganī ſive Togati Milites qui. 249. 3. *non gaudent privilegiis Armatorum* 249. 4. *Iurium notitiam habere tenentur.* 250. 5.

Pater-familias Miles arrogatus non facit Arrogatoris Bona ſua Caſtrenſia. 157. 20.

Patre etiam invito Filius-fam. Miles caſtrẽſium rerum nomine actionem & exſecutionem habet. 159. 2. *& pro Herede ſe gerere poteſt, citra juſſum Patris, ſi inſtitutus ſit Heres, vel à Commilitone, vel ab eo, quem per Militiam noſcere didicit.* 159. 3

Patre patrato ſ. Feciali opus habet, Bellum alicui indicturus, per quem, quod vult et quod debet, ritè exſequi poſſit. 53. 3.

Patrimoniorum ſolemnia onera et vectigalia in omnes Milites cadunt. 156. 15.

Pax commoda habet innumera: innumeræ verò ſpecies & triſtes ærumnarum facies ſeſe offerunt, quibus ſpeculum ſuum minus ſpecioſum horrenda Belli DEA proponit. 36. 8.

Pax & Gloria bellica Proles Victoriæ. 137. 2.

Pax & tranquillus Reipublicæ Status Finis Belli ſtatus & principalis eſſe debet. 39. 13.

Pacis tempore pacata eſſe Arma debent. 35. 2. *quamquam Romani antiquitus armatas quoq; Militias habebant.* 82.30.

Pacificationi inſerta pœna an committatur, ſi, qui contra Tranſactionem egit, novam prætendit cauſam. 264. 7.

Peculiũ caſtrenſe Filiusfam. Miles proprium habet 156.17. *in eo quid ſit & cõtineatur.* 157.18. *non cõfertur.* 19. *donare poteſt, ut & ſervos caſtrẽſes manumittere.* 159.1.

Pecunia ad Bellum gerendum neceſſaria eſt: ubi de Effectu nummorum inopiæ. 128.6.

Peditesne an ſoli Equites cingantur. 91.4.

Percuſſio Maxillæ eſt ſolẽnitas quædã in probatoriâ Militum, Pugilum creatione, & indulgentiâ juris geſtandi gladium. 95.11.

Percuſſionis jactatio ſufficit, ut Reus dicatur ſui defendendi cauſâ occidiſſe Adverſarium. 360.73.

Perditio Bonorum, Animæ & Corporis eſt Bellum. 36.5.

Peregrinus, deportatus, &c. quamvis ex Pagani Teſtamento ad eum nihil redundat, ex militaris tamen Teſtamẽti rivulo Heres bibit. 192.7.

Peregrinæ Gentis violentia & injuria Populo Romano illata juſta eſt Belli cauſa. 39.12.

Peregrinam Gentem, quæ Populum Romanum turbavit, niſi Imp. R. cohercet, Septemviri conniventiam Imperatoris ſuâ ſeveritate ſubplendo, eam ſuâ animadverſione meritò exercent. 30.7.

Peregrinos & Fœminas, tamquam Teſtrs omni exceptione minores, Teſtamẽto ſuo Miles adhibere poteſt. 233.18.

Peri-

Periculũ ipſum per ſe & ejuſdem probatio in dubio ſalutis diſcrimine veniunt conſideranda. 319.13.

Periculum Mortis aut aliam quamcunq; offenſam abundè periculoſam qui ambit, impunè necat, 318.11

Periculi propulſatio proportionata quæ, 347.56, imminentis repercuſſio quid. 330.34.

Perſonæ quales in Militiã colligi debeant. 77.18

Perſonarũ ſervitus omni Iure etiã divino contra Dd. juſta. 143.5.

Plebejus non, nec Nobilis vitæ periculo actus ab Adverſario territus fugere cogitur, 335. 46. fugere debet, ſi tutò poteſt, etiam ſi nondum periclitationi expoſitus. 341.50.

plebejorum pœnis Milites non ſubjiciuntur, 153.8.

Pœna Militũ delinquentium, 110.1. communis una: alia propria. 2. illa quid. 111. 3. hæc. 4. vel ad Capitis periculum, vel ad aliam coercitionem ſpectat. 5. Capitalis in Milite regularis non eſt. 6. Pacificationi inſerta an & quatenus committatur, quãdo, q; contra pacificationem egit, novam prætendit cauſam. 264. 7. extraordinaria eaq; arbitraria Iudicis locum habet, ſi Inſultatus inſultãtem trucidavit. 318.9. ejadem injuriâ affectũ verbali manet, injuriatorem qui vitâ exemit. 302.19. mitior quoque accidit ei, qui modum exceſſit, quæ ut plurimum eſt Relegatio temporalis. 351. 62.63.

Pœnã capitis quæ habent, crimina Militum adpoſitè ponuntur. 111.7.

Pœnâ Homicidii ordinariâ non adficitur Reus, defenſione per unicum duntaxat Teſtem probatâ. 367. 85. item qui in Duello aliquem vulgari vulneravit

aut ad mortem percuſſit. 290.7. nullâ tenetur, qui in ipſo inſultu modum exivit. 353.66. arbitrariâ tãtũ terretur verbali injuriâ laceratus lanians Injuriatorem. 202.19. qua affligẽdus Reus, ſi quando dubium quædam circũſtantiæ objiciũt, uter, Reus ſ. occiſor, an occiſus aggreſſum fecerit. 352.65.

Pœnæ non capitales ordine recenſentur. 115.8.

Pœnis Plebejorum Milites non premuntur. 153.8.

Populi infidelitas ſ. contemptus & Religionis abnegatio anne juſta Belli cauſa. 43.18.

Populo Romano ſi alterius cujuſdam Gentis Princeps Bellum indicat, pro legitimo acceptatur. 29.5. Eidẽ dum peregrina quædãGens Injuriã & vim inferre parat, juſtam Belli cauſam parit. 39.12. item, ſi innoxium ei per Provinciã ſuã tranſitum recuſat. 40.13.

Poſſeſſionem violẽter abreptam ſpoliatus non poteſt propriâ Authoritate Armis reparare, ſi ad judicem res delata, & corã eo lis jam fixa pendet. 309.11.

Præceptorum militarium ex Subjectis diſtributorum alia Præpoſitos Militum; alia, utpote generalia ſ. communia, omnes Milites in genere; reliqua, quippe ſpecialia minores tantùm concernunt. 106.2.3.108.4. 109.5.

Præda bellica quid. 140.1. res mobilis capta, durante Bello, capientium efficitur; nõ etiam quod capitur Hoſtib. devictis. 2. de hac craſſus Interpretum error, magnaq; erroris varietas. 14'. 3. dicitur omne id, q; Bello Hoſti eripitur, idque etiam ſpolium adpellatur. 4. num res privatæ mobiles poſtliminiò priſtinis ſuis Poſſeſſoribus & Dominis cedant, an verò in prædâ ſint. 147.7.

Pr-

Prædatio eſt, nec Bellum exiſtimatur, ꝙ alius, quàm Imp. indicit. 28. 4.

Præfectus Militum nobili genere ſatus jure præferendus eſt; neque verò prorſus rejiciendi ſunt ceteri, quãtumvis Parentibus obſcuri. 70. 13.

Præparatio Armorum & occulta latitatio primæ Aggreſſuræ ſigna ſunt. 379. 89.

Præſcriptio longi Tẽporis contra Milites in expeditione conſtitutos nõ currit, uti nec tẽpus petendæ reſtitutionis in integrũ. 157. 21.

Præſens eſſe intelligitur, qui ex juſta abeſt cauſa & animum revertendi habet. 165. 7.

Præſens impetus vi reprimendus eſt. 331. 38.

Præſidẽ Principemve judices in Iuris ſpinero capti antiquitus adclamare & conſulere ſolebant. 232. 16.

Præſumitur Aggreſſor, qui gravioribus Armis uſus fuit. 369. 88. *Primus, ꝗ robuſtior, audacior & agilior ceteris.* 371. 90. *item rixoſus & cõtẽtioſus.* 91. *rixam qui cauſavit.* 372. 92. *talis quoque minans & inimicus.* 93.

Præſumitur ſemper in dubio Bellum ex juſta cauſa ſuſceptum. 51. 23.

Præſumptio Innocẽtiæ pro viro bono & probo eſt. 373. 95 *Legis contra primũ Aggreſſorem pro inſultato eſt, quòd in diſcrimen vitæ adductus ſit.* 362. 79.

Præſumptiones ſi pro Reo adſunt, Iuramento Purgationis via patet. 373. 96.

Præſumptionib. & conjecturis quoq; neceſſaria Defenſio ꝓbatur. 367. 86. *unde capiantur.* 368. 87.

Præſumptuoſum Bellum quid. 23. 7.

Princeps Chriſtianus utrum ſine peccato ex infideli Gente Milites conſcribere poſſit. 72. 16. *Romanus alterius gentis Principis*

Prin-

Princepsque alterius Populi Romano Imp. Bellum annunciare poteſt. 29.5.

Princeps, aliusve Dominus, ob ſpretam Authoritatẽ judicialẽ cauſam Belli ſufficientẽ ſubminiſtrat. 42.17.

Princeps ſ. Dux quoque alius, quàm Romanus, militiæ Gubernator rectè deputatur, modò id ne imminutâ fiat hujus aut læsâ Majeſtate. 31.8.

Principis non fidelis nec Chriſtiani in militia poſſit ne Chriſtianus ſtipendium ſine peccato merere. 75.17.

Principis copia ſi nõ haberi poteſt, & moratoriâ procraſtinatione ſpoliatus in Aulâ Principis circumductus ſpe vanâ deluditur: ſuâ fretus Auctoritate Armis ſpoliatorem expellere, atque ita poſſeſſionem ſuam iterum poſſidere poteſt. 308.10.

Principi aut alii cuidam Individuo, quòd ſi Injuria obtigit, univerſus Principatus totave Provincia gravari Bello non poteſt. 38.11.

Principem Chriſtianum, quàm Bellum ſuſcipit, viros prig pios, politicos, cautos, circumſpectos, Ianos bifrontes, ſale Prudentiæ aſperſos & jure juris probè tinctos convocare, convocatis Belli cauſam proponere, propoſitam cum iis penſiculatim diſponere decet. 48.22.

Principum Vaſalli crebrò Arma verſare, in Torneamẽtis frequẽtes eſſe, & cæteris id genus Exercitationibus plus quàm honeſtis Bello ſe adtemperare debent. 84.31.

Principium in Delictis, nec Finis adtenditur. 331.37.

Privata Vindicta & Defenſio Legitima ſe mutuò non tolerant. 329.31.

Privatam privatæ alicujus perſonæ aut unici cujuſdam

juſdam Civis Iniquitatem æquare omnes unius Dominii ſubditos, luere, perferre ac pati iniquum eſt. 38.11.

Privatis negotiis qui res militares potiores habet, is demũ verus Miles. 163.76.

Privilegium & Beneficium differunt ut Species & Genus. 151.3.

Privilegia Militaria quid. 150. 1. Eorum Diſtributio. 2. ubi diſtribuuntur, Scriniarii militares & Apparitores apparent fruſtra. 260.13.

Privilegia Militũ ipſam Teſtamentorum Diſpoſitionem cõcernentia quæ. 184.1. horum Diviſio ex Subjectis. 185.2. non autem ſola Militum Imperitia & ſimplicitas per ſe cauſa eſt. 163.3. Militibus tribuũtur, quãdo Expeditionibus impediti ſunt. 164.5.

Privilegiorum Militum ad Teſtamenti factionem facientium partitio. 166.8.

Privilegiorum non eſt una omnium cauſa. 151.4.

Privilegiis veteranorum an digni judicentur Milites limitanei, nondũ omnibus eſt judicatum. 254. 11. item Stationarii. 258. 12. noſtræ Ætatis Milites honeſtis & licitis ſe obſtringentes Militiis horum beneficio jure merito donantur. 251. 8. neq; verò prædicti domum veniũt, qui cum ignominiâ dimiſſi. 154.10. Velut Martiales, qui in Bellis tantùm ex nummorum nitore haſtas ſuas nitere & ex eorumdẽ valore vires ſuas valere ſinunt. 250.6. & Ocioſi: Schnecke-ſchlager / Bellonam criſtatam in Gallinariis deplumantes. 7.

Probata cenſetur Defenſio neceſſaria ſolis Adverſarii inſidiis probatis. 360.72.

Probatio Defenſionis neceſſariæ quid & qui hac in Materie Articuli probatorii

torii formentur. 354. 69.

Probatio ſ. Defenſio quōdam per Aquam frigidam ferventemve, aut candens ferrum facta numquam hodie fit. 279. 14.

Probatoria Militum quid. 85. 3. dicitur quoque Luſtratio. 4. eam qui expediant. 5.

Probatur Neceſſitate quod alias improbatur. 296. 7.

Proditor eſt, qui Bellū abs Diffidatione. 57. 9.

Proportionis cardo non ſemper in Armorum paritate vertitur. 348. 57.

Proportionata periculi propulſatio quæ. 347. 56.

Propria vi, Autoritate & jure rei noſtræ detentatorē non detinere, ſed competente experiri eumdem actione debemus. 308. 9.

Propriâne manu ſubſcribere Teſtes obligentur. 219. 5.

Propulſare, procul pellere & avertere adverſantem vim quid. 334. 45.

Propulſatio periculi proportionata quæ. 347. 56.

Provinciam ſuam qui amittit, poſt Decennium ad eam Armorum admotione rurſus admittitur, immunis à monili Pœnæ l. ſi quis in tantam C. unde vi. 306. 307. 6 7.

Provocans legitimæ Defenſionis Bono abutitur, qui provocatū lædit. 331. 35.

Provocatio, quoad Intentum provocantis, non eſt defenſiva, potiùs offenſiva. 331. 36. licet verbis acribus & acriter dentatis urgeatur, provocatum tamen cedere aut comparere non oportet. 301. 18.

Provocationē & Defenſionem neceſſariā quidā Dd. docent probandam. 355. 70. ſunt, qui ſolam: ſunt, qui ſociam: & qui neceſſariam Def. probari nolunt. 358. 71.

Provocatus ut acceptet Duel-

Duellum cogi nequit. 300. 17. *neq; Contumelia ipſum armat.* 301. 18. *Aggreſſorem inſectari currentem & impunis repercutere nō poteſt.* 333. 42. *modum ſi negligit, Pœna non ordinaria at extraordinaria virgam ad inſtar culpæ Rei colligit.* 350. 6.

Prudentes in partem Curarum, qui, quod è re Principatus eſt, cōſulant, Princeps aſſumere debet. 48. 22.

Publicum Bellum quid Doctoribus. 22. 3.

Pugilatus jure eſt conceſſus. 291. 1. *hoc in luctamine qui alterum ſauciat aut proſternit, pœnà ſolutus eſt.* 2.

Pugilum in Creatione, Militum probatoriâ & cōceſſione Libertatis geſtandi gladium Solennitas quædam eſt percuſſio Maxillæ. 65. 11.

Pugna non eſt prohibita quando quis ſuæ rei conſervandæ causâ in areâ ſtat conflicturus cum Raptore. 304. 1.

Pugnæ exitum anne mitiorem faciat uſus Bombardarum. 133. 11.

Pugnare num etiam die feriato cum Hoſte liceat. 134. 16.

Pugnus aut baculus quādoq; gladio reprimi poteſt. 349. 58.

Pugnis qui inſultum facit, gladio iniquè occidit, niſi acrius & fortius ſit percuſſurus. 350. 59.

Pupillus aliquando Tribunus eſſe poterat. 70. 12.

Purgationis Iuramento porta patet, præſumptionibus pro Reo exiſtentibus. 373. 96.

Punirine fuſtigatione poſſit, qui moderamē inculpatæ Tutelæ trāſiliit. 352. 64.

R.

Raptorē pro Defenſione rerum occidit qui ſine Corporis læſione res ſuas ſervare

ſervare illæſas nequit. 304.2.
Rebellio Subditorum juſta eſt Belli cauſa. 41.16
Reciprocum de futurâ Succeſſione pactum inter Milites firmũ eſt. 247.7.
Recuperatio rerum à P. R. injuſtè ablatarum eſt prima & juſta Belli cauſa. 37.10.
Referre Milites in numeros quid ſit, numeris Platonicis Interpretibus Juris magis obſcurum erat. 97.3.
Regiminis Exercitus Diſtributio. 100.11. Peditum Partitio. 101.12.
Regularis in Milite nõ eſt Pœna capitis. 111.6.
Reip. pacem & tranquillitatem quæ ſpectat, juſta eſt Belli cauſa. 39.13.
Relatio in numeros quid: neceſſaria eſt, ut quis reverâ Miles ſit. 96.1. eſt ultimum ſolenne deligendorum Militum. 2.
Relegatur plerunque temporaliter, qui ad modũ ſe non alligavit. 351.62.
Religionis abnegatio utrum juſta Belli cauſa. 43.18.
Remedia Juris adverſus vim armatam, quâ quis alium & poſſeſſionem ejus turbat. 309.12.
Repellere vim quid ſit. 334.45.
Repercuſſio imminentis periculi quid. 330.34. incontinenti, non ex intervallo fieri debet. 333.42
Repercutere provocatus provocantem impunè nequit. 333.42.
Replicatio de neceſſariâ Defenſione cõtra Exceptionem admittitur. 374.98.
Repulſio vis illatæ quãdo in continenti dicatur fieri. 305.8.
Requiſita Belli eſſentialia quot & quæ. 27.1. primum eſt Autoritas

Imperatoris. 323.19.

Requiſita Duelli Judicialis remiſſivè. 279.13.

Res militaris plus multo adfert Dignitatis, quàm Ius Civile. 138.3.

Res mobilis capta, durante Bello, capientium Militum propria: nõ verò, quod Hoſtibus devictis capitur. 140.2.

Rei definitio inter cetera primas tenet. 4. v.9. *& ſeqq. perfecta conſtitui debet, omnibus & ſingulis in univerſi juris materiis* 6. v.11.&c.

Rei noſtræ detentatorem Actionibus competentib. tentare poſſumus, propriam in ipſo exercere vindictam non debemus. 308.9.

Res privatæ mobiles utrum poſtliminiò ad ſuos Dominos redeant, an verò in prædâ ſint. 147.7.

Rerum à P.R. peregrino injuſtè ablatarum recuperatio eſt juſta Belli cauſa. 37.10.

Rerum Caſtrenſium nomine Actionem & perſequutionẽ habet Filiusfam. etiam Patre invito. 159.2.

Res ſuas qui ſine Corporis periclitatione tegere nequit, invaſorẽ earũdẽ occidere poteſt. 304.2.

Reſtitutionis in integrum tempus non currit contra Milites in Expeditione cõſtitutos. 151.21.

Revertendi ꝓpoſito juſtâq; qui ex cauſâ abeſt, præſens habetur. 165. 7.

Reus non ordinariè punitur, per unum duntaxat Teſtem probatâ defenſione. 367. 85. *quâ verò pœna adfligendus, ſi ex quibuſdam circumſtãtiis dubietas ſeſe offert, uter, Reus, an qui occiſus eſt, primum inſultum fecerit.* 352. *ut ſui defendendi cauſa debilitaſſe vel necaſſe*

caſſe Adverſarium argu atur ſolus Armorum terror & jactatio percuſſionis ſufficit. 360.73.

Rei ſ. Sontis in favorem, ſi præſumptiones adſunt, Juramentum purgationis omninò acceptatur. 373.96.

Rixæ Autor primus quoq; Aggreſſor. 372.92.

Robuſtior, agilior & audacior Aggreſſura orſum feciſſe præſumitur. 371.90.

Romanus Imperator, niſi Ordinum Imperii omnium præcipuè autem VII-Virorum aſſenſu Bellum movere non poteſt. 50.6.

Romano Imperatore Gentem peregrinā erga Romanam ſævientem vidente, ſed connivente, VII-Viris & reliquis Ordinibus arma ſumere, iiſque trucis populi vim reprimere integrū eſt. 30.7.

Romano Populo alterius etiam Gentis Princeps Bellum indicere poteſt. 29.5. *eidē à peregrinâ Gente facta vis juſta Belli cauſa eſt.* 39.12. *aut ſi peregrina innoxium per ſuam Provinciam renuit tranſitum.* 40.15.

Romani quondam Pacis etiam tempore armatas habebant Militias. 82.30.

Ruſtici ad Bellum perquam idonei. 80.25.

S.

Sacramentum militare quid. 88.1.

Sacrum certamen appellant Leges vulgare Duellum. 288.3. *ab hoc an ſpurii repellantur.* 289.4.

Sacro in certamine qui vincit coronam & præmium ex publico meretur. 290.5. *qui vicit & coronatus fuit, civilium Munerum Immunitatem conſequitur.* 6.

Salutis diſcrimen dubium quis inſultus contineat. 318.10.

Scriniarii & Apparitores militares militaribus Privilegiis nō fruuntur. 260.13.

Septem-Viri aut reliqui Imp. Ordines ſi nolunt, Imp. R. Bellum excitare non audet. 30. 6. *iidem hi, niſi Imp. R. anteverti, in peregrinæ Gentis ferociam, quæ in P. R. inſaniverat, nullo hiſcere contra audente, graviter animadvertunt.* 30.7.

Servi, aut qui Status controverſiam patiuntur, Milites non ſcribuntur. 79.21. *quandoque tamen & ſervi legũtur.* 22.

Servi non efficiuntur, homines civili in Bello capti. 262.3.

Servos caſtrenſes manumittere Filius-fam. poteſt. 159.1.

Servitus perſonarum omni Jure etiam Divino contra Dd. eſt permiſſa. 143.5.

Signone alio quàm Anulo Teſtes Teſtamentũ ſignare poſſint. 220.7.

Signorum adpoſitio & ſubſcriptio in militari Teſtamento non eſt neceſſaria. 234.21.

Signis & nutu, an contingere ullo poſſit caſu, ut Miles mutus ſurdus literarum ignarus teſtari poſſit. 180.18.

Simplicitas per ſe & Militum imperitia non eſt Privilegiorum cauſa. 263.3.

Solennia patrimoniorum onera & vectigalia omnes Milites ſuſtinent. 156.19.

Solennitas nuncupativi Teſtamenti quæ ſit. 224.8.

Solennitas quædam eſt, dura Maxillæ depreſſio in Militum probatione, in Acti-

Actibus creandorum pugilum, & Licentiæ geſtādi gladiū permiſſione. 95.11.

Solutionem à Debitore prius exigere, quàm confligere cum eo coram judice Creditorē decet. 16.11.53.2.

Sparta non muro quadrata, ſed virtutum marmore coadunata & roborata erat. 127.4.

Splēdor Generis an in Militum Præfectis præluceat. 70.13.

Spoliatus, niſi Superiorum permiſſu, adverſus ſpoliantem armatus inſurgere nequit. 308.8. *Principis præſentiâ deſtitut9, aut prorogatione diuturnâ ejuſdem in Aula dietim tractus & nuce caſſà lactatus propriâ Authoritate junctis Armis poſſeſſionem ſuā recuperare poteſt.* 308.10. *non item, ſi judicem prius adivit, & litem ad pendit.* 309.11.

Spoliū adpellatur, quod Bello Hoſti eripitur, 141.4.

Spuriis num ad ſacrum quoque Certamen acceſſus. 289,4.

Status Controverſiam qui patiuntur, Militum numero non capiuntur. 79.21.

Statum ſuum ignorare, dubitare de eo, errare in eo quis & cujus in ſuſpenſo eſſe Status dicatur. 181.19.

Stationarii Milites qui. 254,10. *fruunturne an fruſtrantur veterum Militum privilegiis.* 258.12.

Stigmatis inuſtionem militaris Ordinis Inſignibus Gloſſa *minùs dextrè accenſet.* 90.10.

Stipendium qui in Principis non fidelis & parùm Chriſtiani Militiâ meretur, annon peccatorum ſuorum Auctor. 75.17.

Stipendiorum Beneficiis pro ratione Muniorum & Officiorum Dignitate Milites honorantur. 104.4.

Stratagemata non ſunt prohibita, eorumq; uſus in Bello per eſt magnus, 133. 13.

Subditi anne Dominorũ ſuorũ Milites alere teneãtur. 132. 9.

Subditorum Concordia eſt Vulcanium illud Vinculũ potiſſimumq; in prælio adjumentum. 127. 3. *Diſcordia verò & imbellis Rebellio Diſſenſionis & juſta Belli cauſa eſt.* 41. 16.

Subditorum Laus Ducis Iuliacenſis, 28. 5.

Subſcriptio Signorumq; ſubpoſitio in Militis Teſtamento non valdè urgetur. 234. 21.

Sùbſtituere Miles in ſecundum caſum non modò expreſsè ſed & quodã verborũ involucro aut cõpendio poteſt. 205. 4. *Liberis ſuis directò poteſt, licet ſibi nul lũ condat Teſtamẽtum.* 216. 7. 245. 3. *Paganus non.* 1.

Succeſſionis futuræ pactũ reciprocum inter Milites omninò valet, 247. 7.

Succurrite, ſuccurrite denuò q clãavit et intẽtâ, iteratâ altâq; voce vocaſſe auditꝰ fuit, primũ ſuſtinuiſſe inſultũ pſumitur. 374. 94.

Surdus mutus Miles nõ eſt, nec eſſe poteſt. 81. 26. *Teſtamẽtũ an facere poſſit.* 170. 12. *Miles ita factus poteſt,* 13. *ita natus an teſtari poſſit:* 172. 15. *in Militiâ talis factus an poſſit.* 174. 16. *Literatus an citra Solẽnitatẽ.* 178. 17. *Miles illiteratus an ſignis & nutu.* 180. 18.

T.

Temerariũ Bellũ qd. 23. 8.

Tempus adgrediendi Hoſtem in Bello obſervari debet. 134. 15.

Tempus Completionis in Militiâ finivit, qui Annos 20 cõtinuos Caſtra introivit. 155. 14.

Temporis longi præſcriptio contra Milites in Expeditione conſtitutos non currit, uti nec tempus reſtitutionis in integrũ. 157. 21.

Tempori periculũ avertere,

pere, q. Actum invertere, aut in medio piculi remedia meditari præſtat. 332. 41.

Tempore conſuetudo prava non firmatur. 278. 10.

Terror Armorum tremore horroreq; incuſſus & percuſſionis jactatio ſufficiunt, ut Reus ſui met Corporis defendendi cauſâ Adverſarii Vitam petiiſſe dicatur. 360. 73.

Tertium aliquem, puta: Fratrem, Amicũ &c. ab Adverſarii alicujus impetuoſitate tueri licet. 314. 2. 3.

Teſtamentum captus ab Hoſtib9 ne jure quidẽ militari facere poteſt. 283. 23.

Teſtamentum Militis quibus modis infirmetur, Vid. ſub litera M. De ejodem Leges leg. ſub litera L.

Teſtamentũ mutus ſurdus an creare poſſit. 170. 12.

Teſtamentum nuncupativum per relationem ad certam ſcripturã, quæ non legatur, factam, rectè, ut Dd. *ſtatuunt, conditur: modò Teſtium ſubſcriptione benè cautum & Inſtrumentum per Notarium de tali Actu cõfectũ ſit.* 225. 10. *Hujus Solẽnitas quæ.* 224. 8.

Teſtamentum Pagani quomodo irritum fiat, litera P habet.

Teſtamentum peſtis tempore coram duobus tribusve Teſtibus erectum valet. 260. 14.

Teſtamentum ſui Heredis agnatione & ſucceſſione in locum ſui Heredis atque adoptione rumpi dicitur. 240. 6.

Teſtamentorũ in conſcriptione jus commune ſedulam operam, operoſam obſervationem & acutam judicii acrimoniam exigit: quæ tamen Militibus remiſſa. 186. 3. 4.

Teſtamentorum Diſpoſitionem ipſam concernentia Militũ Privilegia. 184. 1.

Teſtamentariorũ Privilegiorũ Militariũ Diſtributio ex Subjectis. 161. 1. 166. 8.

Teſtari an etiam Tribunus Miles impubes poſsit. 183, 23.

Teſtari Miles extra Caſtra jure militari poteſt. 164. 6.

Teſtatur Filius-familias de pecul. Caſtr. etiam domi. 167. 9.

Teſte etiam uno ſi probata eſt Defenſio, Reum non Mortis, ſed alia quadam pœna manet. 367. 85.

Teſtes in Pagani Teſtationis Ordinatione 7 poſtulantur: & quæ hujus juris ratio. 218. 1. *Teſtamẽtarii ſpecialiter rogari, convocari; in Teſtatoris conſpectu eſſe: ſubſcribere & ſignacula ſua adponere debẽt.* 219. 4. *numine propriâ manu.* 5. *in Teſtamẽto excluduntur rudes, ſi literarum periti in promptu, quando & ubi Teſtamentum ſcribitur.* 220. 6. *deponentes, quòd Reus ad ſui defenſionem Adverſarium percuſſerit, hoc ipſo neceſſaria Defenſio probatur.* 364. 8. *deponẽtes de crudelitate ad probandam defenſ. nec. admittuntur.* 366. 83. *etiam negantes.* 367. 84. *de nec. Def. minus idonei audiuntur: Dom. pro Domeſtico; Frater pro Fratre; Affinis pro Adfine; Abbas pro Monacho, &c.* 365. 82. *in Militis Teſtamento diverſis adhiberi temporibus illique ſe ſubſcribere poſſunt.* 246. 5. *ut in conſpectu Militis teſtantis adſint, non eſt neceſſum.* 234. 19.

Teſtes Filiusfam. Paganus, de Caſtr. pec. mortis causâ donans, 5 adducere tenetur; non autem ſi Miles. 246. 6. *ſeptem Teſtamento ſuo Milites adhibere non tenentur: nec 2 ſpecialiter convocare jubentur.* Gloſſæ & Dd. *Diſtinctio valido*

variorum Argumentorum ariete disjicitur. 226.12.

Teſtibus & Conjecturis Def. nec probatur 365. 81. quid vero Judici agendum, niſi taliter probata eſt. 373.97.

Teſticulo qui caret utroque, caret etiam Militis idoneitate. 81.27.

Togati ſ. Pagani Milites qui. 249.3. Privilegiorum, quibus Armati, non ſunt capaces. 4.

Tranquillitatem Reip. ſpectans juſta Belli cauſa eſt. 39.13.

Tranſactionis tranſgreſſor novam prætendens cauſam, an & quatenus pœnam Pacificationi inſertam incurrat. 264.7.

Tranſitum peregrina Gens publicâ ſuæ per Provinciæ viam Populo Romano innoxium inhibendo nec permittendo, Hoſtes immittit, compita Pacis claudendo, campum Marti recludit; &, dum non paret roganti, feneſtram aperit raptanti. 40.15.

Tribus Originatio. 62.6.

Tribunus militaris impubes an teſtari poſſit. 183.24. olī eſſe potuit Pupillo. 70.12

Tutari quis alium quoque adverſus vim, licet extraneus ſit, jure obligatur. 315 4.

Tutari ſe aliquis adverſus violentiam cum nece Adverſarii poteſt. 314.1.

Tutelæ modus inculpatæ, quid ſit. &c. ſcire volens recurrat, aut ad M. Cancri more progredi ſtudeat.

Tyrones à Militia non debent repelli. 88.8.

V.

Vaſallis Principum uſus Armorum valde familiaris, ſcutorū tractatio perquam jucunda, & ſi quæ ſunt Equeſtrium ludorum Exercitia probè com-

bè commendata & quotidiana eſſe debent. 84.31.

Vectigalia & ſolennia Patrimoniorum onera omnibus Militibus imponuntur. 156.15.

Verba non diſpoſitivè ſed narrativè tantùm poſita nihil diſponunt, nec certi quid probãt. 232.15.

Veterani Milites à perſonarum Muniis immunitatem habent. 153.9.

Vexillationes nomine alio alæ. 98.5.

Victor qui exiſtit in ſacro certamine, coronatur & præmiolo ex publico donatur. 290.5.

Victoria Domino Exercituũ adſcribẽda. 137.1.

Victoriam Pax & Gloria Bellica cõcomitãtur. 2.

Vindicationis Definitio. 326.25.

Vindicta privata cum Defenſ. legitimâ non cõmiſcetur. 329.31. *de vindictâ* Azonis *Opinio.* 296.8. *ex parte ſaltẽ probata.* 9.

Violatio Legis naturalis; ut: carnium humanarum comeſtio ab infidelibus anne juſta Belli cauſa. 48.22.

Virtutis robore valebat, nec murorum altitudine Sparta clarebat! juxta illud Iuſtini: Murus Vrbis, Civium virtus. 127.4.

Vis peregrina Gentis & impoſita Populo Romano iniquitas æqua Belli cauſa eſt. 39.12. *armata quomodo reprimatur.* 309.12.

Vim & Autoritatem propriam adverſus rei noſtræ detentatorem non exercere, ſed competente ejuſdem experiri Actione debemus. 308.9.

Vim repellere ſeque tueri quis etiam cum Adverſarii nece poteſt. 314.1. *immo alium quoque, quamvis ſit extraneus.* 315.4. *contra eum tertium aliquem, puta: Fratrem, Amicum, Proximum, Amicum, Dn.*

Socium

Socium, Extraneū defendere licet. 314. 2. 3.
Vi armata cujus Caſtrū ab alio occupatum eſt, à 6 Menſibus id reſtitutū accipit. 306. 4.
Vi repellendus venit primus impetus. 331. 38.
Vita & Fama pari paſſu ambulant. 297. 13.
Vitæ dubium diſcrimen unde capiatur. 320. 14.
Vitæ diſcrimini quòd ſit expoſitus, qui Vim paſſus, aut inſultum tulit, Lex præſumit contra primum Aggreſſorem. 362. 79.
Vita abſq; diſcrimine, cui nondum ſubjacet, qui fugere poteſt, fugere debet. 336. 47. *an verò inter Nobilem et Plebejum, uter horum fugere potiùs debeat, diſcrimen ſit.* 341. 50.
Vitionis & ulciſci ſignificatio. 326. 26.
Vocum Notationē notant etiam Iuriſconſulti. 10. v. 1.
Voluntariū Bellū qd. 23. 9.
Voluntas nūcupativa ultima prælegi Teſtibus ex chartâ poteſt. 225. 9.
Voluntate nudâ Pagani Teſtamentum non infirmatur. 228. 1. *Militis verò* 239. 2.
Voluntatum ultimarum Species. 162. 2.
Vſu Bombardarū mitior ne pugna. 133. 11.
Vulgare Duellum quid. 288. 1. *diſpeſcitur.* 2. *Leges ſacrum appellant certamē.* 3. *ad hoc an ſpuriis acceſſus.* 289. 4. *in hoc qui vincit, coronatur &c.* 290. 5. *qui ter vincit, civilium Munerum immunis numeratur.* 6. *qui interficit alterum, non punitur &c.* 7.
Vulnerans aut necans alterum in Pugilatu, impunis evadit. 191. 2.

Z.

Zona militaris eſt cingulum militare. 93. 6.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google